

DÜMAD

Dünya Multidisipliner Araştırmalar Dergisi

WOJMUR

World Journal of Multidisciplinary Research

Yıl / Year: 2023

Cilt / Volume: 6

Sayı / Issue: 1

ISSN: 2717-6592

2023

DÜMAD

Dünya Multidisipliner Araştırmalar Dergisi

WOJMUR

World Journal of Multidisciplinary Research

Yıl / Year: 2023

Cilt / Volume: 6

Sayı / Issue: 1

ISSN: 2717-6592

2023

İletişim/Contact

Phone : +90 530 139 47 99
e-mail : ahmetcaparlar@gmail.com
web : <https://dergipark.org.tr/tr/pub/dumad>

Copyright © 2022

Dünya Multidisipliner Araştırmalar Dergisi / World Journal of Multidisipliner Research
All rights reserved

DÜMAD (Dünya Multidisipliner Araştırmalar Dergisi) Editör Kurulu
WOJMUR (World Journal of Multidisipliner Research) Editorial Board

Baş Editör-Yazı İşleri Müdürü / Editor-in-Chief

Dr. Ahmet ÇAPARLAR
(TÜRKİYE)

Uluslararası Editörler ve Danışma Kurulu/ International Editorial and Advisory Board

Prof. Dr. Abdulqodir TOSHQULOV	ÖZBEKİSTAN/UZBEKISTAN
Prof. Dr. Aynur KHUZHAKHMETOV	BAŞKURDİSTAN/ BASHKORTOSTAN
Prof. Dr. Bekezhan A. AKHAN	KAZAKİSTAN/KAZAKHISTAN
Prof. Dr. Eldar HACIYEV NABIYEVİÇ	DAĞİSTAN/DAGESTAN
Prof. Dr. Eshiev ASYLBEK	KIRGIZİSTAN/KYRGYZSTAN
Prof. Dr. Galib SAYILOV	AZERBAYCAN/AZERBAIJAN
Prof. Dr. Mehmet KARATAŞ	TÜRKİYE/TURKEY
Prof. Dr. Muhtar MIROV	KAZAKİSTAN/KAZAKHISTAN
Prof. Dr. Obidjon SOFİYEV	ÖZBEKİSTAN/UZBEKISTAN
Prof. Dr. Radık GALİULLİN	TATARİSTAN/TATARISTAN
Prof. Dr. Rahimmammet KÜRENOV	TÜRKMENİSTAN/TURKMENISTAN
Prof. Dr. Redzeb SKRİJELJ	SİRBİSTAN/SERBIA
Prof. Dr. Rif AXMADİEV	BAŞKURDİSTAN/ BASHKORTOSTAN
Prof. Dr. Roza Zh. KURMANKULOVA	KAZAKİSTAN/KAZAKHISTAN
Prof. Dr. Nübar HAKİMOVA	AZERBAYCAN/AZERBAIJAN
Prof. Dr. Svetlana Petrovna ANZOROVA	RUSYA/RUSSIA
Assoc. Prof. Dr. İsa KALAYCI	TÜRKİYE/TURKEY
Assoc. Prof. Dr. Hankişi MEMMEDOV	AZERBAYCAN/AZERBAIJAN
Assoc. Prof. Dr. Gülşen EMİNOVA	AZERBAYCAN/AZERBAIJAN
Assoc. Prof. Dr. Naile HÜSEYNOVA	AZERBAYCAN/AZERBAIJAN
Assoc. Prof. Dr. Kakajan JANBEKOV	TÜRKMENİSTAN/TURKMENISTAN
Assoc. Prof. Dr. Selim BEZERAJ	KOSOVA/KOSOVO
Assoc. Prof. Dr. Zümrüd MANSİMOVA	AZERBAYCAN/AZERBAIJAN
Asst. Prof. Dr. Ali TOPÇUK	ALMANYA/GERMANY
Dr. Moslem SARBAST	MACARİSTAN/HUNGARY
Anara A. KARAGULOVA	KAZAKİSTAN/KAZAKHISTAN
Hüseyin BEYOĞLU	IRAK/IRAQ
Necat KEVSEROĞLU	IRAK/IRAQ

Yabancı Dil ve Alan Editörleri / Foreign Language and Field Editors

Prof. Dr. Bekezhan A. AKHAN

KAZAKİSTAN/KAZAKHISTAN

Prof. Dr. Galib SAYILOV

AZERBAYCAN/AZERBAIJAN

Prof. Dr. Mehmet KARATAŞ

TÜRKİYE/TURKEY

Prof. Dr. Muhtar MIROV

KAZAKİSTAN/KAZAKHISTAN

Assoc. Prof. Dr. Kakajan JANBEKOV

TÜRKMENİSTAN/TURKMENISTAN

Asst. Prof. Dr. Ali TOPÇUK

ALMANYA/GERMANY

Necat KEVSEROĞLU

IRAK/IRAQ

Sayı Hakemleri / Reviewers of the Issue

- Doç. Dr. Ayşegül ATAY (Erciyes Üniversitesi)
Doç. Dr. Eser ÜLTAY (Giresun Üniversitesi)
Doç. Dr. Hakan AKYURT (Giresun Üniversitesi)
Doç. Dr. Neslihan ÜLTAY (Giresun Üniversitesi)
Doç. Dr. Osman Vedüd EŞİDİR (Fırat Üniversitesi)
Doç. Dr. Seda GÜNDÜZALP (Munzur Üniversitesi)
Dr. Öğr. Üyesi Ali GÜRBÜZ (Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi)
Dr. Öğr. Üyesi Eray TURPÇU (Giresun Üniversitesi)
Dr. Öğr. Üyesi Gül USLU (Sinop Üniversitesi)
Dr. Öğr. Üyesi Muhammed Fatih CEVHER (Munzur Üniversitesi)
Dr. Öğr. Üyesi Nurullah SAT (Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi)
Öğr. Gör. Dr. Doğu KAYIŞKAN (Dokuz Eylül Üniversitesi)
Öğr. Gör. Dr. Hakan ÇELİK (Dokuz Eylül Üniversitesi)
Dr. Ahmet KUŞÇI (Bağımsız Araştırmacı)
Doktorant Akif BAYĞIN (Necmettin Erbakan Üniversitesi)

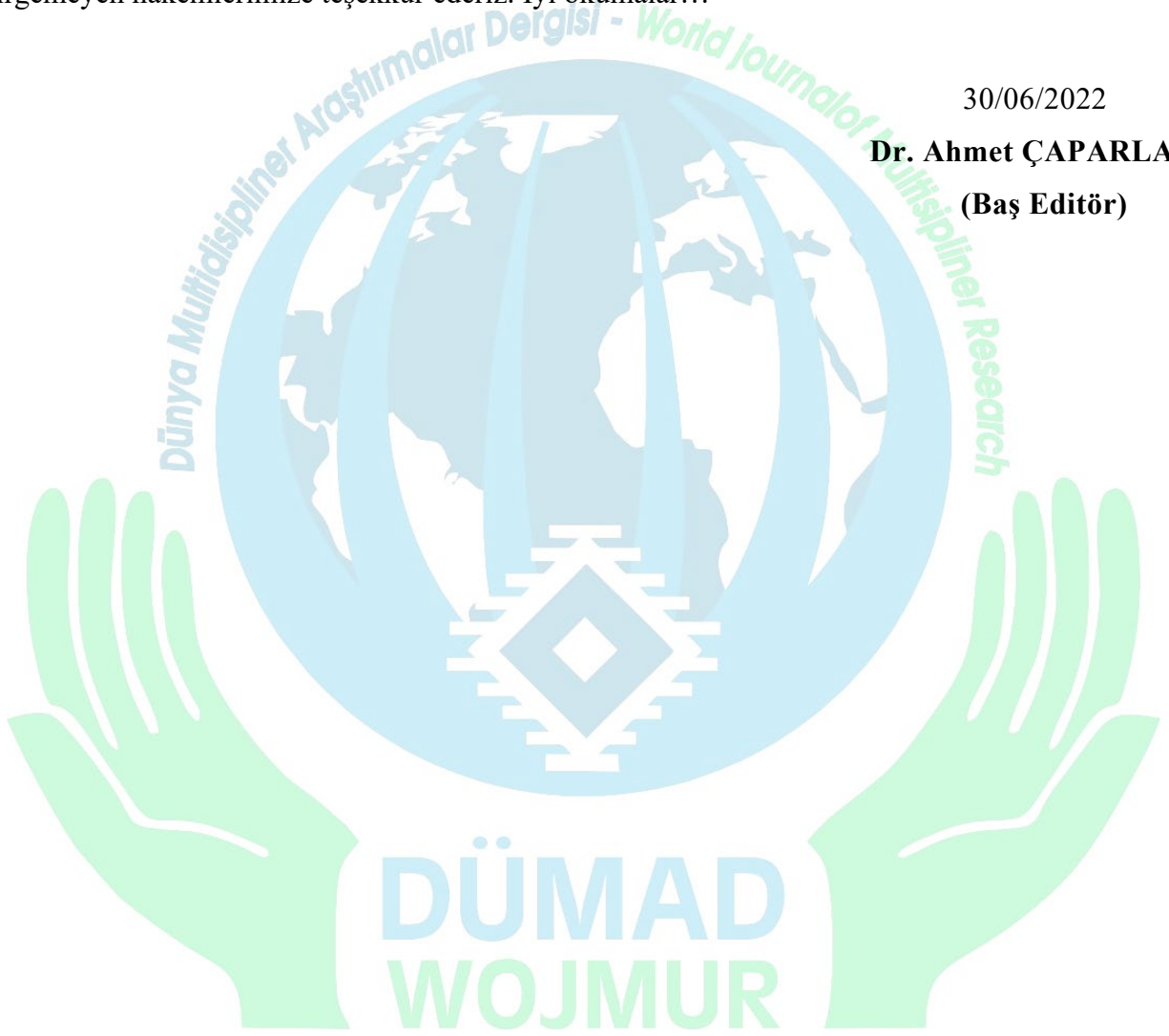
Dergi içerisinde yer alan içeriklerden sadece ilgili yazarlar sorumludur. Editör ve danışma kurulu sorumlu tutulamaz. *DÜMAD (Dünya Multidisipliner Araştırmalar Dergisi)*, Hakemli bir dergidir. Yılda 2 sayı (özel sayı hariç) olacak şekilde yayınlanır.

EDİTÖRDEN

DÜMAD *Dünya Multidisipliner Araştırmalar Dergisi*'nin beşinci yayım yılının son yarısında okuyucularımıza Türkçe ve İngilizce dillerinden oluşan toplamda 9 araştırma ve 1 derleme makalesi sunduk. Çalışmalarıyla hem dergimize destek olan hem de bilimsel birikime hizmet eden değerli yazarlarımıza ve makalelerin değerlendirme sürecinde kıymetli vakitlerini ayırarak desteklerini esirgemeyen hakemlerimize teşekkür ederiz. İyi okumalar...

30/06/2022

Dr. Ahmet ÇAPARLAR
(Baş Editör)

İÇİNDEKİLER / INDEX

Arastırma Makaleleri / Research Articles

Ayhan KUŞÇULU

Servet-İ Fünun Dergisi ve Japonya Algısı (1891-1908)1-24

Göktuğ ŞEKER

Ziya Gökalp'in Fikir Yapısının Oluşumu İle Din ve Siyaset Yaklaşımlarının Değerlendirilmesi25-40

Erdal İNCE

20. Yüzyılın Başında Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Sigorta Sistemi ve Uluslararası Sigorta Şirketleri Üzerine Tespitler.....41-66

Aslıhan ŞENOL & İbrahim ÖZKURT & Eser ÜLTAY

Fen Bilimleri Dersi Kapsamında Kullanılan Teknolojik Araç-Gereçler Hakkında 6. Sınıf Öğrencilerinin Görüşleri67-82

Gökhan BAK

Wos Veri Tabanında Yer Alan Türkiye'de Yazılmış Göstergibilim Konulu Akademik Çalışmaların Farklı Değişkenler Açısından İncelenmesi.....83-92

Hakan AKYURT & Ali AYDIN

Turist Rehberliğinin Seyahat Acenteleri Üzerindeki Rolü Ve Etkisi93-111

Neslihan YOLASIĞMAZOĞLU

Su Ürünleri Tesislerinin Ekoturizm Üzerindeki Etkileri112-132

Selim TAŞKAYA

Arrangement Of Road Pass Permission With Logarithmic Method In Gas Station Processed Reconstruction Islands...133-141

Serap ARI

Ekoturizmin Gelişiminde Lisansüstü Eğitimin Etkisi: Ekoturizm Bilim Dalı Üzerine Bir İnceleme.....142-160

Derleme Makaleleri / Review Articles

Mustafa Seçkin ŞALVARLI

Some Views On Renewable Energy Marketing Due To Climate Change Impacts161-180

SERVET-İ FÜNUN DERGİSİ VE JAPONYA ALGISI (1891-1908)*

Ayhan KUŞÇULU**

Makale Bilgisi/Article Info

Geliş/Received: 11/01/2023; Düzeltme/Revised: 19/04/2023

Kabul/Accepted: 23/04/2023

Araştırma Makalesi / Research Article

Atıf/Cite as: Kuşçulu, A. (2023). Servet-i Fünun Dergisi ve Japonya Algısı (1891-1908). *DÜMAD (Dünya Multidisipliner Araştırmalar Dergisi)*, 6(1), 1-24. <https://doi.org/10.58853/dumad.1232629>

Özet

Meiji Japonyası birçok araştırmacı tarafından iki dönem olarak incelenmiştir. İlk dönemde (1868-1890) Japon hükümeti ülkede reform hareketleri başlatmış ve Batılı ülkelere tanınan ayrıcalıkların kaldırılması için büyük çaba sarf etti. Meiji döneminin ikinci yarısında (1890-1911) Japonya'nın ekonomik, siyasi ve askeri başarıları Batı basınında olduğu gibi Osmanlı basınında da yer almaya başladı. Ertuğrul Fırkateyni faciasının Japonlar ve Osmanlılar arasında duygusal bir bağ oluşturduğu söylenebilir. Ayrıca Rus-Japon savaşının Japonya lehine sonuçlanması Osmanlı halkının ve aydınlarının Japonlara sempati duymalarını sağladı. Ancak Osmanlı Devleti ile Japonya arasında resmi kanalların olmaması ve iki ülke arasındaki mesafe bilgi alışverişini zorlaştırdı. Buna rağmen Osmanlı dergilerinde Japonya ile ilgili çeşitli konularda çok sayıda yazı bulunmaktadır. Bu yazıların çoğu Batı kaynaklı olup, Osmanlı aydınları ve gazetecileri tarafından yapılan çevirilerin ürünüdür. Bu makale genel olarak birinci el kaynaklardan yararlanılarak üretilmiştir. Makalede “Japonya'nın Servet-i Fünun dergisine yansımaları nasıldı?” sorusuna cevap aranmıştır. Makalenin tarih örnekleme aralığı Servet-i Fünun dergisinin kurulduğu 27 Mart 1891 ile 2. Meşrutiyetin ilan edildiği 23 Temmuz 1908 olarak belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Japonlar, Japonya, Meiji dönemi, Osmanlı, Servet-i Fünun

SERVET-İ FUNUN JOURNAL AND PERCEPTION OF JAPAN (1891-1908)

Abstract

Meiji Japan has been studied by many researchers as two periods. In the first period (1868-1890), the Japanese government started reform movements in Japan and made great efforts to cancel the privileges granted to Western countries. In the second half of the Meiji period (1890-1911), Japan's economic, political and military success began to appear in the Ottoman press as well as in the Western press. It can be said that the Ertuğrul Frigate Disaster created an

* Bu araştırma sürecinde; TR Dizin 2020 kuralları kapsamında “Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesinde” yer alan tüm kurallara uyulmuş ve yönergenin ikinci bölümünde yer alan “Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiğine Aykırı Eylemlerden” hiçbiri gerçekleştirilmemiştir. Ayrıca bu araştırma “Etik Kurul İzni” gerektirmeyen bir çalışmadır.

** Dr. Öğr. Gör., Erciyes Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, (e-posta: kusculu@erciyes.edu.tr, ORCID ID: 0000-0002-2279-9322).

emotional bond between the Japanese and the Ottomans. In addition, the conclusion of the Russo-Japanese war in favor of Japan made the Ottoman people and intellectuals sympathize with the Japanese. However, the lack of official channels between the Ottoman Empire and Japan and the distance between the two countries made information exchange difficult. Despite this, there are many articles on various subjects related to Japan in Ottoman journals. However, most of these works are of western origin and are the product of translations made by Ottoman intellectuals and journalists. The article is generally produced by using first-hand sources. This article searched an answer for the question “How Were the Reflections of Japan in the Servet-i Fünun Journal”? For this purpose, the data sample range of the article was limited to the period beginning from March 27, 1891, when the Servet-i Fünun journal was founded, to July 23, 1908, when the 2nd Constitutional Monarchy was declared.

Keywords: Japanese people, Japan, Meiji era, Ottoman, Servet-i Fünun

Giriş

Sultan Aziz döneminin ilk zamanlarına kadar, Osmanlı halkının Japonlar ya da Japonya hakkında bilgisi bulunmuyordu. Bu dönemde Japonya hakkında bilgi sahip olan iki gruptan bahsedilebilir. Birinci grup: yabancı gazeteleri ve kitapları takip eden, yabancı tüccar veya resmi memurlarla görüşme şansı olan aydınlardı. İkinci grup: Hac mevsiminde Mekke’de bazı Çinli hacılardan Japonya hakkında bilgi almış olan Osmanlı hacılarıdır (Şakir, 2010, s. 23-24).

İmparator Meiji, Tokugawa hükümetinin 1858’de Batılılara vermek zorunda kaldığı tavizleri karşılıklı eşit anlaşma olarak güncellemenin yollarını arıyordu. Bu noktada Osmanlıların benzer şekilde Batılılara bazı imtiyazlar tanımış olması Japonların dikkatini çekti. Hatta Japon yetkililer Osmanlı devleti ile dostluk ve ticaret anlaşması yaparak Batılılar gibi ayrıcalıklar elde etmek için bazı girişimlerde bulundular. Osmanlılar da Doğu’nun modernleşen başarılı ülkesi konumundaki Japonya ile iş birliğine girilmesinin Rusya’ya karşı yarar sağlayabileceğini düşünüyorlardı. Ayrıca 1876’da İngiliz siyasetçiler Sadrazam Mithat Paşa’ya Osmanlıların Japonya ile yakın ilişkiler kurmasının faydalı olacağı tavsiyesinde bulundular (Esenbel, 2002, s. 267-268). Japonya 19. yüzyılın sonlarında Osmanlı İmparatorluğu’na hediyelerle, ziyaretlerle, anlaşma önerileriyle yakınlaşmaya çalıştı. II. Abdülhamid ve Osmanlı devlet adamları, bu yapılanlara benzer şekillerde karşılık verdilerse de Osmanlıyı sıkıntıya sokmamak için Meiji hükümetine imtiyaz hakkı tanımaktan ısrarla kaçındılar (Worringer, 2008, s. 94), II. Abdülhamit Rusya’yı Balkanlar’da Avusturya ile Uzak Doğu’da ise Japonlar ile dengelenebileceğini düşünüyordu. Ancak Rus-Japon savaşının ilerleyen safhalarında II. Abdülhamid’in bu düşüncesi yerini denge politikasına bıraktı (Kuşçuluo, 2009, s. 90-91).

Servet-i Fünun dergisi 1891senesinin mart ayından itibaren Servet gazetesinin eki olarak çıkarılmış ve sonradan Edebiyat-ı Cedîde, Fecr-i Âtî, Millî Edebiyat ve Yedi Meşaleciler’in yayın organı olarak yayın faaliyetini sürdürmüştür. 1901 yılına kadar edebiyat çalışmaları ile ön plana çıksa da yaşanan bazı sorunlar nedeniyle bir süre yayımına ara vermek zorunda kaldı. Bu aranın ardından fen, tıp ve teknoloji alanlarında yazılara ağırlık verildi (Parlatır, 2009, s. 573-574). Servet-i Fünun

dergisinin yayın hayatına başladığı yıllar tercüme faaliyetlerinin hızla devam ettiği bir devredir. Bu dönemde Servet-i Fünun yazarları da bizzat tercüme yaparak tercüme faaliyetine katkıda bulunmuşlardır (Aybay, 2016, s. 11). Baskı kalitesi ve estetik zevk verme açısından devrinin en önde gelen süreli yayınıdır Servet-i Fünun dergisi. Derginin kurucusu ve imtiyaz sahibi Ahmet İhsan'ın baskı tekniğine, resim ve fotoğrafa olan özel ilgisi, dergiye ayrı bir renk ve zenginlik katmıştır. Ahmet İhsan bu uğurda farklı Avrupa ülkelerini ziyaret etmiş, oradan baskı kalitesi yüksek klişeler getirtmiştir. Ayrıca matbaasında çalıştırmak üzere bir de klişe ustası getirtmiştir (Yılmaz, 2019, s. 30-31). Dergi 1891-1914 yılları arasında yayımlanmıştır. Bir ara günlük olarak çıkarılan dergi, 1686. Sayısından itibaren o devrin modasına uyarak ismini *Uyanış* olarak değiştirmiştir. Dergi, 6 Aralık 1928 yılına kadar Arap alfabesiyle yayınlanmış ve harf inkılabı sonrası Latin alfabesine geçmiştir (Üzel, 2007, s. 19).

1. Servet-i Fünun Dergisinin Farklı Sayılarında Yer Alan Japonya Konulu Yazılar

1.1. Japon Kadınları

Servet-i Fünun dergisinin 489. sayısında Batı dilinden Osmanlıca 'ya tercüme edilmiş bir yazı yayımlanıyor. Yazarın özetlemiş olduğu yazıda anlatılanlar göre, yirminci yüzyılın başlarında Japon kadını, resimlerden edinilen izlenime göre, yelpaze taşıyan, büyük geniş bir kuşakla sıkılmış bol kumaş yığını giyen, balmumu renginde çehreye sahip ve çekik gözlü kişiler olarak algılanmaktaydı. Ancak resimlerde görülen kadın imajının arkasında farklı bir dünya gizlidir. Japonya'da aileler erkek çocuklarına daha çok önem verirlerdi. Bu nedenle aileler kız çocuklarını geri planda tutarlar ve iş yapabilir hale geldiklerinde onlara ev işlerinin bütün sorumluluğunu verirlerdi. Daha önceden orta sınıf aileler geçinmek, sermaye edinmek, iyi bir iş sahibi olmak ya da okul parası elde etmek gibi sebeplerden kız çocuklarını ya satarlardı ya da itibarsız işlerde kullanırlardı. Ancak bu kız çocuğu satma geleneği sonradan ortadan kaldırılmıştır. Maddi yönden sıkıntısı olmayan yüksek sınıf ailelerin kız çocuklarına bakış açıları diğer sınıf ailelerden çokta farklı değildi. Bu ailelerde yer alan kızlar babalarının ve kardeşlerinin adeta oyuncağı durumundaydı. Yani bir ailenin toplum içindeki konumu ne olursa olsun kızların rolü değişmiyordu. Kız çocuklara öğretilen şey babaya ve kocaya karşı itaat ve nezaket göstermekti. Genellikle Japon ailelerin kızlarından beklentileri basit *Hiragana* alfabesini okuyup yazması, evi idare etmesi, Koto denilen çalgıyı çalması ve çiçek düzenlemesi gibi şeyleri yapabilmeleri idi (Kadri, Japon Kadınları-I, 1900, s. 330).

Yüksek sınıf ailelere mensup kadınlar yüzlerine oldukça kalın tabaka oluşacak şekilde makyaj yaparlardı. Eteklik yerine belden dizlere uzanan bir yığın kumaş; onun üzerine açık renkli ipekten vücuda yapışık ve geniş yakalı gömlek; hepsinin üzerine Kimono ismi verilen bir entari giyeler. Son olarak bele Obi ismi verilen bir kuşak sarılır. Soğuk mevsimlerde kıyafetin üstüne kalın kumaştan yapılmış bir tür hırka giyerler. Elbisenin renkleri üst sınıf ailelerde düz ve sadedir. Genellikle kül

renği ve siyah renk tonlarını tercih ederler. Orta sınıf kadınlar sarı, mor, yeşil, lacivert gibi parlak ve keskin renkleri tercih ederler. Genç kızların eteklikleri genel olarak kırmızıdır. Bu eteklerin dar olması ve giyilen yüksek ayakkabılar kadınların yürümelerini güçleştirir. Fakir kadınlar bir entari ile vücutlarını örterler. Savrulup açıldıkça bütün bedenlerinin büyük bir kısmı görülür. Çocuk doğurmak ve çocuğa bakmak Japon kadınlarını kuvvetten düşürüp ihtiyar görülmelerine sebep olur. Buda dininde et yemek yasak olduğu için yalnız pirinç, balık, deniz yosunu bir de “daikon” denilen bir tür turp ile beslenmeye çalışırlar. Yavan fasulye çorbası Japonların en önemli gıdalarından biridir. Beslenmeden kaynaklı olarak kadınların tenleri, yumuşak, biçimsiz ve sarkmış vaziyettedir. Ancak kaba işlerle uğraşsalar bile elleri bakımlı gözüktür. Japon kadınlarının çirkinliği duruş şekillerinden ileri gelmektedir. Yemekte ilk lokma kocanın veya babanın hakkıdır; sokakta ailenin paketlerini hanım veya kız çocukları taşır. Bunun yanı sıra Japonya’da hanımlarını yayan olarak yürüten beyler Japonlar tarafından ayıplanmazlar (Kadri, Japon Kadınları-I, 1900, s. 331).

Aynı makalenin son kısmında şu bilgiler yer almaktadır: *İstatistiklerin bildirdiğine göre Japonya’da yirmi evlilikten yedisi boşanma ile sonuçlanıyor. Aldatılan bir koca karısını kovmak hakkına haizdir. Fakat onu öldürebilmek için ihaneti yaptığı şahsı da birlikte öldürmesi lazım gelir. Bunu yapmayıp yalnız kadını katledecek olursa kanun tarafından adi bir katil gibi kovuşturulur* (Kadri, Japon Kadınları-I, 1900, s. 333).

Servet-i Fünun dergisinin 738. sayısında Japon kadınlarının çalışma şartları ile ilgili bazı bilgiler yer almaktadır. Japonya’da tarlalarda erkek işçiler gibi çalışan Japon kadınlarına rastlamak mümkündür Ayrıca depolarda yükleri dingil yardımıyla indirip kaldıran pek çok kadın bulunduğu gibi Nagazaki limanında kömür boşaltma ve yükleme işi ile uğraşan kadın işçiler vardır. Japonya’da iplik fabrikalarında çalışan işçilerin çoğunluğu kadınlardan oluşur. Kibrit fabrikalarında çalışanların ise neredeyse tamamı kadın ve çocuklardan ibarettir. Fabrika sahipleri genellikle kadın işçileri fakir çiftçilerinin kızlarından seçerler. Günlük mesai saati on bir saat olması ve kadın işçilere ayda sadece iki gün izin verilmesi bu işin olumsuz tarafıdır. Bu kadın işçilere barınmaları için elverişli daireler tahsil edilmesi ve düzenli şekilde ve doyurucu yemek verilmesi ise bu işin olumlu tarafıdır (Japon Kadınları, 1905, s. 147).

Servet-i Fünun dergisinin 490. sayısında şu bilgiler göze çarpmaktadır: Kocaları geniş yetkiye sahip olan hanımlar kendilerini aldattığını bildikleri kocalarına karşı sessiz kalmaktan başka bir şey yapamazlar. Üst sınıf kadınlar diğer kadınlara nazaran kanun tarafından biraz korunurlar. Ancak kocaları usulen *Mekake* olarak adlandırılan kadınlardan sekiz kişiye kadar besleyebilme serbestliğine sahiptirler. Ancak bu kadınlardan doğan çocuklar babalarının esas eşini anne olarak kabul etmek zorundadır (Kadri, Japon Kadınları-II, 1900, s. 342).

Aynı sayının devamında üst sınıfa mensup bazı kadınların Batı'nın giyim ve kuşamını takip ettiklerinden bahsedilmektedir. Bu yazıya göre, bu kadınlar ne kadar uğraşırlarsa uğraşsınlar Batı tarzı elbiseler onlara hiç yakışmaz. Hatta bu elbiseleri giydiklerinde giysinin zarafeti ve güzelliği kaybolur (Kadri, Japon Kadınları-II, 1900, s. 342-343).

Servet-i Fünun dergisinin 6. sayısında Geşşaları anlatan *Japonya Dilberleri* başlıklı bir makale yer almaktadır. Bu makaleye göre Geşşalar sıradan kadınlar olmayıp toplumda itibar gören kişilerdirler. Bu nedenle onları bir meclise davet etmek kolay değildir. Geşşalar gittikleri meclislerde misafirleri eğlendirirler. Misafirleri nezaketle selamladıktan sonra saz çalarlar ve misafirlerin arasına karışarak onlarla sohbet ederler (Japonya Dilberleri Japonlar ve Japon Kadınları Hakkında Malumat, 1893, s. 182).

1.2. Japon Çocukları

Servet-i Fünun dergisinin 635. sayısında yayımlanan yazıda yirminci yüzyılın başındaki Japon çocukları hakkında bazı bilgiler yer almaktadır. Bu yazıya göre, Japon çocukları dış görünüş olarak dünyanın en sevimli çocukları arasında yer almaktadır. Gürültü ederek etraflarını rahatsız etmezler, kavga etmekten kaçınırlar, yüzlerinden tebessümü eksik etmezler. Biri konuşurken onun sözünü yarıda kesmezler ve münasebetsiz soru sormaktan kaçınırlar. Japonlar çocuklarını muhabbet ve sevgi ile büyütürler. Çocuklara karşı hiçbir zaman kaba kuvvet uygulamazlar. Zamanında çocuklara okullarda verilen en büyük ceza kağıtları rulo haline getirip çocuğun arkasına iki üç kez vurmaktır. Aslında bu hareket çocuğun canını yakmaz sadece dehşet verici ses çıkarırdı (Safvet Suat, 1903, s. 167).

Ancak Japonya'da çalışmak zorunda kalan kız ve erkek çocukları da bulunur. Japon sokaklarında seyyar satıcılık veya dilencilik yapan pek çok çocuğu görmek mümkündür. Panayırlarda cambaz çocuklar olduğu gibi fabrikalarda gürültülü makineler arasında düşük ücrete uzun süre çalışmaya mecbur bırakılan çocuklar da bulunmaktadır. Devlet dairelerinde bile yaşı on ikiyi aşmamış pek çok çocuk hizmetli olarak görev yapmaktadır. Tokyo'da bir tiyatro şirketinin bünyesinde en büyüğü on üç olan çocuk oyuncular yer alır. Bunlar en acıklı sahneleri bile zorlanmadan o kadar ustalikle oynarlar ki bunların çocuk olduğu anlaşılmaz. Japonya'da dansçılık yapan çocuklara da rastlamak mümkündür. Onlar sıradan bir çocuğun uyumaya hazırlandığı saatlerde sahnede dans edip şarkı söylerler (Safvet Suat, 1903, s. 168-169).

1.3. Japonya'da Eğitim

1865-1870 yılları arasında okullar zengin kişiler tarafından tesis edilirdi ve buralarda sadece varlıklı kişilerin çocukları eğitim alırlardı. Ancak 1868'de çıkarılan yasayla bu tip özel okulların faaliyetlerine son verildi. 1871 yılından itibaren Japonya'da Batı tarzı eğitim kurumları tesis edilmeye

başlandı. Japonlar eski eğitim sistemine bir takım kusur ve eksikliklerin olduğunu farkına vardılar. 1872'de yeni milli eğitim kanunu uygulamaya soktular (Japonya'da Maarif, 1905, s. 323). Japonya'da ilköğretim altı yıl, ortaöğretim altı yıl ve yüksek okul üç ya da dört senedir. Normal şartlarda altı yaşında okula gitmeye başlayan bir öğrencinin eğitim hayatı yirmi beş ya da yirmi altı yaşında üniversiten mezun olmasıyla beraber sona ermektedir. Ancak mezun olan öğrencilerin tamamının bir sonraki okula kayıt yaptırabilmeleri söz konusu değildi. Bu nedenle bazı öğrencilerin eğitimlerini tamamlama yaşı otuzu bulabiliyordu (Japonya'da Maarif - Tedrisat-ı İdadi, 1905, s. 342-343).

1.3.1. İlkokul Eğitimi

Japonya'da altı yaşından on dört yaşına kadar çocukların okula gitmeleri mecburiydi. Ancak çocuğun hastalık veya seyahat mecburiyeti vb. özel bir durumu söz konusu ise bu durumdaki çocuklardan bu şart aranmıyordu. Japonya'da yasa gereği on bir yaşından küçük çocukların fabrikalarda çalışmaları yasaktı. Okulun bulunduğu bölgenin maddi olanakları yetersizse, öğrenci velilerinden eğitim için vergi talep ediliyordu. Fakir velilerin bu vergiyi bizzat çalışarak ödeyebiliyorlardı. Okulların masrafları bazen zengin kişiler tarafından üstleniliyordu. İlkokullarda eğitim alan öğrenci sayısı 1874'de yedi yüz bin iken 1901'de bu sayı iki milyon altı yüz bine çıkmıştır. Japonya'da ilköğretim iki kademelidir. Birinci kademe (6-10 yaş) eğitim alan öğrenci sayısı ilköğretimin ikinci kademesinde (11-14 yaş) eğitim gören öğrenci sayısının beş katından fazladır. 1897'de kız çocuk nüfusunun yarıdan fazlası okullarda eğitimlerine devam ediyorlardı. Erkek öğrencilerin sayısı kız öğrencilerin sayısından bir milyon kadar fazlaydı. Japonya'da 1874'de yirmi bir bin olan ilkokul sayısı 1905'de yirmi altı bine ulaştı. Birinci kademe altmış öğrenciye bir öğretmen, ikinci kademe yetmiş öğrenciye bir öğretmen düşüyordu (Japonya'da Maarif, 1905, s. 323-324).

Japonya'da ilköğretim öğretmeni yetiştiren yirmi beş adet üniversite vardır. 1901 tarihinde burada eğitim alabilmek için on üç bin kişi başvuru yapmış ancak sadece iki bin öğrenci kabul edilebilmişti. Burada eğitim erkekler için dört sene, kadınlar için üç senedir. Bu okullarda eğitim parasızdır. Bu okuldan mezun olan erkek öğretmenler on sene, bayan öğretmenler ise beş sene mecburi hizmet koşuluna uymak durumundadır. Japonya maliye bakanlığının eğitim için ayırdığı bütçe ile vergi, bağış vs. gibi kanallardan toplanan gelirlerin toplamı yetmiş beş milyon frangı bulmaktadır. Bu gelir askeri harcamalar için ayrılan bütçeye yakın bir değerdir. (Japonya'da Maarif, 1905, s. 325).

Japonların ilim yolundaki gayretleri pek yeterli değildir. Yazının zorluğu da eklenince ilköğretimdeki sorunlar bir kat daha artmaktadır. Japon ilköğretim okullarında öğrencilere kısa sürede çok çeşitli bilgi aktarımı yapılmak istenmektedir. Fakat bu tarz eğitim metodu öğrencilerin yorulmasına neden olmaktadır. Ayrıca verilmek istenen bilgi yüzeysel olmaktan öteye

gidememektedir. Japon ilköğretiminde en fazla önemsenen konu ahlak eğitimidir (Japonya'da Maarif, 1905, s. 327).

1.3.2.Japonya'da Orta Öğretim

Japonya'da orta öğretime her öğrenci kabul edilmez. Bunun için öğrencinin ilköğretim diplomasını ibraz etmesi ve de sınava tabi tutulması şarttır. Ayrıca çocuklar okula kabul edilmeden önce mutlaka doktor muayenesinden geçirilirler. Orta eğitim yatılı olup paralıdır. Bu okullara kabul edilenlerden bir miktar ücret alınır geri kalan ücret devlet tarafından karşılanır. Orta öğretim süresi, beş sene olup on sekiz yaşına gelindiğinde diploma verilir. Japonya hükümeti bu okullardan mezun olanlara birtakım ayrıcalıklar tanımıştır. Ancak orta öğretim kurumlarına eğitim almak için başvuran öğrencilerin sayısı okulların sayısına oranla oldukça yetersizdir. Bu nedenle devlet okullarına giremeyip açıkta kalanlar genellikle özel okullara devam etmeyi tercih ediyorlardı. Orta eğitimin süresi çok uzun olmasına karşın verilen eğitim yetersizdir. Yoğun program sebebiyle öğretmenler dersleri kısaltmaya mecbur kalırlar. Sürekli olarak ders programlarında değişiklikler meydana gelir. Bu tür müdahaleler dersleri karmaşık hale getirir. Sadece teorik eğitim alan öğrenciler başka hiçbir şeyden istifade edemez. Orta öğretimde çalışan öğretmenlerin maaşları yetersiz olduğu için görevlerinin hakkını vermezler (Japonya'da Maarif - Tedrisat-ı İdadi, 1905, s. 342-344).

1.3.3.Japonya'da Yüksek Öğrenim

Japonya'da şu anda (1905) Tokyo ve Kyoto'da olmak üzere iki üniversite bulunmaktadır. Tokyo Üniversitesi 1877'de, Kyoto Üniversitesi 1897'de faaliyetlerine başlamışlardır. Bu üniversitelere devam eden öğrenci sayısı yaklaşık dört bindir. Bu iki üniversite arasında en çok öğrenciyi Tokyo Üniversitesi almakta olup üniversite tahsili yapan öğrencilerin altıda beşi bu üniversiteye kayıtlıdır. Tokyo üniversitesine öğrenci alımı yüksek okul mezunları arasından yapılır. Japon üniversitelerinde hukuk, tıp, edebiyat, fen, mühendislik ve ziraat eğitimi verilmektedir. Tıp için eğitim süresi beş, hukuk için dört ve diğerleri için bu süre üç senedir. İki sene üst üste sınavlarda başarısız olan öğrencilerin kayıtları silinir. Yapılan sınavları başarı ile tamamlayanlar *Hakushi* unvanı almaya hak kazanırlar. Bu unvan Avrupa'nın "Lisans" derecesine eşittir. Mezunlar dilerlerse sınava girerek eğitimlerini sürdürebilirler. Japonya'da lisans ve lisansüstü eğitim paralıdır. Bu ücret fakir öğrenciler açısından oldukça ağırdır. Bu öğrencilerin çoğu burslar sayesinde eğitimlerine devam ederler. Tokyo'da bir öğrencinin oda kirası, yemek ve diğer masraflarının toplamı 50 franktan fazladır. Bu miktar Japonlar açısından için oldukça ciddi bir rakamdır (Japonya'da Maarif -3 Tedrisat-ı Aliye, 1905, s. 354) .

Üniversite hocaları genellikle önceden hiç bilmedikleri konuları kısa sürede araştırıp okuyup öğrencilere öğretmeye çalışırlar. Japon üniversitelerinde son zamanlarda yabancı öğretim elamanı sayısında azalma söz konusudur. Üniversite öğrencilerinin çoğunluğu yabancı dil konusunda yetersiz

oldukları için yabancı öğretim elamanlarının derslerinden başarılı olamazlar. Bazen de yabancı öğretim elamanları arasında yetersiz kişiler olabiliyor. Buna benzer sebepler nedeniyle yakın bir tarihte Japon üniversitelerinde bütün derslerin Japon hocalar tarafından Japonca olarak verileceği kuşku götürmemektedir. Üniversitelerde öğrenciler haddinden fazla ağır programa maruz kaldıkları için öğrendikleri bilgileri yüzeyseldir. Hocalar ayrıntılı izahat etmesi gereken konuları zaman yetersizliğinden kısaca anlatıp geçerler. Japon eğitim sistemi ezbere dayalı olup öğrencilerin yorum yapma kabiliyetleri zayıftır. Japonlar üniversite kütüphanelerinin çok büyük olmasını isterler. Batı kaynaklı edebi eserlerin iyilerini seçip satın almak yerine mümkün oldukça çok kitap almaya çalışırlar. Eserin iyi olmasından daha çok eserlerin yeni olmasına özen gösterirler. Bu durum öğrencilerin önemsiz kitaplarla vakit geçirilmelerine sebep olur (Japonya'da Maarif -3 Tedrisat-1 Aliye, 1905, s. 355-356).

1.3.4.Japonya’da Diğer Okullar

1.3.4.1.Senmon Okulları (Meslek Yüksek Okulu):

Orta eğitimi tamamladıktan sonra yüksekokul derecesindeki okullara girmeyi başaramayanlar ya da eğitim sürelerini kısaltmak isteyenler on sekiz- yirmi yaşlarına doğru meslek okullarına devam ederler. Burada üç sene tahsilden sonra diploma alırlar. Ancak bu diplomaların kazandırdığı herhangi bir imtiyazı bulunmaz. Ancak burada verilen eğitim üst düzeydedir. Bu okuldan mezun olan öğrenciler Amerika'nın en iyi üniversitelerinden biri olarak kabul edilen Kolombiya üniversitesinde eğitim görme şansına sahiptirler. Bu okullarda eğitim ücretlidir. Fakat üniversitelerle rekabet edebilmek için ücreti asgari düzeyde tutulmaktadır (Japonya'da Maarif - Hususi Mektepler, 1905, s. 273).

1.3.4.2.Keiôgijyuku *けいおうぎじゅく

1858 tarihinde açılmış olan itibarlı bir eğitim kuruluşudur. Şu ana kadar (1905) vermiş olduğu mezun sayısı on bindir. Bu kurum Japonya’da yabancı dil öğrenmenin hayatı tehlikeye attığı dönemlerde bile eğitim faaliyetlerini sürdürmüştür. Bu okulda önce Felemenkçe eğitim verilirdi sonradan İngilizce eğitim vermeye başlandı. Burada eğitim iki kademeli sistemden oluşur. Eğitim süresi birinci kademe için beş yıl ve ikinci kademe için iki yıl olmak üzere toplam yedi yıl olarak belirlenmiştir. İstenilirse burada üç sene daha okunarak üniversite eğitimi de tamamlanabilir. Yani bir öğrenci buraya on üç yaşında girer ve yirmi üç yaşında mezun olur. Okulun içi süslü ve düzenli değildir. İçindeki eşya, araç ve gereçler kötü durumdadır. Yatılı öğrenciler için ayrılan yatakhaneler yetersizdir. Fakat dışı pek mükemmel ve süslüdür. Hele okul binalarının bulunduğu yerlerin konumu eşsizdir. Bu okulda beden eğitimine özel önem verilir. Günde üç dört saatten fazla ders yapılmadığı için öğrencinin zihni yorulmaz. Özellikle bazı günler spor müsabakaları ve eğlenceler düzenlenir. Okulun havasının temiz olması öğrencileri bazı hastalıklardan korur. Eğitim ve öğretim çağını

gereklerine uygun şekilde verilmiştir. Okulun eğitim amacı öğrencilerin Batı ilminden istifade etmelerini sağlamaktır. Bunun için okulda İngiliz öğretmenler vasıtasıyla İngilizce eğitimi verilemeye başlandı. Keiôgijyuku okulunun eğitim yöntemi sadece teorik bilgiye dayalı olmayıp uygulamayı da kapsamaktadır (Japonya'da Maarif - Hususi Mektepler, 1905, s. 374).

1.3.4.3. Dil Okulları

Japon özel okullarından bahsederken dil okullarını ve asilzade okullarını unutmamak gerekir. Yeni Japonya açısından kuşkusuz en önemli ihtiyaçlardan biri de yabancı dil öğrenimiydi. Bu ihtiyacı karşılamak maksadıyla dil okulları açıldı. Bu okula liseden çıkan öğrenciler kabul edilmektedir. Ancak zeki ve yetenekli öğrenciler üniversiteye girme hevesinde olduklarından bu okulda okumak istemezler. Öğrenciler haftalık otuz saat ders müfredatından sorumlu tutulurlar. Ancak dersin bu denli fazla olması, öğretmenlerin maaşlarının azlığı ve öğretmenlerin otoritesinin zayıflığı gibi olumsuzluklar bazı şeylerin öğrenilmesini engeller (Japonya'da Maarif - Hususi Mektepler, 1905, s. 375).

1.3.4.4. Asilzade Okulları

Asilzade okullarına 1878'den önce sadece samuray sınıfına mensup ailelerin çocukları kabul ediliyordu. Ancak eğitimde yapılan düzenlemeyle birlikte 1878'den sonra Samuray çocuklarıyla (samuraylık 1876 yılında kaldırıldı) diğer normal çocuklar beraber eğitim almaya başladılar. Önceki sistemde samuray çocukları sınıfta kalsalar bile okuldan atılmıyorlar, isterlerse üniversiteye kadar eğitimlerine devam edebiliyorlardı. Bu yeni uygulama asilzadelerin ve sıradan halktan kimselerin çocukları arasında olumlu bir rekabet ortamı doğurdu. Bu okullara devam eden öğrencileri kuvvetlendirmek için beden eğitimi derslerine özel önem verilir. Öğrencilerin hareket edebilmelerini olanak sağlamak maksadıyla okula arabayla gelinmesi yasaktır. Bu okullarda Japon milli sporları Judo ve Kendô öğretilmektedir. Öğrenciler beş altı gün sürecek kısa askeri eğitimlere de tabi tutulurlar. Bu okulun fiziksel şartları iyi değildir. Burada çalışan öğretmenlere verilen maaşın az olması öğretmenlerin öğrenciler üzerinde otorite kurmalarına engel olmuştur (Japonya'da Maarif - Hususi Mektepler, 1905, s. 375).

1.3.4.5. Askeri Okullar

Japonya'da askeri okullarda farklı eğitim uygulanır. Japonya'nın altı şehrinde askeri okul bulunur. Bu okullara giriş yaşı on üç olarak belirlenmiştir. Sınıflar kalabalık olmadığı gibi öğretmenler de oldukça bilgilidirler. Farklı şehirlerde üç sene eğitim alan öğrenciler ardından bu Tokyo'ya gelerek Askeri lisede öğretimlerine devam ederler. Burada alınan iki sene eğitimin ardından öğrenciler taburlara baş çavuşluk rütbesiyle katılırlar. Burada bir sene fiili hizmette bulunurlar. Daha sonra harbiye okulunda eğitim alarak mezun olurlar. Gerekli uygulama çalışmalarını da tamamladıktan sonra teğmen rütbesine terfi ederler. Taşrada ve Tokyo'da bulunan askeri okulları

ziyaret etme şansını yakalayan yabancılar askeri okulların imkanlarından övgü ile bahsederler (Japonya'da Maarif - Hususi Mektepler, 1905, s. 375-376).

1.3.4.6. Ticaret ve Sanayi Okulları

Servet-i Fünun dergisinin 823. sayısında yüksek öğretim mezunlarının iş bulma konusunda yaşadıkları sıkıntı konu ediliyor. Bu yazıya göre, Japonlar Avrupa seviyesine çıkmak amacıyla memleketlerinde Avrupa okullarına benzer bir takım yüksek öğrenim kurumları tesis ettiler. Bu okullara pek çok Japon ilgi göstermiş ve buralarda tahsil görmüştür. Ancak belirli süreden sonra buralardan gereğinden fazla mezun verilmesi mezun kişileri iş bulma konusunda sıkıntıya düşürmüştü. Bu nedenden dolayı yüksek okullarda tahsili yapmak isteyenlerin sayısında azalmalar oldu. Japonlar yüksek okullar yerine sanayi ve ticaret okullarını tercih etmeye başladılar. Bu gelişmeler üzerine Japon hükümeti talebi karşılayabilmek için ticaret ve sanayi okullarının sayısını arttırmıştır (Şuun-i Mütenevvia : Japonya'da Maarif, 1907, s. 271). Japonya'nın sanayi dünyasında ve ticaret dünyasında son zamanlarda değişim kendini göstermeye başlamıştır. Japon hükümeti Tokyo'da bir diğer vilayetlerde ise on altı ticaret okulu tesis etmiştir. Tokyo ticaret okulunda beş yüzden fazla öğrenci eğitim almaktadır. Bu okulda eğitim süresi dört yıldır. Bu okul için her yıl ortalama dört yüz öğrenci başvuru da bulunmasına karşın bu başvurulardan sadece yüz yirmisi kabul edilebilmektedir (Japonya'nın Terakkiyat-ı İktisadiyesi - Japonya'da Ticaret, 1905, s. 219).

1.4. Japonya'da Geleneksel Şirketler

Servet-i Fünun dergisinin 742. sayısında Japonya'da ticaret başlıklı bir yazı yayımlanmıştır. Yazının girişinde Japon esnafların müşterilerine karşı göstermiş oldukları saygıdan övgü ile bahsediliyor. Ardından Osaka'da geleneksel yöntemlerle faaliyet gösteren bir şirketin personel politikası hakkında geniş bilgi veriliyor. Bu yazıya göre, Osaka'da eskiden kalma geleneksel ticarethanelerin işleyiş sistemi Avrupa şirketlerine kıyasla çok farklıdır. Buna örnek olarak Daichoyo_ adındaki bir şirket örnek verilebilir. Bu şirkette işe başlayabilmek için çalışanlardan birinin oğlu olmak ve ilköğretimini tamamlamış olmak yeterlidir. Burada işe kabul edilen çocuklara her akşam şirkete gelen öğretmenler vasıtasıyla ahlak ve Çince eğitimi verilir. Bunlara yapacakları iş ile ilgili özel bir eğitim verilmez ancak gündüz çalıştırılarak gereken bilgileri uygulamalı şekilde öğrenmeleri sağlanır. Daicho şirketi ticari bir manastıra benzetilebilir. Çalışanlar şirket lojmanlarında kalmak zorundadırlar ve yirmi yaşına gelmeden sokağa yalnız çıkmaları yasaktır. Yirmi yaşına geldiklerinde ise sadece gündüzleri dışarı çıkabilirler. Senede sadece dört gün tatil yapabilirler. Evlenmelerine yirmi sekiz yaşına doğru izin verilir. Gelin adayı bu şirkette çalışmakta olan kişilerin kızları arasından amirlerin yardımıyla seçilir. Evlenmeyen çalışanlar ölünceye kadar şirket lojmanlarından yatılı olarak kalabilirler. Hasta olan çalışanlara sürekli olarak destek verilir. Ölen personelin ailesine maaş bağlanır ve geride kalan çocukları şirket tarafından büyütülür. Osaka ve

Kyoto şehirlerinde bu şekilde faaliyet yürüten pek çok şirket bulunmaktadır. Fakat ticaret eğitimi için yurt dışına gönderilen öğrenciler, Japonya'ya döndükleri zaman, eski usulde faaliyet gösteren şirketlere olumlu bakmamaktadırlar (Japonya'nın Terakkiyat-ı İktisadiyesi - Japonya'da Ticaret, 1905, s. 218-219).

1.5. Deniz Taşımacılığı

Servet-i Fünun dergisinin yedi yüz kırk beşinci sayısında Japonya'nın deniz ticareti taşımacılığında ve ticari gemi yapımında elde ettiği başarı okuyucu ile paylaşılmaktadır. Bu yazıya göre Japonya'da ilk uluslararası taşıma şirketi 1870 tarihinde Ozaki Wataru tarafından kurulmuştur. Wataru, şirketi geliştirebilmek için Avrupa'dan birtakım yöneticiler, kaptanlar, subaylar ve makinistler getirtmiştir. Bu şirketin işleri yolunda gidince 1871'de yeni bir şirket daha faaliyet göstermeye başladı. 1885'de bu iki şirket "Nippon Yusen Kaisha" (Japon Deniz Posta Vapuruları) ismiyle güçlerini birleştirdiler. Sonraki dönemlerde Japonya'da başka şirketler de bu sektöre girdi. (Japonya'nın Ticaret-i Bahriyesi, 1905, s. 262).

Japonların deniz taşımacılığında iki sorun vardı. Birincisi deniz ticaretinde kullanılan gemilerin yabancılardan alınıyor olmasının ticari hacmi küçültmesi, ikincisi ticari gemilerde çalışan üst düzey personelin Japon olmamasıydı. Japon yetkililer bu sorunları gidermek için bazı adımlar attılar. Öncelikli olarak gemi üretimini yerleştirmeye çalıştılar. Japon deniz ticaretinin hacmini yükseltmek için 1896'de bir kanun çıkarılarak yerli malzeme ile üretilen gemiler için ödül uygulamasına geçileceği duyuruldu. Bu uygulamada ödül miktarı bin tonun altında olan gemiler için ton başına yirmi yen; bin tonun üzerindeki gemiler için ise beygir gücü başına beş yen olarak belirlendi. Teşvik sayesinde 1902 yılına kadar yerli malzeme kullanılarak 13007 tonluk otuz üç gemi inşa edildi. 1905 tarihine gelindiğinde Japonya'da bin altı yüz altmış altı tersane ve on yediden fazla havuz vardı. 1882 tarihinde Japon ticaret gemilerinde görev alan birinci kaptanların otuz üçü, baş makinistlerin on biri Japon vatandaşıydı. 1902 tarihinde Japon vatandaşı olan birinci kaptanların sayısı dört yüz yirmi beşe, baş makinistlerin sayısı ise üç yüz yirmiye ulaştı. Avrupa, Avustralya veya Amerika'ya giden posta vapurlarında birinci kaptanlık görevi yabancılara veriliyordu. Tokyo'da gemi kaptanı yetiştirmek için bir okul açıldı. Japon sahillerinde ve Japon denizinde seyrüsefer yapan gemiler için 1876'da bir kılavuz heyeti oluşturuldu. 1899 tarihinde bir kanun çıkarılarak kılavuzluk yapabilmek için bazı düzenlemelere gidildi. Bu kanunda belirtilen özellikleri taşımayan kişilerin ve yabancılardan kılavuzluk yapmaları yasaklandı (Japonya'nın Ticaret-i Bahriyesi, 1905, s. 263).

Japon hükümeti, ticari gemi sahiplerini teşvik etmek amacıyla, yapılan her bir sefer için, geminin süratine, tonajına ve gidip geldiği yere bağlı olarak ödül vermeye başladı. Geminin tonajı ve sürati artıkça ödül miktarı da o oranda artmaktaydı. Örneğin, Japonya'dan Avrupa'ya giden üç bin

tonluk ve ortalama hızı saatte on beş mil olan bir geminin sahibine bu yolculuk sonunda yüz yirmi beş bin yen ödül veriliyordu (Japonya'nın Ticaret-i Bahriyesi, 1905, s. 264).

1.6. Amerika ve Japon Göçmenler

Servet-i Fünun dergisinin 829. sayısında Amerika'ya göç eden Japonlarla ilgili bir yazı yayımlanmıştır. Bu yazıya göre, 1899'dan 1903'e kadar yurt dışına çıkan Japonların sayısı yıllık ortalama 36.507 kişidir. Ancak bu kişilerin 1,400'ü memur, 1.100'ü öğrenci, 6,200'ü tüccar 1100'ü balıkçı ve 200'ü ise seyyah olup bunlar tekrar memleketlerine dönmek üzere yurt dışına çıkmaktadırlar. Ancak bir daha Japonya'ya dönmek üzere yurt dışına göçenlerin sayısı 24,500 kişi kadardı. Avrupa ve Amerika dışında yurt dışına göç eden kişi sayısı 7700 civarındadır. 1890'da Amerika'ya gelen Japonların sayısı 2394 iken on sene sonra bu sayı 24,476'ya yükselmiştir. Amerika'ya giden Japonların çoğunluğu Amerika'nın doğusunda yer alan Kaliforniya, Oregon ve Nevada gibi yerlerde yaşamayı tercih etmektedirler. Bu tercihin sebebi bahsi geçen yerlerin Japonya ile münasebetinin kolay olmasındandır (Japonların Muhacereti, 1907, s. 366-367).

Servet-i Fünun dergisinin 822. sayısında Kaliforniya yönetiminin, okullarda eğitim alan Japon çocuklarının göçmen okullarına gönderilmesi konusunda Washington hükümetine yapmış olduğu teklif ile ilgili bir makale yayımlanmıştır. Bu makalede şu bilgiler yer almaktadır: Sanfransisko şehri okul idaresi Kaliforniya hükümetinin yabancı çocukların farklı okullarda eğitim alması yönünde çıkardığı nizamnameyi esas alarak Japon çocuklarının da Çinlilere eğitim veren "Oriental Public School" denilen okullara gönderilmesi gerektiği kararına vardı. Bu kararın alınmasında eyalette çalışan Amerikan işçilerinin, sanatkarların ve tüccarların Japonlara karşı sergilemiş oldukları dostane olmayan tavırların etkili olduğu söylenebilir. Bu kararın verilmesinin ardından Japon hükümeti Amerikan hükümetine 1894'de karşılıklı imzalanan anlaşmayı hatırlatarak vatandaşlarına yapılan bu kötü muameleden derhal vazgeçilmesini istedi. Oysaki Rus- Japon Savaşı (1904-05) öncesinde Amerika'da Japonlara karşı olumsuz herhangi bir tutum söz konusu değildi. Ancak bahsi geçen savaşın sona ermesiyle birlikte Amerikalılar Japon göçmenlere karşı tavırları kötüleşmeye başladı (Japonlar, Amerikalılar ve Kaliforniyalılar, 1907, s. 247).

Bazı işçi sendikaları Çinli işçiler gibi Japon işçilerin de ucuza çalışıyor olmasının Amerikalı işçilerin hak ettiklerinden daha düşük ücrete çalıştırılmalarına neden olduğunu iddia ediyorlardı. Kaliforniya mahalli idare sendikaları Nisan 1905'de Japonların bu yöreden ihraç edilmesinin gerektiği konusunda Kaliforniya yerel hükümetine görüş bildirdiler. Kaliforniya milletvekilleri de konuyu onaylatmak için Amerikan kongresine taşıdılar. Ancak Amerikan kongresi bu konuyu ciddiye almadı çünkü zamanla konunun unutulacağını tahmin ediyordu (Japonlar, Amerikalılar ve Kaliforniyalılar, 1907, s. 248).

Kaliforniya yerel hükümetine bağlı olan işçi idaresi tarafından yayınlanan rapora göre, Japonları Çinlilerden daha tehlikeli kılan nokta onların vatan sevgileri ve çalışkanlıklarıdır. Japonlar yaptıkları işlerde mutlaka en modern makineler kullanırlar ve üstlendikleri işleri kısa sürede bitirirler. Japonlar Amerika'ya ilk yerleştiklerinde Amerikan usulüne uygun hareket ettikleri için yerel esnaf ve tüccarlar tarafından kabul görmüşlerdi. Ancak bunlar zamanla Japonlar ile rekabet edemeyerek zarara uğramaya başladılar. Kaliforniya'da ziraat sektörünün tekeli Japonların elindedir. Kaliforniya'da milyoner olan Japon sayısı otuz civardır (Japonlar, Amerikalılar ve Kaliforniyalılar, 1907, s. 249).

Amerikan hükümeti hem Kaliforniyalıları hem de Japonları gücendirmek istemiyordu. Ayrıca bazı ekonomik kaygılar taşıyordu. Çinli göçmenlerin Amerika'ya girişlerini yasaklanması üzerine Çin hükümeti Amerikan mallarına ticari ambargo kararı alarak Amerikan hükümetine bu yasağın bedelini en ağır şekilde ödetmişti. Buna benzer bir hata yapmak istemeyen Amerikan hükümeti dikkatli davranmak istiyordu. Çünkü Japonya ithalatının yüzde yirmisini Amerika'dan karşılıyordu. Amerikan hükümeti yedi yüz elli milyon franga denk gelen bu ticareti kaybetmek istemiyordu. Ayrıca askeri bir sürtüşme de istenmeyen bir durumdu. Japonlar 22 Aralık 1894 tarihli anlaşmaya istinaden kazanmış oldukları hakları kullanmak istiyorlardı. Bu anlaşma gereği, Japonların da Amerikan halkı gibi ülke içinde seyahat etme ve ikamet etme hakları bulunuyordu. Amerika okulları Avrupalı çocuklara uyguladığı muamelenin aynısını Japon çocuklarını da uygulamak zorundaydı. Ancak Kaliforniya yönetimi bu anlaşmayı kabul etmiyor ve Amerika'yı oluşturan hükümetlerden her birinin kendi sınırları içinde serbest karar alabileceğini öne sürüyordu. (Japonlar, Amerikalılar ve Kaliforniyalılar, 1907, s. 250). Bu karar üzerine, Washington (federal) hükümeti adli heyete başvurarak, her bir hükümet kendi eyaletini istediği şekilde yönetebilir mi sorusunun cevabını aramaya başladı. Bu heyet, Kaliforniya hükümetinin aleyhinde karar verirse, Japon çocuklarının okula alınması kararını istemese de kabul edecektir. Tersine bir karar çıkacak olursa o zaman Amerika(federal) hükümeti yeniden Japonya ile müzakereye girişmek zorunda kalacaktı (Japonlar, Amerikalılar ve Kaliforniyalılar, 1907, s. 251).

1.7. Japonya Uluslararası Fuarı

Japonya hükümeti 1916'daTokyo'da açmaya karar verdiği uluslararası fuarın kusursuz olmasını istediği için hiçbir fedakarlıktan çekinmemektedir. Şimdiden yetkililer Japonya'nın çeşitli yerlerinde birçok sergi açmak suretiyle buralarda kazandıkları tecrübeleri bu fuarda uygulamak için büyük gayret içine girmişlerdir. Bunlardan ilki Tokyo'da Ueno parkında iki buçuk milyon franga Avrupa mimarisine uygun olarak inşa ettirilen sergi salonunda gerçekleştirildi. Çeşitli bölümlerden sergi salonun bir bölümünde tunç ve benzeri madenlerden üretilen zarif eşyalar, oda takımları, porselen kap kacağın birçok çeşidi ve benzeri güzel eşya sergilenmiştir. Diğer bölümlerde ise

lokomotifler, gemiler, sanayi ürünleri ve makineler bulunmaktadır. Sergide ayrıca ziraat ve eğitim için ayrılmış bölümler de bulunmaktadır. Bu serginin en dikkat çeken yeri kuşkusuz güzel sanatlar bölümüdür. Bu bölümde Japon ressamlarına ve heykeltıraşlarına ait eserler teşhir edilmiştir. Japonların ünlü eski ve yeni resimlerinin ve sanatlarının eserleri bu bölümde toplanmış olduğundan Japonya'da güzel sanatlarının olgunluğu ve dönemlere göre gelişiminin bu bölümde görülmekte olduğu söylenmektedir (Tokyo Meşhur Umumiyesi:Japonya'da Beyne'l-Milel Sergi Hakkında, 1907, s. 359).

1.8. Japonya ve Avrupa'da Güzel Sanatlar

Japonya ve Avrupa arasındaki ilişkilerinin gelişmesine paralel olarak Japonlar ve Avrupalılar karşılıklı olarak birbirlerinin ülkelerine seyahat etmeye başladılar. Bu şekilde birbirlerinin ahlâk yapılarını, âdetlerini ve sanayilerini gözlemleme fırsatını yakaladılar. Bu seyahatler Japon sanatçılar ve Avrupalı sanatçılar arasında karşılıklı etkileşimin başlamasına da vesile oldu. Avrupalı yeni ressamlarının eserlerinde Japonların izlenimlerinden etkilenmeler olduğu gibi Japonya'da da Avrupa tarzını kabullenip eserlerinde uygulamak isteyen sanatçılar yetişmeye başladı. Japonya'nın Kyoto ve Tokyo şehirlerinde son zamanlarda açılan güzel sanatlar sergilerinde Japon sanatçılar tarafından yapılmış sulu ve yağlı boya tabloların bütünüyle Avrupa tarzına ve zevkine uygun şekilde yapılmış olması dikkat çekicidir. Ancak yüzyıllar içerisinde olgunlaşmış Japon güzel sanatının unutulmasına ve terk edilmesine rıza göstermeyen bazı Japon sanatçılar, Avrupa sanatını aynen kabul etmek yerine, Avrupa ve Japon sanatını harmanlamayı tercih ediyorlar. Örneğin ressam Sao Shikoza eserlerinde Avrupa ressamlarının gerçekçiliği ile Japon ressamlarının tasvirlerine birleştirerek verdiği için büyük takdir toplamıştır (Japonya ve Avrupa'da Sanayi-i Nefise, 1908, s. 207).

Avrupalılar özellikle on dokuzuncu yüzyılda çiçek, böcek, pul koleksiyonlarından, tablo, biblo, silah, elbise, kitap koleksiyonlarına varıncaya kadar sanat zevklerini okşayan, görünümüyle eğlendiren şeyleri biriktiriyorlardı. Avrupalılar Japonya'dan genellikle on yedinci yüzyıla ait pek çok ürün alarak memleketlerine göturdüler. Bu ürünler Yokohama ve Tokyo çarşılarından rastgele toplanmış çok fazla değeri olmayan ürünlerdir. Ancak Japonya'da değer taşıyan eşyaların on üçüncü ve on beşinci yüzyıllar arasında yapıldığı kabul edilmektedir. Japonlar bunları özenle evlerinde, mabetlerinde muhafaza etmektedirler. Japon sanatının özünü oluşturan sadelik insanı hayrete düşürse de son zamanlarda Japon sanatında yaşanan gerilemeden bahsedilebilir. Japonların yeni imal ettikleri porselenlerin, lakelerin, tunçların veya minelerin hiçbirinde eski ürünlerdeki zarafet görülmemektedir. Japonya'da üretilen lakeler artık Avrupa'da da imal edilebiliyor. Ancak Avrupa yapımı lakeler sağlamlık ve zarafet açısından Japon lakeleriyle rekabet edebilmesi imkansızdır. Özellikle Mağazalarda Japon malı diye satılan Avrupa yapımı sahte raflar, tepsiler, çekmeceler,

dolaplar hiçbir değer taşımazlar. Ne kadar özenle yapılmış olursa olsun yine de aslı gibi olmasına imkân yoktur. (Kadri, 1896, s. 23-26)

Servet-i Fünun dergisinin sekiz yüz yirmi beşinci sayısında Fransa'da ikamet eden bir Japon sanatçıdan kısaca bahsedilmektedir. Bu yazıya göre, Paris yakınlarda açılan güzel sanatlar sergisinde Ogin isminde bir Japon bayan sanatçıya ait eserlerinin sergilendiği bir bölüm göze çarpmaktadır. Ogin kısa süre önce Fransa'ya gelerek Paris'te Paskiye sokağında açmış olduğu tezgâhta el işi ürünleri satarak yaşamını sürdürmektedir. Ogin'in Japon sanatı ile Avrupa sanatını sentezleyerek imal etmiş olduğu fil dişi düğmeler, taraklar ve buna benzer zarif eşyalar büyük ilgi görmektedir. Ogin sanatçılığının yanı sıra milli benliğini korumuştur. Geleneksel Japon kıyafeti Kimonodan asla vazgeçmemiş ve tezgahında sandalye yerine Japonlara mahsus minderlere oturmayı tercih etmektedir (Paris'te Japonyalı Bir Sanatkar: Matmazel Ogin, 1907, s. 300).

1.9. Japon Hikayeleri

Servet-i Fünun dergisinin 635. sayısında üç kısa hikâyeye yer verilmektedir. İlk hikâyede çocuk sevgisi konu ediniliyor. Bu hikâyeye göre, bir hırsız içinde kimsenin olmadığını düşündüğü bir eve girer. Evde hizmetçilere rastlarsa onları öldürmeyi dahi göze almıştır. Ancak odalardan birine girdiği anda yalnız başına oynayan minik bir çocuğu görür görmez olduğu yerde kala kalır. Çocuk hırsıza gülümseyerek ellerini uzatır. Hırsız çocuğu bu hareketinden etkilenir ve onun saçlarını okşamaya başlar. Çocuk hırsıza birlikte oyun oynamak istediğini söyler. Hırsız bu isteği kabul eder ve çocukla oyun oynamaya başlar. Ancak bir süre sonra ev sahiplerinin geldiğini fark eden hırsız görünmeden dışarı kaçmayı başarır. Hırsız evden hiçbir şey alamadan çıkmasına karşın bir çocuğun arzusunu yerine getirmiş olmanın hazzını yüreğinde hissetmiştir (Safvet Suat, 1903, s. 167).

İkinci hikâyede bir Japon çocuğunun hazırcevaplığı anlatılıyor. Bu hikâyeye göre, bir gün on yaşlarında bir çocuğa hocası mabedi emanet eder. Çocuk vazifesine başladığı sırada mabedin kapısından içeriye üzerine tüylü bir deri giymiş olan bir adam girer. Çocuk bu adamı görür görmez fark ettirmeden bir kâğıdın üzerine, bu mabede deri ve kürk sokmak yasaktır, şeklinde uyarı yazar. Adam bu yazıyı görünce sinirlenir ve çocuğa mabedin içerisinde deriden yapılmış davul bulunup bulunmadığını sorar. Çocuk soğukkanlılıkla mabette deriden yapılmış bir davulun olduğunu ve bu davulun vurularak kullanıldığını belirtir. Adama bu tarz muameleye razı olup olmayacağını sorar. Adam çocuğun verdiği cevap karşısında çaresiz kalır ve mabetten çıkar gider (Safvet Suat, 1903, s. 168).

Üçüncü hikâyede ise küçük bir çocuğun yapmış olduğu fedakârlık anlatılıyor. Hikâyenin kahramanı sekiz yaşındaki Maçuzu'dur. Maçuzu fakir ve hasta babası ile birlikte yaşıyordu. Babası yataktan çıkamadığı için çalışmıyordu. Maçuzu küçük yaşına rağmen hem yiyecek bulmak hem de babasına ilaç götürmek zorundaydı. Maçuzu soğuk bir kış günü evlerinde bulunan en son eşyayı

satmak zorunda kalır. Aldığı paranın yarısıyla babasına ilaç aldı. Paranın kalan kısmı ile deniz salyangozu tutabilmek için gerekli olan malzemeyi satın aldı. Bu malzemeyi kullanarak deniz salyangozu toplamaya çalışırdı. Salyangoz tutamazsa farklı işler yaparak, babasının ilaçlarını alıp eve götürürdü. Maçuzu eve döndüğünde babasına ne açlığını ne de yaşamış olduğu zorlukları anlatırdı. Maçuzu hiç şikâyet etmeden bu duruma aylarca katlandı. Nihayet bir gazeteci bu çocuğun durumunun farkına vardı (Safvet Suat, 1903, s. 169).

1.10. Japonya’da Gazete ve Dergiler

Servet-i Fünun dergisinin 201. sayısında Japonya’da ilk gazetenin nasıl kurulduğuna dair bilgileri paylaşmaktadır. Bu bilgilere göre, Japonya’da gazete olmadığı için ürünlerin gazete aracılığıyla reklamının yapılması mümkün değildi. Japonya’da ürünlerin tanıtımları el ilanları ile ya da yüksek sesle bağırarak suretiyle yapıyordu. Kishida isimindeki bir eczacı ürün tanıtımı için yeni bir yöntem denemeye karar verdi. Farklı ürünlere ait ilanları büyük bir kâğıt üzerinde topladı ve ayda iki üç defa yayımlamasını sağladı. Bir süre sonra ilanların aralarına bazı haberler ekleyerek okuyucunun dikkatini çekmek istedi. Sonunda Moshioyusa isimini verdiği gazeteyi kurdu. Bu gazete ilk yıllarda bazı ülke içi haberleri vermekle yetiniyordu. Posta vapurlarının gelmesi ve gitmesi bile başlı başına haber olarak değer kazanıyordu. Kishida gazetesine sonradan bölümler halinde hikayeler ekleyerek yaptığı işi farklı bir boyuta taşıdı. Eski Japon masallarından esinlenerek oluşturduğu hikayeler okuyucuların oldukça ilgisini çekti. Bu hikayeler sayesinde gazetenin popülerliği artmaya başladı. Ancak zamanla gazete yönetim açısından büyük sıkıntılar çekmeye başladı. Buna maddi sorunlar da eklenince Kishida ortak bulma arayışını girdi. İki Japon tüccar bu gazetenin para kazandıracağı inandılar ve Kishida’ya yardımda bulundular. Moshioyusa gazetesi düzenli olarak ayda üç kez yayımlanmaya devam etti. Tokyo’da her eve girmekle kalmadı civar şehirlere de yayıldı (Kadri, Japonya'da matbuat, 1895, s. 299-300).

Servet-i Fünun dergisinin 821. sayısında Tokyo’da yayımlanan dergi ve gazeteler ile ilgili bazı malumatlar bulunmaktadır. Bu bilgilere göre, Tokyo’da on altı adet günlük gazete yayımlanmaktadır. Bu gazetelerin en eskileri Nişi Nişi (doğrusu Nichi Nichi) ve Yomiru (doğrusu Yomiuri) gazeteleri olup ve en yeni gazete Denpô gazetesidir. Bu gazetelerden her birinin günlük tirajı ortalama otuz beş bin dolayındadır. Herhangi bir siyasi düşüncüyü destekleme çabasında olmayan Japon gazetelerinin amacı doğru bilgi vermek ve okuyucularının istifade edebileceği makaleler yayımlamaktır. Japonya’da resimli dergilere de yoğun ilgi gösterilmektedir. Özellikle Tokyo’da faaliyet gösteren Kuka dergisi okuyucuların dikkatini çekmeyi başarmış resimli dergilerden birisidir (Şuun-i Mütenevvia :Tokyo Matbuatı - Japonya'da Hüsn-ü Hat ve Tasvir, 1907, s. 288).

1.11. Japonlarda Temizlik

Servet-i Fünun dergisinin 509. sayısında Japonların yıkanma alışkanlığı ve kaplıca kültürü hakkında bilgiler verilmektedir. Yazıya göre, Japonlar nerede olursa olsunlar temizliğe riayet etmektedirler. Örneğin, Çin-Japon savaşı sırasında muharebeleri takip eden Avrupalı subaylar, Japon askerlerinin en zor çatışmalar sırasında dahi kıyafetlerini temiz tuttuklarını görmüşler ve bundan çok etkilenmişlerdir. Japon köylerine gidildiğinde ilk göze çarpan şey temizliktir. Japonlar yere sermiş oldukları hasırları temiz tutarlar. Japon kültürü gereği hasırların üzerine çıplak ayakla ya da beyaz çorap ile basarlar. Japon evlerinin temizliği Felemenk evlerinden çok daha iyidir. Japonlar sadece giysilerini ya da evlerini temiz tutmakla kalmazlar aynı zamanda kişisel temizliklerine de aynı hassasiyeti gösterirler. Genel olarak evlerde bir banyo vardır. Banyo içerisinde boyu bir metreyi bulan tekne bulunur. Banyo için kullanılacak su odun sobası vasıtasıyla ısıtılır. Evinde banyo olmayanlar halka açık banyolara giderek yıkanır. Ayrıca Japonya'da kaplıca suyu bolca bulunur. Kaplıca suyu cilt hastalıklarına, romatizma ağrılarına ve frengi hastalığına iyi gelmektedir. Kyuşu'nun Şima Baraşıba adası civarında buluna Unzen kaplıcası Japonya'nı yoğun ilgi gösterilen en meşhur kaplıcasıdır. Unzen'de soğuk, sıcak ve kükürlü su çıkmaktadır. Örneğin bir yerde 94 derece sıcaklıkta kükürlü bir su çıkarken diğer bir başka yerde ise çıkan suyun sıcaklığı 14-16 derece arasındadır. Bu iki su kaynağı karıştırılmak suretiyle 38-40 derece arasında kükürlü su elde edilir. Buraya şifa bulmak için gelen hastalar yirmi gün kadar kalarak günde birkaç kere kaplıcalara girerler (Suat, 1902, s. 276-278).

1.12. Japonya'nın Minyatür Ağaçları

Servet-i Fünun dergisinin çeşitli sayılarında Japonların minyatür ağaç yetiştirme sanatı ile ilgili yazılar bulunmaktadır. Servet-i Fünun dergisinin 90. yayımlanan yazının girişinde kalkınmasını tamamlamış bir ülke olan Japonya'da insanların bazı faydasız işlerle uğraşması eleştiriliyor. Minyatür ağaç yetiştirme işi de bu faydasız işlerden biri olarak kabul ediliyor (Japonya'nın Cüce Ağaçları, 1892, s. 186). Ancak aynı derginin beş yüz seksen dokuzuncu sayısında doksanuncu sayının aksine minyatür ağaç yetiştirme Japonların başarı göstermiş olduğu alanlardan biri olarak görülmektedir. Bu yazıda küçüklüğü mükemmellik olarak gören Japonların minyatür ağaç yetiştirmeyi güzel sanatlar seviyesine çıkardıklarını belirtiyor (Musahabe-i Fenniyye:Havayı Mayi - Nebatat Bahçesi - Japonya'da Kısa Ağaçlar, 1902, s. 259).

Koca bir armut ağacını dallarıyla, yapraklarıyla, çiçekleriyle ve de meyveleri ile beraber küçülterek bir karışa indirilebilmektedir. Avrupa'da nasıl zayıf bir fidanın suyu, toprağı ve gübresi değiştirilerek birçok çiçek ya da meyve veren büyük bir ağaç haline nasıl getiriyorlarsa Japonlar da Avrupalıların aksine ağaçları küçük bir bitki haline getirmek için çalışıyorlar (Musahabe-i Fenniyye (Japonyalılar'ın Bahçıvanlıktaki Marifeti), 1896, s. 409).

Servet-i Fünun dergisinin 90. ve 589. sayılarında Japonların ağaçları küçültmek için kullandıkları yöntem şu şekilde anlatılıyor: Her ağaç küçültme işlemine uygun olmadığı için ağaç seçiminin doğru yapılması gerekir. Daha sonra seçilen ağaç (fidan) küçük bir saksıya dikilir ve ağacın kökleri bütün saksıyı sardığında ağaç biraz daha büyük saksıya taşınır. Ağacın dalları uzadıkça ya dallar birbirine sarılır ya da bir sırığa bağlanır. Bu yöntemle ağaca şekil verilir. Bazı dallar kurumaya başlayınca hemen kesilir (Japonya'nın Cüce Ağaçları, 1892, s. 186). Ayrıca arazinin bulunduğu yükseklik, sıcaklık, soğukluk, kökler için yer bulunmaması, beslenme ve rüzgâr gibi faktörler de bitkinin cılız kalmasına sebep olur. Yukarıda belirtildiği gibi dalları bükmek, kökleri kesmek gibi birtakım müdahalelerle de bitkininin büyümesi engellenir (Musahabe-i Fenniyye:Havayı Mayı - Nebatat Bahçesi - Japonya'da Kısa Ağaçlar, 1902, s. 259-260).

1.13. Japonya'da Tıbbi ilaçlar

Servet-i Fünun dergisinin 882. sayısında Japonya'da görev yapan bir İngiliz konsolosunun Japon tıbbi ilaçları hakkında yapmış inceleme ile ilgili bilgiler paylaşılmıştır. Bu bilgilere göre Japonya'da tıbbi ilaçların kullanımı Avrupa'dan hayli zaman önce başlamıştır. Japonya'da ilk olarak 1674'de Tayama şehrinde tıbbi ilaçlar satılmaya başlamıştır. 1886'de Japonya'da üretilmekte olan tıbbi ilaçların maddi değeri 10 milyon frank iken bu miktar 1904'de 30 milyon franga ulaşmıştır. Japonya'da patenti alınan ve eczanelerde satılmakta olan ilaç sayısı 1904 senesinde 3,102 seviyesine ulaşmıştır. Tayama şehrinde tıbbi ilaç üreten pek çok fabrika bulunmaktadır. Japonya'da üretilen tıbbi ilacın dörtte birlik kısmı Tayama fabrikalarında üretilmektedir. Tayama fabrikalarında senede 73 milyon kutu tıbbi ilaç üretimi yapılmakta olup bunların piyasa değerinin yedi buçuk milyon frank olduğu tahmin edilmektedir. Tayama ilaç fabrikaları ilk ihracatlarını 1889'da Kore ve Çin'e yaptı. Koreliler ithal ettikleri Japon ilaçlarından çok memnun kaldılar ve Kore'ye ilaç ihraç edilen ilaç miktarı seneden seneye artış göstermeye başladı. Japonların tıbbi ilaçları genellikle pastil, hamur, hap, merhem şeklinde olup bunların içinde sıvı bulunmamaktadır. Japon tıbbi ilaçları arasında akıl ve zekaya açıklık veren haplar, vücudu birçok hastalıktan koruyan macunlar vardır (Malumat-ı Müfid (Japonya'da Müstehzarat-ı Tıbbiye, 1907, s. 375).

1.14. Japonya'da Şelalelerden İstifade

Şelalelerden son zamanlarda yararlanılarak su çarkları vasıtasıyla elektrik üretilmektedir. Elektrik aydınlatma ve makinelerin çalışması için gereklidir. Japonya akarsu ve çağlayan açısından çok zengin olmasına karşın Japonlar bunların ne denli kıymetli olduğunun farkına varmamışlardı. Son zamanlarda

Japonların da şelalelerden faydalanmak için çalışmalar yaptıklarına dair haberler alınmaktadır. Japonya'da akarsulardan elektrik elde etmek için birkaç şirket kurulmuştur. Bunlardan biri 59 milyon frank sermayesi olan Uchikawa şirkettir. Bu şirket elektrik üretimi yapacak ve bu

elektriği kablolar vasıtasıyla Kyoto şehrine ulaştıracaktır. Diğer şirket ise Nagoya şehri ve civarına elektrik verecektir. Ayrıca çeşitli alanlarda elektrik kullanımını yaygınlaştırmak için yakınlardaki şelalelerde gereken tertibatı kuracaktır. Yakın zamanda buharla hareket eden trenlerin elektrikli trenlere dönüştürülmesi planlanmaktadır (Japonya'da Şelalelerden İstifade, 1907, s. 191).

Değerlendirme

Tablo 1: Servet-i Fünun Dergisinde Japonya'yı Ele Alan Makaleler Listesi

Başlık	Cilt-Sayı Tarih	Ele Alınan Konular
Japonya'nın Cüce Ağaçları	C:2. S:90 1892	Japonların ağaçları küçültmeye çalışmaları eleştiriliyor. Ağaçların nasıl küçülttüğü hakkında bilgi veriliyor.
Japonya Dilberleri Japonlar ve Japon Kadınları Hakkında Malumat	C:2. S:146 1893	Geyşalar toplum içinde gördükleri itibar anlatılıyor.
Japonya'da Matbuat	C:8 S:201 1895	Reklam amaçlı dağıtılan el ilanlarının zamanla gelişerek gazeteğe nasıl dönüştüğü anlatılıyor.
Musahabe-i Fenniyye (Japonyalıların Bahçıvanlıktaki Marifeti)	C:11. S:286 1896	Japonların ağaçları küçültmedeki maharetleri anlatılıyor.
Japonya Mesnuatı	C:13. S:314 1896	Yabancıların Japon eşyalarına olan ilgileri ve Japonların tarihi ve değeri yüksek eşyaları yabancılara satmayıp evlerinde ve mabetlerinde muhafaza ettikleri konu ediliyor.
Mütenevvia (Japon Kadınları I)	C:19. S:489 1900	Japon toplumunda kadının konumu, görünüşü ve giyim tarzı değerlendiriliyor.
Mütenevvia (Japon Kadınları II)	C:19. S:490	Kadınların eşleri önündeki rolleri ve kadınların Batılı görülme çabaları yorumlanıyor.
Musahabe-i Fenniyye (Japonya'da Kısa Ağaçlar)	C:23. S:589 1902	Minyatür ağaç yetiştirme konusunda Japonların ulaştığı seviyeden bahsediliyor.
Musahabe-i Mütenevi (Japonyalıların İstihmamı)	C:23. S:590 1902	Japonların çevre, beden ve vücut temizliklerine gösterdikleri özen anlatılmaktadır.
Hayat-ı Aile (Japon Çocukları)	C:25. S:635 1903	Japon çocukları genel olarak değerlendiriliyor ve çocuklarla ilgili üç kısa hikâye paylaşılıyor.
Japon Kadınları	C:29. S:738 1905	Japon kadınları hakkında bilgi ve onların çalışma şartları hakkında bazı bilgiler paylaşılıyor.
Japonya'nın Terakkiyat-ı İktisadiyesi-Japonya'da Ticaret	C:29. S:742 1905	Japon esnafının müşteriye göstermiş olduğu saygı ve Osaka'da faaliyet gösteren bir şirket örnek gösterilerek geleneksel şirketlerin çalışanlarına uyguladıkları sistem anlatılıyor.
Japonya'nın Ticaret-i Bahriyesi	C:29. S:745 1905	Deniz taşımacılığında ve gemi üretiminde kısa sürede ulaşılan başarı konu ediliyor.
Japonya'da Maarif	C:29. S:749 1905	Japon ilköğretim sistemi ile ilgili genel bilgiler veriliyor. İlköğretim eksik yönleri eleştiriliyor.
Japonya'da Maarif- Tedrisat-ı İdadî	C:29. S:750 1905	Japonya'daki orta öğretimin durumu anlatılıyor. Bu eğitim kademesinde karşılaşılan sıkıntılar yorumlanıyor.
Japonya'da Maarif -3 Tedrisat-ı Aliye	C:29. S:751 1905	Japonya'daki üniversite eğitimi ile ilgili bilgiler verilerek genel bir değerlendirme yapılıyor.
Japonya'da Maarif- Hususi Mektepler	C:29. S:752 1905	Japonya'da eğitim veren bazı eğitim kurumları hakkında bilgiler veriliyor. Bu kurumların iyi ve kötü yönleri paylaşılıyor.
Japonlar, Amerikalılar ve Kaliforniyalılar	C:32. S:822 1907	Amerika'ya göç eden Japonlar hakkında bilgilendirme yapılıyor.
Şuun-i Mütenevvia / Japonya'da Maarif	C:32. S:823 1907	Sanayi ve ticaret okulları hakkında değerlendirme yapılıyor.
Şuun-i Mütenevvia (Tokyo Matbuatı-Japonya'da Hüsn-ü Hat ve Tasvir)	C:32. S:824 1907	Gazetelerin yayım politikaları ve okuyucuların renkli baskılara olan yoğun ilgileri anlatılıyor.
Paris'te Japonyalı Bir Sanatkâr (Matmazel Ogin)	C:32. S:825 1907	Paris'te yaşayan Japon sanatçının eserleri ve kişiliği ile ilgili bilgiler paylaşılıyor.

Japonların Muhacereti	C:32. S:829 1907	Japonya'dan Amerika'ya göç eden Japonlar ile ilgili bilgiler paylaşılıyor.
Malumat-ı Müfid (Japonya'da Müstehzarat-ı Tıbbiye)	C:34. S:882 1907	Japonya'da ilaç üretimi ve ihracatı konu ediliyor.
Şuun-u Mütenevvia (Japonya'da Şelalelerden İstifade)	C:33. S:844 1907	Japonların su kaynaklarından faydalanarak elektrik üretmeye başladıkları anlatılıyor.
Tokyo Meşhur Umumiyesi (Japonya'da Beyne'l-Milel Sergi Hakkında)	C:33. S:855 1907	1916 senesinde Japonya'da uluslararası fuar açmaya hazırlanan Japonların ülke içinde açtığı sergi ile ilgili bilgiler veriliyor.
Şuun-u Mütenevvia (Avrupa'da Sanayi-i Nefise)	C:34. S:871 1908	Batılı ve Japon sanatçıların birbirlerinde nasıl etkilendikleri anlatılıyor. Bazı Japon sanatçıların Batı sanatı ile Japon sanatını harmanladığından bahsediliyor.

Sonuç

Meiji döneminin son yarısında Japonya hükümeti Batılı ülkelere tek taraflı tanınan imtiyazları iptal ettirmeyi başardı ve ülkenin sanayileşmesini tamamladı. Ayrıca kazanılan iki savaş neticesinde Japonya caydırıcı bir askeri güç haline geldi. Bütün bu yaşananlar Batılı yazar ve gazetecileri etkiledi. Batılı ülkelerin gazete ve dergilerinde Japonya hakkında farklı konularda daha fazla yazı çıkmaya başladı. Bu bilgiler Osmanlı aydınları ve gazetecileri tarafından okunarak tercüme yolu ile Osmanlı okurlarına aktarıldı. Osmanlı döneminin en önemli dergilerden biri olan Servet-i Fünun dergisinde de Japonya ile ilgili yazılar yayımlandı. Yaptığımız metin okumalarında bu yazılarda anlatılan bilgilerin çoğunluğunun Fransa kaynaklı olduğu açık şekilde anlaşılmaktadır. Bazı yazılarda bilgilerin Fransız gazetelerinden ya da dergilerinden alındığı birkaç cümle ile belirtiliyor. Bazı yazılarda ise para birimi olarak frank kullanılıyor.

Servet-i Fünun dergisinde yayımlanan bazı yazılarda Japonlar övülürken bazı yazılarda ise eleştirilmektedirler. Japonların övüldüğü yazılarda genel olarak şu bilgiler yer almaktadır: Japon kadınları çalışkandır ve ailesi için hiçbir fedakarlıklardan kaçınmazlar. Japon çocukları sevimlilik ve ahlak açısından övgüyü hak etmektedirler. Japon ebeveynleri çocuklarına ne olursa olsun kaba kuvvet uygulamazlar. Japon hikayelerinde çocuk sevgisi, çocukların fedakarlıkları ve hazır cevaplılıkları ön plana çıkarılıyor. Japonya'da ilköğretim zorunlu olup sosyal statüye bakılmaksızın bütün çocuklar eğitim alma hakkına sahiptirler. Askeri okullar temiz, fiziksel olarak düzgün ve modern imkanlara sahiptirler. Bu okullarda bilgili öğretmenler sayesinde disiplinli ve çalışkan öğrenciler yetişmektedir. Keiôgijyuku okullarında diğer okullardan farklı olarak teorik eğitimin yanında pratik eğitim de veriliyor. Japonlar yaşadıkları yerleri temiz tutmakla kalmayıp nerede hangi şartta olursa olsunlar beden ve kıyafet temizliğine de özen göstermektedirler. Geleneksel Japon şirketleri çalışanlarının erkek çocuklarını bünyelerinde istihdam ediyorlar. Şirket yaşlanan ya da hastalanan çalışanlarını gözeterek onlara ve ailelerine yardım ediyor. Japon hükümeti milliliği esas alarak gemi üretimini arttırmak ve deniz taşımacılığında daha fazla gelir elde etmek için teşvik yasası çıkarıyor. Gemilerin personel ihtiyacını karşılamak amacıyla da denizcilik okulları açıyor. Bu

yapılan girişim sonrası deniz taşımacılığı alanında büyük bir başarı elde ediliyor. Amerika'ya göçmen olarak gitmek zorunda kalan Japonların çoğunluğu Kaliforniya eyaletine yerleşiyorlar. Buraya kısa sürede uyum sağlıyorlar ve yaptıkları işlerde başarılı oluyorlar. Japonlar tıbbi ilaç konusunda tarihi birikime sahiptirler ve ilaç üretimine Batılı ülkelerden çok önce başlamışlardır. Japon ilaç üreticileri ihracattan yüksek gelir elde etmektedirler. Batılı sanatçılar Japon sanatından etkilendikleri gibi Japon sanatçılar da Batı sanatından etkilenmişlerdir. Bu etkiye karşın Japon sanatçılar uzun geçmişi olan sanatlarını Batı sanatı ile harmanlamayarak sanata farklı bakış açısı getiriyorlar. Japon gazeteleri herhangi bir siyasi düşünceyi desteklemeyi tercih etmezler. Japonya'da gazete ve dergilerin genel amacı doğru bilgi vermek ve okuyucularının haz alacağı yazılar yayımlamaktır. Japonya hükümeti 1916 yılında açmayı planladığı uluslararası sergi öncesi sıkıntı çekmemek ve bazı tecrübeler elde etmek amacıyla ülke içerisinde bazı sergiler açıyor. Japonlar ağaç küçültme işini güzel sanatların bir dalı haline getirmişlerdir. Su kaynakları bakımından zengin olan Japonya'da elektrik üretimi yaygınlaşmaya başladı.

Japonların eleştirildiği hususlar şu şekilde sıralanabilir: Japon kadınları toplumda ikinci plana itilmiş, güzel olmayan, fiziksel olarak zayıf, tuhaf kıyafetler giyen insanlar olarak nitelendiriliyor. Kadınlar zorlu iş şartlarında çalışmak zorunda kalıyorlar. Japon çocuklarının bazıları küçük yaşlardan itibaren kendilerine uygun olmayan iş alanlarında çalışmaya mecbur ediliyorlar. Japonya'da eğitimin pek çok kademesi ücretlidir. İlköğretimden sonraki eğitim kurumlarında faaliyet gösteren okul sayısı öğrenci sayısı ile kıyaslandığında yetersiz kalmaktadır. Eğitimin hemen her kademesinde kısa sürede çok bilgi verilmek istenmesi, müfredatların yoğunluğu, öğretmenlere verilen maaşların azlığı gibi etmeler eğitimin kalitesini düşürmektedir. Japon eğitim sistemi ezbere dayalıdır. Üniversitelerde görev yapan yabancı öğretim elamanlarının dersleri yabancı dilde vermeleri öğrencilerin anlatılan dersleri tam olarak kavramalarına engel teşkil ediyor. Üniversite kütüphanelerine kitap alımı yapılırken içerikten ziyade kitap sayısının fazlalığına veya yeni oluşuna önem verilmektedir. Japonya'da geleneksel şirketler küçük yaşta istihdam ettikleri çalışanlarının yaşantılarını kontrol altına alırlar. Modern bir toplum haline gelmiş Japonlar minyatür ağaç yetiştirmeye çalışarak zamanlarını boşa harcamaktadırlar.

Kaynakça

A.R. (1890). Şuunat:Japonya'da Nüfus Sayımı. *Servet-i Fünun*, 1(9), s. 104.

Aybay, H. (2016). *Servet-i Fünun Dergisinde Tercüme Hikayeler*. (Yayımlanamamış Yüksek Lisans Tezi). Celal Bayar Üniversitesi/ Sosyal Bilimler Enstitüsü: Manisa.

Braudel, F. (1996). *Uygurlukların Grameri*. (M. A. Kılıçbay, Çev.) Ankara: İmge Kitabevi.

Curry, J. J. (2012). An Ottoman Geographer Engages the Early Modern World: Katip Çelebi's Vision of East Asia and the Pacific Rim in the Cihânnümâ. *The Journal of Ottoman Studies*, s. 221-257.

Çelebi, K. (1145). *Cihannümâ*. İstanbul: Matbaa-ı Amire.

Esenbel, S. (2002). Türk-japon İlişkilerinin Tarihi. H. C. Güzel, K. Çiçek, & S. Koca (Dü) içinde, *Türkler Ansiklopedisi* (Cilt 13, s. 264-285). Ankara.

Hakuseki, A. (1936). *Seiyô Kibun*. Tokyo: İwanami Shoten. <https://dl.ndl.go.jp/info:ndljp/pid/1173162/26> adresinden alındı

Japon Hükmetinin Japon Ahvali Umumiyesine Dair Yaptığı İstatistik. (1894, 12 21). *Servet-i Fünun*, 8(197).

Japon Kadınları. (1905). *Servet-i Fünun*, 29(738), s. 146-147.

Japonlar, Amerikalılar ve Kaliforniyalılar. (1907). *Servet-i Fünun*, 32(822), 247-251.

Japonların Muhacereti. (1907). *Servet-i Fünun*, 32(829), s. 366-367.

Japonya Dilberleri Japonlar ve Japon Kadınları Hakkında Malumat. (1893). *Servet-i Fünun*, 6(142), s. 182.

Japonya ve Avrupa'da Sanayi-i Nefise. (1908). *Servet-i Fünun*, 34(871), s. 207.

Japonya'da Maarif - Hususi Mektepler. (1905). *Servet-i Fünun*, 29(752), 373-376.

Japonya'da Maarif - Tedrisat-ı İdadi. (1905). *Servet-i Fünun*, 29(750), 342-344.

Japonya'da Maarif. (1905). *Servet-i Fünun*, 29(749), 323-326.

Japonya'da Maarif -3 Tedrisat-ı Aliye. (1905). *Servet-i Fünun*, 29(751), 354-357.

Japonya'da Şelalelerden İstifade. (1907). *Servet-i Fünun*, 33(844), s. 191.

Japonya'nın Cüce Ağaçları. (1892). *Servet-i Fünun*, 2(90), s. 186.

Japonya'nın Terakkiyat-ı İktisadiyesi - Japonya'da Ticaret. (1905). 29(742), s. 218-220.

Japonya'nın Ticaret-i Bahriyesi. (1905). *Servet-i Fünun*, 29(745), 262-266.

Kadri. (1895). Japonya'da matbuat. *Servet-i Fünun*, 8(201), s. 299-301.

Kadri. (1896). Japonya Mesnuatı. *Servet-i Fünun*, 13(314), s. 23-26.

Kadri. (1900). Japon Kadınları. *Servet-i Fünun*, 19(489), s. 330-333.

Kadri. (1900). Japon Kadınları-II. *Servet-i Fünun*, 19(490), s. 342-344.

Kaşgarlı Mahmud. (1986). *Divanü Lûgat-it-Türk* (2 b., Cilt 1). (B.Atalay, Çev.) Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Korkmaz, M. (2021). Aydın ve Müteşebbis Bir Bahriye Subayı: Süleyman Nutki Bey'in Hayatı (1854-1924) ve Eserleri. *Türk Savaş Çalışmaları Dergisi*, 2(2), s. 170-195.

Kuşçuluo, A. (2009). *Japon-Rus Savaşı ve Türkler*. Yayımlanmamış Yüksek Lisan tezi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri.

Malumat-ı Müfid (Japonya'da Müstehzarat-ı Tıbbiye. (1907). *Servet-i Fünun*, 34(882), s. 375.

Matano, A. (1996). Türk-Japon İlişkileri. Yayımlanmamış Doktora Tezi: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Matsutani, H. (1994). Japonya'nın Dış Politikasında Türkiye'nin Rokü (Basılmamış Doktora Tezi). İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Meyer, M. W. (2014). *Japon Tarihi*. (L. Deadato, Çev.) İstanbul: İnkılap.

Misawa, N. (2010). Abdülhamid Dönemi için Kritik Bir Teferruat: Japon Kaynakları Işığında Ertuğrul Faciası. E. Özdemir (Dü.) içinde, *Düşünen Siyaset*. Ankara: Lotus.

Musahabe-i Fenniyye (Japonya'nın Nebatat ve Hayvanatı). (1905). 28(728).

Musahabe-i Fenniyye (Japonyalılar'ın Bahçıvanlıktaki Marifeti). (1896). *Servet-i Fünun*, 11(286), s. 407-409.

Musahabe-i Fenniyye:Havayı Mayı - Nebatat Bahçesi - Japonya'da Kısa Ağaçlar. (1902). *Servet-i Fünun*, 23(589), s. 256-262.

Mütenevvia (Japon Kadınları). (1900, 7 26). *Servet-i Fünun*, 19(489), s. 330-331. Ağustos 11, 2022 tarihinde <https://dijital-kutuphane.mkutup.gov.tr/tr/periodicals/articlecatalog/details/20809> adresinden alındı

Mütercimler, E. (1993). *Ertuğrul Faciası ve 21. Yüzyıla Doğru Türk-Japon İlişkisi*. Anahtar Kitaplar.

Paris'te Japonyalı Bir Sanatkar: Matmazel Ogin. (1907). *Servet-i Fünun*, 32(825), s. 300.

Parlatır, i. (2009). *Servet-i Fünun*. TDV İslâm Ansiklopedisi, 36, s. 573-575.

Safvet Suat. (1903). Japon Çocukları. *Servet-i Fünun*, 25(635).

Suat, S. (1902). Musahabe-i Mütenevi - Japonyalılarda İstihmam. *Servet-i Fünun*, 23(590), s. 276-278.

Şahin, F. U. (2001). *Türk-Japon İlişkileri:(1876-1908)*. Ankara: Kültür Bakanlığı.

Şakir, Z. (2010). *Sultan Abdülhamid ve İmparator Mikado [Elektronik Sürüm]*. İstanbul: Akıl Fikir Yayınları.

Şimşek, E. (2005). *Uzakdoğu Elçisi Ertuğrul Fırkateyni*. İstanbul: IQ Kültür Sanat.

Şuun-i Mütenevvia : Japonya'da Maarif. (1907). *Servet-i Fünun I*, 32(823), s. 271-272.

Şuun-i Mütenevvia :Tokyo Matbuatı - Japonya'da Hüsn-ü Hat ve Tasvir. (1907). *Servet-i Fünun*, 32(824), s. 287-288.

Tekeli, S. (1985). İlk Japonya Haritasını Çizen Türk Kaşgarlı Mahmud. *Erdem*, 1(3).

Tokyo Meşhur Umumiyesi:Japonya'da Beyne'l-Milel Sergi Hakkında. (1907). *Servet-i Fünun*, 33(855), s. 359.

Tufan, Ö. (2020). Osmanlı Saraylarında Japon-Arita Porselenleri. *Milli Saraylar Sanat Tarih Mimarlık Dergisi*(19), s. 5-35.

türk. (tarih yok).

Üzel, O. (2007). *Servet-i Fünun Dergisi (401-442. Sayılar) (Đnceleme ve Seçilmiş Metinler)*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Cumhuriyet Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü: Sivas.

Worringer, R. (2008). Avrupa'nın Hasta Adamı mı Yoksa Yakın Doğu'Nun Japonyası mı? (B. Gencer, C. Güngör, Dü, & C. Güngör, Çev.) *Muhafazakar Düşünce*, 4(16), s. 88-118. Eylül 23, 2022 tarihinde <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1184288> adresinden alındı

Yılmaz, R. (2019). *Servet-i Fünun dergisi (547-650. sayılar)-İnceleme ve seçilmiş metinler-*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Cumhuriyet Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü: Sivas.

ZİYA GÖKALP'İN FİKİR YAPISININ OLUŞUMU İLE DİN VE SİYASET YAKLAŞIMLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ*

Göktuğ ŞEKER**

Makale Bilgisi/Article Info

Geliş/Received: 12/05/2023; Düzeltme/Revised: 05/06/2023

Kabul/Accepted: 06/06/2023

Araştırma Makalesi / Research Article

Atıf/Cite as: Şeker, G. (2023). Ziya Gökalp'in Fikir Yapısının Oluşumu ile Din ve Siyaset Yaklaşımlarının Değerlendirilmesi. *DÜMAD (Dünya Multidisipliner Araştırmalar Dergisi)*, 6(1), 25-40. <https://doi.org/10.58853/dumad.1296495>

Özet

Bu araştırmanın temel konusu Gökalp'in siyaset ve din hakkındaki görüşlerinin incelenmesiyle beraber düşünce hayatına etki eden faktörler doğrultusunda fikir hayatının gelişim sürecini değerlendirmektir. Bu çalışma hazırlanırken Ziya Gökalp'in yaşamı boyunca düşünce yapısına hangi kişi ve kurumların etkisinin olduğu bunun akabinde de oluşan görüşlerinde din ve siyasetin nasıl bir konumda olduğunu inceleme amacı bulunmaktadır. Hipotez yerine çeşitli araştırma soruları üzerinden çalışmanın sınırları çizilmiştir. Bu sorulardan bazıları şu şekildedir; Gökalp'in siyasi hayatını etkilemiş düşünürler kimlerdir, Gökalp'in din anlayışının temeli hangi görüşlerden oluşmaktadır, Gökalp'in ailesinin din ve siyaset anlayışında etkisi nedir? Araştırmanın kapsamını ise Gökalp'in doğum tarihi olan 1876 yılı ile 21.yüzyıl arasındaki süre zarfı oluşturmaktadır. Bu çalışma da nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır genel olarak sosyal bilimlerde sıklıkla kullanılan eser incelemeleri yapılmıştır. Ana kaynak olarak düşünürün yapıtları değerlendirilmiş buna ek olarak da daha önce yapılmış tezler, basılmış kitaplar, makaleler ve internetteki çeşitli kaynaklardan da kaynak olarak faydalanılmıştır. İlk bölümde Ziya Gökalp'in biyografisi verilmiştir, ardından fikir hayatının gelişim süreci ve bu durumu etkileyen nedenlere değinilmiştir. İkinci kısımda ise Ziya Gökalp'in din hakkındaki düşünceleri açıklanmış son olarak da siyaset konusundaki fikirlerine değinilerek bu çalışma sonlandırılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Ziya Gökalp, Siyaset, Din

* Bu araştırma sürecinde; TR Dizin 2020 kuralları kapsamında “Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesinde” yer alan tüm kurallara uyulmuş ve yönergenin ikinci bölümünde yer alan “Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiğine Aykırı Eylemlerden” hiçbiri gerçekleştirilmemiştir. Ayrıca bu araştırma “Etik Kurul İzni” gerektirmeyen bir çalışmadır.

** Doktorant, İnönü Üniversitesi Siyaset ve Sosyal Bilimler Bilim Dalı, (e-posta: gseker1903@gmail.com, **ORCID ID:** 0000-0003-1798-5240).

THE FORMATION OF ZİYA GÖKALP'S INTELLECTUAL STRUCTURE AND EVALUATION OF HIS APPROACHES TO RELIGION AND POLITICS

Abstract

The main subject of this research is to evaluate the development process of his intellectual life in line with the factors affecting his thought life, together with the examination of Gökalp's views on politics and religion. While preparing this study, it is aimed to examine which people and institutions had an impact on Ziya Gökalp's mentality throughout his life, and what kind of position religion and politics were in his subsequent views. The boundaries of the study were drawn through various research questions instead of hypothesis. Some of these questions are as follows; Who are the thinkers who influenced Gökalp's political life, what views are the basis of Gökalp's understanding of religion, what is the influence of Gökalp's family on his understanding of religion and politics? The scope of the research consists of the period between 1876, the birth date of Gökalp, and the 21st century. In this study, the qualitative research method was used, and archive analysis, which is frequently used in the field of social sciences, was made. The works of the thinker were evaluated as the main source, and in addition to this, previous theses, published books, articles, and various sources on the internet were also used as sources. In the first part, Ziya Gökalp's biography is given, then the development process of his intellectual life and the reasons affecting this situation are mentioned. In the second part, Ziya Gökalp's thoughts on religion are explained, and finally, this study is concluded by referring to his ideas on politics.

Keywords: Ziya Gökalp, Religion, Political

Giriş

Osmanlı İmparatorluğu'nun çöküş döneminde yaşamının büyük bir kısmını sürdüren bir fikir adamı olan Ziya Gökalp, düşünceleriyle imparatorluğun yıkılmasının ardından kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nin fikir hayatının gelişimine fayda sağlamıştır. Gökalp yaşamı boyunca yalnızca bir aydın olmanın ötesinde bir siyaset, din, sosyoloji gibi konularda da öncü bir rol almıştır. Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş sürecindeki fikir altyapısını oluşturan ve İmparatorluğun son dönemlerinde etkisini göstermeye başlamış düşünce akımları önem arz etmektedir. Gökalp'in düşünce yapısının evrimi de bu süre zarfında oluşmaya başlamıştır. İttihat Terakki Cemiyeti'nde görev yaptığı süre zarfında Selanik'te geçirmiş olduğu yıllar milliyetçilik anlayışını etkileyen en önemli faktörlerin arasında bulunmaktadır. Bu akımlardan en önemlisi milliyetçilik anlayışının spesifik bir şekilde ele alındığı Türkçülüktür. Yapılacak din ile ilgili reformlarda da Türkçü anlayış ön plana çıkmaktadır. Bu konuyu milliyetçilik eksenine alan düşünür olan Ziya Gökalp'in milliyetçilik anlayışı cumhuriyet dönemi kuruluş sürecindeki laiklik anlayışını da etkilemiştir. Ziya Gökalp yapıtlarında da din ve devlet işlerinin birbirinden ayrılması konusunda laiklik üzerinde durmuştur. Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu Atatürk'ün "düşüncelerimin babası Ziya Gökalp'tir" demesi de bu durumu açıklayan bir örnektir. Ziya Gökalp Türk devlet geleneğini ve yapısını batı ile sentezleyerek bu etkiyi ortaya çıkarmıştır. Düşünce yapısını sadece siyasi olarak değil de edebiyat, kültür, sanat, eğitim gibi alanlarda da geliştirerek bu konuların da devletin gelişmesi için önemli olduğunu belirtmiştir. Gelişmeyi sadece Türk aydınlarından yararlanarak değil de batılı düşünürlerden yararlanarak da

geliştirmiş ve sosyoloji düşüncesinin şekillenmesinde etkili olan en önemli düşünür de Durkheim olmuştur. Gökalp, din kavramının toplumsal fonksiyonlarını ön plana çıkarması bununla beraber hayatını geçirdiği dönemin şartlarından dolayı, milliyetçilik düşüncesiyle dini birbiriyle harmanlamaya çalışmıştır. Türkleşmek, İslamlaşmak ve Muasırlaşmak adlı yapıtı da bu konuya değinen en çarpıcı eseridir. Yalnızca siyasi partilerin ve yapıların bir üyesi olmayan Gökalp aynı zamanda bir ilim insanı olarak da toplumu yönlendirmiştir. Bu sebeplerden ötürü Ziya Gökalp'in din ve siyaset anlayışını incelemek günümüzde geçerli olan anlayışa da ışık tutmak bağlamında önem arz etmektedir.

1. Ziya Gökalp Hakkında

Türkiye'nin Doğu Anadolu Bölgesi'nde yer alan Diyarbakır ilinde 23 Mart 1876 tarihinde dünyaya gelmiştir. İsmi tam olarak Mehmet Ziya olarak geçmektedir lakin ilk ismi pek kullanılmamaktadır. Gökalp ismi ise Ali Canip tarafından kendisine verilmiştir (Şehsuvaroğlu, 2008: 41). Ziya Gökalp'in doğmuş olduğu ev günümüzde Ziya Gökalp müzesi olarak kullanılmaktadır. Annesinin ismi Züleyha, Babasının ismi de Mehmet Tevfik'tir ve ailesinin ikinci evladıdır. Ailesi meşrutiyet taraftarıdır. Eğitim hayatına 1883 yılında mahallesinde bulunan Mercimek Örtmesi okulunda başlamıştır. Okumayı öğrendiği süreçten itibaren kitap okumaya önem veren birisi olan Gökalp'in düşüncelerinin şekillenmesi bu yıllardan itibaren başlamıştır. İlkokulu tamamladıktan sonra yine memleketinde Askeri Rüştüye'de eğitim hayatına devam etmiştir. Rüştüye yıllarında babası hayata gözlerini yummuştur. Bu süreçten sonra amcası tarafından desteklenmiştir. Amcası Hasip Bey, Gökalp'in İslam düşünürlerinden olan Farabi, İbn-i Sina ve Gazali'nin eserlerini okumaya yönlendirmiş ayrıca Farsça ve Arapça üzerinde yabancı dil eğitimi de vermiştir (Şapolyo, 1943: 16). Rüştüye'den sonraki süreçte yine Diyarbakır'da bulunan Mülki İdaresi'ne kaydolmuştur. Memleketinde geçen eğitim hayatı da onun din ve siyaset düşüncelerinin şekillenmesinde etkili olmuştur. Eğitim hayatının idadi kısmında Türkçülük görüşleri oluşmuştur. Hatta bu süreçte Mülki İdare'de yapılan törenlerde "*Padişahım çok yaşa*" sloganlarına karşıt olarak Gökalp ve arkadaşları "*Milletim çok yaşa*" şeklinde slogan atmışlardır. Bu durum okulda haklarında soruşturma açılmasına sebep olmuştur. Eğitim süresi beş yıl olan idadi Gökalp'in mezun olacağı sene yedi yıla yükseltilmesi sebebiyle okuldan ayrılmıştır. Yunan ve Fransız kültürlerinden okumuş olduğu eserler kendi dini fikirleri değişim göstermeye başlar hatta bundan sonraki dönemde Abdullah Cevdet ile tanışan Gökalp, Cevdet'in kendisine hediye etmiş olduğu "*Ateizm*" isimli yapıtı okuduktan sonra çalkantılı bir döneme girmiştir bu süreçte ailesinin evlenmesi yönündeki baskıları da vardır bu durumlar onu intihara teşebbüse sürüklemiştir (Kudret, 1963: 8). 1894 yılında yaşanan bu olayda Gökalp'i Rus bir doktor tedavi etmiştir lakin kafasına isabet eden kurşun çıkartılamamıştır (Ülken, 2006: 18). İdadiden ayrıldığı dönemde İstanbul'da eğitimine devam etmek istemiş fakat amcası izin vermediğinden dolayı

gidememiş olan Gökalp, 1895 senesinde ailesinden gizli olarak İstanbul'daki veteriner okuluna kayıt olmuştur (Tuncer, 94: 257). 1898 senesinde Diyarbakır'da, il valisi ile arkadaşları arasındaki münakaşaya tanık olan Gökalp arkadaşlarına destek olur bu sebepten dolayı da vali yaptırım uygulamak için Gökalp ve arkadaşlarının evlerine polis tarafından baskın düzenlenmiştir. Bu aramada devlet tarafından yasaklanmış yayınlar evinde bulunmuş ayrıca zararlı olarak görülen derneklere üye olduğu gerekçesiyle okuldan atılmış ardından da tutuklanmıştır (Tanyu, 1981). Bir sene hapiste yatan Gökalp, çıktıktan sonra amcasının kızı ile evlenmiş ve tekrardan Diyarbakır'da yaşamaya başlamıştır. Bir süre Rüştüye'de Farsça öğretmenliği yapmış ardından da fahri katiplik görevi yapmıştır. 1904 senesinden başlamak üzere de yerel gazetelerde köşe yazıları yazmaya başlamıştır (Heyd, 2001: s.33). II. Meşrutiyet'in ardından memleketi Diyarbakır'da İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin şubelerini kurmuştur ve başkanlığını kendisinin yürüttüğü bu yapılanmanın il teşkilatında konferanslar vermeye başlamıştır. İl başkanlığının ardından bölge müfettişliği görevine yükselmiştir. 1909 yılında Diyarbakır'ı temsilen Selanik'te düzenlenen İttihat ve Terakki'nin kurultayına katılmıştır ve bu toplantıda görüşleri beğeni ile karşılanmıştır. Bir sene sonra da İttihat ve Terakki'nin Merkez-i Umumi Murahhaslığı görevine getirilmiş ve Selanik'e gönderilmiştir (İnalçık, 2007: 162). Genç kalemler dergisinde yazılar yazmaya başlamıştır. Osmanlı'nın dağılmaya başladığı dönemlerde kurtuluşun Türkçülük fikri etrafında birleşmek olduğu fikrini benimseyen Gökalp bu görüşlerini yazdıklarında da ön plana çıkarmıştır. 1912 senesinde Mebusan Meclisi seçimlerinin ardından Ergani'den vekil olarak seçilmiştir. Türk Ocaklarında görev yapmış ve Türk Yurdu dergisinde yazılar yazmıştır. Bu dergide yazmış olduğu "*Türkleşmek, İslamlaşmak ve Muasırlaşmak*" adlı çalışmalarını kaleme almıştır ve bu üç görüşün birbirlerinin tamamlayıcısı olduklarını ifade etmiştir (Gökalp, 1976: 78). I. Dünya Savaşı'nı takip eden süreçte savaştan Osmanlı'nın mağlup ayrılması ve İngiliz kuvvetlerinin İstanbul'u işgaliyle birlikte İttihat ve Terakki mensupları yurt dışına çıkmak zorunda kalmıştır lakin Gökalp yurtdışına çıkmamıştır. 1919 senesinde Vahdettin Padişah ile ters düşmüş bununla birlikte de asayiş bozma ve Ermeni vatandaşlara şiddet gösterme sebebiyle tutuklanmıştır ve sürgün edilmiştir (Yeşilyurt, 2002: 10). Sürgün yeri olan Malta'da da düşüncelerini etrafındakilerle paylaşacağı seminerler vermiştir. İki buçuk sene sürgünde kaldıktan sonra tekrardan Türkiye'ye dönmüştür. Bu dönüşü sebep olanda Anakara hükümeti ile İngilizler arasında yapılmış olan esirlerin değişimi mutabakatıdır. Döndükten sonra yayın işlerine tekrardan başlamış olup Küçük Mecmua adlı dergiyi çıkarmıştır. Mustafa Kemal tarafından desteklenen Gökalp, memleketinin milletvekilliğine hak kazanmıştır. Bu süreçten sonra da Ankara'nın hükümetin merkezi olmasıyla birlikte Maarif Vekaleti Telif ve Tercüme Encümeni Başkanı olmuştur (Gökalp, 2003: 12). 1924 Anayasası'nın yapılma ekibinde de görev almıştır. 1924 yılından itibaren tedavi görmeye başlayan Gökalp belirli bir süreden sonra tedaviden yanıt alamayınca İstanbul'da bulunan Fransız Hastanesine yatırılmıştır ve 25 Ekim 1925 tarihinde ölmüştür ve cenazesi Sultan Mahmut Türbesi bahçesine götürülmüştür

(Köseoğlu, 2005). Yaşamı boyunca farklı türlerde eserler vermiş olan Ziya Gökalp'in eserlerinden bazıları da şunlardır. Türkçülüğün Esasları; Türkleşmek, İslamlaşmak, Muasırlaşmak, Altın Işık, Kızıl Elma, Doğru Yol ve Türk Töresidir. Hasta olduğu süreçte yazımına başlamış olduğu Türk Medeniyeti Tarihi isimli yapıtını da tamamlayamadan vefat etmiştir.

2. Düşünce Yapısının Gelişimi

Fikir yapısının gelişimine ilk katkılar babası Mehmet Tevfik Bey tarafından olmuştur. Ziya Gökalp'in düşünceleri üzerine baskıcı bir anlayışla etki etmek yerine ona ılımlı bir şekilde fikirlerini aşılama yoluna gitmiştir. Bu konuda Ziya Gökalp'in eserinde şu şekilde bir anısı anlatılmaktadır (1982: 96). Babası bir akşam Gökalp okuldan geldiği vakitte kendisine çok üzücü bir haber vereceğini söylemiştir. Bu durum ise Namık Kemal'in ölümüdür. Ardından ise Namık Kemal'in büyük bir değer olduğunu, idealist, kahraman bir kişiliğe sahip olduğunu ifade etmiştir ve son olarak da Gökalp'e; Namık Kemal'in arkasından gitmesi gerektiğini, Kemal gibi vatanına ve milletine bağlı, devletin özgürlüğü ön planda tutan bir kişi olması şeklinde nasihatle bulunmuştur. Babasının düşünce hayatına bir diğer etkisi de eğitim hayatı ile ilgili olarak dini ve milli eğitimin yanı sıra Avrupa'nın da ilim anlayışının harmanlanarak öğrenmesi gerektiğini istemesidir. Babasının ölümü üzerine Gökalp'in sorumluluğu amcasına kalmıştır ve amcası da Gökalp'in düşünce yapısına çeşitli konularda etki etmiştir. Gökalp'e ilk olarak İslam alimlerini okumasını söylemiştir bu durumda Gökalp'in İslam kültürünün değerleriyle tanışmasına sebep olmuştur.

İdadide eğitim alırken felsefe öğretmeni olan Doktor Yorgi Bey'den aldığı dersler ve yine tarih öğretmeni Mehmet Ayni Bey'de aldığı tarih eğitimi sayesinde tarihin nasıl değerlendirileceği hakkındaki fikir yapısını oluşturmuştur. Hatta sonraki süreçte tekrardan felsefe öğretmeni ile İstanbul'da bir araya gelen Gökalp yine Türk milliyetçiliği düşünce yapısına dair yeni fikirler edinmiş ve yine Türkçülüğün sosyolojik değerleri hakkında da çeşitli görüşler almıştır. Öğretmeninin ve babasının söylediklerinin kendisi için hayatında çok önemli bir yere sahip olduğunu ifade etmiştir (Gökalp, 1982: 102). Genç Türkler ve İttihat ve Terakki ile ilişkileri de fikir hayatına etki eden etmenlerdendir. Bu ilişkinin temeli lise dönemlerine kadar uzanmaktadır. O süreçte Osmanlı İmparatorluğu'nun geçirdiği olumsuz süreç herkesi etkilediği gibi Gökalp'in de düşüncelerinin şekillenmesinde etkili olmuştur. Bu durumların akabinde ülkesinin problemleri hakkında kafa yormaya başlamış ve farklı teşkilatlara katılmıştır. Durkheim'in sosyolojik görüşlerini takip etmiş ve bu bağlamda kendisinin fikir hayatını şekillendirmeye devam etmiştir. Durkheim'in dini huşularda sosyal birlikteliği ele alması yönü Gökalp'i etkilemiştir. Çeşitli soruların yanıtlarını da Durkheim de bulmuştur. Bu sorulardan bazıları şu şekildedir. Toplum hayatına yön veren değer ve ideallerin ne olduğu ve bunların temeline nelerin etki ettiği, nasıl ortaya çıktığı sorularıdır. Bulmuş olduğu yanıtlar ise, İmparatorluğun kurtuluşu ve cumhuriyetin gelişmesinde yeni nesile ideal bağlamında

anlatılabileceğini ifade etmiştir (Heyd, 2001: 59). Gökalp'in gençlik yıllarından başlayarak okuduğu ve fikirlerinden etkilendiği bir isim de Ahmet Mithat Efendi'dir. Mithat Efendi'nin yaşamış olduğu süreç batının ülkemiz üzerinde ağırlığını hissettirmiş olduğu bir dönemdir. Bu süreçte onun çok önemli olarak gördüğü aile, din ve ahlak gibi değerlerimizi batıya rağmen koruması Gökalp'i etkilemiştir. Hapishane ve sürgünde geçirdiği yıllarda düşünce yapısına etki etmiştir. Bu süreçte hapishane yıllarında kendisi çok istemesine rağmen okumak istediği kitapların verilmemesi yalnızca Kuran okumasına izin verilmesi etkilidir. O bu dönemi itikaf şeklinde tarif etmiştir ve ruh olarak buhranlardan kurtulup yenilendiğini belirtmiştir. Diğer bir etki de hapishanede Naim Bey isimli kişinin meşrutiyetle ilgili düşünceleridir. Naim Bey açısından meşrutiyetin ilanı tam olarak çözüm niteliği taşımayacaktır bu görüşler Gökalp'in siyasi görüşlerinin şekillenmesinde etkili olmuştur. İttihat ve Terakki temsilciliği yaptığı süreçte cemiyetin genel kurultayı için Selanik'e gittiğinde orada gördüğü ulusalcı fikir yaklaşımlarından etkilenir ve daha önceki fikirlerinin bir kısmında farklılıklar oluşturur. Dünya savaşının akabinde Osmanlı'nın mağlup gelmesi Gökalp'in düşünce yapısının milli bir devlet yapılanması etrafında olması gerektiği şeklinde olmuştur. Türkçülük görüşünü ön plana çıkararak kültür bağlamında birliğe uzanan bir milliyetçilik görüşünü temel edinmiştir. Düşünce yapısına tarihsel süreç içinde etki eden kişilerde o dönemde vatanperverliğiyle ön plana çıkmış insanlardır. Düşünce yapısı şekillendikten sonra da Türkçülük üzerine çalışmalarına devam etmiş ve bir Türk Milliyetçisi düşünce tarzıyla tanınmıştır.

3. Ziya Gökalp'in Din Konusuna Bakışı

Din konusu Ziya Gökalp'in fikir hayatındaki önemli unsurlardan birisidir. Bu konuyu yalnızca ibadet ve inanç kapsamında değerlendirmemiştir. Dinin toplumsal yaşamda ve bireylerin kişiliklerinin gelişiminde meydana getirdiği değişimi de ortaya koymuştur. Dünya tarihindeki önemli yazarların yapıtlarını okuyan Gökalp bu yazarların fikirleri ile beraber kendi düşüncelerinin harmanlanmasını bir araya getirmiştir zaten Gökalp'in eserlerinde de bu düşünürlerin etkileri görülmektedir. Din ona göre toplum için manevi gereksinimlerden birisi olarak görülmektedir. Dinin toplumdaki konumunu değerlendirirken de Durkheim'in işlevselcilik fikrinden etkilenmiştir. Din kurumunun ilerlemesi için en başta medreselerin gelişmesi akabinde de İslam medreseleriyle sentezlenmelidir. Bu durum daha sonra ki aşamada tekke ve camileri de kapsayacaktır. İslam devletlerinde kongreler organize etmek ve bilimsel yayın ve kitaplar oluşturmak ümmeti ilmi bir farkındalığa ulaştırmada etkili olacaktır (Gökalp, 2018: 47). Türkçülüğü temel görüş noktasına yerleştirmiş olan düşünürler genel olarak dinin sosyal boyutunu ele almalarına rağmen Ziya Gökalp Durkheim'in kolektif bilinç şeklinde açıkladığı kutsal idesi bağlamında filizlenen bir yapıdadır. Bununla beraber kutsallık düşüncesi hiyerarşik bir şekilde Allah'tan, meleklerden, peygamberlerden insanlara doğru gitmektedir. Eserlerinde de dinle ilgili kısımlar ve dine yaptığı vurgulamalar vardır.

Dinin Türk toplumundaki konumunu inceleyen Gökalp, İslamcılık kelimesine de yapıtlarında değinmiştir. Bir ümmet ile mukaddes tanına bütün iktadların mecmuu şeklinde dini açıklayan Gökalp İslamiyet'i mukaddes mahiyete sahip bir bütün olarak görmektedir. Bu durum da hem tasavvuf alanındaki fikirlerden hem de gerçekçilik ve pozitivistimin etkisi altında kaldığının göstergesidir. Din ve Tanrı bilincinin çocuklara eğitimle kazandırılması açısından ilahiler de yazmıştır ve bunlarda milli duyguları da harmanlamıştır. Köy Gazetesi isimli şiirinde köyde görev yapan bir cami imamını anlatmıştır. Tursun hoca ismindeki imam ilmin güncel gelişmelerini köydeki çiftçilere anlatma görevine de sahiptir, köylü şiirleri başlığı kapsamında, ezan, oruç, bayram, namaz gibi İslami terimleri değerlendirerek Türk köylüsünü hem fikir olarak hem de dini olarak geliştirmeyi amaçlamıştır. Böylelikle dinin sosyal yapısını vatandaşlarda güncelliğini korumasını sağlamak istemiştir (Türkdoğan, 1982: 171). Bu durumdan da çıkarım yapılacağı gibi Ziya Gökalp din kavramına milletin faydasına olması açısından daha fazla yer vermiştir. Hedeflediği milli esaslara göre kurulmuş devletin daha fazla bağlılık içinde olması için bu kavrama özel bir yer vermiştir. Çünkü ona göre toplum hayatında din birleştirici bir role sahiptir.

Dini ibadetlerin ve Kuran'ın Türkçe olarak Türk milletine sunulmasının gerekliliğinin üzerinde durmuştur. Çünkü insanların dini kitapları anlamasının gerekliliği üzerinde durmuş eğer anlaşılmadığı takdirde nitelik olarak insana tam anlamıyla bir şeyler katmayacağını ifade etmiştir (Gökalp, 2021: 195-196). Türklük görüşünü ön planda tutan kişilerin İslam Türklüğünü ortaya çıkarması gerekliliğini savunmuştur. Türkçülerin mefkurelerinden bir tanesini de İslamlık şeklinde değerlendirmiştir. Lakin Türkçülerin kendilerini İslamcılığı ön plana çıkaranlardan da ayırt etmesi gerektiğini söylemiştir. Türkçüler millet olarak Türklüğü ön plana çıkarmalı ümmet olarak da İslam'ı ön plana çıkarmalıdır. Türkçülerin asıl amacı çağdaş bir İslam Türklüğü olmalıdır Gökalp, 1976: 56). İmparatorluğun parçalanmasının akabinde millet kavramını ön plana çıkaran Türk devletinin kurulması ile beraber Ziya Gökalp, din kavramının toplum yönüne vurgusuyla beraber devlet ve din işlerinin ayrımı konusunun da gerekliliğini vurgulamıştır. Din ve devlet işlerinin birbirinden ayrı tutulması Ziya Gökalp'in bu konudaki düşüncelerinden birisi olmuştur. Bununla beraber sosyal yaşamdan dinin uzaklaştırılmasına karşıdır. Bunun sebebi ise dinin toplumun vicdanından kaynaklanan bir toplumsal yaşam belirtisi olmasıdır. Ziya Gökalp için sosyal olmaya pozitif bir etkisi vardır dinin. Namaz, oruç ve dini bayramlar gibi ibadetler insanları sosyal olarak aktif olmaya yöneltmektedir (Gökalp, 1981: 58). Halifeyi İslam dininin mensuplarının önemli bir aktörü olarak gören Gökalp için hilafet önemli bir kurum niteliğindedir. Bu konu ile ilgili olarak da hilafet makamı olmadığı takdirde İslam medeniyetinin imamesi olmayan bir teşbihe benzeyeceğini ve dağılmış bir halde olacağını ifade eder. Türkçülerin tümünü de İslam dini mensubu olarak belirtmiştir (Gökalp, 1976: 56). Din ile ilgili olarak bazı çıkarımlarda bulunan Gökalp'e göre dinler dönemin koşullarından

ve toplum yapılanmasından etkilenmektedir dolayısıyla da değişim göstermesi normal karşılanmalıdır. İslam dini mensuplarının siyasi açıdan birlikteliğinin kısa sürede değil de uzun bir aşamada gerçekleşme ihtimalinin bulunduğu bu süre zarfında da Müslümanların milli olarak mücadele ve bağımsızlıklarını sonuna kadar muhafazası için mücadelesinin gerekliliğini vurgulamıştır. Milliyetçilik düşüncesi, esaret altında ve mahkum bir kavmin mahkumiyetinden kurtulabilmesi için kullanıldığından ötürü ve Müslüman kavimlerin ekserisinin de o gün itibariyle boyundurluk içinde yaşama sebebiyle Müslümanların açısından önemli bir yer tutmaktadır. Millet görüşünün güçlenmesiyle İslam ümmetçiliği düşüncesinin de doğru orantılı bir şekilde güçleneceğini ifade etmiştir (Gökalp, 1976). Dinin siyaset dışında hukuk ve ekonomi gibi konuları toplumsal anlamda kendi kapsamına almaması gerekliliğini savunan Ziya Gökalp için bu konular kendi alanlarında ayrı olarak değerlendirilmelidir.

İbadetleri de iki ayrı başlıkta ele alan Gökalp' e göre ilk başlıkta menfii ayinler diğer başlıkta ise müspet ayinler yer almaktadır. Menfii ayinleri de kendi arasında gruplara ayırmıştır. İlk grupta abdest, boy abdesti, oruç bulunmaktadır. İkinci grupta ibadetleri ibadetin gerektirdiği mekanda gerçekleştirmek vardır. Üçüncü grupta ise ihrama girmek, dünya kelamı etmemek gibi değerler vardır son grupta ise kurban kesmek, zekat, filtre ve hac vardır. Bu gruplamalardan yola çıkarak menfii ibadetlerin gerçekleştirilmesiyle birey, bencillikten uzak kalacaktır çünkü manevi olarak kötülük bencillikten oluşmaktadır (Gökalp, 1981: 53). Müsbet ayinlere ulaşmak için menfii ayinlerin bir basamak olduğunu belirtmiştir. Müsbet ayinleri de üç ayrı kategori de incelemiştir. İlk olarak menfii ayinlerin ardından gerçekleştirilme, ikinci olarak cemaatle birlikte namazın kılınması son olarak da ibadetleri zamanında gerçekleştirme bulunmaktadır. Cemaatle birlikte namaz kılmanın değerini sosyolojik bir şekilde Gökalp değerlendirmiştir. Bireylerin bir araya gelmesinin karşılıklı etkiye sebep olacağını ve bu durumda maneviyatı olumlu olarak etkileyeceğini ifade eder ve buna ictimai ruh ismini vermiştir (Gökalp, 1981: 51). Müslümanların ibadet mekanları ona göre camiler, mescitler, Arafat ve Kabe'dir. Müslümanlığın önemli değerlerinden birisi olan tesettürün de Gökalp'e göre ilkel toplumlarda mahrem ve harem şeklindeki tabuların, sonucu olduğunu söylemiştir. Toplumsal olarak kadının ikinci planda kalmasının sebebinin de fizyolojik olarak zayıf olmasından değil de bunun erkeklere ait görevlerin bayanlar için haram görülmesinden kaynaklandığından ve bu durumda eşitsizliğe sebebiyet olduğundan ileri geldiğini, bu nedenle erkekle kadın arasındaki eşitsizliğin sosyal sebeplerden kaynaklandığını ifade etmiştir (Gökalp, 2005: 25). Gençlerin bu konudaki yaklaşımları konusunda ise din kavramını rutin hayatlarının bir parçası olarak görmelerinin onları dini bunalımdan kurtaracağını söylemiştir. Bundan dolayı da milli ve dini terbiyeyi eş olarak görmüştür. Bu anlayışın gençleri anormal davranışlardan, sosyal bozulmalardan ve bunalımlardan uzak tutacaktır. İslami Terbiye Mefkuresi isimli yapıtında şu şekilde açıklamaktadır; Hayatları

boyunca güçlü bir şekilde karakter gösteren bireyler küçük yaşlarda dini manada terbiye sahipleridir. Küçüklüklerinde dini manada terbiye almayanlar, ölümüne kadar şahsiyetsiz ve iradesiz hayat sürerler (Türkdoğan, 1996: 167). İslami terbiyenin eksik olduğu yerde dini şahsiyetten de bahsetmek olmaz. Dinin temeli ona göre ibadet ve itikattan oluşmaktadır. İbadeti ve itikati yerine getiren kimselere İslam camii adı verilir. Böylelikle dini teşkilat camii teşkilatı şeklindedir. İslam tarihinin gelişiminden yola çıkarak din ile alakalı dörtlü bir grupta ortaya koyar; ilk aşamada merkez mescittir, ikinci aşamada medreseler merkez konumuna geçer, üçüncü aşamada ise merkez tekkeler olur son aşamada ise merkez camiidir. Dini yaşamın gelişiminde camii ümmetin cemaat duygusunun yükseldiği yerdir. Mescit sınıf vicdanının camii ise cemaat vicdanının merkezi olarak görülmektedir. Camide vatandaş ön plandayken mescitte elit ön plandadır (Türkdoğan, 1996). Ümmet anlayışının dinlere göre farklılık gösterdiğini belirten Ziya Gökalp'e göre, İslam da ümmetin bir darülfünün şeklinde, Hristiyanlığın Katoliklik mezhebinde ise bir hükümet tarzında olduğunu ifade etmiştir. Tüm Müslüman dünyasını bir darülfünün olarak görmüştür ve bu darülfünün her islam ülkesinde hatta beldesinde dahi şubelerinin olduğunu söylemiştir. Bu sebeple din ilmi bir velayete sahiptir. Dinin geliştirilmesi içinde önce medreselerin geliştirilmesi gerekmektedir. Türk toplumunun manevi değerlerine dönme olarak İslamlaşmayı değerlendirmiştir. Bu değerlerin topluma İslam dan geldiğini belirtmiştir. Bu da dini toplumsal hayatta bir kurum olarak kabul ederek toplumun gelenek görenekleriyle manevi ruhuna dönmektir.

Nas ve Örf arasındaki benzerlik ve farklılıkları da inceleyen Gökalp ilk olarak bu kavramları tanımlayarak başlamıştır. Örfü "cemaatin amelî siyret ve maişetinde tecelli eden ictimai vicdanı" olarak açıklarken Nas'ı da Kuran-ı Kerim'deki ve peygamber efendimizin sünnetindeki deliller olarak açıklamıştır. Örf İslamiyet'e inanların yapması gerektiği "münkeri nehiy ve marufu emir" konusu kapsamında önem arz etmektedir. Nas da uyulması gerekli şartları kapsamaktadır. Ziya Gökalp'in düşüncesinde nasın geçerli olduğu şartlarda içtihadı gerek duyulmamaktadır lakin nasın verid olmadığı koşullarda örf ile amelin, nass ile amelden farksız olduğunu belirtmiştir (Gökalp, 1981: 17). Millet ve devlet kavramlarının olmadığı ilkel topluluklarda bu görevi dinin üstlendiğini savunmaktadır ayrıca Müslümanların millet ile devletin makamlarına kaim olduğunu belirtmiştir. Ulus devletler de din görüşü vardır lakin, ruhani bir nitelikte olması şeklindeki düşünceler ve duygularla alakalıdır, dünyevi olan işlerle bir alakası yoktur (Gökalp, 1981).

Ziya Gökalp'in din ile alakalı görüşlerine çeşitli eleştirilerde yapılmıştır. Bunların odak noktasında dini araç olarak görmesi gelmektedir. Eleştiriye göre Ziya Gökalp dini milli devletin oluşmasında araçsallaştırmıştır ve dinin sosyal özelliğini ön plana çıkarmıştır. Türkleşmek, İslamlaşmak ve Muasırlaşmak adlı yapıtında İslamlaşmak konusunda diğerleri kadar değinmediği için de eleştiriye maruz kalmıştır. Türkçülük ile görüşleri de eleştirilmiştir. Dini vaazların ve duaların

Türkçe olmasını istemesi de eleştirilmiştir. İttihad-ı İslam fikrini de Gökalp'ın doğru olarak yorumlamadığına dair eleştirilerde vardır ittihat kavramının asıl anlamının ümmetin siyasi ve idari olarak birliği şeklinde değil de manevi bir emir olduğu şeklinde ele alınması gerekliliği eleştirinin odak noktasıdır. Bir başka eleştiri ise Ziya Gökalp'ın din konusuna verdiği önemin eserlerinde Trablusgarp ve Balkan savaşları döneminde fazlayken sonraki dönemlerde mesela I. Dünya savaşı sonrasındaki yazılarında yoğunluğunun azalmış olmasıdır.

4. Ziya Gökalp'ın Siyaset Konusuna Bakışı

Ülkenin kurtuluşu açısından bir ulus devlet yapılanmasının gerekliliğini ön plana çıkaran Ziya Gökalp bu konu da çaba sarf etmiştir. Sultanlık yönetiminin modernleşme ile birlikte artık değerli olmayacağını ifade ederken oligarşi ve monarşi şeklindeki yönetim biçimlerinden de vazgeçmenin doğru olacağını belirtmiştir. Bir millet refaha ulaşmak istiyorsa parlamenter sistemi tercih etmelidir ki kendi kendini yönetebilsin. Ulus devlet asıl bu şekilde mahiyetini kazanacaktır (Doğanoğlu, 2015, s. 39). Politika hakkında ilk yapıtı Meşrutiyet öncesi döneme uzanmaktadır. Memleketi olan Diyarbakır'a sürgün edilen Derviş Vahdettin'in Volkan isimli gazetesinde yayınlanmış olan İctima-i Siyasi İttizal-i Siyasi adlı bilimsel çalışmasıdır (Beysamoğlu, 1976: 118). Bu eserde İslam dininin ictimai özelliği sahip olduğunu, her bireyin müçtehid siyasi olamayacağını, siyasi içtihatlarında tıpkı fikhilerde olduğu gibi akıl ve irfan gerektirdiğini ifade etmiştir. Ekonomik görüş olarak da devletin müdahalesinin gerekliliğini savunan bir politika izlemiş olan Gökalp, ekonomi ile ilgili yazmış olduğu makalelerde bu durum açıkça görülmektedir. Bunlarla beraber ekonomide milli olmayı da savunmuştur. Bu konuyla alakalı olarak düşünce zemini oluşturmak açısından İktisat Derneği'nin bir yayın organı olarak İktisadiyat mecmuasını da kurduştur (Sağlam, 1996: 83).

Türkçülük görüşünün siyasi bir hareket olmadığını ifade eden Ziya Gökalp'ın temel gayesi Türk milletini çağdaş uygarlıklar düzeyine çıkarmaktır. Türkçülük düşüncesinin önemli destek noktalarından birisi de Halk Fırkası olmuştur. Siyasi Türkçülüğü fırkanın değerlerinden biri olan halkçılık olarak tanımlamıştır. Halkçılık görüşünde yönetimde ayrıcalıklı bir kesimin olmamalıdır. Buradan da anlaşılacağı üzere Gökalp halkçılık görüşü ekseninde demokrasiye dayalı milli değerleri ön planda tutan bir devlet oluşmasını istemektedir. Türkçülüğün siyasi kolu ile alakalı şu şekilde bir açıklama yapmıştır; "Harsta mesleğimiz Türkçülük ve siyasette mesleğimiz halkçılıktır". Halkçılığın temel alındığı bir iktidar için ilk olarak halkın birbirlerine denk olması gerekmektedir eğer ayırım olursa demokrasi burada önemini yitirmiş olacaktır. Aslında Halk Fırkası Gökalp için Türkçülük fikriyle aynı amaca dayanmaktadır. Atatürk'ün kurmuş olduğu bu fırkanın düşünce tarzı ile Gökalp'ın kinin benzerlik gösterdiği buradan anlaşılmaktadır. Gökalp, Türkçülerin hepsinin milli mücadelenin ön safında yer aldıklarını bununla beraber de bunun dönemde Türkçüler ve Halkçıların bir araya gelmesi ile Türk Milleti'nin oluştuğunu belirtmiştir. Sonraki dönemlerde de bu ikili

arasındaki ilişkinin bitmeyeceğini ifade etmiştir. Türkçülük görüşünün yakın idalini Oğuzlardan oluşturmayı amaçlamıştır lakin Türkiye’de ki Türk ırkına mensup kişiler gibi İran ve Azerbaycan taraflarında Oğuzlara mensup olan Türklerin bulunması yakın idealede Türk Birliği ya da Oğuz Birliği şeklinde olmuştur. Bu kadar büyük bir coğrafyayı kapsayan Türkler aynı hars ve nesilden olmaları sebebiyle bunların bir araya gelmesi ile oluşan duruma Oğuz İli denilmiştir bununla da yakın ideal anlatılmak istenmiştir (Gökalp, 2014: 41). Oğuzculuk’la anlatılmak istenen ise Oğuz Türklerini bir araya getirmektir ve merkezde Ötüken olacaktır. Bununla beraber Gökalp’in bir de uzak ideal olarak gördüğü Turan görüşü vardır. Bu idealde de; Tatar, Özbek, Kırgız, Yakut, Oğuz halkları bir araya gelecektir. Türkçülük düşüncesinin ortaya çıkma nedeni iki farklı gruba ayırmak mümkündür bunlar dış aktörlerin etkisi ve ülke içindeki gelişmelerdir. Bunlardan en önemlisi aslında Türk devletleri dışındaki Türk hayranlığının yüksek düzeyde olmasıdır. Bu hayranlık aslında Türkler hakkında eserler verilmesine sebep oldu bu yüzden de Türk milleti kendilerinin sahip olduğu özelliklerin farkına vararak bu konu da daha fazla duyarlı oldu. Bu kapsamda Comte, Pierre Lotti gibi düşünürler bu durumu etkileyen yabancı düşünürler olmuştur. Bir diğer etkende eski Türk devletleriyle ilgili olarak yurtdışında yabancıların yaptığı arkeolojik ve tarihi araştırmalardır. Bu durumda Türklük bilincini ön planda tutan düşünürleri daha da aktif olmaya sebebiyet vermiştir. İç ilişkileriyle ilgili etmenlere de bakacak olursak aslında temel etmenlerden birisi Abdulhamidin görev almasının ilk zamanlarında akademinin oluşması, eğitim alanında yapılan gelişmeler, darülfununun kurulması bu fikir hareketini aktifleştirecektir. Gökalp’in açısından üniversitenin açılmasıyla birlikte orada akademisyen olarak görev yapan Ahmet Vefik Paşa’nın Şecereyi Türkiye’yi ortaya koymuş olması ardından da Moliere’nin komedi yapıtlarını kendi kültürümüzle harmanlayarak Türkçülüğün gelişmesine olanak sağlamıştır. Bununla birlikte sadece üniversite değil askeri okullarda bu fikriyatın gelişmesine önemli etkiler yapmıştır. Türkçülük görüşünü askeri okullarda ilk tohumunu atan isim Süleyman Paşa’dır. Hatta Süleyman Paşa ‘‘Tarih-i Alem’’ isimli yapıtını ele alırken yurtdışında Türk milletini kötüleme misyonuna sahip yazarların olumsuz düşüncelerini yıkmak amacıyla yazmıştır. Bu durumun ardından da askeri mekteplerde Türkçülük görüşü giderek yayılmıştır (Gökalp, 2003: 19). Yeni hayat olarak Gökalp’in açıklamış olduğu Türkçülük, Genç Kalemlerin dille ilgili yapmış olduğu araştırmaları kafi görmemiş bunun diğer hedeflerle beraber bütün halinde oluşturmanın gerekliliği ifade etmiştir (Gökalp, 2015: 12). Bu hedefi kapsamında ‘‘ Turan’’ isimli şiirini yazdığında Trükçülük konusundaki eğilimi iyice net olmuştur.

Ziya Gökalp’in siyasi partiler hakkındaki tutumlarına gelecek olursak; partilerin bir program dahilinde çalışmalarını yürütmeleri gerektiğini belirtmiş bunun sebebi olarak ise bu durumun işleyişin kanunlara göre düzenlendiği bir sözleşme niteliğinde olduğunu ifade etmiştir. Yasa ile yetkilendirilmiş kurumlar Ayan ve Mebusan meclisleridir bunların kanun çerçevesinde işleyişlerini

devam ettirdiklerini lakin yalnız kaldıklarında iş yapamaz bir nitelik aldıklarını belirtmiştir (Gökalp, 2010: 17). Siyasi partilerin her yıl vatandaşa gitmesi gerektiğini ve vatandaşın yeni fikirler edinerek bu durumdan kurtulabileceklerini söylemiştir. Siyasi partilerin en mühim vazifelerinden birinin vatanın faydasının en üstte tutması gerektiğidir buradan da anlaşılacağı gibi vatana hizmetle ilgili riyakarlıktan uzak bir anlayış istememektedir. Siyasi parti yapılanmalarının iki ayrı yapıya sahip olduğunu ifade ederek bunları inkılapçı ve gelenekçi olarak belirtmiştir (Gökalp, 2010). Bu yapılanmalar içerisinde de ılımlı ve aşırı zihniyete sahip olan radikal ve liberal görüşe sahip olan kişilerin olduğunu söylemiştir. Türkleşmek, İslamlaşmak ve Muasırlaşmak adlı yapıtı Gökalp'ın bağlı olduğu İttihat ve Terakki'nin bir nevi siyasi programı mahiyetinde olmuştur. İttihat ve Terakki'nin yüklemiş olduğu misyon aslında bir siyasi parti olmaktan ziyade dağılıma arifesindeki imparatorluğun yapısından yeni bir Türk devleti oluşturmak ve bunun da niyetini açıkça dönemin koşullarından dolayı belli etmeden yapma gerekliliği taşımaktadır. Yayınlamış olduğu eserlerde Ziya Gökalp partileri bulunan bir meşrutiyet istemek ile beraber siyasi ahlakın bu duruma olanaklı olmaması nedeniyle çok olanaklı olarak görülmemektedir bu seçkin yapı da günümüz de de devam etmektedir. Millet ve Vatan isimli çalışmasında Türk ırkı açısından vatanın Turan olarak anlaşılmasının gerekliliğini ön plana çıkartmıştır. Lakin bu durumun Osmanlı İmparatorluğunu ve İslam vatanını unutmama manasında olmadığını da ifade etmiştir (Gökalp,2015). Mukaddes bir ülkedir Gökalp için vatan bunun sebebi de bireylerin vatan için yaşamlarından vazgeçmeyi göze almış olmalarıdır. Bu kapsamda değerlendirilecek olursa vatan içinde Türkçe konuşan bütün Türk boylarını kapsamaktadır. Eserlerinde ise Turan düşüncesi; Türklerin ana yurdu şeklinde bir coğrafi mekan olarak, Türklerin dünyaya hakim olması sonucu oluşan bir ideal olarak görülmektedir.

Milli duyguları yükseltmek amacıyla kültür anlamında bir araya gelmeyi amaçlayan Türkçülük görüşü, Atatürk'ün ortaya koymuş olduğu milli devlet görüşüyle harmanlanarak yeni bir sentez olarak ortaya çıkmıştır. Milli bir devletin oluşması için yapılmış olan bütün çabalar, Türkleşmeyi etkilemiştir. Liderliğini Mustafa Kemal'in yapmış olduğu bağımsızlık savaşı milliyetçilik ideolojisi etrafında şekillenmiştir. Vatanda, siyasette, tarihte, dil ve kökende bir olma anlayışı Gökalp'ın Türkçülük anlayışının temel faktörlerindedir (Türkdoğan, 1987: 171-174).

Batılı siyasetçilerin ortaya koymuş olduğu kavramlar ile Gökalp'ın değerlendirmiş olduğu bazı kavramların aralarında benzerlik olduğu da görülmektedir. Örnek verecek olursa JJ. Rousseau'nun genel irade kavramı Gökalp'ın kamu ruhu ve milli irade kavramları arasında benzerlik bulunmaktadır. Kamu ruhu ile herkesin iyiliğinin temsilcisi olmak amaçlanmaktadır, genel irade kavramı da bu kapsamdadır. Genel iradenin istediği şey tüm toplumun yararına olacak şeyler iken kamu ruhunda da ulusun istekleri ön planda tutulmuştur. Özel iradenin genel iradenin yerini alması her iki düşünür için de tehlikeli bir durum olarak görülmüştür. Çünkü böyle bir durum gerçekleşirse

toplumdaki uyum bozulacak ve kargaşa ortamı çıkacaktır. Türk siyasetinde yönetimi elinde bulunduran kesimin içerisinde bulunan devletçi görüşü benimseyen liberal yöneticilerin artması Tanzimat süreciyle olmuştur. Bu zümre içindeki belirli bir bilimsellik ve ülkücülük olması gerektiğini amaç olarak görüşe de Ziya Gökalp öncülük etmiştir. Siyaset ve toplumun daha da iyi yerlere gelmesi için Gökalp aydınlara değer vermiştir (Kongar, 1993: 143). Diyarbakır milletvekilliği yapmış olan Ziya Gökalp bu süreçte de çalışmalarına devam etmiştir. Türk siyasi hayatında vagon toplantısı olarak bilinen 1923 yılında Ankara’ da yapılmış olan toplantıyı Mustafa Kemal düzenlemiştir, Gökalp de bu toplantıya katılanlar arasında yer almıştır. Bu toplantının ana konusu ülkenin rejim, inkılap ve doktrinlerinin görüşülmesi olmuştur. Bu toplantıda yer alanlardan bazıları liberal doktrinleri savunurken diğer grupta sosyalist doktrinleri savunmuştur. Tarihi determinizm ve tarihi metaryalizm kavramlarını bu toplantı da Ziya Gökalp açıklamıştır. Açılan yeni meclisin ana gündem konularından birisi de anayasa değişikliğidir. Bu konuyla ilgili bir komisyon kurulmuştur ve Gökalp’te bu komisyon içerisinde görev alan kişiler arasında yer almıştır. Batılılaşma konusuna karşı çıkmayan Gökalp bu konuda İslam’ın önemini vurgulamıştır bundan dolayı da batılılaşma konusunda manevi ve maddi olarak bir ayrımı şart olarak görmüştür. Siyasi hayattan dini yapıların soyutlanması gerektiğini ve siyasete iç işlerinde tamamen egemen bir yapı sağlanmasını istemektedir. Devletin yasal gücü dini yasalar ile kısıtlanmamasının gerekliliğini de ifade etmiştir. Devlet yapılanmasında Şeyhülislam makamının da olmayacağını belirtmiştir. Sosyal kurumlarında milli değerleri benimsemesini ister ve bunları modern yaşamın değerleriyle harmanlayarak oluşmasının gerekliliğini ifade etmiştir. Bunları istemesindeki asıl neden merkezi devlet yapısının işleyişinin düzen içerisinde olmasıdır. Politik güçlerin, siyasi rejimlerle alakalı olmadığı fikrini ileri sürmüş olan Gökalp’e göre her siyasi rejimdeki politik güçler farklı biçimlerde ortaya çıkmıştır. Devletin bir politik kuvvet özelliği alamayacağını ifade etmiştir. Monarşiye karşı bir duruş sergilemiş olan Gökalp bundan ötürü de demokrasiyi cumhuriyetçilikle ilişkilendirmiştir. Devletin iç politikasının temelinde milletin egemenliği olmalıdır ve bu milletin adının da Türk olduğu açık bir şekilde belirtilmelidir. Milli egemenlik ilkesinin Türkiye için gerçek bir şekilde oluşması için kuvvetler birliğine dayanan bir yapının olması gerektiğini söylemiştir. Milli devletin de cumhuriyet yönetimine dayandığını belirtmiştir. Son olarak da Ziya Gökalp’in şu sözü onun siyasi anlayışının kısa bir özeti olarak verilebilir; “ *Vatan ne Türkiye’dir Türklere, ne Türkistan vatan büyük ve müebbet bir ülkedir turan.* ”

Sonuç

Gökalp’in düşünce yapısının oluşmasında ilk olarak babası etkili olmuştu, babasının vefatının ardından sorumluluğunu üstlenmiş olan amcası onun İslam düşünürlerini okumasına ve başka dilleri öğrenmesi için çabalar harcamıştır. Okul süreci, İttihat Terakki süreci, ders aldığı hocaları, hapisane yılları, erken yaşta evlendirilmek istenmesi, sürgün yılları ve milletvekilliği yaptığı dönemler bütün

fikir hayatını etkileyip yönlendirdiği gibi siyaset ve din anlayışının da kapsamını oluşturmuştur. İttihat ve Terakki'nin genel kurultayı için yurtdışına yani Selanik'e gidip burada genel kurultaya katılması da düşünce yapısının gelişmesinde etkili olmuştur. Bu süreç Gökalp'in düşünce yapısını şekillendirmesinin yanı sıra siyasi bir tanınırlık kazanmasında da etkilidir. Bunlara ek olarak Osmanlı İmparatorluğu'nun çalkantılı sürecine denk gelen yaşam yılları da bu düşüncelerin oluşmasında etkili olmuştur. Yalnızca yerli düşünürleri okumakla kalmayıp yabancı düşünürleri de okuyan Gökalp'i en fazla etkileyen batılı düşünür Durkheim olmuştur hatta bu düşünürün sosyolojik yaklaşımlarından esinlenerek Türk milliyetçiliği anlayışına bir sistem oluşturma yoluna gitmiştir. Gökalp'in siyasi hayatı aslında gençlik yıllarına kadar uzanmaktadır, siyasetle yakından ilgilenmiş aktif olarak bazı kuruluşlarda görev yapmış ve siyasi içerikli yazılar da yazmıştır. Felsefi manada pozitif bir çizgide olan Gökalp siyasi anlamda da Türk milliyetçiliğini esas alan bir yol izlemiştir. Cumhuriyetin kurulmasıyla birlikte de Halk Fırkası'nın altı ilkesinin görüşlerini de etkilemiştir. Buradan da anlaşacağı üzere Türkiye Cumhuriyeti'nin fikir olarak şekillenmesinde etkili olmuştur. Gökalp'in yaşamış olduğu toplumda din önemli bir yer tuttuğundan dolayı dini konuların üzerine de hassasiyetle durmuştur. İslam'ı da ele alırken Türkçülük ile harmanlayarak değerlendirmiştir. Bu mana da Ziya Gökalp'in "Türk milletindenim, İslam ümmetindenim, Garp medeniyetindenim" sözü de bu durumu açıkça belirtmektedir. Hatta Türk milliyetçiliği görüşünün yükselmesi İslam'ın da yükselmesini olumlu olarak etkileyecektir şeklinde açıklama da bulunmuştur. Devlet işlerinde laiklik ilkesinin esas alınmasını benimsemiştir. Onun laiklik anlayışının kapsamına dini mahkemelerin idaresinin adalet bakanlığına aktarılması, kadınların haklarının geri plana atılmaması, şeyhülislam makamının ortadan kalkması, vakıfların kapatılması, hilafet ve saltanatın kaldırılması bulunmaktadır. Laiklikle ilgili düşünceleri, siyasi liderleri de etkilemiştir ve yapılan reformlarda Gökalp'in düşüncelerinin de etkisi olmuştur. Gençlerin bunalıma sürüklenmesinde dini anlayışın doğru ve tam olarak anlatılmayışının etkisinin bulunduğunu da ifade etmiştir. Dini Türkçülük üzerinde de duran Gökalp'e göre insanların anlaması açısından vaazlar, dualar Türkçe edilmelidir bu durum insanları daha da dine yönlendirecektir. Türk milliyetçiliği ideolojisine sistematik bir biçime getirerek bilimsel anlamda ele alan bir düşünür olarak da Ziya Gökalp'i değerlendirmek mümkündür. Siyasi arenada Türklük bilinciyle yeni bir anlayış oluşturmayı hedeflemiştir. Bununlar beraber ötekileştirici bir milliyetçiliğin dezenformasyona yol açacağı bilinciyle birlikteliği ön planda tutan bir anlayışa sahiptir. Türk kültürü, Türkçülüğün uzak ideali olan Turancılık fikri devletin itibarı için önemlidir. Bu durumu şöyle ifade olacak olursak İslam'ın evrenselliğinden faydalanarak Türkler dışındaki İslam dini mensuplarıyla, medeniyet kavramından hareketle de Türk olmayan diğer etkenlerle Türkler arasında ilişkiyi kurma amacı gütmüştür. Türk dilinin de Türk siyasetini çağdaş düzeye çıkarmada önemli etmenlerden birisi olarak gören Gökalp'e göre Türkçe devletin ve milletin birliğinin sağlanmasında önem arz etmektedir. Ona göre bir devlet çağdaş bir düzeye çıkması için vatandaşın ön planda tutulması ve

pozitif bilimlerden de faydalanılması gerekmektedir. Ekonomik yöntemlerin ve hukukun batıdan temel hatlarıyla alınıp bunun Türk kültürüne uygulanmasının gerekliliğini de belirtmiştir çünkü ona göre ekonomisi ve kanuni yapısı kuvvetli olan bir devlet merkezi olarak da güçlü olacaktır. Gökalp fikirleriyle yalnızca yaşadığı dönemde izler bırakmamış ölümünden sonraki süreçte de görüşleri referans olarak alınan bir fikir adamı olarak yerini almıştır.

Kaynakça

Beysamoğlu, Ş. (1976). Ziya Gökalp, *Makaleler 1*, İstanbul.

Cevdet, K. (1963). *Türk Diline Emek Verenler- Ziya Gökalp*, Türk Dil Kurumu, Ankara.

Enver, B, Ş. (1943). *Ziya Gökalp İttihatı ve Terakki ve Meşrutiyet Tarihi*, Güven Basımevi, İstanbul, s.16

Gökalp, Z. (1976). *Türkleşmek, İslamlaşmak, Muasırlaşmak*, Hazırlayan; İbrahim Kutluk, Ankara, Kültür Bakanlığı Yayınları.

Gökalp, Z. (1981). *Fıkıh ve İçtimaiyat, Makaleler VIII*, Ferit Ragıp Tuncor (hazırlayan), Ankara: Kültür.

Gökalp, Z. (1982). *Makaleler VII*, Haz. Abdülhaluk Çay, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, (1. Baskı), Ankara: DSİ Basım ve Foto-Film İşletme Müdürlüğü Matbaası.

Gökalp, Z. (2002)., *Hayatı ve Eserleri I.*, (Haz.: Evrim Yeşilyurt), Yeryüzü Yayın Evi, Ankara, s.10.

Gökalp, Z. (2003) *Türkçülüğün Esasları*, (Hazırlayan: Kemal Bek), Bordo Siyah Klasik Yayınları, İstanbul.

Gökalp, Z. (2005). *Yeni Türkiye'nin Hedefleri*, Toker yayınları, İstanbul.

Gökalp, Z. (2010). *Fırka Nedir?'*, Hakimiyet-i Milliye, 19 Nisan 1923 ve Fırka Nedir?, Ed.: Arslan Tekin, Bilgeoğuz Yayınları İstanbul, s. 15. Bakanlığı Yayınları Ziya Gökalp Serisi.

Gökalp, Z. (2018). *Küçük Mecmua yazıları* (A. Duymaz, Dü.). İstanbul: Ötüken Neşriyat.

İnalçık, H. (2007). *Atatürk ve Demokratik Türkiye*, 2. baskı, İstanbul, Kırmızı Yayınları.

Kara, İ. (1986). *Türkiye'de İslamcılık Düşüncesi I*, İstanbul Risale Yayınları.

Kongar, E. (1993). *İmparatorluktan Günümüze Türkiye'nin Toplumsal Yapısı*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Korlaelçi, M. (1992). *Ziya Gökalp'te ki Pozitivist Etkiler*, İstanbul.

Köseoğlu, N. (2005). *Türk Milliyetçiliğinin Doğuşu ve Ziya Gökalp*, Ötüken Neşriyat, İstanbul

Sağlam, S. (1996). Ziya Gökalp'in İktisadi Düşünceleri'', *Türk Yurdu*.

Şehsuvaroğlu, L. (2008) *Türk Düşünce Tarihinde Ziya Gökalp ve Türkçülüğün Boyutları*, Bilgeoğuz Yayıncılık, İstanbul.

Tanyu, H. (1981). *Ziya Gökalp'in Kronolojisi*, Kültür Bakanlığı Yayınları Ankara.

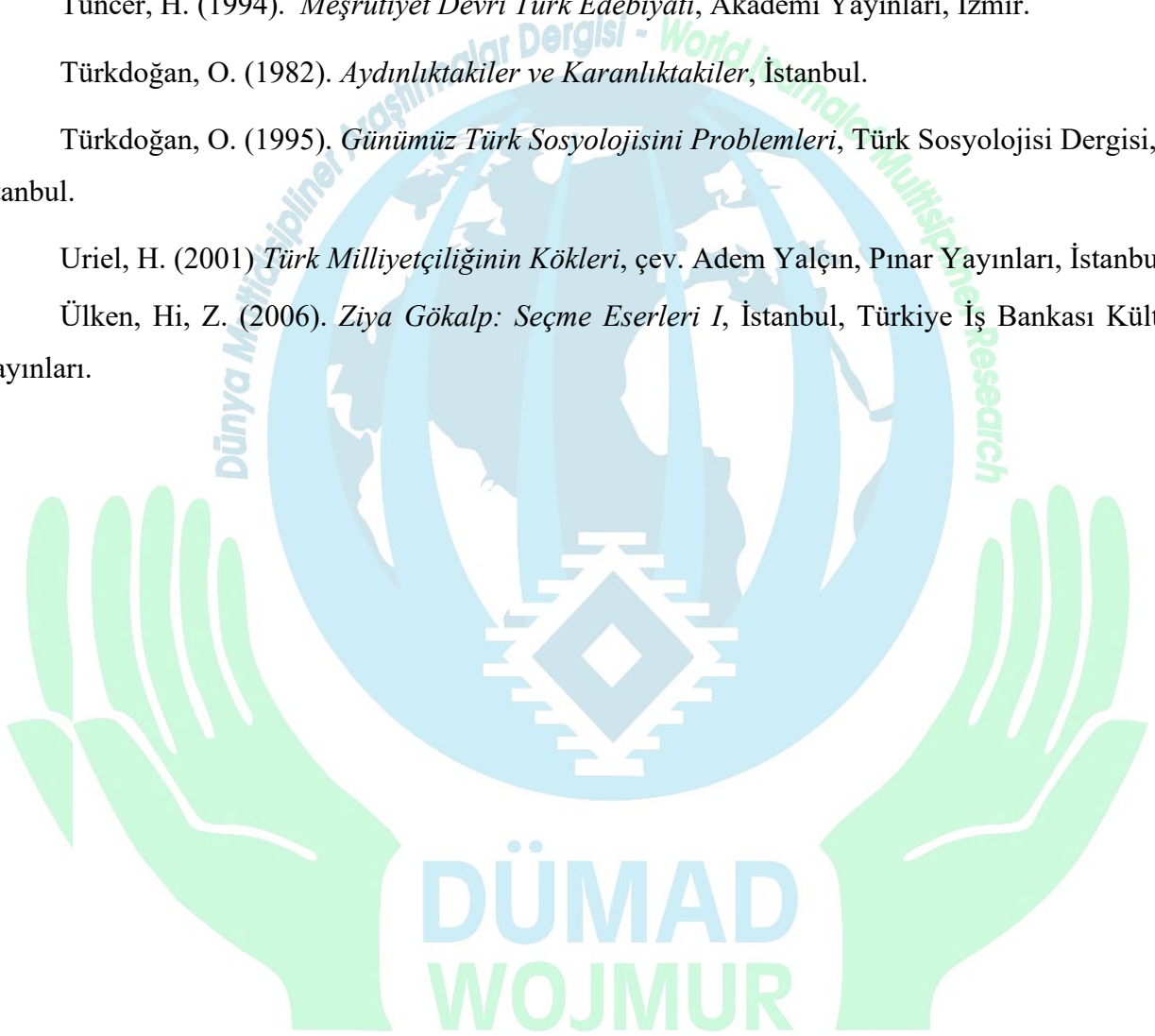
Tuncer, H. (1994). *Meşrutiyet Devri Türk Edebiyatı*, Akademi Yayınları, İzmir.

Türkdoğan, O. (1982). *Aydınlıktakiler ve Karanlıktakiler*, İstanbul.

Türkdoğan, O. (1995). *Günümüz Türk Sosyolojisini Problemleri*, Türk Sosyolojisi Dergisi, İstanbul.

Uriel, H. (2001) *Türk Milliyetçiliğinin Kökleri*, çev. Adem Yalçın, Pınar Yayınları, İstanbul.

Ülken, Hi, Z. (2006). *Ziya Gökalp: Seçme Eserleri I*, İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

20. YÜZYILIN BAŞINDA OSMANLI'DAN CUMHURİYET'E SİGORTA SİSTEMİ VE ULUSLARARASI SİGORTA ŞİRKETLERİ ÜZERİNE TESPİTLER*

Erdal İNCE**

Makale Bilgisi/Article Info

Geliş/Received: 12/03/2023; Düzeltme/Revised: 20/06/2023

Kabul/Accepted: 20/06/2023

Araştırma Makalesi / Research Article

Atıf/Cite as: İnce, E. (2023). 20. Yüzyılın Başında Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Sigorta Sistemi ve Uluslararası Sigorta Şirketleri Üzerine Tespitler. *DÜMAD (Dünya Multidisipliner Araştırmalar Dergisi)*, 6(1), 41-66. <https://doi.org/10.58853/dumad.1263905>

Özet

Bu çalışmada Osmanlı Devleti'nin son dönemi ile Erken Cumhuriyet Dönemi'ni kapsayan 19. yy sonu, 20. yy. ilk çeyreği ve hemen sonrasındaki dönemde sigortacılık faaliyetleri ele alınmıştır. Ayrıca uluslararası sigorta şirketlerinin, Osmanlı şehirlerinde açmış oldukları yangın, hayat, kaza, gibi sigorta acenteleri üzerine tespitler yapılmıştır.

Bu dönemde Avrupalı devletler, Osmanlı şehirlerini ticari nüfuz alanı olarak seçmişlerdir. Fabrikasyon üretimin artması ile ithal ürünlerin, Osmanlı liman şehirlerine akın ettirilmesi ve Avrupalı tüccarlar yoluyla iç pazara aktarılması süreçlerinde yaşanan riskler, sigortaya olan ihtiyacı arttırmıştır. Deniz nakliye sigortacılığı ile başlayan Osmanlı sigortacılığı, diğer sigorta türlerine olan gereksinimi de beraberinde getirmiştir. Avrupalı devletler, ticari nüfuz alanlarının fazla olduğu şehirlerde, şirketlerinin acentelerini açmışlardır. Burada dikkat çeken en önemli unsur, sigorta türlerine göre şirketlerin neredeyse tamamı yabancı menşelidir.

Çalışmamızda uluslararası sigorta şirketlerinin Osmanlı şehirlerindeki ticari nüfuzları ve konjonktürel bağlamda Avrupa devletlerinin dönem içerisindeki siyasi ve ticari etkileri üzerine belge ve kaynaklarla ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Sigorta, Acente, Meşrutiyet, Cumhuriyet, Yangın, Hayat, Kaza

* Bu araştırma sürecinde; TR Dizin 2020 kuralları kapsamında “Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesinde” yer alan tüm kurallara uyulmuş ve yönergenin ikinci bölümünde yer alan “Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiğine Aykırı Eylemlerden” hiçbiri gerçekleştirilmemiştir. Ayrıca bu araştırma “Etik Kurul İzni” gerektirmeyen bir çalışmadır.

** Dr., Gençlik ve Spor Bakanlığı, İzmir Gençlik ve Spor İl Müdürlüğü, (e-mail: erdalince11@hotmail.com , ORCID ID: 0000-0001-5491-7947).

THE INSURANCE SYSTEM FROM THE OTTOMAN EMPIRE TO THE REPUBLIC AT THE BEGINNING OF THE 20TH CENTURY AND FINDINGS ON INTERNATIONAL INSURANCE COMPANIES

Abstract

In this study, the end of the 19th century and the 20th century, covering the last period of the Ottoman Empire and the Early Republican Period. Insurance activities in the first quarter and the period immediately following are discussed. In addition, determinations were made on insurance agencies such as fire, life, accident, etc. that international insurance companies opened in Ottoman cities.

During this period, European states chose the Ottoman cities as a commercial sphere of influence. With the increase in fabricated production, the risks experienced in the process of flooding the imported products to the Ottoman port cities and transferring them to the domestic market through European traders increased the need for insurance. Ottoman insurance, which started with maritime shipping insurance, brought the need for other types of insurance. European states have opened their companies' agencies in cities where their commercial spheres of influence are high. The most striking factor here is that almost all of the companies are of foreign origin, according to insurance types.

In our study, the commercial influence of international insurance companies in Ottoman cities and the political and commercial effects of European states in the cyclical context are discussed with documents and resources.

Keywords: Insurance, Agency, Constitutional Monarchy, Republic, Fire, Transport, Life, Accident

Giriş

Osmanlı Devleti sınırları içerisinde, İkinci Meşrutiyet'in ilanından önce çok sayıda sigorta şirketi vardı. Osmanlı şehirlerinde hizmet veren bu şirketlerin menşei yabancılara aitti (Kazgan vd., 1998: 34-38). Bu durum, sigorta şirketinin bağlı olduğu ülkedeki ekonomik, sosyal ve kültürel tüm gelişmelerden Osmanlı şehirlerinin etkilenmesine neden olmaktaydı. Ayrıca bir takım istenmeyen durumlar da ortaya çıkıyordu. Şirketin menşei olan ülkedeki ekonomik bir buhran, doğrudan şirketi ve acentelerini, dolaylı olarak da acentenin faaliyette olduğu ülkeyi etkiliyordu (İnce, 1929 *Dünya*, 2008: 300-303).

20. yüzyılın hemen başında siyasal, sosyal ve ekonomik yapılarıdaki değişkenlik, küresel ölçekte kendisini hissettirmiştir. Geçmiş yüzyıllarda, coğrafi keşiflerle başlayıp, devrim ve ihtilaller ile devam eden küresel değişim, 20. yüzyılda, sınırların değişmesi, yeni ulusların ortaya çıkması, büyük devletlerin yıkılması ve yeni devletlerin kurulması gibi büyük değişimlerin yaşanmasına neden olmuştur. Bu sebeple yeni oluşumlar, siyasal ve sosyal yapıların değişimini zorunlu kıldığı kadar, ekonomik yapılarda da büyük değişimler ortaya çıkarmıştır. Bu değişim tüm sektörleri etkilemiştir. Araştırmamızın konusu olan sigorta şirketleri de ekonomik alandaki değişikliklerden yakından etkilendiğini görüyoruz.

18. yüzyıl ve 19. yüzyıl boyunca devam eden sanayi devrimleri, buhar gücü ile çalışan makineleri ortaya çıkarmıştır. Makineler ise Avrupa'da ve diğer coğrafyalarda yaşayan insanların pek

de alışık olmadığı, makine ile olan üretim endüstrisini meydana getirmiştir. Bunun akabinde üretim bolluğu ve ürün ucuzluğu oluşmuştur. El sanatına dayalı üretim teknolojileri, yerini makinelere bırakmış ve dünya genelinde iş, istihdam sahalarına ilişkin ciddi değişiklikler yaşanmıştır. Gerek Avrupa'da gerekse Osmanlı İmparatorluğu içerisindeki, el ile üretim yapan esnaf dükkânları ve imalathaneleri kapanmıştır (İnce, *Esnaf Teşkilatı*, 2020: 230-234). Bu dükkânlar ve imalathaneler sayesinde kendisinin ve ailesinin geçimini sağlayan çalışanlar, işsiz kalmıştır. Üretim bolluğu ve değişen ekonomik ilişkiler sadece el sanatı ile üretim yapan kesimleri değil, değişik iş kollarına mensup şirketlerin de yapılarında değişikliği zorunlu kılmıştır. Bazı şirketler kapanırken bazıları birleşerek küresel ölçekte değişen ekonomik şartlara uyum sağlamaya çalışmışlardır.

Medeniyet ilerledikçe tehlikelerini de beraberinde getirmiştir. Özellikle insanların Buhar enerjisiyle kullanmaya başladığı makineler, elektrik gibi insan yararına buluşlar tehlikeleri çoğaltmıştır. Bu durumda insanoğlu, uzun uğraşlar sonucunda elde ettiği varlıklarını kaybetmemek için emniyeti tesis etme, gereksinimi duymuştur. Bu manada bir nevi mal ve can varlığının güvencesi olarak nitelendirilebilecek sigortacılığa olan ilgiyi arttırmıştır. Ancak tarihin eski çağlarından bu yana var olan güvence duyma ihtiyacı, 19. ve 20. yüzyılda, değişen stratejik, jeopolitik ve ekonomik dünya şartları bambaşka hale dönüşmüştür. Var olan sigorta şirketleri de Sanayi devrimi ile Buhar gücünün makineler üzerinde kullanılması, elektriğin insan yararına işler hale getirilmesi bazı sigortalamaya dair var olan alanlarda eklemeler ve değişiklikler yapılmasına neden olmuştur. Buharlı makinelerin işlerlik kazanması ile makine endüstrisinin ortaya çıkarmış olduğu ürün bolluğu, toplumları yeni pazar arayışlarına itmiştir. Bu, daha çok yolculuk ve daha çok nakliye demek olup, riskin artması anlamına geliyordu. Bu kapsamda nakliye sigortacılığının alanı genişletildi. Gemilerin taşıdığı yük oranları, taşıma kapasiteleri ve deniz trafiği tekrar gözden geçirilerek nakliye şirketlerine yönelik, poliçeler güncellendi. Ayrıca yangın, hayat ve kaza sigortaları poliçeleri de değişen üretim tüketim ilişkileri bağlamında tekrar gözden geçirildi.

Sigorta şirketleri de tekrar gözden geçirilerek yenilenen poliçeler ve sigorta piyasalarındaki rekabet etme güçlerine göre bünyelerinde bazı değişikliklere gittiler. Bunlardan bazıları kendilerini yenilerken, bazıları da birleşme veya devir olarak çalışmalarına son verdi.

1. Osmanlı İmparatorluğu'nda Sigortacılık

Osmanlı İmparatorluğu'nda sigorta faaliyetlerinin ortaya çıkışı ve gelişiminde Osmanlı dış ticaretindeki artış, hayat tarzı ve tüketim alışkanlıklarındaki değişim, büyük rol oynamıştır. Osmanlı İmparatorluğu batılılaşma çalışmalarına, ilk olarak askeri alanda başlamıştır. Bu çalışmalar, 19. yüzyıldaki ticari ve siyasi gelişmeler ışığında Osmanlı Devleti'nin tüm yaşamsal sahalarına sirayet etmiştir. Osmanlı devlet ve toplum yaşamında, açıkça gördüğümüz batılılaşma hareketleri, birçok

alandanda olduğu gibi geleneksel tüketim alışkanlıklarının değışmesinde de etkili olmuştur (Pamuk, 2018: 70-76).

Osmanlı Devleti'nin 19. yüzyıl öncesi ve hemen başındaki ticareti ve yaşam tarzını Adolphe Blanqui, *Considerations Sur L'Etat de la Turquie d'Europe* adlı çalışmasında, Avusturya buharlı gemilerinin vızır vızır işlediği Tuna üzerindeki bu kentte Osmanlı Türklerinin hala ilk çağlarda olduğu gibi kağnılarla yük ve insan taşıdıklarını belirtmektedir (Blanqui, 1842: 8-15). Blanqui'nin Vidin kenti ile ilgili izlenimi bizlere, 19. yüzyıl öncesi ve hemen başındaki Osmanlı ticari yaşamı hakkında, ciddi ipuçları vermektedir. Bu durum 1838 Balta Limanı Ticaret Antlaşması'na kadar böyle devam etmiştir. Antlaşmanın imzalanması ile Osmanlı Devleti dış ticaret politikasını değıştirmiş ve bu değışlikle de devlet ticaret hacmini arttırmıştır (Kazgan, 2005: 33-35).

Önceki dönemlerde deniz ticaretinde yük taşımacılığı için yelkenli gemiler ve kısa mesafeler için de büyük kayıklar kullanılmıştır. Daha sonraları buhar gücünün, makineyle temasında itkisel gücünü keşfeden denizciler, buharlı gemileri icat ederek kullanmaya başlamışlardır. Yelkenli gemilere ve büyük kayıklara göre hem daha ucuz hem de daha atik olan buharlı gemiler, hızları sayesinde deniz korsanlarından da uzak kalabilmişlerdir (Arı, 2009: 38-41). Ortaya çıkan hız ve zaman tasarrufu ile iç ve dış ticarete büyük bir canlanma görülmeye başlanmıştır. Buharlı gemilerin deniz ticaretinde etkili olması, Osmanlı İmparatorluğu'na büyük katkı sağlamıştır. Yelkenli ve kısa mesafeli yük taşımacılığında navlun ücretleri buharlı gemilerin aldığı ücretlerin neredeyse iki katıdır¹. Yelkenli ve büyük kayıklara olan korsan baskınlarının artması sonucunda, taşınılan malın ulaştırılması ile ilgili riski arttırdığından ücretler, 19. yüzyılın ortalarında daha da çoğaltılmıştır. Buharlı gemilerin Osmanlı ticari hayatına girmesiyle gerek iç gerekse dış ticari hacim genişlemiştir. Bu genişleme özellikle İstanbul, İzmir, Trabzon, Batum, Beyrut gibi liman kentlerinin gelişmesini sağlamıştır. Liman kentlerindeki bu gelişme iş hacminin artmasına, bu da iş arzının çoğalmasını sağlamıştır. Böylesine hızlı gelişen, kentlerin ve hacim olarak genişleyen iş piyasalarının, işçi talep etmesi, göç olgusunu da beraberinde getirmektedir. Bu kentlere inanılmaz derecede göçler olmuştur. Göçlerle beraber çarpık bir yapılaşma söz konusudur (Arı, 2009: 36-44).

Yukarıda bahsettiğimiz liman kentlerinde plansız ve düzensiz ahşap inşaat ve işyeri olarak da baraka inşası şeklinde bir yapılaşma ortaya çıkarmıştır. Bu yapılaşma yangın riskini de beraberinde getirmiştir (Kazgan, 2005: 35-38).

19. yüzyıl, Osmanlı İmparatorluğu için özellikle ticari alanda büyük değışikliklerin yaşandığı bir yüzyıl olmuştur. Ticaretin gelişmesi, yeni faaliyet alanlarının ortaya çıkmasını sağlamıştır. Ticari

¹ Osmanlı İmparatorluğu'nda gemiler yoluyla taşımaya konu olan malın cinsine, miktarına bağlı olarak alınan ücret (Karadeniz, 2017: 466-483).

risk analizleri yüzyılın ihtiyacı olarak belirmiş ve Osmanlı şehirleri, sigorta sistemi ile tanışmışlardır. Sigorta şirketleri ve temsilcilikleri, sigorta uzmanları, gemilere mal satanlar, gemicilik ve nakliye kumpanyaları ve komisyoncular, bu yeni dönemin yükselen meslekleri olmaya başlamışlardır. 19. yüzyılın son çeyreğinde, 1838 Baltalimanı Ticaret Antlaşması ile başlayan dış ticaret hacmindeki gelişme, ithalat ve ihracatta beş yıl öncesinden çok ileride gözüküyordu. Ticaret hacmindeki bu artış, sigortaya olan ihtiyacı arttırdı. Deniz nakliyatında, İngiltere ve Fransa'nın sigortayı zorunlu hale getirmesi İstanbul, Beyrut, İzmir, Trabzon, Selanik gibi liman kentlerinde sigortacılığın ortaya çıkmasını sağladı. Sigortacılığın beraberinde getirdiği vergi matrahı ve gümrük anlaşmazlıkları gibi sorunlar nedeniyle, sigorta şirketleri başta İstanbul olmak üzere, sadece liman kentlerinde şubeler açtılar (Aktar, 2006: 180-193).

Mevcut çalışmalarda Osmanlı Devleti'nde sigortacılığın ne zaman başladığına dair net bir bilgi bulunmamaktadır. Çünkü şirketler, resmi izin ya da ruhsat almadan faaliyete başladıkları için bunun tespitini yapmak oldukça güçtür. Yine de elde edilen bilgiler ışığında, ilk faaliyet gösteren şirketleri ve uygulamaları olarak aşağıdaki gibi sıralayabiliriz;

Tablo 1: Osmanlı Devleti'nde Faaliyette Bulunan İlk Sigorta Şirketleri

Yıl	Durum	Şirketin Adı
1848	Bu tarihten itibaren İstanbul'da faaliyet Göstermeye Başladı	Neos Triton
1849	Hocabey Sigorta Kumpanyası adına bir vekilin İstanbul'da faaliyet göstermesi.	Hocabey
1851	Hocabey Sigorta Kumpanyası'nın La Confidente adına İstanbul'da Senet Düzenlemesi	La Confidente
1853	Osmanlı sınırlarında icra-yı muamele etmesi.	Trieste

Osmanlı toplumsal ve ticari hayatına, sigortanın girmesinde dış ticaret hacmindeki artışın yanı sıra, yaşam biçiminde görülen değişiminde etkili olduğu tespitini yapmak oldukça mümkündür. Çünkü insanlar kendilerini mal varlıklarını korumak istemişlerdir. Batılılaşma hareketlerinin etkisiyle tarz ve yaşam biçimlerinde değişiklikler ortaya çıkmaya başlayan toplum, batının kendilerini, mallarını koruma amacıyla uygulamış oldukları sigorta sistemini de benimsemiştir.

2. Cumhuriyete Miras Kalan Sigorta Sistemi

Osmanlı devletinde sigortaya ilişkin ilk yasal düzenlemeleri Kanunname-i Ticarete görmektediriz. 1850 tarihli kanunnamede sigortaya ilişkin yer alan ifadeler deniz ticaretini ilgilendiren boyuttaydı. Yük taşıyan gemilerin ve malzemenin risk unsurlarından korunmasına ilişkin direkt başlıklar olmamasına rağmen 1850 tarihli Kanunnameden, deniz sigortacılığına ilişkin bazı çıkarımlar yapılmaya çalışılıyordu. Ancak bu yetersizdi. Bu Kanunnamenin Osmanlı Devleti'nde ilk

sigortacılık faaliyetlerinin başlangıcı olarak saymak oldukça zordur. Murat Baskıcı Osmanlı Devleti'nde sigortacılık ile ilgili ilk çalışmanın ne zaman olduğu sorusuna, 1860 tarihinde yürürlüğe giren Ticaret Kanunu'na atıfta bulunmaktadır. Kanunda, deniz sigortacılığına ilişkin ilk defa açıkça madde koyulmuştu. 1864 yılında da aynı madde Deniz Ticaret Kanunu'na eklendi. Bu iki gelişme ile sigortacılığın açıkça kanun maddesi ile ifade edilebilir hale gelmesi, Osmanlı Devleti'nde sigortacılığın gelişmesinde önemli iki başlangıç adımıdır (Baskıcı, 2002: 4-6).

Osmanlı Devleti'nde sigortacılık uzun yıllar deniz nakliye sigortacılığı üzerinden devam etmiştir. Yangın, hayat, kaza gibi diğer sigorta türleri, Osmanlı şehirlerinde mukim bulunan deniz nakliye sigorta şirketleri tarafından yan dal olarak ihtiyaca cevap vermiştir. Ta ki büyük Beyoğlu yangınına kadar. 1870'te zuhur eden yangın birçok binanın kül olmasına sebep olmuştu. Bu binalar arasında İtalya ve İngiltere devletlerinin konsolosluk binaları da vardı. 1870'li yıllardaki Osmanlı şehir mimarisinin temel yapı malzemesi ahşaptı. Bu da konutsal yapı kayıplarının fazla olmasına neden olan en büyük nedenlerden birisiydi. Yangın neden olduğu kayıplar, yangın sigortası ile ilgili söylemleri çoğalttı. Daha önceden deniz nakliye sigorta şirketlerince yan dal olarak yürütülen yangın sigortacılığı 1870 yılından sonra, sadece yangın sigortacılığı hizmeti veren şirketlerin Osmanlı şehirlerinde açılması sağladı. 1880'den sonra dış borçların denetlenmesi amacıyla oluşturulan Duyun-u Umumiye ve onun idaresi yabancı sermayenin Osmanlı Devleti içerisinde daha rahat hareket etmesini sağladı. Yabancılar ait tüm sektörlerde olduğu gibi, sigorta hizmeti veren yabancı şirketler de bu idareden sonra Osmanlı şehirlerinde ekonomik nüfuzlarını arttırdılar (Sigorta Rehberi, 1942: 88-130).

1893'te Osmanlı Devleti'nde kurulan ilk sigorta şirketi olarak değerlendirilen *Osmanlı Sigorta Şirket-i Umumiyesi* faaliyete geçti. Bu şirketin kurulması, yerli sigortacılığın gelişmesi açısından oldukça önemli bir adımdı. Ancak şirket yabancı sermaye ile kurulmuştu. Bu rağmen isminden dolayı, yerli halk tarafından tercih edilmekteydi. Ayrıca Osmanlı Bankası, Tütün rejisi ve Duyun-u Umumiye ortaklığıyla kurulduğu içinde olası ekonomik risklere karşı diğer şirketlere nazaran daha güçlüydü. Duyun-u Umumiye ve Osmanlı Bankası'nın desteği ile zarar durumlarında bile gerekli ödemeyi yapabiliyordu.

2.1. 1906'da Anonim ve Sigorta Şirketlerine Yapılan Düzenlemeler

Sigortaya ilişkin ilk düzenlemelerin 1850 tarihli Kanunname-i Ticarete yer aldığını daha önce belirtmiştik. Deniz nakliyatını içeren bu düzenlemeler, 1860 Ticaret Kanunu ve 1864 Deniz Ticaret Kanununda genişletilerek deniz yoluyla yapılan nakliyeleri kısmen güvence altına almıştır. 1906 yılına kadar, kara sigortasına yönelik, deniz sigortasındaki uygulamalardan yararlanılarak işlemler tahsis edilmiştir. Bu uygulamalar bazı olumsuzlukları da beraberinde getirmiştir. Öncelikle Yabancı menşeli deniz sigorta şirketlerinin kontrol edilmesi, denetim altında tutulması ve müşteri aleyhine

tahsis edilen işlemlerde yaptırım uygulanması neredeyse imkânsızdı. Bununla ilgili hiçbir düzenleme mevcut değildi. Ayrıca Deniz nakliye sigortası ile uğraşan şirketler, İstanbul ve İzmir’de mukim oldukları için, diğer kara sigortacılığına tam anlamıyla cevap verememekteydiler. Yasal mevzuat ve hukuki düzenlemeler konusunda ciddi boşluklar vardı. Osmanlı Hükümeti, bu boşluğu doldurmak için 1906’da yabancı anonim ve sigorta şirketlerini yakında ilgilendiren iki düzenleme gerçekleştirdi. Bunlardan ilki Kara Ticaret Kanunuyla ilgiliydi. Söz konusu Kanun’a 25 madde eklendi. Bu maddelerde, kara sigortacılığına ilişkin düzenlemelere yer verildi (Sigorta Rehberi, 1942: 110-130). İkinci düzenleme ise yabancı anonim ve sigorta şirketlerinin uyması gereken kurallar belirtilmekteydi. Bu nizamname ile anonim ve sigorta şirketlerine teminat yükümlülüğü gelmekteydi. Osmanlı Bankası’na yatırılacak olan bu teminat, müşterilerin zararları karşısında duyarsız davranan, tam anlamıyla yükümlülüğünü yerine getirmeyen şirketler için alınmış bir nevi önlemdi (Y.A. RES 134-111).

2.2. 1914 Sigorta Müdüriyetinin Kurulması

Sigortacılık Osmanlı Devleti’nde geç işlerlik kazanmasına rağmen, özellikle 1870’den sonra, büyük bir ivme kazanmıştır. Özellikle liman kentleri tercih edilmiş ve deniz sigortacılığı üzerinden kara sigortacılığına ilişkin çalışmalar yapılmıştır. 1906’da kara sigortacılığına ve şirketlere yasal bazı düzenlemeler getirilmiştir. Ancak yabancı sermayeye dayalı şirketler, bu düzenlemelere tam olarak uymamışlar ve teminat akçesi konusunda ayak diremişleridir. Bu ayak diremelerinin gerekçesini de kapitülasyonlar olarak göstermişleridir. Özellikle yabancılara ait konsolosluklar 1906 nizamnamesine ciddi oranda itirazlarda bulunmuşlardır.

Osmanlı Devleti siyasi, idari, adli ve mali alanda attığı her adımda karşısına çıkan kapitülasyonları 1914 yılında kaldırmıştır. 1 Ekim gününden itibaren geçerli olan bu kaldırma, Osmanlı Devleti’ne her alan ve sektörde olduğu gibi sigortacılık konusunda rahat hareket etmesini sağlamıştır. Kapitülasyonlardan elde ettikleri ayrıcalıklar sayesinde, Osmanlı Bankasına teminat akçesini yatırmayan sigorta şirketleri, bu ayrıcalıklarını, kaybettikleri için teminatlarını yatırmak zorunda kalmışlardır. Kapitülasyonların kaldırılmasının hemen arkasından da tüm anonim ve sigorta şirketlerinin ticaret siciline kayıt yaptırması, teminat yatırımlarını içeren *Ecnebi Anonim ve Sermayesi Eshama Münkasım Şirketler ile Ecnebi Sigorta Şirketleri Hakkında Kanun-ı Muvakkat Kanunu* çıkarıldı. 13 Aralık 1914 tarihinde çıkarılan kanun, bir nevi kapitülasyonların tamamlayıcısı oldu (Kahya, *Osmanlı Devleti*, 2010: 218-219). Kapitülasyonların kaldırılması ile ayrıcalıklarını kaybeden yabancı şirketler, bu kanun ile de yükümlülük altına giriyorlardı. Denetim ve kontrol altına alınan sigorta şirketleri yeni kurulan Sigorta Müdüriyeti’ne bağlandı. Bu müdüriyet Ticaret ve Ziraat Nezareti altında teşekkül ettirildi. Sigorta şirketlerinin tüm denetlemesi ve işlemleri bu müdüriyet

üzerinde yapılmaya başlandı (MV. 232-115). Milli Sigorta Anonim Şirket-i Umumisi kuruldu (MV. 185-6).

2.3. 1923 Milli İktisat Kongresi'nde Sigortacılık

1914'te yabancı anonim ve sigorta şirketlerinin Osmanlı mevzuatına alınarak, bu şirketlere birtakım yükümlülükler getirildiğini belirtmiştik. Bu yükümlülükler arasında teminat, sicil kaydı ve sigorta müdüriyetine bağlanması ana yükümlülükler olarak gösterilebilir. Bunun yanında, sigorta şirketleri acentelerini açtıkları yerdeki yerel bankaya teminat yatırma zorunluluğu ve poliçelerini hazırlarken toplumsal ahlak ve düzene dikkat zorunluluğu da vardı. Ayrıca aynı tarihte çıkarılan Temettü Vergisi Hakkında Kanun ile de sigorta şirketlerine gelir vergisi getirildi. 1916'da yapılan bir düzenleme ile de poliçelerin Türkçe olarak hazırlanması zorunlu kılındı. Osmanlı Devleti'nin son döneminde yapılan tüm kontrol ve denetim çalışmaları, yeni kurulacak olan Türkiye Cumhuriyeti'ne miras bırakacağı sigorta sistemine hazırlık niteliğindedir (HR. İM. 48-16).

1923'te İzmir iktisat kongresi toplandı. Buraya her sektörden olduğu gibi sigorta şirketleri temsilcileri de katılım sağladı. Milli Mücadele sona ermiş ve yeni devletin kurulması aşamalarında iktisadi yapının derinlemesine incelenmesi oldukça önemliydi. Tüm sektörler katılımcılar tarafından ele alındı. Sigortacılık faaliyetleri ve sigorta adına tespitler yapıldı. Bu konuda üzerinde durulan en önemli tespit, devlet kontrolünün artırılması yönünde oldu. Osmanlı döneminden kalma tecrübeler, denetimsiz ve kontrolsüz sigortacılığın, müşterilerin aleyhine olumsuz gelişmeleri beraberinde getirdiğini gösterdi. Bunun için kongrede devlet mekanizmasının, sigorta şirketleri üzerindeki denetimi ve kontrolü üzerine ilke ve kararlar benimsendi (Kahya, *Cumhuriyet Dönemi Sigorta*, 2023).

3. Türkiye'deki Şehirlerde Sigorta Türlerine Göre Acentesi Olan Şirketler;

3.1. Yangın Alanında Hizmet Veren Sigorta Şirketleri:

Dünyada yangın sigortacılığının gelişiminde 1666 büyük Londra yangını etkili olmuştur. Felaket olarak değerlendirilen yangın, bir ekmek fırınında başlamış ve üç gün içerisinde tüm kenti etkisi altına almıştır. Çok sayıda insanın öldüğü yangında çok büyük mal kayıpları da yaşanmıştır. Bu yangından sonra birçok önlemler alınmış ve Londra tekrardan eskisine bağlı kalarak inşa edilmiştir (Tinniswood, 2004: 124). Bu yangın ile yangın sigortacılığı konusu gündeme gelmiş ve 1710 yılında İngiltere'de Sun Fire Office isimli yangın sigorta şirketi kurulmuştur (Baskıcı, 2002: 10).

Osmanlı İmparatorluğu'nda 20. yüzyılın başında yangın sigortacılığı oldukça yaygındır. Bu dönemde Osmanlı yapısal mimari özellikleri ve inşaatta kullanılan malzemeler incelendiğinde, temel yapı malzemesinin ahşap olduğu görülmektedir. Bu da yangın riskini arttırmaktadır. Mesken, işyeri, depo, ibadethane ve diğer tüm yapısal binaların bu riske karşı korunması oldukça önem arz etmekteydi. Ayrıca ticari ürünlerin de yangın riskine karşı korunması gerekmekteydi. Ürünlerin

nakliyesi esnasında uluslararası alanda gemilerde yangın çıkma tehlikesi oldukça fazlaydı. Aynı şekilde limanlara gelin ürünlerin iç pazara taşınması esnasında da yangın aynı tehdit vardı. Bunlarla birlikte depolara istif edilen ürünler içinde aynı tehdit geçerliydi.

Osmanlı şehir mimari yapılanmasında, binalar ahşap olmakla birlikte çoğu bitişik nizamda ya da birbirine çok yakın olarak inşa edilmiştir. Bu durum, şehrin herhangi bir noktasında başlayan yangının kısa zamanda kolayca yayılmasına sebep olmaktaydı. Taş yapı binalarda yok değildi. Ancak ana malzeme ahşaptı. Bu sebepten küçük çaplı başlayan bir yangının afete dönüşme olasılığı oldukça yüksekti. Bütün bu istenmeyen durumlar, Osmanlı şehirlerinde yangın sigortacılığı alanının gelişmesini sağladı. Kısa zamanda uluslararası şirketler başta liman kentleri olma üzere hemen hemen her kentte acenteler açıldılar. Bu acenteler, 18. yüzyılın sonu ve 19. Yüzyılın başından itibaren daha da yaygınlaştı. İnsanlar, bu acenteleri, yangına karşı bir nevi can ve mal güvencesi olarak gördü.

Tablo 2. Osmanlı Şehirlerinde Yangın Alanında Hizmet Veren Sigorta Şirketleri, (1900-1923)

Türü	Sigorta Şirketinin Adı	Ülke	Acente Bulunan Şehirler
Yangın	Achen & Munich	Almanya	İstanbul, İzmir, Edirne, Bursa, Tekirdağ, Giresun, Balıkesir, Bilecik, Küplü
Yangın	Abelle	Fransa	İstanbul
Yangın	Alliance	İngiltere	İstanbul, İzmir, Eskişehir, Konya
Yangın	Allianz de Berlin	Almanya	İstanbul, Berlin
Yangın	Assicurazioni Generali Trieste	Avusturya	İstanbul, İzmir, Samsun, Trabzon, İskenderun, Çanakkale, Edirne, Tekirdağ, Ankara, Antalya, Aydın, Alaşehir, Halep, Balıkesir, Hayfa, Kasaba, Şam, Denizli, Yafa, Milas, Niğde, Sayda, Söke, Isparta, Çeşme, Trablusşam
Yangın	Atlas	İngiltere	İstanbul, İzmir
Yangın	Azienda	Almanya	İzmir, Çanakkale
Yangın	Balkan	Bulgaristan	İstanbul, Trabzon, İskenderun, Mersin, Edirne, Bursa, Balıkesir, Erzincan, Ordu
Yangın	La Bâloise	İsviçre	İstanbul, İzmir, Samsun, Mersin, Bursa, Eskişehir, Antalya, Yafa, Çeşme
Yangın	British America	İngiltere	İstanbul, Bursa, Giresun, Dimetoka

Yangın	British Dominions	İngiltere	İstanbul, İzmir, Tekirdağ
Yangın	British Re-Insurance	İngiltere	İstanbul, Eskişehir, Gönen
Yangın	Caledonian	İngiltere	İstanbul
Yangın	Central Insurance Company	İngiltere	İstanbul, İzmir, Nazilli
Yangın	Commercial Union of London	İngiltere	İstanbul, İzmir, Edirne, Bursa, Tekirdağ, Gelibolu, Giresun, Eskişehir, Beyrut, Bilecik, Yafa, Mudanya
Yangın	La Confiance		İstanbul, İzmir, İskenderun, Çanakkale, Edirne, Bafra, Beyrut
Yangın	Dacia Romania	Romanya	İstanbul, İzmir, Samsun
Yangın	Le Danube	Avusturya	İstanbul, Afyon, Beyrut, Kudüs, Trablusşam
Yangın	Economic	İngiltere	İstanbul
Yangın	El Dia	İspanya	İstanbul, Akhisar, Biga, Edremit, Gemlik, Ordu, Çeşme
Yangın	Ethniki	Yunanistan	İstanbul, Samsun, Trabzon, Adana, Mersin, Ayvalık, Edirne, Giresun, Edremit, Burhaniye
Yangın	Excess	İngiltere	İstanbul, Bursa, İnegöl
Yangın	La Fonciere	Fransa	İstanbul, İzmir, Samsun, Trabzon, Mersin, İzmit, Edirne, Bursa, Tekirdağ, Halep, Bağdat, Bilecik, Bitlis, Gemlik, Burhaniye, Nevşehir, Sivrihisar
Yangın	Fondiararia	İtalya	İstanbul
Yangın	General	İngiltere	İstanbul, İzmir, Samsun, İzmit, Edirne, Tekirdağ, Giresun, Eskişehir, Bandırma, Manisa, Ordu
Yangın	Guardian	İngiltere	İstanbul, İzmir, Trabzon, Giresun, Gemlik, Mudanya
Yangın	Hamburg Bremen	– Almanya	İstanbul, İzmir, Ayvalık
Yangın	Hamburg Munich	– Almanya	İstanbul, Samsun
Yangın	Hanseatische	Almanya	İstanbul, İzmir

Yangın	Helvetia	İsviçre	İstanbul, İzmir, Trabzon, İskenderun, Çanakkale, Beyrut, Cidde, Rize
Yangın	Imperial	İngiltere	İstanbul
Yangın	Italia	İtalya	İstanbul, İzmir, Samsun, İskenderun, İnebolu
Yangın	Lancashire	İngiltere	İstanbul, İzmir, Ünye
Yangın	Law Union&Crown	İngiltere	İstanbul
Yangın	Liverpool&London&Globe	İngiltere	İstanbul, Samsun, İzmir, Edirne, Bursa, Tekirdağ, Nazilli, Bandırma, Aydın, Halep, Kasaba, Manisa
Yangın	London&Lancashire	İngiltere	İstanbul, İzmir, İskenderun, Mersin, Bursa, Aydın, Akhisar, Beyrut, Kasaba, Ödemiş, İnebolu, Yafa, Manisa, Mudanya, Söke, Çeşme
Yangın	London Assurance	İngiltere	İstanbul, Samsun, İzmir, Bandırma, Antalya
Yangın	Manchester	İngiltere	İstanbul, Trabzon
Yangın	Le Monde	Fransa	İstanbul, Edirne, Çarşamba
Yangın	National British and Irish Millers	İngiltere	İstanbul, Bursa, Giresun, Dimetoka
Yangın	National General	İngiltere	İstanbul, Afyon
Yangın	National Union	İngiltere	İstanbul
Yangın	La Nationale de Stettin	Almanya	İstanbul, Kasaba, Şam, Mudanya
Yangın	Netherlands	Hollanda	İstanbul
Yangın	Le Nord	Fransa	İstanbul, İzmir, Adana, Edirne, Halep, Şam
Yangın	Norddeutsche Versicherungs Gesellechaft	Almanya	İstanbul, İzmir, Ayvalık, Beyrut, Kuşadası
Yangın	North British & Mercantile	İngiltere	İstanbul, İzmir, Çanakkale, Edirne, Bursa, Tekirdağ, Gelibolu, Giresun, Eskişehir, Afyon, Halep, Aydın, Beyrut, Şam, Denizli, Küplü, Çeşme
Yangın	Northern	İngiltere	İstanbul, İzmir, Adana, Bursa, Gelibolu, Giresun, Ankara, Halep, Beyrut, Hayfa, Şam, Edremit, Yafa, Kudüs, Tarsus

Yangın	Norwich Union	İngiltere	İstanbul, İzmir, Samsun, Eskişehir, Ödemiş, Manisa, Çarşamba
Yangın	Osmanlı Umum Sigorta Şirketi	Osmanlı İmparatorluğu	İstanbul, İzmir, Samsun, Trabzon, İskenderun, Çanakkale, Adana, Mersin, Ayvalık, İzmit, Edirne, Bursa, Tekirdağ, Gelibolu, Sinop, Giresun, Ankara, Eskişehir, Nazilli, Uşak, Bandırma, Adapazarı, Antalya, Afyon, Aydın, Antep, Akşehir, Akhisar, Alaşehir, Halep, Amasya, Bafra, Bağdat, Bayındır, Balıkesir, Beyrut, Biga, Bilecik, Hayfa, Kasaba, Kastamonu, Kayseri, Şam, Dimetoka, Denizli, Erbaa, Erdek, Konya Ereğlisi, Erzurum, Ödemiş, Fatsa, Geyve, Gemlik, Gönen, Karadeniz Ereğlisi, İnegöl, Karacabey, Burhaniye, Küplü, Harput, Kırkkilise, Konya, Kütahya, Manisa, Malatya, Mamuret-ül Aziz, Maraş, Mudanya, Nevşehir, Niğde, Ordu, Ortaköy, Ünye, Bergama, Foça, Sayda, Kuşadası, Söke, Silivri, Sivas, Sivrihisar, Soma, Isparta, Tarsus, Çarşamba, Çatalca, Çorlu, Tire, Tirebolu, Van
Yangın	Palatine	İngiltere	İstanbul, İzmir
Yangın	La Patrie	Belçika	İstanbul, Bursa, Gelibolu, Ankara, Bandırma, Dimetoka, Karadeniz Ereğlisi, Sayda
Yangın	Le Phenix	Fransa	İstanbul, İzmir, Samsun, Çanakkale, Bursa, Tekirdağ, Gelibolu, Nazilli, Halep, Beyrut, Gemlik, Milas, Ordu, Bergama, Kuşadası, Söke, Soma
Yangın	Phenix Autrichien	Avusturya	İstanbul, İzmir, Samsun, Bursa, Gelibolu, Bandırma, Akşehir, Halep, Kastamonu, Kayseri, Konya
Yangın	Phenix of London	İngiltere	İstanbul, İzmir, Samsun, Çanakkale, Adana, Mersin,

			Ayvalık, İzmit, Bursa, Giresun, Ankara, Eskişehir, Bandırma, Adapazarı, Akşehir, Alaşehir, Erzurum, Karadeniz Ereğlisi, Konya
Yangın	Property Insurance	İngiltere	İstanbul, İzmir, Halep
Yangın	Les Provinces Reunies	Hollanda	İstanbul, Bursa, Giresun, Ankara, Bandırma
Yangın	Riunione Adriatica di Sicurta	Avusturya	İstanbul, İzmir, Edirne, Tekirdağ, Yafa, Kudüs, Silivri, Trablusşam
Yangın	Rossia	Rusya	İstanbul, İzmir, Samsun, Mersin, Bursa, Gelibolu, Sinop, Giresun, Ankara, Eskişehir, Nazilli, Adapazarı, Antep, Amasya, Arakir, Bafra, Eğin, Erzincan, Konya, Mamuret-ül Aziz, Niğde
Yangın	Royal	İngiltere	İstanbul, İzmir, Çanakkale, Bağdat, Basra, Erdek, Yafa
Yangın	Royal Exchange	İngiltere	İstanbul, İzmir, Samsun, İskenderun, İzmit, Bursa, Giresun, Ankara, Bandırma, Şam.
Yangın	Salamandra	Rusya	İstanbul, Gelibolu
Yangın	Le Sauveur	Belçika	İstanbul, Bursa
Yangın	Scottish Indemnity	İngiltere	İstanbul
Yangın	Scottish Union & National	İngiltere	İstanbul, Bursa, Gönen
Yangın	La Securite Generale	Fransa	İstanbul, Bursa, Bandırma
Yangın	State	İngiltere	İstanbul, Ankara
Yangın	Sun	İngiltere	İstanbul, İzmir,
Yangın	Transatlantique de Berlin	Almanya	İstanbul, İzmir, Ayvalık, Tekirdağ, Nazilli, Gazze, Yafa
Yangın	L'Union de Paris	Fransa	İstanbul, İzmir, Samsun, Trabzon, İskenderun, Çanakkale, Adana, Mersin, Ayvalık, İzmit, Edirne, Bursa, Tekirdağ, Gelibolu, Giresun, Ankara, Eskişehir, Bandırma, Adapazarı, Aydın, Antep, Akşehir,

			Halep, Amasya, Arapkir, Bağdat, Balıkesir, Bartın, Beyrut, Biga, Bilecik, Kayseri, Şam, Dimetoka, Eğin, Konya Ereğlisi, Erzurum, Erzincan, Haçın, Karadeniz Ereğlisi, Kudüs, Kırkkilise, Konya, Mamuret-ül Aziz, Maraş, Niğde, Ordu, Ünye, Sivas, Sivrihisar, Çatalca, Tirebolu, Tokat, Trabluşşam, Van
Yangın	Union of London	İngiltere	İstanbul, İzmir, Samsun, Trabzon, Çanakkale, Ayvalık, Edirne, Bursa, Tekirdağ, Sinop, Eskişehir, Bandırma, Afyon, Aydın, Beyrut, Denizli, Kırkkilise, Konya, Manisa, Mudanya, Ordu, Tokat
Yangın	L'Urbaine	Fransa	İstanbul, İzmir, Çanakkale, Edirne, Bursa, Dimetoka, İnegöl
Yangın	Western	İngiltere	İstanbul, Samsun, Çanakkale, Bursa, Giresun, Nazilli, Ödemiş, Konya, Ordu, Söke, Tarsus
Yangın	Yorkshire	İngiltere	İstanbul, Bursa, Tekirdağ, Bilecik

Yukarıdaki tabloda da görüldüğü gibi, 1908 ve 1923 yılları arasında yangın sigortacılığı alanında çok sayıda şirketin ve bu şirketlere ait acentelerin olduğunu görüyoruz. Uluslararası sigorta şirketleri, Osmanlı şehirlerinin büyük çoğunluğunda acente açarak geniş yelpazede hizmet vermişlerdir. Bu şirketlerden Osmanlı Umum Sigorta Şirketi dışındakilerin tamamı yabancısıdır. Bu şirketin de ne kadar yerli olduğu noktası tartışmaya açıktır. Yabancı sermaye ile kurulmuş olan bu şirket en çok acente ağına sahiptir. Yangın alanında 74 şirket hizmet vermektedir. Bu şirketlerin toplamda 617 adet acentesi vardır.

Tablo 3. Yangın Sigortacılığı Alanında En Çok Acente Ağına Sahip Şirketler, (1908-1923)

Tür	Sıra	Şirketin Adı	Ülke	Acente Sayısı
Yangın	1	Osmanlı Umum Sigorta Şirketi	Osmanlı İmparatorluğu	90
Yangın	2	L'Union de Paris	Fransa	55
Yangın	3	Assicurazioni Generali Trieste	Avusturya	26
Yangın	4	Union of London	İngiltere	22

Yangın	5	Rossia	Rusya	21
--------	---	--------	-------	----

Sigorta şirketleri kısa zamanda Osmanlı şehirlerinde yaygın acente ağı kurdular. Osmanlı Umum Şirketi yangın sigortacılığı konusunda en çok acenteye sahip kuruluştu. Fransa Menşeiili L'Union de Paris'in 55 acentesi vardı. O, Osmanlı Umum Sigorta Şirketi'nden sonra ikinci en geniş acente ağına sahip sigorta şirketi idi. Avusturya kökenli Assicurazioni Generali Trieste 26, İngiltere kökenli Union of London 22, Rus Sigorta Şirketi ise 21 acentesi vardı. Onlar, XX. yüzyılın ilk yarısının ilk çeyreği boyunca, yangın sigorta hizmeti veren şirketler arasında en çok Osmanlı şehirlerinde acente açmış şirketlerdi.

Yukarıdaki tabloda beş şirketi tespit etmemizdeki amaç, bu şirketlerin merkezlerinin bulunduğu ülkeleri belirlemek içindir. Avrupalı devletler, Osmanlı devletini açık pazar olarak gördükleri için birbirleri ile ekonomik nüfuz yarışına girmişlerdi. Bu sebepten, sigorta piyasasına hâkimiyet noktasında yapılan ülke tespiti, bu nüfuz yarışındaki durumu görmemize veri teşkil edecektir. Ayrıca bu durum, diğer disiplinler arası çalışmalara da veri oluşturması açısından oldukça önem arz etmektedir.

Daha önce Osmanlı yapısal mimarisindeki malzemelerin yangın sigortacılığına ihtiyaç duyulmasında ve yangın sigortacılığının geniş bir ağa sahip olmasında en büyük etken olduğunu belirtmiştik. Çünkü büyük oranda ahşap kullanımı söz konusuydu. Tek yerli olarak görülen ancak, sermayesi itibarı ile yerli olmayan Osmanlı Umum Sigorta Şirketi, en çok acente ağına sahip gözüktü de, sermayesi yabancı olduğu için Avrupalı devletlerin nüfuz alanını genişletmek için çalışıyordu. Fransa, yangın alanında en çok acente ağına sahip ülke olduğunu görüyoruz. Onun hemen arkasından sırasıyla Avusturya ve İngiltere gelmektedir. Rusya ise Avusturya ve İngiltere'den sonra en çok acenteye sahiptir.

3.2. Hayat Güvencesi Alanında Hizmet Veren Sigorta Şirketleri:

Hayat sigortası ile ilgili ilk örnekleri, İngiltere'de görmekteyiz. 16. yüzyılda başlayan hayat sigortası, sanayi devrimleri, kentleşme ve seri üretime bağlı olarak gelişerek. 19. Yüzyılda, günümüzdeki modern manadaki sigorta mantığına bürünmeye başladı (Elveren, 1996: 10-13).

Osmanlı Devleti'nde sigortacılık faaliyetlerinin, 19. Yüzyılın ortalarından itibaren başladığını daha önceki bölümlerde belirtmiştik. Avrupalı devletlerin Osmanlı şehirlerini açık pazar olarak görmesi sonucunda, bu devletlerdeki yaşam stilleri de Osmanlı şehirlerine girmiş oldu. Osmanlı şehirlerinde yaşayan insanlar zamanla, Avrupa'daki ülkelerdeki yaşam biçimlerini benimsemeye başladılar. Yaşam biçimlerinin yanında, güvenceye ait bazı kavramlarda Osmanlı toplumunda

benimsendi. Kendilerini ve mallarını korumak, her türlü tehlike ve felakete karşı güvence bulmak için Osmanlı toplumu, hayat sigortası ile tanıştı. Bunda yabancı nüfus ve yerli gayrimüslim nüfusun etkisi oldukça fazladır.

Osmanlı şehirlerinde nakliye ve yangın gibi temel alanlarda hizmet veren sigorta şirketleri, hayat sigortasını da çalışma alanlarına ekleyerek şehirlerde acenteler açtılar. Bu acentelerin ülke içinde yayılımı öyle bir hal aldı ki, hayat sigortası yaptırmak yangın, nakliye kadar gerekli görülür hale geldi.

Tablo 3. Osmanlı Şehirlerinde Hayat Güvencesi Alanında Hizmet Veren Sigorta Şirketleri, (1900-1923)

Türü	Sigorta Şirketinin Adı	Ülke	Acente Bulunan Şehirler
Hayat	Abelle	Fransa	İstanbul
Hayat	Alleanza di Genoa	İtalya	İstanbul, İzmir, Samsun, Giresun, Nazilli, Bitlis, Harput, Muş, Niğde, Trablusşam, Van
Hayat	Alliance	İngiltere	İstanbul, İzmir, Eskişehir, Konya
Hayat	Amivea	Yunanistan	İstanbul
Hayat	Anatolie d'Athenes	Yunanistan	İstanbul
Hayat	L'Ancre	Avusturya	İstanbul, Samsun, Edirne, Kastamonu, Manisa
Hayat	Assicurazioni Generali Trieste	Avusturya	İstanbul, İzmir, Samsun, Trabzon, İskenderun, Çanakkale, Edirne, Tekirdağ, Ankara, Antalya, Aydın, Alaşehir, Halep, Balıkesir, Hayfa, Kasaba, Şam, Denizli, Yafa, Milas, Niğde, Sayda, Söke, Isparta, Çeşme, Trablusşam
Hayat	Atlas de Vienne	Avusturya	İstanbul
Hayat	Ausonia di Geneo	İtalya	İstanbul, Samsun, Mersin, Bitlis, Muş, Van
Hayat	Balkan	Bulgaristan	İstanbul, Trabzon, İskenderun, Mersin, Edirne, Bursa, Balıkesir, Erzincan, Ordu
Hayat	Banque d'assurance sur la vie et d'apargne	Almanya	İstanbul
Hayat	Berolina de Berlin	Almanya	İstanbul
Hayat	Caisse Paternelle	Fransa	İstanbul, İzmir, Çanakkale, Arapkir, Bitlis, Kayseri, Erzincan, Mamuret-ül Aziz, Sivas

Hayat	Commercial Union of London	İngiltere	İstanbul, İzmir, Edirne, Bursa, Tekirdağ, Gelibolu, Giresun, Eskişehir, Beyrut, Bilecik, Yafa, Mudanya
Hayat	CompagnieVienneoise	Avusturya	İstanbul
Hayat	La Confiance		İstanbul, İzmir, İskenderun, Çanakkale, Edirne, Bafra, Beyrut
Hayat	Le Conservateur	Fransa	İstanbul
Hayat	Consolidated Life	İngiltere	İstanbul, Samsun, Antep, Mersin, Biga, Konya Ereğlisi, Harput, Sivas
Hayat	Le Danube	Avusturya	İstanbul, Afyon, Beyrut, Kudüs, Trablusşam
Hayat	Eagle	İngiltere	İstanbul
Hayat	Economic	İngiltere	İstanbul
Hayat	Equitable	ABD	İstanbul, İzmir, Samsun, Bursa, Çarşamba
Hayat	Ethniki	Yunanistan	İstanbul, Samsun, Trabzon, Adana, Mersin, Ayvalık, Edirne, Giresun, Edremit, Burhaniye
Hayat	La Fonciere	Fransa	İstanbul, İzmir, Samsun, Trabzon, Mersin, İzmit, Edirne, Bursa, Tekirdağ, Halep, Bağdat, Bilecik, Bitlis, Gemlik, Burhaniye, Nevşehir, Sivrihisar
Hayat	Friedrich Wilhelm	Almanya	İstanbul, İzmir, Samsun, Çanakkale, Mersin, Bursa, Ankara
Hayat	General	İngiltere	İstanbul, İzmir, Samsun, İzmit, Edirne, Tekirdağ, Giresun, Eskişehir, Bandırma, Manisa, Ordu
Hayat	Gresham	İngiltere	İstanbul, İzmir, Adana, Mersin, Ayvalık, İzmit, Bursa, Giresun, Ankara, Adapazarı, Afyon, Aydın, Akşehir, Alaşehir, Halep, Beyrut, Kayseri, Erbaa, Konya Ereğlisi, İnebolu, Kudüs, Manisa, Maraş, Mudanya, Niğde, Ordu, Bergama, Isparta, Tire, Trablusşam, Zonguldak
Hayat	Guardian	İngiltere	İstanbul, İzmir, Trabzon, Giresun, Gemlik, Mudanya
Hayat	Imperial	İngiltere	İstanbul
Hayat	Lancashire	İngiltere	İstanbul, İzmir, Ünye
Hayat	Law Union&Crown	İngiltere	İstanbul

Hayat	Liverpool&London&Globe	İngiltere	İstanbul, Samsun, İzmir, Edirne, Bursa, Tekirdağ, Nazilli, Bandırma, Aydın, Halep, Kasaba, Manisa
Hayat	London&Lancshire	İngiltere	İstanbul, İzmir, İskenderun, Mersin, Bursa, Aydın, Akhisar, Beyrut, Kasaba, Ödemiş, İnebolu, Yafa, Manisa, Mudanya, Söke, Çeşme
Hayat	London Assurance	İngiltere	İstanbul, Samsun, İzmir, Bandırma, Antalya
Hayat	Le Monde	Fransa	İstanbul, Edirne, Çarşamba
Hayat	Mundus	Danimarka	İstanbul
Hayat	Mutual Life	ABD	İstanbul, Edirne, Ankara, Hayfa, Kudüs, Ordu, Zonguldak
Hayat	Mutuaille de France et des Colonies	Fransa	İstanbul, Samsun, Trabzon, Adana, Mersin, Edirne, Bursa, Ankara, Halep, Kasaba, Karadeniz Ereğlisi, Kudüs, Konya, Niğde, Sivrihisar
Hayat	La Lyonnaise	Fransa	İstanbul, Çanakkale, Mersin, Giresun, Hayfa, Trablusşam
Hayat	La Parisienne	Fransa	İstanbul
Hayat	La Nationale de Stettin	Almanya	İstanbul, Kasaba, Şam, Mudanya
Hayat	New York	ABD	İstanbul, Samsun, Trabzon, Ayvalık, İzmit, Tekirdağ, Sinop, Giresun, Ankara, Eskişehir, Bandırma, Halep, Antep, Amasya, Bağdat, Bartın, Beyrut, Bilecik, Bitlis, Kayseri, Konya Ereğlisi, Erzurum, Erzincan, Ödemiş, Yafa, Kudüs, Karacabey, Harput, Konya, Malatya, Mamuret-ül Aziz, Muş, Nevşehir, Niğde, Bergama, Siirt, Sivas, Sivrihisar, Isparta, Tarsus, Çarşamba, Çorlu, Tirebolu, Tokat, Van
Hayat	Nordstern de Berlin	Almanya	İstanbul, İzmir
Hayat	North British & Mercantile	İngiltere	İstanbul, İzmir, Çanakkale, Edirne, Bursa, Tekirdağ, Gelibolu, Giresun, Eskişehir, Afyon, Halep, Aydın, Beyrut, Şam, Denizli, Küplü, Çeşme
Hayat	Northhern	İngiltere	İstanbul, İzmir, Adana, Bursa, Gelibolu, Giresun, Ankara, Halep,

			Beyrut, Hayfa, Şam, Edremit, Yafa, Kudüs, Tarsus
Hayat	Norwich Union	İngiltere	İstanbul, İzmir, Samsun, Eskişehir, Ödemiş, Manisa, Çarşamba
Hayat	Patriotic	İngiltere	İstanbul
Hayat	Le Phenix	Fransa	İstanbul, İzmir, Samsun, Çanakkale, Bursa, Tekirdağ, Gelibolu, Nazilli, Halep, Beyrut, Gemlik, Milas, Ordu, Bergama, Kuşadası, Söke, Soma
Hayat	Phenix Autrichien	Avusturya	İstanbul, İzmir, Samsun, Bursa, Gelibolu, Bandırma, Akşehir, Halep, Kastamonu, Kayseri, Konya
Hayat	Phenix of London	İngiltere	İstanbul, İzmir, Samsun, Çanakkale, Adana, Mersin, Ayvalık, İzmit, Bursa, Giresun, Ankara, Eskişehir, Bandırma, Adapazarı, Akşehir, Alaşehir, Erzurum, Karadeniz Ereğlisi, Konya
Hayat	Premiere Compagnie Hongroise	Avusturya	İstanbul, Samsun, Bursa, Tekirdağ, Giresun, Ankara, Ödemiş, Kütahya, Isparta
Hayat	La Reserve Nationale	Osmanlı	İstanbul
Hayat	Riunione Adriatica di Sicurta	Avusturya	İstanbul, İzmir, Edirne, Tekirdağ, Yafa, Kudüs, Silivri, Trablusşam
Hayat	Rossia	Rusya	İstanbul, İzmir, Samsun, Mersin, Bursa, Gelibolu, Sinop, Giresun, Ankara, Eskişehir, Nazilli, Adapazarı, Antep, Amasya, Arakir, Bafra, Eğin, Erzincan, Konya, Mamuret-ül Aziz, Niğde
Hayat	Royal	İngiltere	İstanbul, İzmir, Çanakkale, Bağdat, Basra, Erdek, Yafa
Hayat	Royal Exchange	İngiltere	İstanbul, İzmir, Samsun, İskenderun, İzmit, Bursa, Giresun, Ankara, Bandırma, Şam.
Hayat	La Royale Belge	Belçika	İstanbul, Şam
Hayat	Salamandra	Rusya	İstanbul, Gelibolu
Hayat	Societe Suisse d'Assurances Generales	İsviçre	İstanbul
Hayat	Le Soleil	Fransa	İstanbul, İzmir, Edirne, Ankara

Hayat	Stuttgart	Almanya	İstanbul, Beyrut, Şam
Hayat	La Suisse	İsviçre	İstanbul, İskenderun, Mwersin, Bursa, Eskişehir, Afyon, Beyrut, İnebolu, Mudanya
Hayat	Sun	İngiltere	İstanbul, İzmir,
Hayat	Teutonia	Almanya	İstanbul
Hayat	L'Union de Paris	Fransa	İstanbul, İzmir, Samsun, Trabzon, İskenderun, Çanakkale, Adana, Mersin, Ayvalık, İzmit, Edirne, Bursa, Tekirdağ, Gelibolu, Giresun, Ankara, Eskişehir, Bandırma, Adapazarı, Aydın, Antep, Akşehir, Halep, Amasya, Arapkir, Bağdat, Balıkesir, Bartın, Beyrut, Biga, Bilecik, Kayseri, Şam, Dimetoka, Eğin, Konya Ereğlisi, Erzurum, Erzincan, Haçin, Karadeniz Ereğlisi, Kudüs, Kırkkilise, Konya, Mamuret-ül Aziz, Maraş, Niğde, Ordu, Ünye, Sivas, Sivrihisar, Çatalca, Tirebolu, Tokat, Trablusşam, Van
Hayat	L'Union et Phenix Espagnol	İspanya	İstanbul
Hayat	Union of London	İngiltere	İstanbul, İzmir, Samsun, Trabzon, Çanakkale, Ayvalık, Edirne, Bursa, Tekirdağ, Sinop, Eskişehir, Bandırma, Afyon, Aydın, Beyrut, Denizli, Kırkkilise, Konya, Manisa, Mudanya, Ordu, Tokat
Hayat	L'Urbaine	Fransa	İstanbul, İzmir, Çanakkale, Edirne, Bursa, Dimetoka, İnegöl
Hayat	Victoria	İngiltere	İstanbul
Hayat	Victoria de Berlin	Almanya	İstanbul, İzmir, Samsun, Trabzon, Adana, Edirne, Bursa, Gelibolu, Giresun, Ankara, Nazilli, Aydın, Alaşehir, Kasaba, Kastamonu, Kayseri, Erdek, Erzincan, Kudüs, Manisa, Tirebolu
Hayat	Yorkshire	İngiltere	İstanbul, Bursa, Tekirdağ, Bilecik

Yukarıdaki tabloda uluslararası sigorta şirketlerinin Osmanlı şehirlerinde açmış oldukları acenteler gösterilmektedir. Tabloya göre hayat sigortası alanında toplamda 71 şirket Osmanlı Devleti

sınırları içerisinde hizmet vermektedir. Bu şirketler Osmanlı şehirlerinde geniş bir acente ağı kurmuş olup, toplamda şehirlerde 610 tane hayat sigortası hizmeti veren acente bulunmaktaydı. Avrupa'nın hemen hemen her ülkesinden Osmanlı şehirlerinde hayat sigortası acentesi hizmeti veren şirket vardı.

Tablo 4. Hayat Sigortacılığı Alanında En Çok Acente Ağına Sahip Şirketler, (1908-1923)

Tür	Sıra	Şirketin Adı	Ülke	Acente Sayısı
Hayat	1	L'Union de Paris	Fransa	55
Hayat	2	New York	ABD	45
Hayat	3	Gresham	İngiltere	31
Hayat	4	Assicurazioni Generali Trieste	Avusturya	26
Hayat	5	Union of London	İngiltere	22

Fransız şirket *L'Union de Paris*, yangın sigortacılığında olduğu gibi hayat sigortacılığı konusunda da en çok acenteye sahip şirket olarak dikkat çekmektedir. Şirket, değişik şehirlerde toplamda 55 hayat sigortası acentesine sahiptir. Amerika Birleşik Devletleri menşeli *New York* sigorta şirketi ikinci sıradadır. Yangın sigortası konusunda acenteye sahip ülkeler arasında bulunmayan ABD'nin hayat sigortacılığı konusunda Osmanlı şehirlerinde acente açan şirketinin olduğunu görüyoruz. Bunu ekonomi ve strateji gibi değişik açılardan değerlendirebileceğimiz gibi, refah seviyesi gibi değişkenle de açıklamak mümkündür.

Amerika Birleşik Devletleri, 19. yüzyıl sonu ve 20. Yüzyılın ilk periyodunda hayat refah seviyesi, insan hakları ve benzeri konularda diğer Avrupa ülkelerinden kısmen daha iyidir. Hayat sigortacılığı konusunda da durum aynıdır. Bu sebeple, Osmanlı şehirlerinde sigortacılığın hayat türünde, *New York* sigorta şirketi tarafından 45 acente açılmıştır.

Üçüncü sırada İngiltere menşeli *Gresham* sigorta şirketi bulunmaktadır. Toplamda 32 şehirde hizmet veren şirket, sigortacılığın diğer türlerinde de Osmanlı şehirlerinde acenteler açmıştır. Dördüncü sırada, 26 acente ile Avusturya menşeli *Assicurazioni Generali Trieste* şirketi yer almaktadır. Aynı şirketin Osmanlı şehirlerinde yangın ve nakliye sigortacılığı konusunda da etkin olduğunu görüyoruz. 20. yüzyılın değişen stratejik ve ekonomik şartlarından sonra bloklaşan ülkeler ve devamında cereyan edecek olan Birinci Dünya Savaşı'nın şartları Osmanlı Devleti ile Avusturya arasındaki ilişkilerin artmasını sağlamıştır. Bu ilişki ağının ne derece yoğun olduğunu sigorta sektöründe de bu şekilde görmüş oluyoruz. Çünkü Avusturya menşeli aynı şirket, hayat, nakliye ve yangın sigortacılığı alanlarının hepsinde ilk beşte yer almaktadır. Beşinci sırada tekrardan İngiltere vardır. İngiltere menşeli *Union of London* sigorta şirketinin Osmanlı şehirlerinde toplamda 22

acentesi vardır. Her ne kadar İngiltere sigorta konusunda Osmanlı şehirleri üzerinde nüfuz sahibiymiş gibi gözükse de 20. Yüzyılda ilk çeyreğinde patlak veren birinci dünya Savaşı'nın öncesi ve sonrasında bu özelliğini kaybetmiştir. Bunun en önemli sebebini Osmanlı Devleti ile İngiltere'nin farklı ittifakların içerisinde yer almasında aramak uygun olacaktır (A-P İstanbul 1908 Raporu 24).

3.3. Kaza Alanında Hizmet Veren Sigorta Şirketleri:

20. yüzyıla gelindiğinde sigortacılık, belirli bir yol kat ederek, Osmanlı şehirlerinin neredeyse tamamına yayılmıştı. Bu yüzyılın başından itibaren, kaza alanında da sigorta şirketlerinin hizmet verdiği görüyoruz. Ayrıca şirketlerin kaza sigortasının yanında eşya ve seyahate dair de sigortalama işlemlerini yaptıkları yapılan araştırmalardan anlaşılmaktadır (Pirgiç, 1999: 38-40).

Osmanlı ekonomik piyasaları Avrupalı devletler için oldukça cazipti. Onlar için her sektörde olduğu gibi sigortacılık sektöründe de Osmanlı Devleti açık pazardı. Nakliye ile başlayıp kısa zamanda yangın ve hayat ile geniş acente ağına sahip olan Avrupa ülkeleri, kaza sigortacılığı konusunda da aynı yayılmayı göstermişlerdir.

Tablo 5. Osmanlı Şehirlerinde Kaza Alanında Hizmet Veren Sigorta Şirketleri, (1900-1923)

Türü	Sigorta Şirketinin Adı	Ülke	Acente Bulunan Şehirler
Kaza	Alleanza di Genoa	İtalya	İstanbul, İzmir, Samsun, Giresun, Nazilli, Bitlis, Harput, Muş, Niğde, Tarbluşşam, Van
Kaza	Balkan	Bulgaristan	İstanbul, Trabzon, İskenderun, Mersin, Edirne, Bursa, Balıkesir, Erzincan, Ordu
Kaza	Commercial Union of London	İngiltere	İstanbul, İzmir, Edirne, Bursa, Tekirdağ, Gelibolu, Giresun, Eskişehir, Beyrut, Bilecik, Yafa, Mudanya
Kaza	Erste Oesterreichische Allgemeine Unfall Versicherungs Gesellschaft	Avusturya	İstanbul
Kaza	La Fonciere	Fransa	İstanbul, İzmir, Samsun, Trabzon, Mersin, İzmit, Edirne, Bursa, Tekirdağ, Halep, Bağdat, Bilecik, Bitlis, Gemlik, Burhaniye, Nevşehir, Sivrihisar
Kaza	General	İngiltere	İstanbul, İzmir, Samsun, İzmit, Edirne, Tekirdağ, Giresun, Eskişehir, Bandırma, Manisa, Ordu
Kaza	General de Bucarest	Romanya	İstanbul, İzmir
Kaza	Kölnischen Versicherungs	Almanya	İstanbul, İzmir, Hayfa
Kaza	Law Union&Crown	İngiltere	İstanbul

Kaza	Nordstern de Berlin	Almanya	İstanbul, izmir
Kaza	Phenix of London	İngiltere	İstanbul, İzmir, Samsun, Çanakkale, Adana, Mersin, Ayvalık, İzmit, Bursa, Giresun, Ankara, Eskişehir, Bandırma, Adapazarı, Akşehir, Alaşehir, Erzurum, Karadeniz Ereğlisi, Konya
Kaza	Rossia	Rusya	İstanbul, İzmir, Samsun, Mersin, Bursa, Gelibolu, Sinop, Giresun, Ankara, Eskişehir, Nazilli, Adapazarı, Antep, Amasya, Arakir, Bafra, Eğin, Erzincan, Konya, Mamuret-ül Aziz, Niğde
Kaza	Royal Exchange	İngiltere	İstanbul, İzmir, Samsun, İskenderun, İzmit, Bursa, Giresun, Ankara, Bandırma, Şam.
Kaza	Societe d'Assurances Generales	Suisse İsviçre	İstanbul
Kaza	Victoria de Berlin	Almanya	İstanbul, İzmir, Samsun, Trabzon, Adana, Edirne, Bursa, Gelibolu, Giresun, Ankara, Nazilli, Aydın, Alaşehir, Kasaba, Kastamonu, Kayseri, Erdek, Erzincan, Kudüs, Manisa, Tirebolu

Yukarıdaki tabloda uluslararası sigorta şirketlerinin Osmanlı şehirlerinde kaza sigortacılığı alanında açmış oldukları acenteler gösterilmektedir. Tabloya göre kaza sigortası alanında toplamda 15 şirket Osmanlı Devleti sınırları içerisinde hizmet vermektedir. Bu şirketler Osmanlı şehirlerinde geniş bir acente ağı kurmuş olup, toplamda şehirlerde 143 tane kaza sigortası hizmeti veren acente bulunmaktaydı.

Tablo 6. Kaza Sigortacılığı Alanında En Çok Acente Ağına Sahip Şirketler, (1908-1923)

Tür	Sıra	Şirketin Adı	Ülke	Acente Sayısı
Kaza	1	Rossia	Rusya	21
Kaza	2	Victoria de Berlin	Almanya	21
Kaza	3	Phoenix of London	İngiltere	19
Kaza	4	La Fonciera	Fransa	17
Kaza	5	Alleanza di Genoa	İtalya	11

Kaza sigortacılığı konusunda ilk sırada bir Rus şirketi olan *Rossia* 'yı görüyoruz. Şirketin 21 şehirde acentesi bulunmaktaydı. Diğer sigorta alanlarında geniş bir yayılma göstermeyen Rusya ait

şirketler kaza alanına ilgi duymuşlar ve Osmanlı şehirlerine acenteler açmışlardır. 19. yüzyılın sonu ve 20 yüzyılın ilk çeyreğinde, siyasi, askeri alanlarda nüfuzunu yoğun olarak gördüğümüz Almanya, Osmanlı şehirlerinde kaza sigortacılığı noktasında söz sahibidir. Bu konuda Alman sigorta şirketi *Victoria de Berlin*, Rus şirket *Rossia* ile aynı acente ağına sahiptir. Yaptığımız araştırmada, Alman şirketlerini kaza sigortacılığı dışında diğer alanlarda, ilk beş sırada görememekteyiz. Üçüncü sırada bir İngiliz şirketi olan *Phoenix of London* vardır. Dördüncü sırada 17 şehirde acenteye sahip olan Fransız şirket *La Fonciera*, beşinci sırada da 11 şehirde acentesi bulunan İtalyan şirket *Alleanza di Genoa* bulunmaktadır.

Sonuç

Avrupa ülkelerindeki endüstriyel üretim, sigortacılık gibi bazı sektörleri de beraberinde sürüklemiştir. Fabrikasyon üretim sayesinde, seri üretim gerçekleştiren bu ülkeler, ürün fazlalıkları için pazar arayışına girmişlerdir. Bu pazar arayışlarında onlara, Osmanlı şehirleri oldukça cazip gelmiştir. Bunun en önemli sebebi kapitülasyonlardır. Kapitülasyonlarla ayrıcalıklar elde eden ülkeler, Osmanlı iç pazarına rahatlıkla ulaşabilmekteydiler. Ayrıca Osmanlı şehirlerinin cazip pazar olarak görmelerinde, endüstriyel üretime henüz geçememiş olması da etkiliydi.

Esnaf ve zanaatkâr, bu dönemde, Osmanlı şehirlerinde küçük tezgâhlar yoluyla, el ile ve seri olmayan üretim gerçekleştirmektedir. Zaten kapitülasyonlar sayesinde, Osmanlı devleti Avrupa ülkeleri için açık pazardı. Ürün fazlalıklarını Osmanlı limanlarına taşıyan bu ülkeler, ürünleri kısa zamanda da iç pazara ulaştırmışlardır.

Avrupalı tüccarlar, ürünlerin limanlara getirilmesinde doğan olumsuzlukları ortadan kaldırmak için, sigorta sistemine başvurmuşlar ve kısa zamanda liman şehirlerinde sigorta şirketleri kurulmuştur. Bu şirketler yabancı menşeli olup ilk başlarda deniz sigortası alanında hizmet vermekteydiler. Daha sonra kara sigortacılığı konusunda da yeni şirketler kuruldu. Osmanlı şehirleri XIX. yüzyılın sonu ve XX. yüzyılın ilk yarısının ilk çeyreğinde yüzlerce sigorta şirketi doldu taşı. Ancak bu şirketlerin denetlenmesi ve kontrol edilmesi oldukça güçtü. Çünkü kapitülasyonlar, devletlere büyük ayrıcalıklar tanımıştı. Bundan faydalanan yabancı sigorta şirketleri, kendilerine dair getirilen tüm yükümlülükleri konsoloslukları vasıtasıyla itirazlarda bulunmuşlardır. Ta ki 1 Ekim 1914'te kapitülasyonların kaldırılmasına kadar, bu itirazlar devam etmiştir. Bunu *Ecnebi Anonim ve Sermayesi Eshama Münkasım Şirketler ile Ecnebi Sigorta Şirketleri Hakkında Kanun-ı Muvakkat Kanunu* çıkarılması izlemiştir. 13 Aralık 1914 tarihinde çıkarılan kanun tüm anonim ve sigorta şirketlerini yükümlülük altına almıştır. Şirketler gelir vergisi verme, sigorta müdüriyetine bağlanma ve ticari sicil ile kayıt olma gibi yenilikler getiren kanun, Cumhuriyet dönemi sigortacılığı için önemli adımlar atılmasını sağlamıştır.

Kaynakça

BOA. Y.A.RES. 134/11.01, (H. 17.12.1323).

BOA. MV. 232/115, (H. 08.02.1332).

BOA. MV. 185/6, (H. 05.03.1332).

BOA. HR. İM. 48/16, (M. 05.05.1923).

Aktar, A. (2006). *Türk Milliyetçiliği, Gayrimüslimler ve Ekonomik Dönüşüm*. İstanbul: İletişim Yayınları.

Arı, K. (2009). *İzmir'den Bakışla Türkiye'de Kabotaj –Haklar, Kazanımlar, Bayramlar*, İzmir: Deniz Ticaret Odası İzmir Şubesi Yayınları.

Baskıcı, M. (2002). “Osmanlı Anadolu’sunda Sigorta Piyasası 1860-1918”. Ankara: *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 57, 9-13.

Blanqui, Adolphe-Jérôme (1942). *Considérations sur l’Etat Social de la Turquie d’Europe*. Paris: W. Coquebert.

Elveren, A.H. (1996). *Evolution of the Turkish Insurance Sector and the Reinsurance Monopoly*. T.C. Başbakanlık Hazine Müsteşarlığı Ekonomik Araştırmalar Genel Müdürlüğü Araştırma ve İnceleme Dizisi.

İnce, E. (2008) “1929 Dünya Ekonomik Buhranı’nın Almanya’daki Etkisi ve Bu Etkinin İzmir Finans Piyasasına Yansımaları- Deutsche Orient Bank”. *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, VII/ 16-17, 291-309.

İnce, E. (2020). *Osmanlı Devleti Esnaf Teşkilatı ve İkinci Meşrutiyet Dönemi Esnaf Teşvik Politikaları*. Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Başkanlığı.

Kahya, F. (2010). *Osmanlı Devleti’nde Sigortacılık*. İstanbul: Libra Yayınevi.

Kahya, F. (2023). “Cumhuriyet döneminde sigortacılık nasıldı?” *Sigorta Medya*, 15 Ocak 2023, <https://www.sigortamedya.com.tr/cumhuriyet-doneminde-sigortacilik-nasildi/>.

Karadeniz, Ü. (2017). “XVII. ve XVIII. Yüzyıllarda Karadeniz’de Osmanlı Deniz Taşımacılığı.” *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 57, 466-483.

Kazgan, H. (2005). *Osmanlıda Avrupa Finans Kapitali*, Roma Yayınları.

Kazgan, H. Vd. (1998). *Cumhuriyet’in 75 Yıllık Sigortacısı Koç Allianz*, Koç Allianz.

Kiel, M. (2013). “Vidin.” *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, 103-106.

Pamuk, Ş. (2018). *Osmanlı Ekonomisinde Bağımlılık ve Büyüme 1820-1913*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Parliamentary Papers, Accounts and Papers. *Commercial Reports from Consular Offices in Turkey*, 1855-1914.

Pırığıç, S. (1999). “Surp Pırığıç Emeni Hastanesi 1900-1910 Salnamelerinde İlan ve Reklamlar”. *Surp Pırığıç Ermeni Hastanesi Dergisi*, 36-55.

Sigorta Rehberi (1942). Kâğıt ve Basım İşleri A.Ş. İstanbul: Birinci Kısım

Tinniswood A. (2004). *By Permission Of Heaven: The Story of the Great Fire of London*.
Riverhead Books, The Berkley Publishing Group.

Toprak, Z. (2019). *Milli İktisat 1908-1918*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

FEN BİLİMLERİ DERSİ KAPSAMINDA KULLANILAN TEKNOLOJİK ARAÇ-GEREÇLER HAKKINDA 6. SINIF ÖĞRENCİLERİNİN GÖRÜŞLERİ *

Aslıhan ŞENOL**
İbrahim ÖZKURT***
Eser ÜLTAY****

Makale Bilgisi/Article Info

Geliş/Received: 13/01/2023; Düzeltme/Revised: 22/01/2023

Kabul/Accepted: 05/02/2023

Araştırma Makalesi / Research Article

Atıf/Cite as: Şenol, A., Özkurt, İ. ve Ültay, E. (2023). Fen Bilimleri Dersi Kapsamında Kullanılan Teknolojik Araç-Gereçler Hakkında 6. Sınıf Öğrencilerinin Görüşleri. *DÜMAD (Dünya Multidisipliner Araştırmalar Dergisi)*, 6(1), 67-82. <https://doi.org/10.58853/dumad.1233594>

Özet

Bu araştırmanın amacı, 6. sınıf fen bilimleri dersi kapsamında kullanılan teknolojik araç-gereçlerin belirlenmesi ve öğrencilerin fen bilimleri dersinde teknolojik tasarım yapma hakkındaki görüşlerini belirlemektir. Milli Eğitim Bakanlığı'na (MEB) bağlı bir ortaokulda öğrenim gören 12 6. sınıf öğrencisi araştırmanın çalışma grubunu oluşturmaktadır. Veri toplama aracı olarak araştırmacılar tarafından geliştirilen “Görüşme Formu” kullanılmıştır. Verilerin analizinde içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. Sonuçlar genel olarak incelendiğinde, öğrenciler teknolojik araç-gereç olarak en çok bilgisayar, akıllı tahta, tablet, televizyon ve mikroskopu kullandıklarını, bunun yanı sıra iskelet, teleskop, röntgen cihazı gibi araç-gereçleri de kullanmak istediklerini söylemişlerdir. Ayrıca teknolojik araç-gereçleri kullanmanın bilgileri daha kalıcı şekilde öğrenmeye katkı sağladığını dile getirmişlerdir. Bu sonuçlar ışığında öğretmenlerin teknolojik araç-gereçleri daha sık kullanmaları ve öğrencilerin keşfederek öğreneceği bir ortam sağlaması önerilmiştir. Araştırmacılar için ise veri toplama aracı, çalışma grubu ve zamansal değişikliğe gidilerek benzer araştırmalar yapılması önerilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Fen Bilimleri, Öğrenci Görüşleri, Teknoloji, Teknoloji Kullanımı, Teknolojik Tasarım

* Bu araştırma sürecinde; TR Dizin 2020 kuralları kapsamında “Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesinde” yer alan tüm kurallara uyulmuş ve yönergenin ikinci bölümünde yer alan “Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiğine Aykırı Eylemlerden” hiçbirini gerçekleştirilmemiştir. Ayrıca bu araştırma “Etik Kurul İzni” gerektirmeyen bir çalışmadır.

** Yüksek Lisans Öğrencisi, Giresun Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (e-mail: Aslihanenol.1@gmail.com, **ORCID:** 0000-0002-5232-6577).

*** Uzman Öğretmen, Fatsa Atatürk İlkokulu, (e-mail: ibrahimozkurt5200@gmail.com, **ORCID:** 0000-0002-0551-900X).

**** Doç. Dr., Giresun Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, (Sorumlu Yazar, e-mail: eserultay@gmail.com, **ORCID:** 0000-0001-6839-6361).

OPINIONS OF 6TH GRADE STUDENTS ABOUT THE TECHNOLOGICAL TOOLS USED IN THE SCOPE OF THE SCIENCE COURSE

Abstract

The purpose of this research is to determine the views of 6th grade students on technological tools and devices used in science class and about creating technological designs in science class. 12 6th grade students attending a middle school affiliated with the Ministry of National Education (MNE) constitute the study group of the research. The "Interview Form" developed by the researchers was used as a data collection tool. Content analysis method was used in the analysis of the data. When the results are generally examined, the students said that they mostly use computers, smart boards, tablets, TVs and microscopes as technological tools and devices, and they also want to use tools and devices such as skeletons, telescopes and X-ray machines. They also stated that they learn the information more permanently when they use technological tools and devices. Based on these results, it is suggested that teachers use technological tools and devices more frequently and provide an environment for students to discover and learn them. It is also suggested for the researchers that they may consider alterations on data collection tool, study group and time.

Keywords: Science, Student Views, Technology, Use of Technology, Technological Design

Giriş

Geçmişten günümüze teknolojinin gelişimine bakıldığında hayatımızın her alanında yer almakta olduğunu görmekteyiz. Teknoloji, pratik uygulamaların yapılmasını sağlayan organize olmuş bilgilerin ya da bilimsel bilgilerin sistemli uygulamaları (Galbraith, 1967), belirli amaçlara ulaşmada, belirli sorunları çözmeye, gözleme dayalı ve kanıtlanmış bilgilerin uygulanmasıdır (Demirel, 1993). Alkan'a (1998) göre ise teknoloji, genel anlamda kazanılmış yeteneklerin işe koşulmasıyla doğaya egemen olmak için gerekli işlevsel yapılar ve yollar oluşturma olarak tanımlanmaktadır. Buradan yola çıkarak teknolojinin tanımını, "amaca ulaşmak, sorun çözmek ve pratik uygulamalar yapabilmek için bilgilerin sistemli bir şekilde kullanılması" olarak ifade etmek mümkündür.

Teknolojinin çağın gereği olarak okullarda eğitim amacıyla kullanıldığı bilinmektedir. Eğitim teknolojisi kavramına ilk değinen araştırmacılar, eğitim teknolojisini eğitimle ilgili kuramların etkin ve olumlu biçimde uygulamaya dönüştürülmesi için personel, araç-gereç, süreç ve yöntemlerden oluşmuş bir sistemler bütünüdür şeklinde tanımlamışlardır (Alkan, 1998).

Teknolojinin derslerle birlikte kullanılması öğrenmeyi daha kolay ve kalıcı hale getirmektedir. Özellikle eğitim öğretim ortamlarında anlamlı öğrenmelerin gerçekleşmesinde teknolojinin rolünün büyük olduğu yapılan birçok çalışmada ifade edilmektedir (Akgün, Özden, Çinici, Aslan & Berber, 2014). Eğitimde teknoloji entegrasyonunun fen sınıflarında anlamlı bir düzeyde yer alması ise 20.yy'a dayanmaktadır (Demirci Güler & Irmak, 2018). 2000li yıllarda yapılandırmacı yaklaşımın benimsenmesiyle birlikte öğrenci aktif, öğretmen rehber konumuna gelmiştir (Bybee vd., 2006; Ültay, Ültay & Dönmez Usta, 2018). Teknolojiyi derslerde doğru ve etkin kullanabilmede öğretmenin rehberliği önemli bir rol oynamaktadır. Eğitim teknolojilerinde öğretmenin ders materyallerini ve

kaynaklarını en iyi yönlendirebilen kişi olması ve bu materyalleri verimli kullanabilmesi düşünüldüğünde öğretmenin de teknolojiyi takip eden, onu kullanabilen ve öğretebilen bir konumda olduğu görülmektedir (Bal, 2015). Öğrencilerin merak, keşfetme, araştırma gibi duygularını ön plana çıkarması ve teknolojinin nerede, nasıl, niçin kullanılması hakkında yol gösterici olması gerekmektedir.

Bu araştırmanın amacı, 6. sınıf fen bilimleri dersi kapsamında kullanılan teknolojik araç-gereçlerin belirlenmesi ve öğrencilerin fen bilimleri dersinde teknolojik tasarım yapma hakkındaki görüşlerini belirlemektir. Ayrıca, çalışma ile ders esnasında kullanılan veya öğrencilerin kullanmayı istedikleri teknolojik araç-gereçlerle derslerde yapılacak etkinliklerin neler olduğunu belirlemek ve araştırma sonucuna ilişkin veriler ışığında, gelecekte bu konular üzerine çalışacak olan araştırmacılara ve öğretmenlere önerilerde bulunmak amaçlanmaktadır.

Yöntem

1. Araştırma Modeli

6.sınıf öğrencilerinin, fen bilimleri dersinde kullanılan teknolojik araç-gereçleri belirlemeyi ve bu konudaki görüşlerini almayı amaçlayan bu makale nitel desende oluşturulmuştur. Nitel araştırma gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel bilgi toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma olarak tanımlanmaktadır (Yıldırım, 1999). Bu çalışmada, nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması kullanılmıştır. Durum çalışması, araştırmacının bir ya da daha fazla durumu ayrıntılı bir biçimde ortaya koyduğu nitel araştırma yöntemi olarak tanımlanmaktadır (Christensen, Johnson & Turner, 2014).

2. Çalışma Grubu

Bu çalışmanın katılımcılarını MEB'e bağlı bir ortaokulda 6. sınıfta öğrenim gören 12 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmaya katılan öğrencilerin dokuzu erkek, üçü kızdır.

Katılımcı öğrencilerin belirlenmesinde basit rastgele örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Basit rastgele örnekleme, tüm birimlerin seçiminde eşit şansa sahip olup uygulamada bütün birimlerin listelenmesi ve listeden rastgele birimlerin seçilmesi şeklinde tanımlanmaktadır (Kılıç, 2013). Bu örnekleme yönteminde evren çok büyük değilse seçme işlemi daha kolay olmaktadır.

3. Veri Toplama Aracı

Bu çalışmada veri toplama aracı olarak araştırmacılar tarafından geliştirilen "Görüşme Formu" kullanılmıştır. Sorular hazırlandıktan sonra, veri toplama aracının anlaşılır, geçerli ve

güvenilir olması adına, temel eğitim bölümünde görev yapmakta olan 15 yıllık akademik deneyime sahip alan uzmanından ve en az 10 yıllık akademik deneyimi olan Türkçe dil uzmanlarından dönütler alınmıştır. Dönütler neticesinde forma son hali verilmiştir. Araştırmacılar tarafından geliştirilen görüşme formunda sekiz ana soru ve bazı opsiyonel sorular bulunmaktadır. Bütün sorulara, çalışmanın bulgular bölümünde erişmek mümkündür.

4. Verilerin Toplanması ve Analizi

Veriler, araştırmacılar tarafından yüz yüze görüşme yapılarak toplanmıştır. Veriler toplanmadan önce araştırmacılar, katılımcılara araştırmanın amacını açıklamıştır. Araştırma, öğrencilerin alışık oldukları ortamlarda gerçekleştirilerek rahat davranmaları ve güvende hissetmeleri sağlanmıştır (Miles & Hubermann, 1994). Katılımcılara kimlik bilgilerinin gizli tutulacağı ayrıca istedikleri zaman görüşmeyi bırakabilecekleri ifade edilmiştir. Bu çalışmada öğrencilerin isim gizliliği, öğrencilere atanan kodlarla sağlanmıştır (Ö1, Ö2, ..., Ö12).

Araştırmada veriler içerik analizine tabi tutulmuştur. İçerik analizi, araştırmacının topladığı bilgilerden yola çıkarak araştırdığı konuyu açıklama, yorumlama ve anlam kazandırma süreci olarak tanımlanmaktadır (Yıldırım, 1999; Ültay, Akyurt & Ültay, 2021). Veri toplama süreci gerçekleştirildikten sonra ham veriler üzerinden indirgemeler yapılarak başlamıştır. Bu ham veriler araştırmacılar tarafından ayrı ayrı kod havuzları oluşturularak temalara ayrılmıştır. Daha sonra araştırmacıların oluşturdukları temalar karşılaştırılarak uyuma bakılmış ve fikir ayrılıklarının yaşandığı durumlar gerekli son incelemeler yapılarak giderilmiştir. Son hali verilen temalarla, veriler okuyucu ile bulgular bölümünde paylaşılmıştır.

Bulgular

Öğrenciler tarafından klinik mülakatın birinci sorusuna verilen cevaplar Tablo 1’de sunulmuştur.

Tablo 1. Öğrencilerin Soru 1’e verdiği cevaplar

Temalar	Öğrenci	f
Hayatımızı kolaylaştıran, işimize yarayan aletlere teknoloji denir	Ö3, Ö5, Ö9, Ö12	4
Akıllı tahtadan işlenen ders	Ö2	1
Bilmediğimiz konularda bize yardımcı olan şeydir	Ö4	1
Gelişmiş aletler	Ö8	1
Teknoloji elektrikle çalışan aradığımız bilgiyi bulduran şeylerdir	Ö6	1
İlgisiz cevap	Ö1, Ö7, Ö11	3

Tablo 1'e bakıldığında, öğrencilerin mülakatın birinci sorusuna çeşitli cevaplar verdiği gözlemlenmiştir. Öğrencilerden dördü "Hayatımızı kolaylaştıran işimize yarayan aletlere teknoloji denir" demiştir. Ö3 kodlu öğrenci "Teknoloji olmadan önce vücudumuzu öğrenirken zorluk çekiyorduk. Teknoloji ile işlerimiz kolaylaştı" ifadelerini kullanmıştır. Ö5 kodlu öğrenci ise "Kirli suların içinde bulunan bakterileri görmek ve bakterilerin varlığını ispatlamak için kullanırız" demiştir. Öğrencilerin üçünün ise konuya ilgisiz cevaplar verdiği görülmüştür. Nitekim Ö1 kodlu öğrenci "Önce teknolojiye sonra fene bakarım, bağ kurarım" cevabını vermiştir. Öğrencilerin verdiği cevaplar genel olarak incelendiğinde öğrencilerin dokuzunun önce teknoloji kavramını kendilerince tanımladıkları sonra ise fen dersinin zihinlerinde yaptığı çağrışımlarla ilgili yorumlar yaptığı görülmektedir. Öğrencilerin altısının ise teknoloji denilince akıllarına gelen ilk cevabın işlerini kolaylaştıran, derslerinde yardımcı olan şey cevabını verdikleri görülmektedir.

Öğrenciler tarafından klinik mülakatın ikinci sorusuna verilen cevaplar Tablo 2'de sunulmuştur.

Tablo 2. Öğrencilerin Soru 2'ye verdiği cevaplar

Soru 2. Fen Bilimleri dersinde siz hangi teknolojik araç-gereçleri kullanıyorsunuz? Hangi konularda kullanıldığını da belirterek açıklar mısınız?			
Teknolojik araç gereç	Kullanım alanı	Öğrenci	f
Bilgisayar, akıllı tahta, tablet, televizyon	Video izlemek, soru çözmek, eğlenmek, oyun oynamak, proje yapmak, konu tekrarı, ders işlemek	Ö1, Ö3, Ö4, Ö6, Ö7, Ö8, Ö9, Ö11, Ö12	9
Mikroskop	Mayalık, bakteri ve kirli suları incelemek	Ö2, Ö3, Ö5, Ö6, Ö10, Ö11, Ö12	7
Telefon	Aile etkinliği yapabiliyoruz; sanal sınıf uygulamalarını kullanabiliyoruz, arkadaşlık edebiliyoruz	Ö2, Ö4, Ö7, Ö9	4
4D uygulamaları olan kitaplar, akıllı kitap, akıllı defter, 3D kalem	Konu tekrarı yapmak, konuların daha gerçekçi olmasını sağlamak için kullanıyoruz	Ö4, Ö7	2
Malzemeler (mercekler, uzaktan kumandalı araçlar, maketler)	Proje yapmak, sergi yapmak ve sunum yapmak için kullanıyoruz	Ö3, Ö8	2

Tablo 2'ye bakıldığında öğrencilerin mülakatın ikinci sorusuna çeşitli cevaplar vererek cevapları farklı alanlarla eşleştirdikleri görülmektedir. Öğrencilerin dokuzu kullandıkları teknolojik aletleri bilgisayar, akıllı tahta, tablet ve televizyon olarak belirtmiştir. Ö6 kodlu öğrenci "Merak ettiğimiz bilgileri öğrenmek ve konu tekrarı yapmak için akıllı tahtayı kullanıyoruz" derken Ö7 kodlu öğrenci "Akıllı tahtayı destek ve hareket sistemlerinde ve ay tutulmasında kullanıyoruz" cevabını vermiştir. Ö2 kodlu öğrenci ise "Akıllı tahtadan sorular çözüyor ve video izliyoruz" cevabını vererek akıllı tahtanın derste farklı bir kullanım alanını dile getirmiştir.

Öğrencilerden yedisi mikroskop cevabını vermiştir. Ö3 kodlu öğrenci “Mikroskop kullanarak biyoçeşitlilik dersi yaptık. Çamurlu su inceledik. Ders eğlenceli geçti. Bir keresinde de mayalık inceledik ve sergi yaptık” cevabını vermiştir.

Öğrencilerin dördü fen bilimleri dersinde telefonu kullandıklarını ve telefonda farklı uygulamalar yardımıyla ders dinlediklerini belirtmiştir. Ö4 kodlu öğrenci “Telefondan QR kod okuyucuyu kullanarak kitaplardaki soruların cevaplarına ulaşabildikleri” cevabını vermiştir. Ö7 kodlu öğrenci “Hocanın 4D uygulamaları gösteren programı var” cevabını vermiştir. Ö9 kodlu öğrenci ise “Bazen takıldığım yerlerde telefonuma bakıyorum. Yani telefon bir nevi arkadaşım oluyor” diyerek teknoloji ile arkadaşlık bağları kurduğunu belirtmiştir.

Öğrencilerin ikisi akıllı kitap, akıllı defter, 3D gibi teknolojik araç-gereçlerle konuların tekrarını yaptıklarını belirtmişlerdir. Ö4 kodlu öğrenci “Öğretmenimiz bir kitap getirmişti. Sonra telefonunu alıp bize gösterme yapmıştı” cevabını vermiş ve akıllı kitap kullandıklarını belirtmiştir.

Öğrenciler tarafından klinik mülakatın üçüncü sorusuna verilen cevaplar Tablo 3’te sunulmuştur.

Tablo 3. Öğrencilerin 3. soruya verdikleri cevaplar

Soru 3. Fen Bilimleri dersinde kullandığımız teknolojik araç-gereçlerin dışında keşke bunu da kullansaydık dediğimiz araç-gereçler var mı?		
Temalar	Öğrenci	f
Evet var	Ö1 Ö2, Ö3, Ö4, Ö5, Ö6, Ö7, Ö8, Ö9, Ö10, Ö11	11
Hayır yok	Ö12	1

Tablo 3’e bakıldığında öğrencilerin mülakatın üçüncü sorusunun birinci bölümünde 12 öğrencinin 11’inin evet, bir tanesinin hayır cevabı verdiği görülmüştür.

Öğrenciler tarafından klinik mülakatın üçüncü sorusunun opsiyonel bölümüne verilen cevaplar Tablo 4’te sunulmuştur.

Tablo 4. Öğrencilerin Soru 3. sorunun opsiyonel bölümüne verdiği cevaplar

Soru 3 (opsiyonel). Varsa bunlar nelerdir? Örneklerle açıkla mısınız?		
Temalar	Öğrenci	f
Bozulmayan ekranlı, sesle kontrol edilebilir akıllı tahta ve projeksiyon	Ö2, Ö4, Ö7, Ö9	4
Geceleri gökyüzünü izleyebildiğimiz gerçek bir teleskop	Ö2, Ö4, Ö6, Ö10	4
Daha gelişmiş mikroskoplar	Ö4, Ö5, Ö6	3
Kemiklerin içini gösteren röntgen cihazı	Ö8, Ö11	2
Konuları anlatan özel 3 boyutlu kıyafetler	Ö1, Ö2	2
Sınıfımızda 3 Boyutlu gösterenler cihazlar	Ö1, Ö2	2
Ders anlatan robot	Ö9	1

Motor pervaneleri	Ö3	1
Yapay iskelet modeli	Ö2	1

Tablo 4'e bakıldığında mülakatın 3. sorusunun opsiyonel bölümünde, öğrencilerden dördü geceleyin gökyüzünü inceleyebilecekleri gerçek bir teleskoplarının olmasını istediklerini belirtmiştir. Ö2 kodlu öğrenci "Mesela gezegenleri üç boyutlu gösteren teleskoplar var. Öğretmenimiz telefondaki uygulamalardan gösteriyor ama kısıtlı kısıtlı gösteriyor. Keşke hepimize akıllı tahtadan gösterebilseydi" cevabını vererek teknolojik aletlerin birbirleri ile olan bağlantılarına değinmiştir.

Öğrenciler tarafından klinik mülakatın dördüncü sorusu olan "Fen Bilimleri dersinde teknolojik araç-gereçlerin kullanılmasını faydalı buluyor musunuz?" sorusuna bütün öğrencilerin "Evet buluyoruz" cevabını verdikleri tespit edilmiştir.

Öğrenciler tarafından klinik mülakatın dördüncü sorusunun opsiyonel bölümüne verilen cevaplar Tablo 5'te sunulmuştur.

Tablo 5. Öğrencilerin 4. sorunun opsiyonel bölümüne verdikleri cevaplar

Soru 4 (opsiyonel). Teknolojik araç-gereç kullanmasının faydalarını kısaca açıklar mısınız?		
Temalar	Öğrenci	f
Video ve resimlere bakabildiğimiz için görsellik sağlar ve daha akılda kalıcı olur	Ö1, Ö2, Ö5, Ö7, Ö10, Ö11	6
Daha eğlenceli ders yapmamıza ve daha iyi öğrenmemize yardımcı olur	Ö1, Ö2, Ö4, Ö7, Ö8, Ö9	6
Oyun oynayabiliriz	Ö2, Ö9	2
Problem çözmeyi kolaylaştırır derslerimizde destek sağlar	Ö6, Ö9	2
Bildiğimiz konuların ispatlanmasını sağlar	Ö5	1
Bilmediğimiz kelimeleri öğrenmemizde yardımcı olur	Ö8	1
Güncel bilgilere ulaşmamızı sağlar, önceden bildiğimiz hatalı bilgileri düzeltebiliriz	Ö4	1
Hem bizim hem de öğretmenlerimizin işlerini kolaylaştırır. Ekonomiklik sağlar	Ö3	1
Zihnimizin daha çok gelişmesini sağlar	Ö4	1

Tablo 5'e bakıldığında dördüncü sorunun opsiyonel bölümünde öğrencilerin altısının video ve resimlere bakabildiğimiz için görsellik sağlar ve daha kalıcı olur düşüncesinde oldukları görülmüştür. Ö1 kodlu öğrenci "Çok yazı yazdığım da kafam karışıyor. Akıllı tahtadan açtığımızda, görsellerle aklımda daha kalıcı oluyor" demiştir. Ö7 kodlu öğrenci, konuya farklı açıdan yaklaşarak "Hocanın anlatmakta zorlandığı konularda hocaya konuyu anlatma konusunda yardımcı oluyor" ifadelerini kullanarak teknolojinin öğretmene sağladığı kolaylığa dikkat çekmiştir. Öğrencilerin altısı dersleri daha eğlenceli yapmamıza ve daha iyi öğrenmemize yardımcı olur düşüncesindedir. Ö4 kodlu

öğrenci “Akıllı tahtadan ders yapınca daha eğlenceli oluyor ve daha çok aklımda kalıyor” ifadesini kullanmıştır. Ö5 kodlu öğrenci “Mesela kitaplarda ya da dergilerde defterlerde bize tam bilgi olarak verilmiyor ya da etkinlikler yeterli gelmiyor. Bazen yanlış bilgiler öğreniyoruz. Onları teknoloji ile düzeltebiliyoruz” şeklinde cevap vermiştir.

Öğrencilerin ikisi öğretmenimizin anlatması ile anlayamadığımız konuları daha iyi anlamamızı sağlar, ifadesini kullanarak teknolojinin kendilerine sağladığı kolaylığa vurgu yapmışlardır. Ö6 kodlu öğrenci “Teknolojik aletler sayesinde daha çok problem çözebiliyoruz. Bizim daha çok test çözmemizi sağlıyor. Öğretmenin anlatmasıyla çok anlayamayız” cevabını vermiştir.

Öğrenciler tarafından klinik mülakatın beşinci sorusuna verilen cevaplar Tablo 6’da sunulmuştur.

Tablo 6. Öğrencilerin Soru 5’e verdiği cevaplar

Soru 5. Fen Bilimleri dersinde teknolojik araç-gereçlerin kullanılmasının zararlı yönleri var mıdır?		
Temalar	Öğrenci	f
Evet var	Ö4, Ö5, Ö6, Ö7, Ö10, Ö11, Ö12	7
Hayır yok	Ö1, Ö2, Ö3, Ö8, Ö9	5

Tablo 6’ya bakıldığında öğrencilerin mülakatın beşinci sorusunun birinci bölümünde 12 öğrencinin yedisinin evet, beşinin hayır cevabı verdiği görülmüştür.

Öğrencilerin tarafından klinik mülakatın beşinci sorusunun opsiyonel cevapları Tablo7’de sunulmuştur.

Tablo 7. Öğrencilerin 5. sorunun opsiyonel bölümüne verdiği cevaplar

Soru 5 (opsiyonel). Kısaca açıklar mısınız?		
Temalar	Öğrenci	f
Gözlerimizi bozabilir	Ö4, Ö10, Ö11	3
Sağlığımızı bozabilir	Ö7, Ö12	2
Anlatma yetimizi ve iletişim kabiliyetimizi bozabilir	Ö7	1
Çocuklar arasında uyumu bozar	Ö6	1
Öğrencilerin dikkatini dağıtır. Akılları, dersten önceki konularda kalır. Dersi iyi dinleyemezler	Ö5	1
Teknoloji bağımlılığı yapabilir	Ö6	1

Tablo7’ye bakıldığında beşinci sorunun opsiyonel bölümünde öğrencilerin verdiği cevaplarda üç öğrenci “Gözlerimizi bozabilir” cevabını verdiği, iki öğrencinin de “Sağlığımızı bozabilir” ifadelerini kullandığı görülmüştür. Ö5 kodlu öğrenci “Öğrencilerin dikkatini dağıtır. Akılları, dersten

önce baktıkları konularda kalır. Dersi iyi dinleyemezler” şeklinde cevaplar vermiştir. Ö6 kodlu öğrenci ise “Çocuklar arasında uyumu bozar” ve “Teknoloji bağımlılığı yapabilir” ifadelerini kullanmıştır.

Öğrenciler tarafından klinik mülakatın altıncı sorusuna verdikleri cevaplar Tablo 8’de sunulmuştur.

Tablo 8. Öğrencilerin Soru 6’ya verdiği cevaplar

Soru 6. Fen Bilimleri dersinde hiç teknolojik tasarım yaptınız mı?		
Temalar	Öğrenci	f
Evet yaptık	Ö2, Ö3, Ö4, Ö5, Ö8, Ö9	6
Hayır yapmadık	Ö1, Ö6, Ö7, Ö10, Ö11, Ö12	6

Tablo 8’e bakıldığında öğrencilerin mülakatın altıncı sorusunun birinci bölümünde 12 öğrencinin yarısının evet yaptık, diğer yarısının da hayır yapmadık cevabı verdiği görülmüştür.

Öğrencilerin tarafından klinik mülakatın altıncı sorusunun opsiyonel cevapları Tablo 9 ve Tablo10’da sunulmuştur.

Tablo 9. Öğrencilerin 6. sorunun opsiyonel bölümüne verdiği cevaplar

Soru 6 (opsiyonel). Tasarım yapsaydınız faydaları neler olurdu? Kısaca açıkla mısınız?			
Yapılmak istenen tasarımlar	Tasarımların faydaları	Öğrenci	f
Güneş sistemi yaptık. Işıklı bir sistem kurduk	Gezegenleri canlandırdık daha akılda kalıcı oldu	Ö2, Ö5, Ö8, Ö9	4
Güneş, dünya, ay modeli yaptık. Telefon kullandık video çektik ve aile etkinliği yaptık	Konuyu daha iyi anlamamızı sağladı. Daha akılda kalıcı oldu	Ö2	1
Tank yaptım. Araba maketi yaptım	Yaptığım tank çok ilgi gördü. Derslerimle ilgili daha istekli hale geldim	Ö3	1

Tablo 9’a bakıldığında altıncı sorunun opsiyonel bölümünde öğrencilerin yaptıkları tasarımların faydaları sorulmuştur. Altı öğrenciden dördü “Güneş sistemi yaptık. Işıklı sistem kurduk” temasına uygun cevaplar vermiştir. Faydasını ise “Gezegenleri canlandırdık daha akılda kalıcı oldu” olarak ifade etmişlerdir. Ö2 kodlu öğrenci “Güneş, dünya, ay modeli yaptık. Telefon kullandık video çektik ve aile etkinliği yaptık” ifadelerini kullanmış ve faydasını “Konuyu daha iyi anlamamızı sağladı. Daha akılda kalıcı oldu” olarak açıklamıştır. Ö3 kodlu öğrenci ise “Tank yaptım. Araba maketi yaptım” cevabını vermiş ve faydasını “Yaptığım tank çok ilgi gördü. Derslerimle ilgili daha istekli hale geldim” olarak açıklamıştır.

Tablo 10. Öğrencilerin 6. sorunun opsiyonel bölümüne verdiği cevaplar

Soru 6 (opsiyonel). Yaptığınız tasarımların faydalarını kısaca açıklar mısınız?		
Yapılsaydı faydaları ne olurdu?	Öğrenci	f
İskelet konusunu daha iyi anladım. Beni olumlu etkilerdi	Ö1, Ö12	2
Büyüteci gözlük olarak yapardım daha kolay kullanırdım	Ö10	1
Gezegenleri yapardım konu gözümün önünde canlanmış olurdu	Ö7	1
Teleskop gibi aletler yapardım konuyu anlamama yardımcı olurdu	Ö6	1
Uzayı gösteren bir alet yapardım uzayla ilgili tecrübem olurdu	Ö11	1

Tablo 10'a bakıldığında altıncı sorunun opsiyonel bölümünde öğrencilere ne tasarımı yapmak istedikleri ve faydalarının ne olacağı sorulmuştur. Öğrencilerden ikisi iskelet modeli yapmak istediklerini böylece konuyu daha iyi anlayacaklarını söylemiştir. Ö6 kodlu öğrenci konuyu daha iyi anlamak için teleskop gibi aletler yapmak istediğini belirtmiştir. Ö7 kodlu öğrenci ise gezegenleri modellemek istediğini çünkü konunun gözünde canlanmasını istediğini söylemiştir.

Öğrenciler tarafından klinik mülakatın yedinci sorusuna verilen cevaplar Tablo11'de sunulmuştur.

Tablo 11. Öğrencilerin 7. soruya verdiği cevaplar

Soru 7. Fen Bilimleri dersinde oluşturulan teknolojik tasarımlar sizce hangi alanlarda kullanılabilir?		
Temalar	Öğrenci	f
Sergilerde proje yapımında deneylerde ve sunumlarda	Ö1, Ö2, Ö3, Ö6, Ö9	5
Laboratuvarda, araştırma yapımında	Ö6, Ö8, Ö10, Ö12	4
Astronomide, Güneş sisteminde, uzaydan gelen cisimleri incelemede	Ö4, Ö5, Ö6	3
Fen Bilimleri dersinde, sonsuzluk aynası yapımında ve elektrikli mekanizmalarda	Ö3, Ö8	2
Biyolojide mikroskopik canlıları incelemek için	Ö5	1
Hava savunma sanayisinde, robot yapımında	Ö3	1
Kendimiz keşfetmek ve araştırmak için kullanırız.	Ö11	1
Kendimizi geliştirmek için	Ö7	1
Matematik dersinde çarpma ve toplama oyunu yapmakta	Ö1	1
Mühendislikte boyutlandırma işlerinde	Ö6	1
NASA'da bilimsel çalışmalarda profesörler kullanır.	Ö8	1
Okulda ve sınıfta, dersleri modellemek iskelet sistemini incelemek için	Ö4	1
Resimde renklendirme ve çizim işlerinde	Ö6	1
Sosyal Bilgiler dersinde ışıklı Türkiye haritası yapımında	Ö3	1

Tablo11'e bakıldığında öğrencilerin klinik mülakatın yedinci sorusuna çeşitli cevaplar verdikleri görülmüştür. Öğrencilerden beşi sergilerde proje yapımında, deneylerde, sunumlarda kullanılabileceğini söylemiştir. Ayrıca Ö1 kodlu öğrenci matematik dersinde çarpma ve toplama oyunu yapmakta; Ö3 kodlu öğrenci Fen Bilimleri dersinde, sonsuzluk aynası yapımında ve elektrikli mekanizmalarda, Sosyal Bilgiler dersinde ışıklı Türkiye haritası yapımında ve hava savunma sanayisinde; Ö6 kodlu öğrenci Astronomide, Güneş sisteminde, uzaydan gelen cisimleri incelemede, mühendislikte boyutlandırma işlerinde ve resimde renklendirme ve çizim işlerinde kullanılabileceğini de eklemiştir. Öğrencilerin dördü laboratuvarlarda araştırma yapmakta kullanılabileceğini belirtmiştir. Üç öğrenci Astronomide, Güneş sisteminde, uzaydan gelen cisimleri incelemede kullanılabileceğini ifade etmiştir. Ö8 kodlu öğrenci ise NASA'da bilimsel çalışmalarda profesörler kullanır cevabını vermiştir.

Klinik mülakatın 8. sorusunun birinci bölümü olan "Sizce teknolojik araç-gereçler ve teknoloji tasarım çalışmaları diğer derslerde de kullanılmalı mı?" bölümüne bütün öğrencilerin "Evet kullanılmalı" cevabı verdikleri tespit edilmiştir.

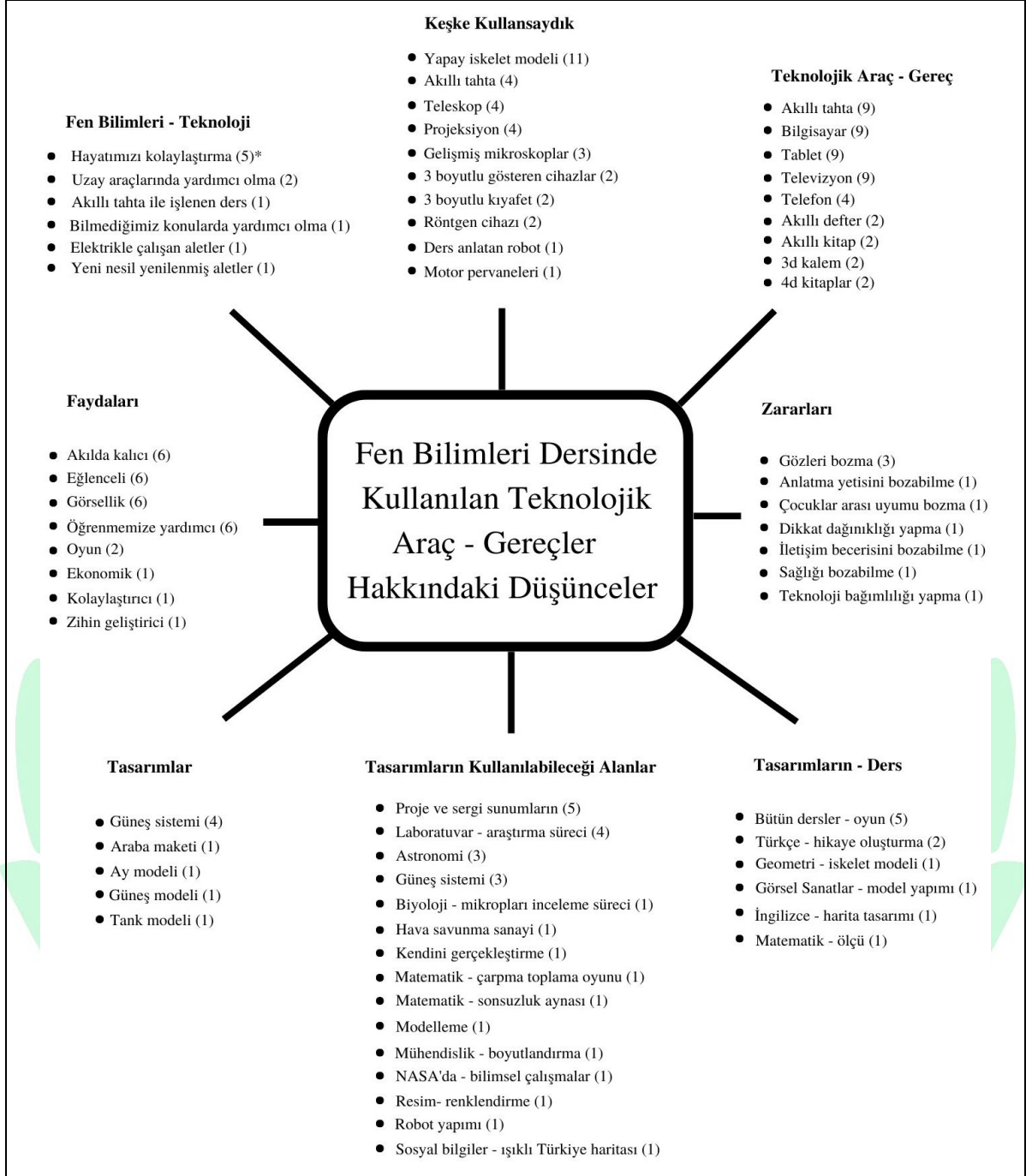
Öğrenciler tarafından klinik mülakatın 8. sorusunun opsiyonel bölümüne verilen cevaplar Tablo12'de sunulmuştur.

Tablo 12. Öğrencilerin 8. sorunun opsiyonel bölümüne verdiği cevaplar

Soru 8 (opsiyonel). Nedenleriyle açıklar mısınız?			
Diğer dersler	Nedenleri	Öğrenci	f
Bütün dersler	Oyun oynamamızı sağlar. Kalıcılığı sağlar	Ö1, Ö4, Ö5, Ö8, Ö9, Ö10, Ö11, Ö12	7
Türkçe dersi	Hikaye oluşturmamızı sağlar	Ö2, Ö9	2
Geometri dersi	İskelet modellerini kullanırız	Ö4	1
Görsel sanatlar dersi	Model yapımında kullanırız	Ö6	1
İngilizce dersi	Harita tasarımında kullanırız	Ö3	1
Matematik dersi	Ölçülerde kullanırız	Ö6	1

Tablo 12'ye bakıldığında mülakatın sekizinci sorusunun opsiyonel bölümünde öğrencilerin yedisinin bütün derslerde oyun yapımında ve akılda kalması için kullanılabilir, cevabını verdikleri görülmektedir. Ö1 kodlu öğrenci "Bütün derslerde, sosyal bilgiler dersinde eğlenceli oyunlarda kullanılabilir" derken, Ö4 kodlu öğrenci "Derslerle ilgili videolar ve oyunlar var. Oyunlarla dersler daha eğlenceli geçiyor" cevabını vermiştir. Öğrencilerden ikisi Türkçe dersinde hikâye oluşturma çalışmaları yaptıklarını belirtmişlerdir. Ö9 kod adlı öğrenci "Türkçede paragraf yazı gibi konularda hikayeleştirerek sunabiliriz" cevabını vermiştir.

Öğrencilerin klinik mülakattaki sorulara vermiş oldukları cevapların özet hali kavram ağı şeklinde sunulduğu görsel aşağıda paylaşılmıştır.

Şekil 1. Fen Bilimleri Dersinde Kullanılan Teknolojik Araç-Gereçler Hakkındaki Düşünceler

* Tekrarlanma sıklığı

Şekil 1 incelendiğinde öğrencilerin fen bilimleri dersinde kullanılan teknolojik araç-gereçler hakkındaki düşünceleri tek bir kavram ağında, tekrarlanma sıklıkları da belirtilerek sunulmuştur. Şekle göre, öğrenci görüşleri sekiz tema altında toplandığı görülmektedir. Bu temalar, “Fen Bilimleri-

Teknoloji”, “Keşke Kullansaydık”, “Teknolojik Araç-Gereç”, “Faydaları”, “Zararları”, “Tasarımlar”, “Tasarımların Kullanılabileceği Alanlar” ve “Tasarımların-Ders” olduğu görülmektedir.

Burada dikkat çeken noktalara bakıldığında, “Keşke Kullansaydık” teması altında 11 defa tekrar eden “Yapay iskelet modeli” kodu olduğu ve “Teknolojik Araç-Gereç” teması altında dokuzar defa tekrar ettiği görülen “Akıllı tahta”, “Bilgisayar”, “Tablet” ve “Televizyon” kodları olduğu görülmektedir.

Sonuç ve Tartışma

Öğrencilerle yürütülen klinik mülakat bulgularına göre öğrencilerin; teknolojinin günlük hayatı kolaylaştıran buluşlar olduğunu düşündükleri belirlenmiş ayrıca teknolojik araç-gereç olarak en çok bilgisayar, akıllı tahta, tablet, televizyon ve mikroskobu kullandıkları sonucuna ulaşılmıştır. Öğrencilerin teknolojik araç-gereçleri daha çok video izlemek, eğlenmek, oyun oynamak, proje yapmak, konu tekrarı yapmak, ders işlemek amacıyla kullandıkları belirlenmiştir. Bu durum öğrencilerin teknolojik araç-gereçleri kullanmakta istekli oldukları ve motivasyonlarını artırdığını düşündürmektedir. Fen bilgisi eğitiminde diğer derslere göre araç-gereç kullanımı daha fazla olmaktadır (Ültay & Aydın, 2017). Dolayısı ile merak ve ilgi uyandıran, öğrencilerin güdülenmesi ve motivasyonunu arttıran araç-gereçler derslerin daha aktif geçirilmesine yardımcı olur (Kubat, 2018). Öğrencilerin verdiği cevaplara bakıldığında da öğrencilerin hepsi teknolojik araç-gereçleri faydalı bulduklarını belirtmişler ve teknolojik araç-gereçler sayesinde derslerin daha akılda kalıcı ve daha eğlenceli hale geldiğini söylemişler ve keşke yapay iskelet modeli, gelişmiş mikroskoplar, 3 boyutlu kıyafetlerde olsaydı diyerek teknolojik ürünlerle ilgilendiklerini belirtmişlerdir.

Öğrenci görüşleri dikkate alındığında öğrencilerin teknolojiyi takip ettikleri ve kullanmak üzere talep ettikleri görülmektedir. Bu nedenle, öğrencilere derste kullanmalarını sağlayacak teknolojik araç-gereçlerin öğrencilerin istekleri de dikkate alınarak onların işlerini kolaylaştıracak ve üst düzey fayda elde etmelerini sağlayacak şekilde seçilmesi gerektiği belirlenmiştir (Baştürk & Işıkoğlu, 2007).

Teknolojik araç-gereçlerin faydalı olduğunu belirten öğrencilerin bu görüşlerinin aksine fiziksel ve sosyal alanda zararlı olabileceği hususunda da görüş bildikleri görülmüştür. Bu görüşler doğrultusunda teknolojik araç-gereç kullanımının gereğinden fazla olmasının öğrencilerde kaygı oluşturabileceği bu nedenle öğrencilerin teknolojik araç-gereçlerle geçireceği vakitlerin iyi planlanması gerektiği belirlenmiştir. Kurtoğlu Erden ve Uslupehlivan (2020) da teknoloji kullanımıyla ilgili yapmış oldukları çalışmada, teknoloji ve teknoloji kullanımı konusunda eğitimlerin düzenlenmesi gerektiği sonucuna ulaştırmış.

Yapılan mülakatta öğrencilerin bazılarının tasarım yaptıkları, bazılarının ise yapmadıkları tespit edilmiştir. Tasarım yapan öğrencilerin tasarımları faydalı buldukları ve başka derslerde de kullanılmasının faydalı olacağı görüşünü taşıdıkları görülmektedir. Tasarım yapan öğrencilerin yaptıkları tasarımları sergilemek istedikleri ve proje sunumlarında kullanmak istedikleri tespit edilmiştir. Ö7 kodlu öğrenci tasarımını kullanabileceği alanlar sorusunda “Kendini gerçekleştirmek için” cevabını vermiştir. Bu bulgular ışığında tasarım yapan öğrencilerin kendilerine olan güvenlerinin arttığı, fen bilimleri dersinde proje ve sunum alanında olumlu tutum geliştirdikleri düşünülebilir.

Çalışma sonucunda; öğrencilerin fen bilimleri dersinde teknolojik araç-gereç kullanmalarının ve teknolojik tasarım yapmalarının fen bilimleri dersine karşı olumlu tutum geliştirmeleri için fırsatlar verilebileceği, öğrencilerin yaptıkları tasarımları sunmalarına fırsat verilmesi halinde öğrencilerin bireysel ve sosyal becerilerini geliştirmelerine katkı sağlanacağı düşünülebilir. Teknolojik araç-gereçlerle yapılacak olan çalışmaların iyi planlanması gerektiği ve öğretmenlerin de katıldığı bir çalışma ortamında daha akılda kalıcı, daha eğlenceli ve daha verimli dersler işlenebileceği görüşüne ulaşılabilir.

Öneriler

Bu araştırma, eğitim-öğretim yılının başlarında yapılmıştır. Dönem ortasında veya sonunda bu çalışma tekrarlanarak, fen bilimleri derslerine daha fazla katılım sağlanması sonucunda öğrenci görüşlerinde farklılık olup olmadığı kıyaslanabilir. Araştırmanın çalışma grubu 12 kişidir ve dokuzu erkek, üçü kızdır; çalışma grubu artırılarak genelleme kaygısı zayıflatılabilir ve cinsiyet faktörünü de ortadan kaldırmak adına eşit dağılım sağlanabilir. Bu çalışmada, yeterince güvenilirlik önlemi alınmaya çalışılmış ancak veri toplama aracı olarak sadece görüşme formu kullanılmıştır. Güvenirliği daha da artırmak adına, üçgenleme tekniği kullanılarak, farklı veri toplama araçları da kullanılabilir.

Öğrencilerin ilgisini ve merakını canlı tutmak adına ders esnasında materyal ve görsel sunu artırılabilir. Öğrencilerin aktif ve kalıcı öğrenebilmesi için sınıf içi etkinlikler ve laboratuvar deneyleri yaptırılabilir. Öğrencilerin yaparak-yaşayarak, keşfederek ve buluş yolu ile öğrenebilmeleri sağlanmak için öğretmenlere derslerinde, teknoloji tasarım etkinliklerine yer vermeleri önerilmektedir.

Kaynakça

Akgün, A., Özden, M., Çinici A., Aslan, A., & Berber, S. (2014). Teknoloji destekli öğretimin bilimsel süreç becerilerine ve akademik başarıya etkisinin incelenmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(48), 027-046. doi: 10.17755/esosder.97729

Alkan, C. (1998). *Eğitim teknolojisi*. Ankara: Anı Yayıncılık.

Bal, H. (2015). Fen eğitiminde teknoloji kullanımı değerlendirme raporu. http://yegitek.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2018_11/06104547_Fen-Egitiminde-Teknoloji-Kullanimi-Değerlendirme-Raporu-2015_HYlya_Bal.pdf (Erişim tarihi: 12.01.2023).

Baştürk, R., & Işıkoğlu, N. (2007). İlköğretim öğretmenlerinin bilgisayar ve interneti eğitimde kullanma yeterlilikleri ve amaçları. 6. Ulusal Sınıf Öğretmenliği Sempozyumu, 27-29 Nisan 2007, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.

Bybee, R. W., Taylor, J. A., Gardner, A., Scotter, P.V., Powell, J.C., Westbrook, A., & Landes, N. (2006). *The BSCS 5E instructional model: Origins and effectiveness*. Colorado: Springs BSCS.

Christensen, L. B., Johnson, R. B., & Turner, L. A. (2014). *Research methods, design, and analysis* (Global ed.). New York City: Pearson Education Limited.

Demirci Güler, M. P., & Irmak, B. (2018). Fen eğitiminde teknoloji kullanımı üzerine yapılan çalışmaların içerik analizi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19(3), 2473-2496. doi: 10.29299/kefad.2018.19.03.019

Demirel, Ö. (1993). *Eğitim terimleri sözlüğü*. Ankara: Usem Yayınları.

Galbraith, J. K. (1967). *The new industrial state*. New Jersey: Princeton University Press.

Kılıç, S. (2013). Örneklem yöntemleri. *Journal of Mood Disorders*, 3(1), 44-46. doi: 10.5455/jmood.20130325011730

Kubat, U. (2018). Fen bilgisi öğretmenlerin kullandıkları araç gereçler ve kazanımlara uygunluğu. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 43, 63-75. doi: 10.9779/PUJE675

Kurtoğlu Erden, M., & Uslupehlivan, E. (2020). Eğitimde teknoloji kullanımının bugünü ve geleceğine ilişkin öğretmen adaylarının düşüncelerinin incelenmesi. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(1), 109-126. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/usaksosbil/issue/55286/664808>

Miles, M. B., & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis: An expanded sourcebook* (2nd ed.). California: Sage Publications, Inc.

Ültay, E., Akyurt, H., & Ültay, N. (2021). Sosyal bilimlerde betimsel içerik analizi. *IBAD Sosyal Bilimler Dergisi*, (10), 188-201. doi: 10.21733/ibad.871703

Ültay, E., & Aydın, M. (2017). Fen bilimleri eğitiminde yapılmış nitel çalışmaların içerik analizi. *Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7(2), 701-720. doi: 10.24315/trkefd.297682

Ültay, E., Ültay, N., & Dönmez Usta, N. (2018). Sınıf öğretmeni adaylarının “basit elektrik devreleri” konusunda 5E modeli ve REACT stratejisine uygun hazırladıkları ders planlarının incelenmesi. *Kastamonu Education Journal*, 26(3), 855-864. doi:10.24106/kefdergi.413382

Yıldırım, A. (1999). Nitel araştırma yöntemlerinin temel özellikleri ve eğitim araştırmalarındaki yeri ve önemi. *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 23(112), 7-17. <http://egitimvebilim.ted.org.tr/index.php/EB/article/view/5326>

WOS VERİ TABANINDA YER ALAN TÜRKİYE’DE YAZILMIŞ GÖSTERGEBİLİM KONULU AKADEMİK ÇALIŞMALARIN FARKLI DEĞİŞKENLER AÇISINDAN İNCELENMESİ*

Gökhan BAK**

Makale Bilgisi/Article Info

Geliş/Received: 06/06/2023; Düzeltme/Revised: 15/06/2023

Kabul/Accepted: 15/06/2023

Araştırma Makalesi / Research Article

Atıf/Cite as: Bak, G. (2023). Wos Veri Tabanında Yer Alan Türkiye’de Yazılmış Göstergebilim Konulu Akademik Çalışmaların Farklı Değişkenler Açısından İncelenmesi. *DÜMAD (Dünya Multidisipliner Araştırmalar Dergisi)*, 6(1), 83-92. <https://doi.org/10.58853/dumad.1310783>

Özet

İletişim araştırmalarında en temel yaklaşımlardan biri göstergebilim çalışmalarıdır. Bu araştırma, Web of Science (WoS) veri tabanında yer alan, Türkiye’de yazılmış göstergebilim konulu akademik çalışmaları, farklı değişkenler açısından incelemek amacıyla yapılmıştır. 20 Mayıs 2023 tarihinde WoS veri tabanında “all fields” bölümüne “Semiotics” kelimesi yazılarak tarama yapılmış, daha sonra sadece makale türünde ve Türkiye’de yazılı olanlar seçilerek, sınırlandırılmıştır. Bu kısıtlama ile 106 adet akademik çalışma olduğu ortaya çıkmıştır. 106 adet makale; atıf durumlarına, yılına, WoS indeksine, yazarlarına, kurumlarına, yazdıkları dergi adlarına, yazım dillerine, anahtar kelime dağılımına göre incelenmiştir. İlk çalışmanın 1992 yılında yazıldığı, en fazla akademik çalışmanın 2021 yılında yapıldığı, WoS kategorisine göre Humanities Multidisciplinary kategorisinde çoğunlukla yazdıkları görülmüştür. Ayrıca en fazla atfın 2021 yılında alındığı, en fazla çalışmanın Çakı, C.’ye ait olduğu, en fazla çalışmanın Hacettepe Üniversitesi’nde yazıldığı belirlenmiştir. 10 adet akademik çalışmanın yer aldığı Semiotica dergisini Milli Folklor dergisinin takip ettiği görülmüştür. Yazım diline göre en fazla Türkçe yer aldıkları, ayrıca İngilizce ve Fransızca dilinde de ele alındıkları, en fazla ESCI indeksinde makaleler yazıldığı sonucuna varılmıştır. En fazla anahtar kelime kullanım sıklığına bakıldığında ise “Semiotic” kelimesinin kullanıldığı görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Göstergebilim, Göstergebilim Çözümlemeleri, WoS Veri Tabanı.

* Bu araştırma sürecinde; TR Dizin 2020 kuralları kapsamında “Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesinde” yer alan tüm kurallara uyulmuş ve yönergenin ikinci bölümünde yer alan “Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiğine Aykırı Eylemlerden” hiçbiri gerçekleştirilmemiştir. Ayrıca bu araştırma “Etik Kurul İzni” gerektirmeyen bir çalışmadır.

** Doktorant, Adana Alparslan Türkeş Bilim ve Teknoloji Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, (e-mail: gokhanbak2010@gmail.com, ORCID: 0000-0003-4520-0930).

ANALYSIS OF ACADEMIC STUDIES ON THE SUBJECT OF SEMIOTICS IN TÜRKİYE IN TERMS OF DIFFERENT VARIABLES IN THE WOS DATABASE

Abstract

One of the most basic approaches in communication research is semiotic studies. This research was carried out in order to examine the academic studies on semiotics written in Türkiye in the Web of Science (WoS) database in terms of different variables. On May 20, 2023, the word "Semiotics" was written in the "all fields" section of the WoS database, and then only the article and those written in Türkiye were selected and limited. With this restriction, it was revealed that there were 106 academic studies. 106 articles; were examined according to their citation status, year, WoS index, authors, institutions, journal names, writing languages, and keyword distribution. It was seen that the first study was written in 1992, the most academic studies were done in 2021, and they were mostly written in the Humanities Multidisciplinary category according to the WoS category. In addition, it was determined that the highest number of citations were received in 2021, the highest number of studies belonged to Çakı, C., and the highest number of studies were written in Hacettepe University. It has been observed that the Semiotica journal, which includes 10 academic studies, is followed by the Milli Folklor journal. It was concluded that according to the language of writing, they were mostly written in Turkish, they were also handled in English and French, and the most articles were written in the ESCI index. When the frequency of keyword usage is examined, it is seen that the word "Semiotic" is used.

Keywords: Semiotics, Semiotic Analysis, WoS Database.

Giriş

İletişim araştırmalarında iki temel yaklaşım vardır. Bunlar; içerik analizi ve göstergebilimsel analizdir. Göstergebilimsel analiz, içerik analizi gibi yüzeysel incelemez daha derin inceleme yapar (Parsa ve Parsa, 2012:171-172). "Göstergebilim, insanların, kendilerini ilgilendiren her konuya, göstergeler aracılığıyla yaklaştığını varsayar ve bu olguyu inceler" (Erkman Akerson, 2016:18). Gösterge; "kendisi dışında bir nesne ya da olgu gösteren nesne ya da olgudur" (Huber, 2008:46). İşte bu göstergelerin neler olduğunu, ne anlama geldiklerini, hangi yasalarla ilişkilendirildiğini öğreten bilim dalı göstergebilimdir (Saussure, 2001: 46).

Eski Çağ'dan itibaren birçok bilim adamı tıptaki belirtilerin göstergelerini ve dilsel göstergeleri yorumlamışlardır. Bu yorumladıkları göstergelerin kuramı göstergebilim olarak ele alınır (Rifat, 2013:99). "Göstergebilim hem söylem çözümlemesinin yaptığı her şeyi hem de dilbilimin yaptığı her türlü inceleme biçimini kendi yaklaşımı içinde görür" (Günay, 2018: 107).

Göstergebilim, sınırlarına ve de konusuna bakılmaksızın gösterge dizgelerine sahiptir ve bunlar anlamlama dizgelerini meydana getirir (Barthes, 2012: 27). Toplum içerisinde birçok gösterge dizgesi vardır. Bu gösterge dizgelerini gösteren ve bunları inceleyerek anlamlandıran göstergebilimdir (Vardar vd., 2007: 106). Göstergebilim, göstergelerin nasıl anlamlandırıldıklarını incelemesinin yanı sıra yanlış anlaşılmalara da önlemeye çalışan bir yöntemdir (Güz vd., 2002: 156). Göstergebilim, gösterge evrenini oluşturur. Araştırmacının aklına gelen her şeyi söylemesine mani olduğu gibi medya içeriklerinin de ayrıntılı incelenmesini sağlar (Rifat, 2011: 20-22).

Toplumsal ilişkilerin temelini oluşturan davranış biçimlerini, sağır-dilsiz alfabesini, giyinme, yeme, içme gibi göstergeler evrenini inceler (Vardar, 2001: 84).

Bibliyometrik araştırmalar, akademik çalışmaların etkinliğinin ve de sonuçlarının ölçülmesini sağlayan, yayın yeterliliklerini, yayın niteliklerini değerlendiren, geleceğe dönük bilim politikalarının oluşturulmasına yardımcı olan araştırmalardır (Alkan, 2014: 42). İçerik analizine nazaran daha işlevsel yöne sahip olan bibliyometrik analiz, bilimsel araştırmaları kurum, ülke, bilim insanı, dergi, alanyazın gibi farklı değişkenler açısından inceler (Karagöz ve Şeref, 2019: 135). Bibliyometrik araştırmalar, tarihsel bir yaklaşım içerisinde araştırmaları ele alırken, gelecekte yapılacak çalışmaların önünü açmaya yardımcı olan etkili bir yol olarak bilinir (Eşidir ve Gültekin, 2023: 64).

İletişim araştırmaları içerisinde göstergebilim çözümlenmeleri önemli bir yere sahiptir. Bu konuda birçok çalışma yapılmıştır. Bibliyometrik araştırmalar da birçok bilim dalında olduğu gibi iletişim alanında da giderek artan bir eğilim göstermektedir.

Yapılan literatür taramasında bir mahalle muhtarının seçim afişi göstergebilimsel çözümleme yöntemiyle analiz edilmiş, siyasal reklam niteliğinde hazırlanan afişin özenle oluşturulduğu, afiş içerisinde yer alan dilsel ve görsel iletilerle seçmenlerin dikkatini çekecek sloganların kullanıldığı sonucuna varılmıştır (Bak, 2019). Başka bir araştırmada iki belediye başkanının Facebook hesabı üzerindeki kapak resimlerinin göstergebilimsel çözümlemesi yapılmış, sloganlardaki yananamlar ve ikili karşıtlıklar incelenmiş, hedef kitleyi etkileyecek şekilde kapak resimlerinin tasarlandıkları görülmüştür (Bak, 2018). Yapılan en güncel çalışmalardan birinde ise, Çocuk Gelin videosunun göstergebilimsel çözümlemesi yapılmış, içinde karşıtıllıklarla birlikte kültürel göstergeler barındırdıkları belirlenmiştir (Mollaoğlu, 2023).

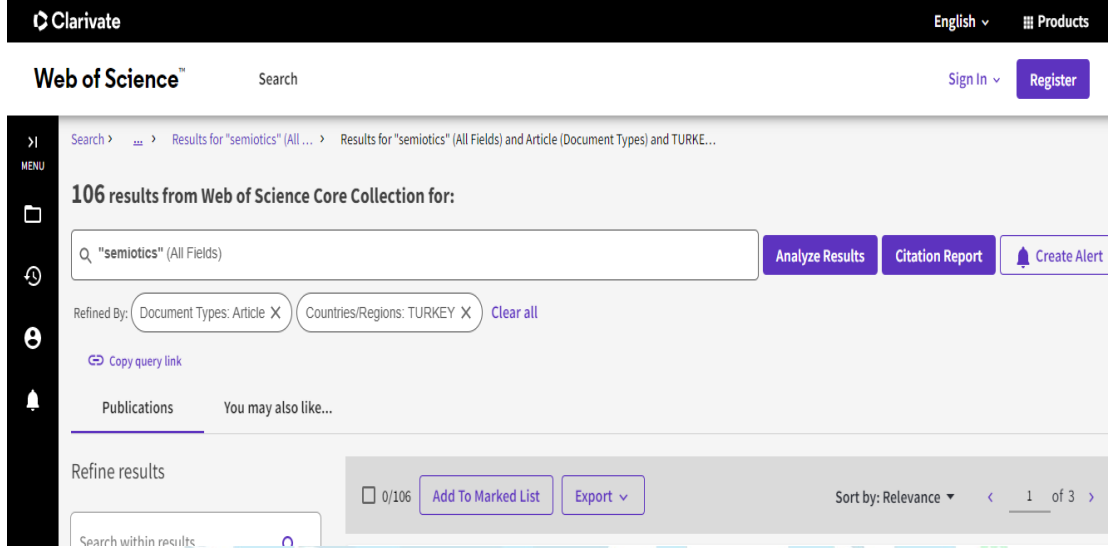
Web of Science (WoS) veri tabanında siyasal iletişim ve sosyal medyayla ilgili çalışmaların bibliyometrik analizinin yapıldığı bir araştırmada, ilk araştırmanın 2008 yılında yapıldığı, en fazla siyasal iletişim ve sosyal medya anahtar kelimelerinin kullanıldığı sonucuna varılmıştır (Saf, 2023).

Yapılan literatür taramasında WoS veri tabanında yer alan, Türkiye’de yazılmış göstergebilim konulu akademik çalışmaların bibliyometrik profilinin incelendiği bir araştırmaya rastlanmamıştır. Bu çalışmayla, göstergebilim konulu akademik çalışmalar, farklı değişkenler açısından incelenerek literatüre katkıda bulunmak amaçlanmıştır.

1. Araştırmanın Yöntemi

Araştırma kapsamında WoS veri tabanından istifade edilmiştir (WoS, 2023). 20.05.2023 tarihinde WoS veri tabanında “all fields” bölümüne “semiotics” yazılarak tarama yapılmış, daha sonra yalnızca Türkiye’de makale türünde yer alan çalışmalarla sınırlandırılmıştır. Toplam 106 adet makale türünde çalışmanın olduğu görülmüştür (Resim 1). Atıf durumlarına, yazıldıkları yıla, WoS indeksine, yazarlarına, kurumlarına, yazıldıkları dergi adlarına, yazım dillerine, anahtar kelime

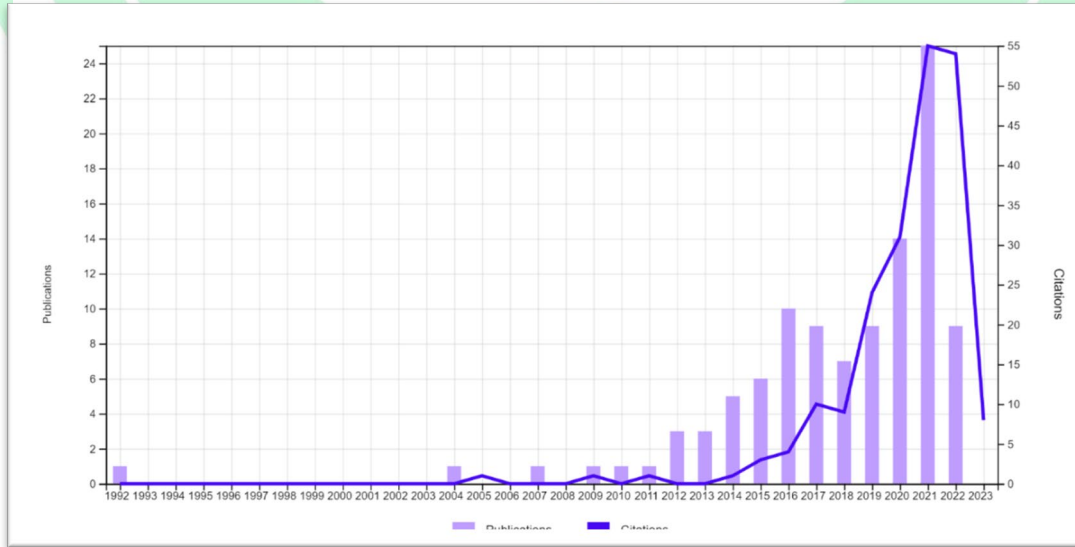
dağılımına göre incelenerek, gelecekteki eğilimleri belirlenmeye çalışılmıştır. Araştırma yalnızca WoS veri tabanından alınan verilerle sınırlandırılmıştır. Ayrıca çalışmada kullanılan verilerin içerikleri tek tek kontrol edilmemiş olup, tarama sonucunda veri tabanından elde edilen verilerin doğru ve çalışmanın amacına uygun oldukları varsayılarak araştırma tamamlanmıştır.

Resim 1. Tarama Sonucu Ortaya Çıkan Akademik Çalışma Sayısını Gösteren Ekran Görüntüsü

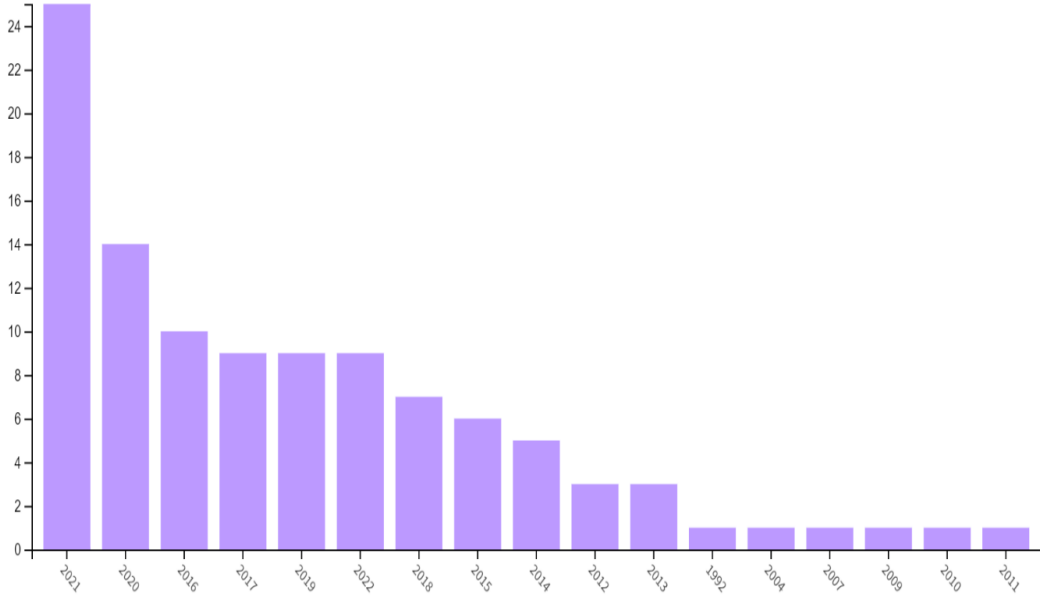
2. Araştırmanın Bulguları

WoS veri tabanında yer alan Türkiye’de yazılmış göstergebilim konulu 106 adet akademik çalışmanın ilk makalesinin 1992 yılında yazıldığı, bu makalelere de ilk kez 2005 yılında atıf yapıldığı Grafik 1’de görülmektedir. Ayrıca en fazla yayın ve en fazla atfın yapıldığı yılın 2021 senesi olduğu dikkati çekmektedir.

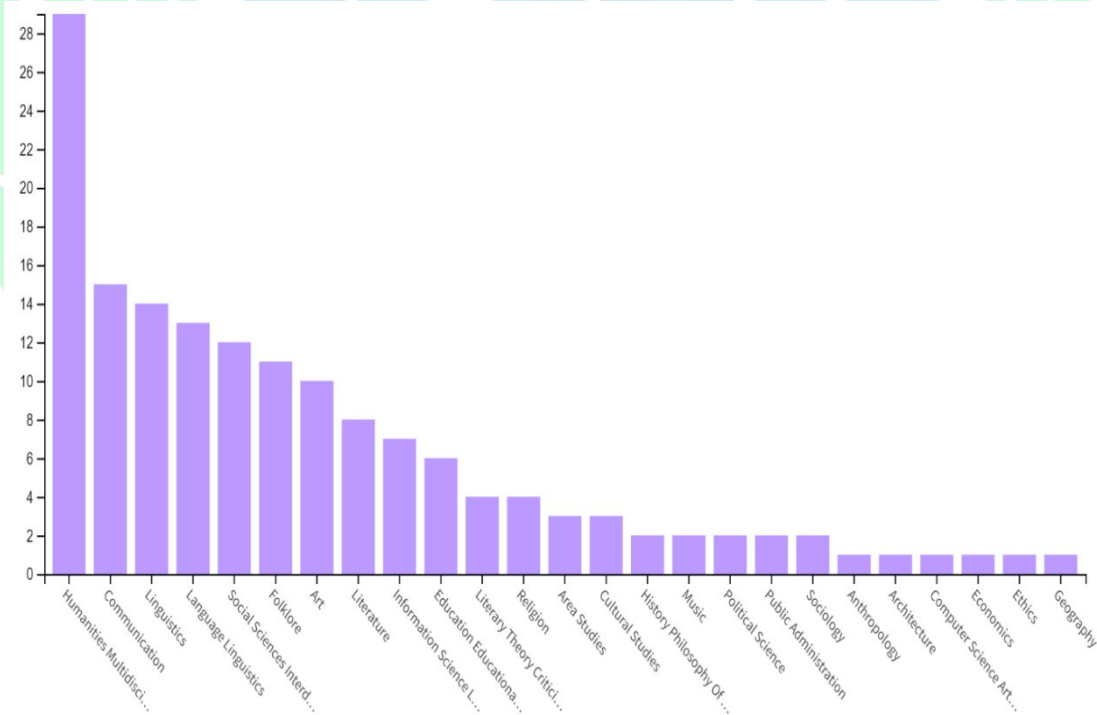
Grafik 1. Akademik Çalışmalar ve Alıntılanma Dağılımı

Akademik çalışmaların yıllara göre azalan şekilde dağılımına bakıldığında, en fazla 2021 yılında 25 adet çalışma yapıldığı Grafik 2’de görülmektedir.

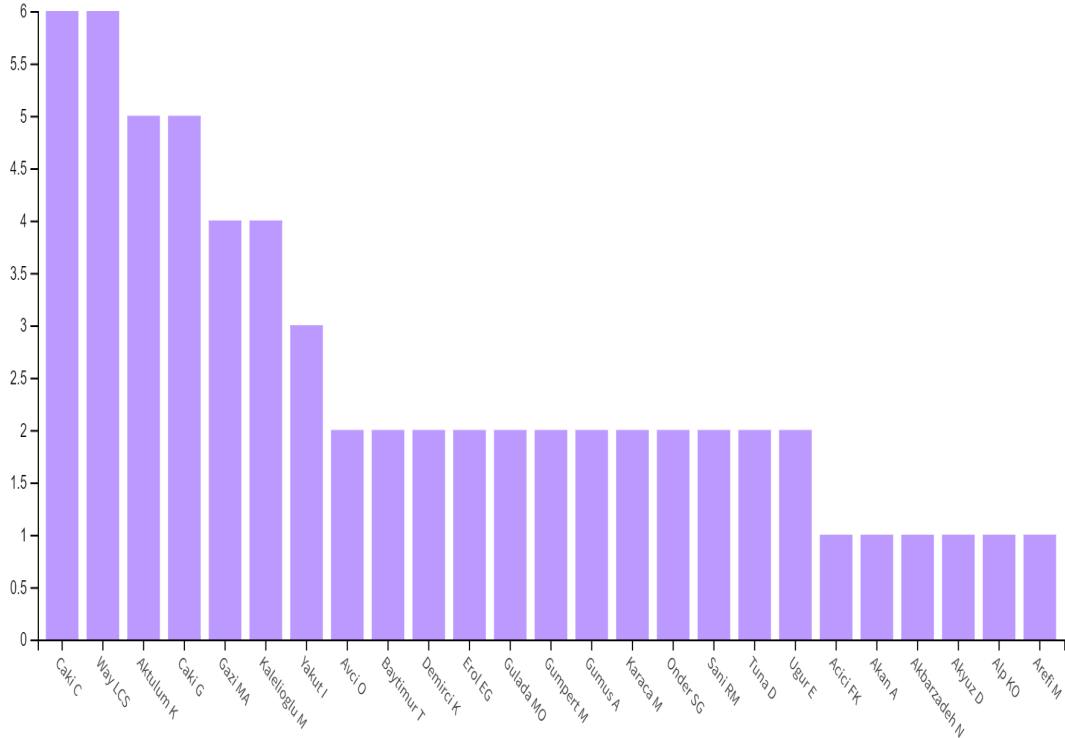
Grafik 2. Akademik Çalışmaların Tarihsel Olarak Yayınlanma Durumu (Azalan)

WoS kategorisine göre dağılımları Grafik 3’te verilmiştir. Grafik incelendiğinde, en fazla çalışmanın Humanities Multidisciplinary kategorisinde olduğu göze çarpmaktadır.

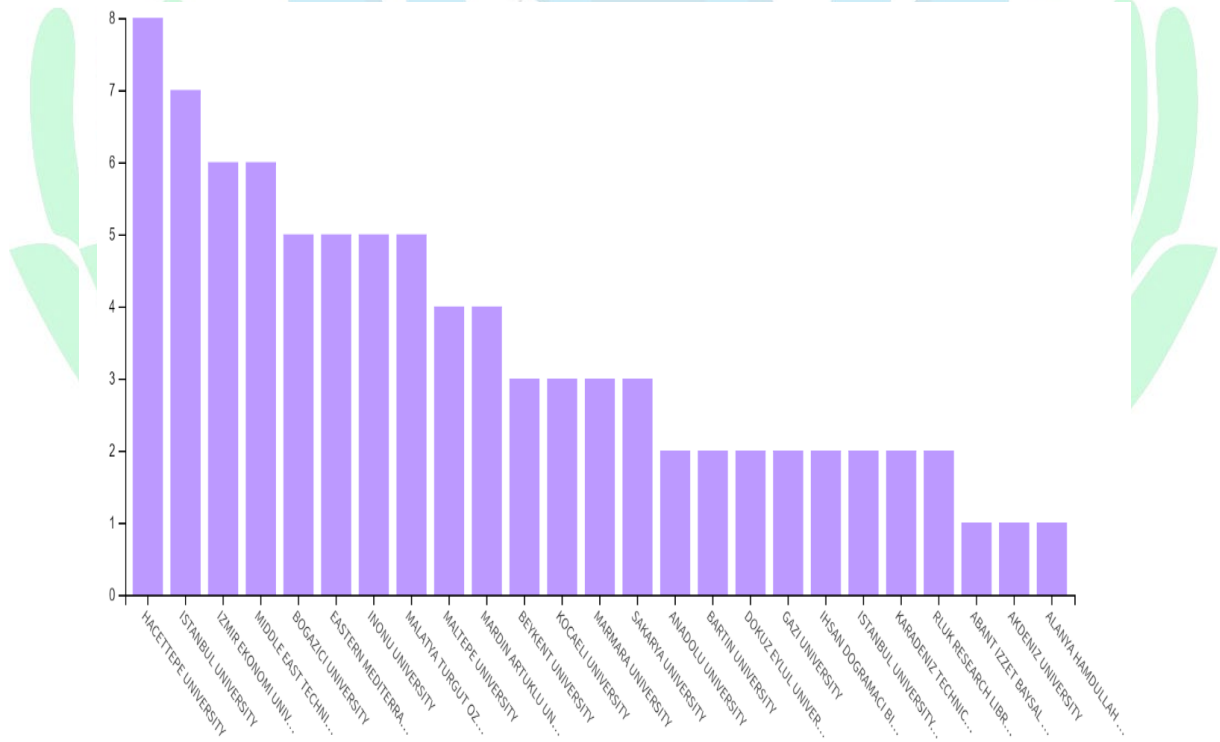
Grafik 3. WoS Kategorisine Göre Dağılımı

Akademik çalışmaların en fazla yayın yapan yazarlara göre dağılımlarına bakıldığında; Çakı, C.’nin en fazla yayına sahip olduğu Grafik 4’te görülmektedir.

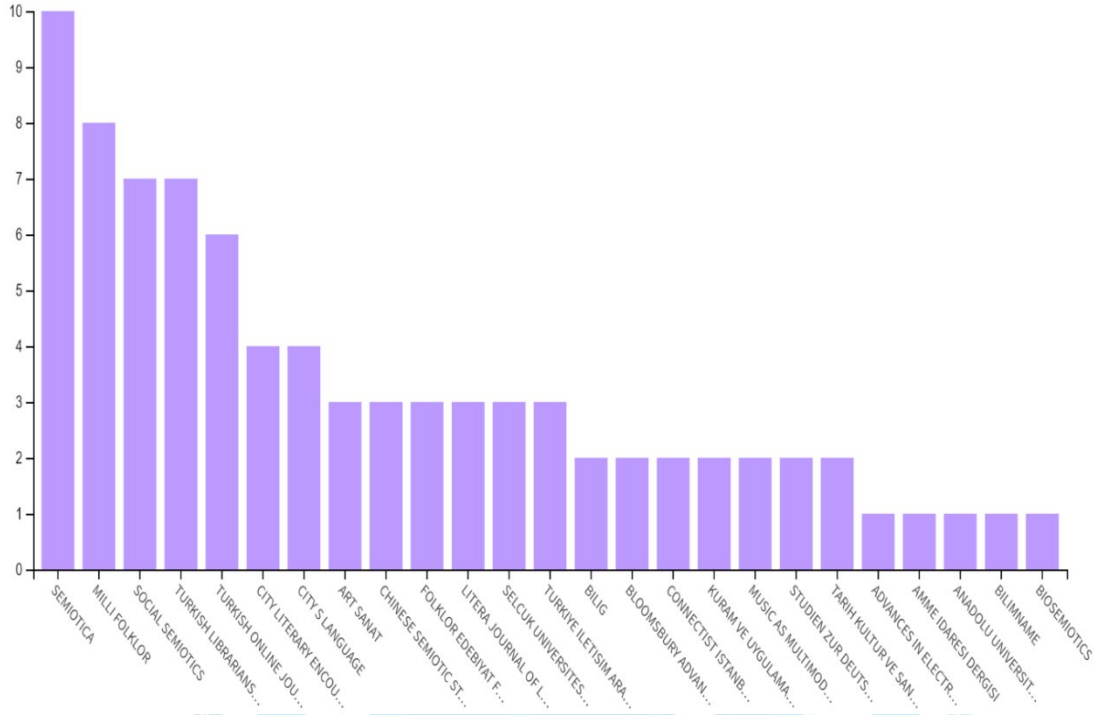
Grafik 4. Yazarlarına Göre Dağılımı (Azalan)

Akademik çalışmaların yazıldığı kurumlara göre dağılımları Grafik 5'te verilmiştir. Grafik incelendiğinde, en fazla Hacettepe Üniversitesi'nde yayın yapıldığı göze çarpmaktadır.

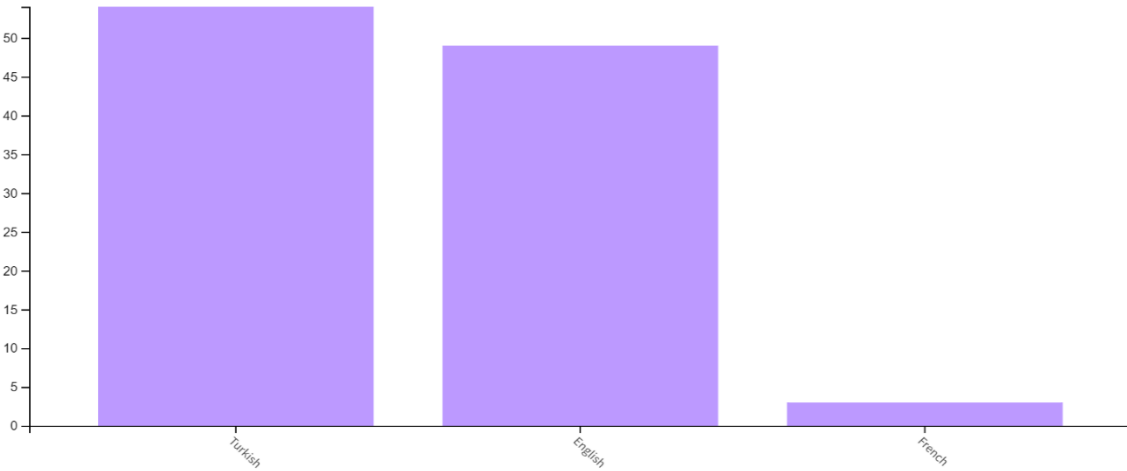
Grafik 5. Kurumlarına Göre Dağılımı (Azalan)

Akademik çalışmaların yazıldığı dergi dağılımlarına bakıldığında; en fazla Semiotica (10) dergisinde yayımlandığı Grafik 6'da görülmektedir.

Grafik 6. Dergi Adlarına Göre Dağılımı (Azalan)

Akademik çalışmaların yazım diline göre dağılımları Grafik 7’de verilmiştir. Grafığe bakıldığında bariz şekilde çalışmaların büyük oranda Türkçe yazıldığı göze çarpmaktadır.

Grafik 7. Yazım Diline Göre Dağılımı (Azalan)

WoS indeksine göre bakıldığında ise en fazla ESCI indeksinde çalışmaların yapıldığı görülmüştür.

İnternet üzerinde bulunan Word Art adlı bir program aracılığıyla anahtar kelime bulutu oluşturulmuştur (Wordart, 2023). Resim 2’de anahtar kelime bulutuna bakıldığında, bariz şekilde Semiotic kelimesinin fazla kullanıldığı görülmektedir.

Akademik çalışmaların yazıldığı kurumlara göre dağılımları incelendiğinde, en fazla makalenin Hacettepe Üniversitesi'nde (8), daha sonra sırasıyla; İstanbul Üniversitesi (7), İzmir Ekonomi Üniversitesi (6) ve Orta Doğu Teknik Üniversitesi (6)'nde yazıldığı göze çarpmaktadır.

Araştırma kapsamında ele alınan akademik çalışmaların yazıldığı dergi dağılımlarına bakıldığında; 10 adet makale yayımı ile en fazla Semiotica'da yer aldıkları görülmektedir. Bu sıralamayı, Milli Folklor (8), Social Semiotics (7), Turkish Librarianship (7) ve Turkish Online Journal of Design Art and Communication (6) adlı dergilerin takip ettiği dikkati çekmektedir.

Akademik çalışmaların yazım diline göre dağılımları incelendiğinde; 54 adet makalenin Türkçe, 49 adet makalenin İngilizce ve 3 adet makalenin de Fransızca yazıldığı, makalelerin yazım dilinde yerel dilin hakim olduğu belirlenmiştir.

WoS indeksine göre bakıldığında ise en fazla ESCI indeksinde çalışmaların yapıldığı görülmüştür. Ayrıca bu indeksi sırasıyla, SSCI, A&HCI, BKCI-SSH ile SCI-Expanded indekslerinin takip ettiği sonucuna varılmıştır.

Çalışma yalnızca WoS veri tabanından alınan verilerle sınırlandırılmıştır. Scopus, YÖK Ulusal Tez Merkezi, Sobiad, Proquest gibi veri tabanları da kullanılarak daha büyük veri havuzundan alınan verilerle araştırma genişletilebilir, farklı veri tabanlarından alınan veriler kıyaslanarak yorumlanabilir, daha fazla çalışma literatüre kazandırılabilir.

Kaynakça

Alkan, G. (2014). Türkiye'de muhasebe alanında yapılan lisansüstü tez çalışmaları üzerine bir araştırma (1984-2012). *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, 61, 41-52.

Bak, G. (2018). Siyasi iletişimde siyasal reklamların önemine ilişkin göstergebilimsel bir çözümleme. *Social Mentality and Research Thinkers Journal*, 4 (14), 1161-1169.

Bak, G. (2019). Yerel seçim afişlerinin göstergebilimsel çözümlemesi: Tekirdağ ili, Çorlu ilçesi, Muhittin mahallesi örneği. *Euroasia Journal Of Social Sciences & Humanities/International Indexed & Refereed*, 6 (1), 18-26.

Barthes, R. (2012). *Göstergebilimsel serüven*. Mehmet Rifat ve Sema Rifat (Çev.). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

De Saussure, F. (2001). Genel dilbilim dersleri. Berke Vardar (Çev.). İstanbul: Multilingual Yayınları.

Erkman Akerson, F. (2016). *Göstergebilime giriş*. İstanbul: Bilge Kültür Sanat.

Eşidir, Y. ve Gültekin, A. B. (2023) A bibliometric analysis on life cycle assessment of bricks. *Periodica Polytechnica Architecture*, 54 (1), 63–72.

Günay, V. D. (2018). *Söylem çözümlemesi*. İstanbul: Papatya Yayıncılık.

Güz, N., Küçükerdoğan, R., Sarı, N., Küçükerdoğan, B. ve Zeybek, I. (2002). *Etkili iletişim terimleri*. İstanbul: İnkılâp Yayınevi.

Huber, E. (2008). *Dilbilime giriş*. İstanbul: Multilingual Yabancı Dil Yayınları.

Karagöz, B. ve Şeref, İ. (2019). Yunus Emre ile ilgili araştırmaların bibliyometrik analizi. *Akdeniz Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 27, 123-141.

Mollaoğlu, S. (2023). Çocuk gelin pratiğinin göstergebilimsel analizi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 22 (86), 598-617.

Parsa, S. ve Parsa, A. F. (2012). *Göstergebilim çözümlemeleri*. İzmir: Ege Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları.

Rifat, M. (2011). *Homo semioticus ve göstergebilim sorunları*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Rifat, M. (2013). *Açıklamalı göstergebilim sözlüğü: Kavramlar, yöntemler, kuramcılar, okullar*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Saf, H. H. (2023). Siyasal iletişim ve sosyal medya konularını içeren çalışmaların bibliyometrik analiz ile incelenmesi. *Selçuk İletişim*, 16 (1), 90-118.

Vardar, B. (2001). *Dilbilim temel kavram ve ilkeleri*. İstanbul: Multilingual Yayınları.

Vardar, B., Güz, N., Huber, E., Senemoğlu, O. ve Öztokat, E. (2007). *Açıklamalı dilbilim terimleri sözlüğü*. İstanbul: Multilingual Yayınları.

Web of Science (2023). <https://www.webofscience.com/wos/woscc/basic-search> (Erişim Tarihi: 20.05.2023)

Word Art, <https://wordart.com/create> (Erişim Tarihi: 20.05.2023)

TURİST REHBERLİĞİNİN SEYAHAT ACENTELERİ ÜZERİNDEKİ ROLÜ VE ETKİSİ*

Hakan AKYURT**
Ali AYDIN***

Makale Bilgisi/Article Info

Geliş/Received: 28/04/2023; Düzeltme/Revised: 12/06/2023

Kabul/Accepted: 12/06/2023

Araştırma Makalesi / Research Article

Atıf/Cite as: Akyurt, H. ve Aydın, A. (2023). Turist Rehberliğinin Seyahat Acenteleri Üzerindeki Rolü ve Etkisi. *DÜMAD (Dünya Multidisipliner Araştırmalar Dergisi)*, 6(1), 93-111. <https://doi.org/10.58853/dumad.1289037>

Özet

Turist rehberleri, grup paket turlarda turistlerle doğrudan iletişim halindedir. Seyahat acenteleri ile doğrudan çalışmak zorunda olan bu meslek grubunun, sunmuş olduğu hizmet kalitesine göre hem turistleri hem de seyahat acentelerini etkilediği bilinmektedir. Turist deneyimi ve bir destinasyon ve seyahat şirketi algısı yaratmada önemli bir rol oynamaktadır. Bu nedenle çalışmanın amacı, seyahat acenteleri tarafından düzenlenen grup paket turlarda turist rehberlerinin sunduğu hizmete yönelik müşteriler ve acenteler üzerindeki etkilerini belirlemektir. Turist rehberliğinin acenteler ve ülke turizm imajı üstündeki etkileri ortaya konmaya çalışılarak, rehberlik ile acenteler arasındaki sorunlara yönelik olarak çözümler sunulmuştur. Çalışmada, nitel veri analizi yöntemi ile ulusal ve uluslararası literatür incelenmiş, elde edilen bulgularda turist rehberliğinin seyahat acentelerinin faaliyetlerini ve sürdürülebilirliğini doğrudan etkilediği sonucu elde edilmiştir. Bu kapsamda, turist rehberlerinin hizmet kalitesi boyutları ele alınmış, seyahat acentesinin itibarını etkilediğini sonucu ortaya çıkmıştır. Turist rehberlerinin seyahat acentelerinin yapmış olduğu grup paket turlardaki önemi bir kez daha doğrulanmış, acentenin imajına ve tekrar talep edilebilmesinde doğrudan etkili bir faktör olduğu ortaya çıkmıştır. Çalışma sonucunda, turist rehberlerinin seyahat acentelerini etkilediği en önemli unsurların eğitim ve bilgi seviyesinin yeterliliği, yabancı dil bilgisinin durumu, işletmeyle olan iletişim ve bağlılık, turistlere karşı tutum, mesleki sorumlulukları yerine getirme ve iş ahlakı olarak ortaya çıkmıştır. Bununla birlikte, çalışma sonucunda seyahat acentelerinin turist rehberlerinden beklentileri; dakiklik, doğaya ve çevrele unsurlara saygılı, sorunları çözme yeteneği, destinasyon bilgisi, dürüstlük ve güvenilirlik, yasal kurallara uyma ve seyahat programında vaat edilen hizmetin sunumu olarak belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Turizm, Turist rehberliği, Seyahat acentesi

* Bu araştırma sürecinde; TR Dizin 2020 kuralları kapsamında “Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesinde” yer alan tüm kurallara uyulmuş ve yönergenin ikinci bölümünde yer alan “Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiğine Aykırı Eylemlerden” hiçbiri gerçekleştirilmemiştir. Ayrıca bu araştırma “Etik Kurul İzni” gerektirmeyen bir çalışmadır.

** Doç. Dr., Giresun Üniversitesi, Bulancak KK Uygulamalı Bilimler Yüksekokulu, (e-mail: hakan.akyurt@giresun.edu.tr, **ORCID ID:** 0000-0002-6522-684X).

*** Yüksek Lisans Öğrencisi, Giresun Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (e-mail: aliaaydin52@gmail.com, **ORCID ID:** 0000-0002-2758-5366).

THE ROLE AND IMPACT OF TOURIST GUIDANCE ON TRAVEL AGENCIES

Abstract

Tourist guides are in direct contact with tourists in group package tours. It is known that this profession group, which has to work directly with travel agencies, affects both tourists and travel agencies according to the quality of service it provides. It plays an important role in creating a tourist experience and a perception of a destination and travel company. For this reason, the aim of the study is to determine the effects of tourist guides on the customers and agencies for the service provided by the group package tours organized by the travel agencies. By trying to reveal the effects of tourist guiding on the agencies and the tourism image of the country, solutions are presented for the problems between guiding and agencies. In the study, national and international literature was examined with the qualitative data analysis method, and it was concluded that tourist guidance directly affects the activities and sustainability of travel agencies. In this context, the service quality dimensions of tourist guides were discussed, and it was concluded that it affects the reputation of the travel agency. The importance of tourist guides in group package tours made by travel agencies has been confirmed once again, and it has been revealed that it is a direct factor in the agency's image and re-demand. As a result of the study, the most important factors that tourist guides affect travel agencies are the adequacy of education and knowledge level, the status of foreign language knowledge, communication and commitment to the business, attitude towards tourists, fulfilling professional responsibilities and business ethics. However, as a result of the study, the expectations of travel agencies from tourist guides; punctuality, respectful to nature and the environment, ability to solve problems, destination knowledge, honesty and reliability, compliance with legal rules and delivery of the promised service in the itinerary.

Keywords: Tourism, Tourist guiding, Travel agency

Giriş

Bir turizm acentesinin çalışma süreci, insanların çalışma kapasitesinin temelini oluşturmaktadır. Seyahat acentasının iş konusu, insan güvencesinin temel görevi olan seyahat etme hizmetinin verilmesidir. Seyahat acentaları, insani güvencelerinin sağlanmasında, yüksek kaliteli turist düzenleme sürecinin oluşturulmasında, turistik ürünlerin açık olarak tanımlanmasında ve aynı zamanda turistlerin müşteri memnuniyetinin sağlanmasında en etkin rolü üstlenmektedir. Turistik talebin etkin ve sürdürülebilir bir şekilde sağlanmasında seyahat acentelerinin rolü çok önemlidir. Destinasyonların ve turistik ürünlerin potansiyel müşteriler ile turistlere pazarlanmasında seyahat acentelerinin işlevlerinin doğru ve de sistemli olarak gerçekleştirilmesi gerekmektedir.

Seyahat acentasında çalışanlar, hizmet programını oluşturan personelin yanında tur rehberi, acente temsilcisi ve en son turist animatörü gibi son derece uzmanlaşmış personellerden oluşabilmektedir. Tur rehberleri, seyahat acentaları genel personelinin arasında en temsili, en güzide ve en ilgili kısmını oluşturmaktadır. Rehberlik mesleğini icra edenlerin turistlerin beklentilerini karşılamak zorunda olan ve seyahat acentesinin sağladığı kaliteye doğrudan katkı sağlayan bir imaj ile özdeşleştiği bilinmektedir. Bu durum, birçok farklı sebeplerden dolayı seyahat acentalarında çalışma sürecinde en özel yeri ve insani etkileşiminin rolünü tur rehberlerine vermektedir (Li vd., 2021: 553).

Turizm veya turist rehberliği olarak adlandırılan meslek, ülkemizde birçok üniversitede eğitimleri verilen bir alandır. Turist Rehberliği Birliği (Tureb) tarafından yasal mevzuatlarla birlikte elde edilen belge ile meslek icra edilmektedir. Mesleğin yapısı gereği yabancı dil ve ilgili destinasyonlar ile ilgili bilgilerle donatılmak zorunda olan bir yapısı bulunmaktadır. Üniversitelerde turizm eğitimleri kapsamında iki yıllık önlisans, dört yıllık lisans, yüksek lisans ve doktora derecelerinde bu eğitimler verilmektedir. Ancak, doktora seviyesindeki eğitimler ülke genelinde çok az üniversitede varken, diğer eğitimler ülke genelinde birçok üniversite tarafından verilmektedir (Akyurt ve Ültay, 2021: 171).

Turist rehberliği alanın üniversite eğitimleri ile birlikte verilmesi dışında bölgesel olarak belge verilen bölgesel rehberlerde bulunmaktadır. Seyahat acenteleri tur programlarının niteliğine göre destinasyonlardaki bölgesel rehberler ile anlaşabilmekte ya da kendi bünyelerinde profesyonel tur rehberlerine yer verebilmektedir. Bu durum, tur programlarının niteliğine ve destinasyonlara göre değişebileceği gibi seyahat acentelerinin büyüklüğü ile de ilgili olmaktadır. Ülkemizde birçok üniversite biriminde rehberlik ile ilgili birimler bulunmakta, bu birimlerin dışında farklı turizm alanlarında da turizm ya da turist rehberliğine ilişkin dersler verilmektedir. Özellikle, yüksek lisans alanında bilinen rehberlik programları ile birlikte bazı üniversitelerde ekoturizm rehberliğine ilişkin programlar da bulunmaktadır. Turist rehberliği, turizm sektöründe olmazsa olmaz unsurlardan biri olup, ülkemizde yasal kurallar gereği her tur organizasyonu için zorunlu olan koşullardan biridir ve uygulanmadığı takdirde ağır yaptırımları ile cezaları bulunmaktadır.

Çalışmada, turist rehberliğinin özellikleri ve işlevlerine yer verilerek, seyahat acenteleri üzerindeki etkileri tespit edilmeye çalışılmıştır. Turist rehberliğinin fonksiyonları ele alınarak, neden gerekli olduğu konusunda önceki çalışmalarda incelenerek, Ordu ili seyahat acenteleri üzerine etkileri ortaya konulmaya çalışılmıştır. Seyahat acentelerinin turizm sektörü ve destinasyonların gelişimi açısından etkileri ele alınmış, turist rehberliği ile bağlantıları belirtilerek, her iki çalışma alanının olumlu ve olumsuz durumları ifade edilmiştir. Çalışmada, seyahat acenteleri ile turist rehberliği arasındaki ilişkiye ait çözüm önerileri de üretilmeye çalışılmıştır. Çalışmanın, seyahat acentelerinin turist rehberliğine ilişkin sorunlarının giderilmesi konusunda turizm sektörüne bilgi niteliğinde olması ve bu konuda çalışma yapmayı arzu eden akademisyenlere yardımcı olması hedeflenmektedir.

1. Kavramsal Çerçeve

1.1. Seyahat Acentacılığının Kapsamı

Çalışmanın genel kapsamı, turist rehberliğinin ele alınması olmakla birlikte, etki edeceği işletmelerin seyahat acenteleri olması nedeni ile bu kavrama kısaca değinmek ve işlevlerini özetlemek gerekmektedir. Konunun daha iyi anlaşılması bakımından seyahat acentesi kavramı, özellikler ve işlevlerinin neler olduğuna yer verilecektir. Seyahat acentelerinin turizmin en etkin ve önemli

işletmelerinden olması nedeni ile bu işletmelerin çalışma süreçlerine etki eden tüm faktörlerin bilimsel çalışmalar ile incelenmesi ve elde edilen sonuçların bu sektör temsilcileri ile paylaşılması önem arz etmektedir. Bu kapsamda, seyahat acenteciliğinin halkın bildiği bilet satan ve tur düzenleyen işletmeler olduğu imajından çok daha farklı işlevleri olduğunu belirtmek, acentecilik kavramının daha iyi algılanmasını sağlamak açısından önemlidir.

Turizm sektörünün planlı ve sistematik bir biçimde gelişimini sağlamak için seyahat acenteciliği sisteminin etkin bir şekilde ele alınması gerekmektedir. Dünyada veya ülkelerde olan olayların turizm sektörünü doğrudan etkilemesi, sektörün belirsizlikleri ve dinamik yapısı nedeni ile seyahat acentelerinin işlevleri önem arz etmektedir. Seyahat acenteciliği ile ilgili bilim insanlarının çalışmaları eski yıllara dayanmaktadır. Bu kapsamda, bu konuda tanımlamalar yapılmış, genel olarak benzer ifadeler ile seyahat acenteleri tanımlanmıştır. Kısa ve net bir tanım ile seyahat acenteciliği, “biletleme işlemleri, konaklama tesisleri için rezervasyon işlemler, tur programları düzenleme, festival, konferans veya kongre organizasyonları düzenleme gibi turizm işlevleri ile bölgesel alanlardaki diğer organizasyonlar ve transfer işlemlerini gerçekleştiren çok yönlü işletmeler” şeklinde tanımlanmaktadır (Lawton ve Weaver, 2009: 71).

Seyahat acenteciliğinin tarihsel sürecine çok kısa olarak değinmek gerekirse, ilk ve en büyük acentecilik faaliyeti olarak Thomas Cook’un 1841 yılında Midland demiryolu ile 500 kişiyi Leicester Campbell Street tren istasyonundan Loughborough'a taşıması olarak gösterilmektedir. Ancak, bazı bilim insanları tarafından ilk seyahat acentesi olarak Cox ve Kings işletmesinin 1758 yılında kurmuş olduğu işletmenin ilk modern seyahat işletmeciliği anlayışını taşıdığı ifade edilmektedir. Seyahat acenteciliğinin özellikle 1990’lı yıllarla birlikte, internetin yayılması sonucunda turizmde çok daha etkin rol aldığı belirtilmektedir (Aguiar-Quintana, Moreno-Gil ve Picazo-Peral, 2016: 102).

Seyahat acentesinin iş sürecinin genel olarak, mali işlevleri, satın alma ve kiralama işlevleri, üretim fonksiyonları ve de satış fonksiyonları olarak ifade edilmektedir. Bu işlevler dört ana işlev olarak ifade edilmekte, diğer işlevlerinin bu temel işlevler içerisinde gerçekleştirildiği belirtilmektedir. İnternetin yayılımının gerçekleşmesi ile birlikte, seyahat acenteleri çevrimiçi ortama taşınmış ve paket tatil dağıtım ağındaki katmanların kaldırılmasının neden olduğu maliyetlerdeki düşüş sayesinde fiziksel seyahat acentelerinin yerini web ortamında her işlemi yapan seyahat acenteleri almıştır. Seyahat acentelerinin genel olarak işlevleri ve görevleri aşağıdaki ifade edilmektedir (Huang, Yung ve Yang, 2011: 142; Abrate vd., 2020: 779; Turpcu ve Kılıç, 2022):

- Diğer sektörler ile iletişimleri sağlamak,
- Turistler için pazarlık işlerini yürütmek,
- Paket tur programları hazırlamak,

- Turistlere paket turları sunmak,
- Seyahatler ile ilgili yasal mevzuatları yerine getirmek,
- Bürokratik işlemleri yapmak,
- Turistlere genel fiyatlandırmalar, maliyetler ve turları anlatmak,
- Biletleme işlemlerini yapmak,
- Kongre ve fuar organizasyonlarını düzenlemek,
- Müşterilere bilgilendirici faaliyetlerde bulunmak,
- Konaklama tesisleri ile iletişimlerini sağlamak,
- Transfer hizmetlerini yerine getirmek.

Seyahat acentelerinin yapısına göre farklı özellikleri bünyesinde barındırması mümkündür. Acenteler, ülke ve bölgeye, küçüklük ve büyüklüğe veya ülke yasal statülere göre işlevlerinde farklılıklar göstermektedir. Dünya genelinde birbirleri ile iş birliği içerisinde olan acentelerin, turizm ve biletleme ile organizasyonlar yapma konusunda önemli işletmeler arasında olduğu bilinmektedir. Özellikle de potansiyel müşterilerin birçok farklı destinasyona farklı ulaşım araçları ile ulaşması için önemli bilgilendirme ve işlevleri yapan işletmeleridir. Seyahat acenteleri, turizm bilgi sağlayıcıları, arz ve talep arasındaki turizm ürünü kolaylaştırıcıları olarak hareket ettikleri için turistik arz ve talebi birbirine bağlamaktadır. Dolayısıyla hem müşteriler hem de tedarikçiler tur operatörlerine ve seyahat acentelerine güvenmekte ve bu da acentelerin satışlarda ve sektördeki dağılım üzerinde büyük bir etki sağlamaktadır (Budeanu, 2005: 92).

1.2. Turist Rehberliği

Turist rehberliği, iki buçuk bin yılı aşkın bir süredir devam eden varlığıyla en eski mesleklerden biri olduğunu ifade edilmektedir. Ancak, turizm olgusunun gelişmesi ve dünya genelinde genişlemesi, turizm yönetiminin seyahat acentaları ve rehberlik alanındaki işletilmesinde önemli bir faktör haline gelmesine neden olmuştur. Turizm işletmeciliği kavramı öncelikle aşağıdaki faaliyetleri içermektedir (Cheng vd., 2016: 21):

- Turistleri seyahatleri ve konaklamaları sırasında, yani transit ve alıcı bölgelerde belirli varış noktalarına ve ilgi çekici yerlere seyahat yönünü işaret eden turistlerin altında doğrudan rehberlik faaliyetlerine yönlendirmek,
- Ülke içinde ve dışında gösteriş çekiciliği sağlamak,
- Bireysel biçimler ve oluştukları bağlam ile sosyo-politik, tarihi, kültürel çekiciliğin yorumlanmasına yol açmak,
- Turistlerin destinasyonda kaldıkları süre boyunca bilgilendirilmesi ve tavsiyelerde bulunulmasını sağlamak.

Turizm işletmeciliği içerisinde rehberlik alanının oldukça etkin bir rolü bulunmaktadır. İnsanların turizm amacı ile farklı destinasyonlara ziyaretleri sırasında tanımadığı alanları incelemesi ve bilgi alması söz konusu olamayacağından, destinasyonlar, tur programları ve turistik ürünler hakkında bilgileri edinmesi mümkün değildir. Bu kapsamda, birçok ülkede tur programları kapsamında zorunlu yasal bir mevzuat olan turist rehberinin bulunması gerekmektedir. Turist rehberleri, turizm sektöründe varlığı ile tatil ve gezi planlamalarında yer edinen önemli bir meslek alanıdır.

Turist rehberliği en genel tanımı ile "Bir destinasyonun kültürel, tarihi ve doğal mirasını turistlerin ana dilinde anlatan, yorumlayan ve o yörenin yetkili mercileri ile kanunları tarafından nitelendirilen kişi" olarak tanımlanmaktadır (Yu, 2001, 77). Ülkemizdeki turizm rehberliği yönetmeliğine göre tur rehberinin görevi, turistlere tarihi, kültürel ve sosyo-ekonomik gelişmeyi tanıtan doğal, kültürel, tarihi, arkeolojik, etnografik ve diğer turistik çekicilikleri göstermek ve profesyonelce anlatmaktır (Reisinger & Steiner, 2006, 483). Farklı başka bir tanımda ise "seyahat acentası veya tur organizatörleri adına yolda gruba eşlik eden, turizm programlarının, güzergahlarının, hizmetlerinin uygulanmasını denetleyen ve yürüten kişi" olarak ifade edilmektedir (Ong, Ryan ve McIntosh, 2014: 224).

Tur rehberinin kim olduğunun kesin olarak belirlenmesindeki özel bir sorun, çağdaş turizmde iş bölümü ve uzmanlaşma süreçleri sonucunda birbirine benzeyen birçok meslek profilinin ortaya çıkmasıdır. Turist rehberinin rolünün ortaya çıktığı iki temel alan vardır, ancak görevlerin yerine getirilmesinde bunlar sıklıkla birbiri ile örtüşmektedir. Alıcı bölgede gerçekleşen çok günlük yolculuklarda tur rehberinin rolü sadece cazibe merkezlerini göstermek ve açıklamak değil, aynı zamanda katılımcıları izlemek ve tur sırasında onlarla ilgilenmektir. Acente temsilcisi olan turist rehberi ile ilişkilendirilen bir başka mesleğe de işaret etmek gerekmektedir. Bu kişi, seyahat acentesi adına turistleri destinasyonda karşılayan, program aktiviteleri, rahatlıkları ve güvenlikleri ile ilgilenen ve bu tür seyahat düzenlemelerinin uygulanmasıyla ilgili bir dizi idari görevi yerine getiren kişidir. Seyahat acentesi ve tur operatörlerinin uzatılmış kolu olarak, acente temsilcisi turistlerle yerinde ilgilenmekte ve aynı zamanda bir turizm acentesini temsil etmektedirler (Zhang ve Chow, 2004: 83).

1.3. Turist Rehberinin Faaliyetleri ve Roller

Turistler, sadece kendi mesleklerini icra eden insanlar olarak değerlendirilmemelidir. Seyahat acenteleri için önemi aşikâr olduğu gibi turistlerle doğrudan iletişim kuran, zaman geçiren ve paylaşımlar yapan insanlardır. Bu özellikleri nedeni ile turist rehberliği, seyahat acentelerinin önemli pazarlama tanıtıcıları, ülke ve bölgelerin tanıtımları yapan kişiler, yöresel turistik ürünlerinin satılmasında aracı olan insanlar ve en önemlisi ülke ile bölgenin doğrudan marka imajına etki eden meslek elemanlarıdır. Turist rehberleri, bir ülkenin tanıtım ve kültür elçileri olarak kabul

edilebilmekte, ülkenin turistler açısından sevilmesine ya da nefret edilmesine yol açabilmektedirler. Bu nedenle, turist rehberlerinin mesleki yeterliliğinin sorgulanması, eğitimlerin ve niteliklerin açık olarak ortaya konması uygun olacaktır. Aksi takdirde, turistik talep açısından önemli sorunlar ile karşılaşılması mümkün olacaktır.

Turist rehberlerinin genel olarak turizm sektörü içerisinde birçok faaliyeti yerine getirdiği bilinmektedir. Ancak, bazı araştırmacılar tarafından turist rehberlerinin rolleri ile ilgili olarak belirli ifadeler kullanılmaktadır. Turist rehberliğinin eski meslek alanlarından olması, mesleki açıdan görevlerini ve turizm içerisindeki rollerini 1980'li yıllarda ortaya konmasına, günümüzde de bu içeriklerin halen kabul görmesine yol açmaktadır. Bu kapsamda, turist rehberlerinin genel olarak bileşenleri aşağıdaki maddelerle belirtilmektedir (Cohen, 1985; Weiler ve Walker, 2014: 92-93).

- Turist rehberlerinin en temel rolü, tur programları içerisinde liderlik göstererek, turistler ile seyahat acenteleri, diğer ilişkili işletmeler ve gezilen destinasyonlar ile arabulucu görevi üstlenmesidir.
- Turların, turistlerin beklenti, istek ve yapılan sözleşmeleri doğrultusunda her konuda açık şekilde gerçekleştirilmesini sağlamak.
- Turistlerin moral seviyesini üst düzeyde tutmak, turdan beklentilerini karşılamak, sosyal bütünleşmeyi sağlamak ve insanlar arasındaki uyumun bozulmaması için çaba harcamak.
- Turistler ya da güzergahlar üzerindeki yerel halklarla gerilim yaratacak durumlardan kaçınmak, uyuşmazlıkları çözmek ve karşılıklı iletişimi gerçekleştirmek.
- Transferlerin zamanında ve sözleşmelerde belirtilen destinasyonlarda olmasına, sistemli ve planlı bir şekilde uygulanmasını yapmak.
- Kültürel, tarihsel ve doğal destinasyonlar hakkında yeterli bilgi sahibi olarak, bu bilgileri turistlerin ilgisini çekecek şekilde iletmek.
- Destinasyonlardaki seyahatlerde oluşacak olan olumsuz durumlar ya da acil şekilde gerçekleştirilmesi gereken olaylar olduğu takdirde, yerel yöneticilerle ya da diğer kamu yöneticileri ile etkin iletişim sağlamak.
- Yöresel turistik ürünler hakkında bilgi sahibi olmak ve turistleri satın alma davranışına yönlendirmek. Turistlerin kendilerini dolandırılmış hissetmemeleri açısından fiyatlandırmalar konusunda pazarlık görevi üstlenmek.

Tablo 1. Turist rehberi rolünün ana bileşenlerinin gösterimi

Dış Odaklı	İç Odaklı
------------	-----------

	Kaynak kılavuzu (primat: araçsal)	Animatör
Liderlik Alanı	<ul style="list-style-type: none"> • Odak • Erişim • kontrol 	<ul style="list-style-type: none"> • Gerginliklerin yönetimi • Entegrasyon • Moral • Animasyon
Araçsal Bileşen	Turist refakatçisi (üstünlük: etkileşimli)	Profesyonel rehber (üstünlük: iletişimsel)
	<ul style="list-style-type: none"> • Sunum • Organizasyon 	<ul style="list-style-type: none"> • Seçim • Bilgi • Tercüme

Kaynak: Choen, E. 1985. The Tourist Guide: The Origin, Structure and Dynamics of a Role, Annals of Tourism Research, 12(1), 5-29.

Cohen'e göre, orijinal rehberden profesyonel rehber geçiş, liderlik alanlarından uzaklaşmayı ve iletişimsel bileşenin temel rol oynadığı arabuluculuk alanına yaklaşmayı göstermektedir. Turun değişen koşulları ile birlikte profesyonel bir rehber tarafından gerçekleştirilirse hemen hemen tüm bileşenlerde bir vurgu değişikliği meydana gelmektedir. Cohen, Tablo-1'de bir turist rehberinin faaliyetlerini ilgilendiren hemen hemen tüm faaliyetleri içerdiğini ileri sürmektedir. Profesyonel bir rehber rolünde, vurgu içsel alana yöneliktir. Rolünün kapasitesi, grup seyahatleri ve seyahatin uygulanmasıyla ilgilenen bir refakatçi ile önemli ölçüde azaltılabilmekte, ancak bu durumda rehber iletişimsel bileşene odaklanabilmektedir. Burada vurgulanmak istenen, belirli standart programlardan ve gezi turlarından çeşitli grup etkinliklerine kaydıka, sosyal bileşen genellikle animatörlerin özel rolünde belirginleşmesidir (Cohen, 1985: 8).

Turist rehberliğinin turizm sektörü açısından öneminin yanı sıra iyi bir turist rehberinin genel özelliklerinin neler olması konusunda birçok araştırma bulunmaktadır. Seyahat deneyimi sırasında turist rehberlerine büyük sorumluluk düşmektedir. Herkes iyi bir tur rehberi değildir veya olamaz. Bu kapsamda, turist rehberlerinde olması gereken temel özellikler, aşağıda ifade edilmektedir (Li vd., 2020; Mackenzie ve Raymond, 2020):

- *Dışa dönük olma ve ilgi çekici karakter:*

Bir seyahat deneyimi sırasında turistlerin kendilerini rahat hissetmelerini sağlamak için turist rehberinin hevesli, dışa dönük ve ilgi çekici olması gerekmektedir. Turist rehberlerinin görevleri, gruptaki tüm insanları turun içine dahil etmek ile mutlu ve güvenli bir ortam yaratmaktır. Sorular veya endişeler için kolayca ulaşılabilir olmalı ve ayrıca turistleri merak etmeye ve daha fazla soru sormaya davet etmelidir. Turistlerle ve diğer iletişim kurulan işletme yöneticileri veya görevlilerle

etkin şekilde iletişim sağlamalı, turistlerin hizmetlerden faydalanabilmeleri için girişimci bir ruh halinde olmaları gerekmektedir.

- İyi iletişim becerileri kurmak:

Turist rehberinin dışa dönük ve ilgi çekici olmasının yanı sıra iyi ve net iletişim becerilerine sahip olması da önemlidir. Bu durum, turistlerin ve diğer iletişim kurulan insanların tur konusundaki planlaması ve kendilerinden ne beklediğinden haberdar olmasını sağlamak için gereklidir. İyi iletişim becerileri, hassas bir destinasyonda yapılması ve yapılmaması gerekenleri açıklarken de işe yaramaktadır. İletişimlerin iyi bir şekilde kurulması, bazı destinasyonlarda tur programının hızlı ve etkin şekilde yürütülmesi için önem arz etmektedir.

- Bilgili ve tutkulu kişilik yapısı:

İyi bir turist rehberinin tur programındaki insanlara ya da turistlere gerçek katma değeri, yerel bilgisinin olmasıdır. Bir destinasyonu ziyaret ederken, turistler örneğin yerel alışkanlıklar, yabancı meyveler ve tarihi gerçeklerle ilgilenecektir. Daha fazla açıklama ve arka plan bilgisi için her zaman önce kılavuza bakacaklardır. Tur rehberi tercihen bir uzmandır ve destinasyon konusunda tutkulu olması gerekmektedir. Tur kitapçıklarında ya da internet vasıtasıyla elde edilecek bilgilerden çok daha özel bilgilere sahip olmalı, bu bilgileri tutkulu bir biçimde turistlere aktarmalıdır.

- Düzenli ve dakik olmak:

Turist rehberlerinin en önemli kişilik özelliklerinden birinin de saat ve zaman konusunda hassas, tur programlarının işletilmesinde düzenli insanlar olmasıdır. Turist rehberlerinin geç kaldıkları durumlarda, tur rehberlerini beklemek zorunda kalan turistler genellikle stres altında olmakta ve şikâyet etmektedirler. Seyahat deneyiminin başlangıcından memnun olmayan turistleri daha sonra memnun etmek oldukça zor olabilmektedir. Bu nedenle, rehberlerin tur programlarındaki saatlere uyması, net bir yapıya sahip olması ve belirlenen güzergahı takip etmesi önemlidir. Turistlerin, tur programlarında bir değişikliğe ihtiyaç duyması durumunda, bu mümkün olabilmeli, esneklikler sağlanabilmeli ancak uygulanabilir ve iyi planlanmış bir şekilde tur programlarına uygun şekilde davranılmalıdır.

- Sabırlı ve kriz yönetebilen kişilik yapısı:

Tüm turistlerin uyumlu ve esnek olması, bir tur programı içinde çok ender olarak rastlanan bir durumdur. Turistlerin gittikleri destinasyonlarda farklı alanlara dağılması, konaklama tercihlerindeki istekleri ve zaman konusunda esnek olamaması gibi durumlar ile karşılaşmak mümkündür. İyi bir turist rehberinin daha yavaş veya zor insanlarla nasıl ilgilenileceğini bilmesi, her zaman sabırlı ve sakin bir yapıda olması gerekmektedir. Ayrıca, acil bir durumda turist rehberlerinin ne yapacaklarını

da bilmesi, mümkün olduğunda sakin bir atmosfer sağlarken, krizi ele alarak, turistlerin ihtiyaç ve beklentisini de gözetererek, yönetmesi gerekmektedir.

- Eğitimli ve kalifiye nitelikler:

Turist rehberinin temel bir özelliği olarak eğitim önemli bir konudur. Ancak, bazı ülkelerdeki yöresel rehberlerin eğitim seviyesi yeterli olmayabilmekte ya da rehberlik ile ilgili temel eğitimleri almadığı durumlar görülmektedir. Eğitimli ve nitelikli rehberlere sahip olmak, seyahat acentelerine, ülkenin tanıtılmasına ya da ziyaret edilen destinasyonların gelişimine değer katmaktadır. Resmi rehber eğitimi veya lisansı olan rehberler, tur rehberi olmak için profesyonel olarak eğitilmektedir. Resmi yönergeleri izleyerek bir seyahat deneyimi organize edebilmekte ve yürütebilmektedir. Eğitim, turist rehberliğinin en önemli özellikleri arasında olmakla birlikte, sadece turist rehberliği alanında eğitimler almak, turizm sektöründe yeterli olmayabilmektedir. Yukarıda belirtilen özellikler turist rehberleri açısından kendilerinde olması gereken genel özellikleri ifade etmektedir. Ancak, turizmin çok yönlü yapısı nedeni ile birçok sektör ile iç içe faaliyetlerin yürütülmesi nedeni ile turist rehberlerinin de kendi alanları dışında birçok farklı bilgi ile kendilerini donatması gerekmektedir. Turistlerin bir destinasyondan alınarak birden fazla gün birçok destinasyona götürülmesi, konaklamalarının yapılması, transferler, ulaşım çeşitlilikleri, gıda ve yemeklerin durumu, çevre ile ilgili bilgileri gibi birçok farklı konuda bilgili olmaları beklenmektedir. Bu durumun en önemli nedeni, tur programları sırasında turistler tarafından lider olarak görülen ve turdaki tüm bilgilerin var olduğu düşünülen insan, turist rehberidir.

Tur programlarının niteliğine göre birden fazla destinasyonun ziyaret edilmesi, çok farklı unsurların turist rehberleri tarafından bilinmesini gerekmektedir. Örneğin, bir tur programında yer alan deniz kıyıları dahilinde olan destinasyonlarında deniz ve deniz ürünleri ile ilgili taleplerin olacağı normal bir durumdur. Deniz ürünlerinin kalitesi, yiyeceklerin deniz ürünlerinden temin edilmesi ya da talep edilmesi durumunda hassas bir durumu ifade etmektedir. Deniz ürünlerinin kalitesinin iyi olmadığı, bayat ya da saklanma koşullarının uygun olmadığı durumlarda insan sağlığı açısından sorunlara yol açabilmektedir (Yolasiğmazoğlu, 2022b: 145). Özellikle deniz ürünlerinin denizdeki avlanma biçimi, depolanma koşulları, pişirilme şekilleri ve deniz canlılarının insanlarda oluşturduğu alerjik durumlar gibi unsurlar, sağlık açısından tehditlere neden olmaktadır. Deniz ürünlerinin avlandığı bölgeler ve insanlara ulaşımına kadar ki her aşama, insan sağlığı üzerinde doğrudan veya dolaylı sağlık sorunları yaratmaktadır (Yolasiğmazoğlu, 2022c: 24). Bu kapsamda, turistlerin bir tur programında deniz ürünleri talep etmesi, turist rehberlerinin yiyeceklerin tüketileceği restoran seçiminden başlamak üzere, deniz ürünlerinin tazeliği ve sağlık açısından durumu hakkında bilgi sahibi olmasını zorunlu kılmaktadır. Aksi takdirde, alerjik durumlar veya zehirlenmeler gibi durumlar ortaya çıkabilmekte, tur programının zamansal sorunu veya iptali olabilmektedir. Kendi eğitim ve

çalışma alanı dışında olan bir konu da olsa, tur rehberlerinin turistler ile ilgili tüm alanlarda bilgili olması beklenmektedir.

Çevre, turizmin vazgeçilmez unsurlarından biridir ve çevreye duyarlı olunmaması halinde su, hava, gürültü ve toprak kirliliği ortaya çıkacaktır (Akyurt & Yolasığmazoğlu, 2023: 2). Turistik destinasyonların özelliklerine göre özellikle ekoturizm destinasyonlarına veya çevresel unsurları dikkat edilmesi gereken destinasyonlara olan tur programlarında farklılıklar ortaya çıkabilmektedir. Sadece doğal alanlarda değil, çevre ile ilgili olan tüm destinasyon turlarının özenli bir şekilde ziyaret edilmesi gerekmektedir. Bu durumun en önemli nedeni, turizmin çevresel bilinç ile yapılması gerekliliğinden ortaya çıkmasıdır. Çevresel bilinç düzeyi sağlanması gereken turizm faaliyetleri, gelecekte de aynı destinasyonların turizm amacı ile kullanılması için gereklidir. Çevre ve turizm arasındaki kuvvetli bağ nedeni ile turist rehberlerinin çevre konusunda duyarlı ve de bilinçli olması gerekmektedir.

Çevre konusunda turizmin en önemli olumsuz etkileri başında çevrenin kirletilmesi konusu gelmektedir. Özellikle plastiklerin üretim malzemelerinde ve ürünlerin depolanmasında kullanılması nedeni ile dünya genelinde plastik kirliliği artmış durumdadır. Günümüzün en önemli sorunları arasında gelen plastik kirliliği, çevrenin, insanları ve diğer canlı türlerinin hayatını uzun vade de olumsuz olarak etkilemektedir. Bu konudaki en önemli sorun plastiklerin gözle görülmeyecek kadar küçük parçacıklara ayrılması ve mikroplastiklere dönüşmesidir. Mikroplastikler, insanların ve hayvanların fark etmeden yutulması ile sağlık açısından sorunlar yaratmaktadır (Yolasığmazoğlu, 2022a: 62). Bu durumun azaltılması ya da engellenmesi için tur programlarındaki gezilerde turist rehberleri tarafından turistlere çevre bilinci ve çevrenin plastiklerden arındırılması için bilgilendirmeler yapılmasıdır. Turist rehberlerinin çevre konusunda duyarlı ve uyarıcı nitelikte yaklaşımı, turizmin gelecekte de devamlılığı için önem arz etmektedir.

Gastronomi turizmi, son yıllarda dünya genelinde önemli turizm çeşitleri arasına girmiştir. Gıdaların özellikleri, içerikleri, depolanması ve sunumu gibi unsurlar, gastronomi turizminin alanına giren (Akyurt & Yolasığmazoğlu, 2022a: 3226) ve turist rehberleri tarafından tur düzenledikleri destinasyonlar için bilmeleri gereken konular arasına girmiştir. Çevre konusu ile birlikte turistlerin gıda konusundaki endişelerinin giderilmesi, turist rehberlerinin bilinçli olması gereken konular arasında gelmektedir. Farklı ülkelere seyahat eden insanların, yöresel yemekler tatma arzusu önemli bir turizm faaliyeti olarak görülmektedir. Bu durum, turist rehberlerinin tur programları kapsamında turistlerin arzu ettikleri ve hassas oldukları yiyecek ile içecekler konusunda dikkatli olmasını gerektirmektedir. Gıdaların özellikleri, dini açıdan turistler açısından önemi ve yerel lezzetlerin tanıtılması gibi unsurlar turist rehberlerinin bilgi sahibi olması gereken konulardır.

Bu kapsamda, başarılı bir turist rehberinin önemi aşağıdaki maddelerde özetlenmektedir (Hwang & Lee, 2019: 1334):

- Turistler, turlara katılırken belirli beklenti ve istekler ile gelmektedir. Turist rehberinin etkin bir rol göstermesi, destinasyonların iyi tanıtılması, müşteri tatmini ve tekrar ziyaretlerin oluşmasını sağlayacaktır,
- Turistler, seyahat acentelerinin markası ile birlikte tur rehberlerinin uzmanlığına güvenmektedir. Endişe duymadan ve beklentilere uygun turun gerçekleştirilmesi, seyahat acentesinin marka imajına da olumlu şekilde yansıtacaktır,
- Seyahatler sırasında sorunların çabuk şekilde çözülmesi, turist rehberlerinin yetkinlikleri ve işlerine olan tutkusu ile ilişkilidir. İyi bir turist rehberi, aniden ortaya çıkacak olan ve tur programına uygun olmayan durumlarda çözüm önerileri üretebilen kişilerdir.
- Turistlerin tur sırasında yerel halktan satın alma gerçekleştirmesi sürecin doğal bir yönüdür. Turist rehberlerinin bu satın alma davranışları sırasında turistlerin maddi avantajlarına yönelik olarak pazarlama görevini üstlenmesi, turistlerin tur programına, acenteye ve turist rehberine güvenmesini sağlayacaktır. Uzun vade de ağızdan ağıza pazarlama ile potansiyel müşterilerin oluşmasına yardımcı olacaktır.

Görüleceği üzere, turist rehberleri sadece turların gerçekleştirilmesini sağlayan ve sadece turistik destinasyonlar hakkında bilgi veren insanlar değildir. Birçok konu hakkında bilgi sahibi olması gereken, tutkulu ve bilinçli bir karaktere sahip, güncel konular ile gastronomi, gıda ve çevre konularında da bilgili insanlar olmak zorundadır. Bu bilgiler ile donatılan rehberlerin, turistik talep ve pazarlama işlevlerini de yerine getirdiği bilinmektedir.

2. Yöntem

Araştırmanın yöntemi, nitel veri analizi yöntemi olarak belirlenmiştir. Veriler, literatür taraması ile yapılmış, konunun amacı ile hedeflerinin anlaşılması için yerli ve yabancı bilimsel araştırmalar incelenmiştir. Bununla birlikte, incelenen bilimsel eserlerin sonuçları ortaya konmuş, seyahat acentelerinin çalışma sistemlerinde turist rehberlerinin önemi ve etkisi belirlenmeye çalışılmıştır. Bu ilişkinin tespit edilmesine yardımcı olması amacı uluslararası tur programları düzenleyen seyahat acentesi sahipleri ile yüz yüze görüşmeler yapılmış, bu yöneticilerin bilgileri ve ifadeleri dahilinde çıkarımlar da sunulmuştur.

2.1. Seyahat Acentelerinde Rehberlerin Görevleri

Turizme yatırım yapan ülkeler, destinasyonlar ve işletmeler, seyahat deneyimlerinin sorumlu bir şekilde yürütülmesini arzu etmektedir. Tur rehberleri operasyonların başında yer almaktadır ve seyahat deneyimi sırasında gerçekte olanlardan sorumludur. Sürdürülebilirlik açısından, bir seyahat

deneyimi sırasında bir turist rehberinin beş ana görevi vardır. Bu görevleri aşağıdaki gibi özetlenmektedir (Mak, Wong ve Chang, 2011: 1444):

- Yerel topluluklara saygılı davranmak;

Özellikle topluluk temelli seyahat deneyimleri sırasında ve aynı zamanda yalnızca yerel bir pazarı ziyaret ederken, yerel halka saygılı davranmak çok önemlidir. Turizm yerel topluluklara fayda sağlamalı ve olumlu etki sağlamalıdır. Turist rehberi, yerel halka saygılı davranarak ve turistlerin de benzer davranışları yapmasını sağlayarak, doğru bir örnek olmalıdır. İyi bir rehber aynı zamanda otantik etkileşimi teşvik eden, yöresel ürünlerin satın alınmasını sağlayan ve kültürler arasında iletişimi sağlayan kişidir.

- Doğal kaynakları korumak:

Yerel halka saygılı davranmakla aynı şekilde, doğal kaynaklar korunmalı ve iyi bakılmalıdır. Bu durum, korunan flora ve faunaya dokunmamayı ve çevreden almayı, yollarda kalmayı ve plastik atıkları daima doğadan almayı gerektirmektedir. Rehberler, turistlerin aynı kurallara uymasını sağlamaktan sorumludur. Doğa ile ilgili bilinçli bir davranış modeli geliştirilmesinde rehberlerin önemli sorumlulukları bulunmaktadır.

- Hayvanların korunması:

Yaban hayatı ile seyahat deneyimleri her zaman hassastır ve hayvanların iyiliği için tur rehberleri onlara iyi davranıldığından emin olmalıdır. Turist rehberleri sadece doğru örneği oluşturmakla kalmamakta, aynı zamanda hayvanlara kötü muameleyi bildirmekten de sorumludurlar. Görevleri, turistlerin hayvan seyahati deneyimlerinin olumsuz olarak neden yapılmaması gerektiğini açıklamak ve hayvan dostu alternatifleri vurgulamaktır.

- Güvenli araç kullanımı:

Tur arabalarının sürülürken, tur rehberinin sorumlu ve güvenli sürüş kurallarına uyması gerekmektedir. Hız sınırlarına uymak, belirlenen yollarda kalmak ve dururken motoru durdurmak temel hususlardır. Ayrıca, cep telefonlarının kullanımı sorumlu sürüş davranışı değildir. Safarilerde, rehberin vahşi yaşamdan net bir mesafede durması ve onlara her zaman yol hakkı vermesi beklenmektedir.

- Farkındalığı artırmak ve turistleri eğitmek:

Seyahat deneyimleri sırasında, tüm turistlerin sorumlu şekilde davranması tur rehberinin sorumluluğundadır. Seyahatten önce bilgilendirilmeler yapılmalı, turistlere genel kurallar hatırlatılmalı, ayrıca bazı önemli kural ve düzenlemeler detaylı olarak açıklanmalıdır. Farkındalığı artırmak, turistlerin seyahat deneyimleri sırasında iyi turizme katkıda bulunmaya teşvik etmekle

ilgilidir. Kültürel varlıklar, doğa unsurları ve canlı türlerine yönelik olarak farkındalığın artırılması beklenmektedir.

2.2. Turist Rehberliği Beklentilerine İlişkin Bulgular

Turist rehberliğinin turizm ürününün kalitesi ve ziyaretçi memnuniyeti üzerindeki etkisi oldukça büyüktür. Turist memnuniyeti, seyahat acentelerinin rekabet avantajı elde etmesinde en önemli kriterlerin başında gelmektedir. Olumlu rehberlik hizmetleri, acentelerin seyahat organizasyonlarının etkin bir şekilde düzenlenmesini ve sonuçlanmasını sağlamakta, hizmet kalitesinin yüksek olması tekrar aynı seyahat acentesinin tercih edilmesinde etkili olmaktadır. Turistlerin eğlenmesi, dinlenmesi, zihinlerindeki destinasyonları gezmesi, ulaşım hizmetlerinin koordinasyonu, konaklama hizmetlerindeki sistemli düzenlemeler, yiyecek-içeceklerin ayarlanması, turistik ürünlerin uygun fiyatlara satın alınmasını sağlamak ve tur programının düzenli şekilde devam ettirilmesi, turist rehberlerinin hizmet kalitesini gösteren unsurlar olarak görülmektedir (Li vd., 2020: 7).

Seyahat acentası tarafından paket düzeninde sunulan çeşitli ürün ve hizmetlerin unsurlarını içermektedir. Bu nedenle, seyahat düzenlemesi, önemli ölçüde soyutluk ile karakterize edilmektedir. Bireysel hizmetlerin kalitesi standartlaştırılmadığından genel kalitesini kontrol altında tutmak zordur. Bundan dolayı, insan faktörü çok önemlidir ve her servis kontağının bir varyasyonu olarak ifade edilmektedir. Birçok çalışma, hizmet sektöründe, tüketicinin hizmet kalitesi algısında birinci iş kolundaki insan kaynaklarının yüksek derecede etkisinin olduğunu göstermiştir. Turist düzenlemesi durumunda, seyahat acentası ilişkisi turistlerle neredeyse tamamen tek bir kişi olan tur rehberi tarafından yürütülmektedir (Akyurt ve Yolasiğmazoğlu, 2022b: 110). Bu nedenle, onun davranışı ve genel performansı, turistlerin seyahat acentesine karşı memnuniyetleri üzerinde baskın bir etkiyi yansıtmaktadır. Turist rehberlerinin sadece tüm tur organizasyonu, yiyecek-içecekler ve doğaya ilişkin çevre unsurları ile bilgilere sahip olması bazı durumlarda yeterli olmayabilmekte, özellikle turistlerle empati yeteneğine sahip olması da beklenmektedir. Turist rehberleri, bir tartışma programındaki moderatör rolünde olmakla birlikte, turistler tarafından her davranışı ve konuşmaları dikkatle takip edilmektedir. Seyahat acentesinin hizmet kalitesinin sembolü olan bu kişiler, imaj ve marka oluşturma konusunda birçok reklamdan daha etkili bir görevi üstlenmektedir (Mackenzie ve Raymond, 2020: 4).

Bu kapsamda, çalışmanın literatür taraması ve seyahat acentesi yöneticileri ile yapılan görüşmeler sonucunda, bir turist rehberinden beklenen davranış kalıpları aşağıda maddeler halinde özetlenmektedir. Bir destinasyonun imajında ve markalaşmasında etkin bir rolü olan bu meslek grubundaki insanların, seyahat acenteleri üzerinde olumlu etkiler yaratması için aşağıdaki unsurların kendilerinde olması beklenmektedir.

- Empati yeteneğine sahip olması,
- Zaman konusunda hassas olunması ve dakik olma,
- Sorunları çözme yeteneğine sahip olma,
- Dürüstlük ve güvenirlilik,
- Yasal kurallar hakkında bilgi sahibi olma,
- Çevresel unsurlar ve doğal konularda hassas olma,
- Tur programlarında belirtilen unsurları gerçekleştirme,
- Destinasyonlar hakkında detaylı bilgi sahibi olma,
- İletişim ve bağlantı kurma yeteneği.

Belirtilen bu özellikler ile birlikte, karakter ve kişisel özelliklerin önemli olduğu da ifade edilmektedir. Ayrıca, turizm uygulamaları hakkında bilgi sahibi olması, yerel halkların gelir elde etmesine yardımcı olması, yerel yöneticilerle iletişim kurabilmesi gibi ek özelliklerin de olması beklenmektedir. Tüm bu özelliklerin bir turist rehberinde olması, aldıkları eğitimler ile doğru orantılı olarak gelişmektedir. Turist rehberliği ile ilgili eğitimler önlisans, lisans, yüksek lisans ve doktora seviyelerinde verildiği gibi ilgili kuruluşların eğitimleri ile de verilmektedir. Ancak, iyi bir turist rehberinin insanlarla ilişki içinde olacağını bilmesi gerekmekte, kendisini bu konularda aldığı eğitimler dışında eğitmesi gerekmektedir. Sürdürülebilir bit turizm anlayışında bireysel turlar ya da seyahatler ile birlikte tur programlarının etkin bir şekilde rol alması, yasal zorunluluk ile bu turların sorumluluğunu alan turist rehberlerinin etkisini de ortaya koymaktadır.

Sonuç

Turist rehberleri, seyahat acentalarının tur programları ile ilgili işlerinde en kilit oyuncular. Özellikle seyahat acentalarının paket turları ile turistik ürün aracılığıyla sundukları hizmetlerde misafir memnuniyetinden sorumludurlar. Turist rehberleri, turistlerin dilini konuştuktan sonra, turistler ve yerel halk arasındaki ilişkide katalizör görevi görerek, farklı dilleri konuşan ve farklı kültürlerle mensup insanlar arasında iletişim, anlayış ve eyleme olanak sağlamaktadır. Bir bakıma yerel uzmanlar ile ülkenin resmi olmayan tanıtım elçilerinin yabancı turistlere karşı temsilcileri gibi görünmektedirler. Yukarıda belirtilenlerden, turist rehberlerinin seyahat acentasının çalışma sürecine katılan ve yasal olarak rehbersiz seyahat düzenlemesinin gerçekleştirilemeyeceği en önemli personelden biri olduğu açıktır.

Çalışmada, turizm sektörünün pazarlama ve ekonomik olarak en önde sektörlerinden biri olan seyahat acentalarının işleyişinde önemli bir personel olan turist rehberlerinin etkileri ele alınmıştır. Turist rehberlerinin tur programlarındaki etkileri ve neden önemli olduklarına dair bilgiler sunulmuştur. Kişisel özellikler ile birlikte seyahat acentalarının imajını ve markalaşmasını oluşturan

turist rehberlerinin turistler üzerindeki davranış modellerinin etkileri ele alınmıştır. Literatür bilgileri incelendiğinde, seyahat acentelerinin turist rehberlerinden beklentilerinin dakiklik, doğaya ve çevrele unsurlara saygılı, empati yeteneği, sorunları çözme yeteneği, destinasyon bilgisi, dürüstlük ve güvenilirlik, yasal kurallara uyma ve seyahat programında vaat edilen hizmetin sunumu olarak belirlenmiştir. Çalışma sonucunda tur programlarında seyahat acentelerinin temsilcisi olan, destinasyonların ve ülke imajının markalaşmasında ve de olumlu şekilde sürdürülebilir şekilde sağlanmasında turist rehberlerinin etkili bir rolü olduğu ortaya çıkmıştır. Bu kapsamda, aşağıda ifade edilen bazı önerilere yer verilmesi uygun görülmüştür.

- Seyahat acenteleri, tur rehberlerine değer vermeli ve uygun çalışma koşullarında çalıştırmalıdır,
- Turist rehberlerinin acente ile bağının kuvvetlendirilmesi, işletmeye bağlılığının artırılması, mali imkanlarının geliştirilmesi ve sürekli olarak turistlere yönelik eğitimler ile desteklenmesi uygun olacaktır,
- Tur programlarının farklı destinasyonlarda farklı konaklama tesisleri, işletme yöneticileri, yerel halk, kamu temsilcileri gibi insanlarla iletişim içinde olacağından, kendilerine sorumluluk vermek, esnek çalışma koşulları sağlamak gerekmektedir,
- İletişim konusunda yeni gelişmeler hakkında bilgiler verilmeli ve destinasyonlardaki yerel halk ile ilgili kültürel değerler konusunda sürekli olarak desteklenmelidir,
- Seyahat acenteleri ile rehberler arasındaki bilimsel çalışmaların içerik analizi yöntemi ile genel yapısı ortaya çıkarılmalıdır. İçerik analizi, daha önce yapılmış olan bilimsel çalışmaların konu, amaç, yöntem, destinasyon ve içerik olarak incelenmesini ele alan bir yöntemdir (Ültay, Akyurt ve Ültay, 2021, 190). Bu şekilde yapılacak olan analizler ile rehberliğin seyahat acenteleri üzerindeki etkilerine yönelik olarak bilimsel çalışmaların özeti elde edilecek ve gelecekte yapılması planlanan çalışmaların nasıl yapılacağı konusunda öngörüler ortaya konacaktır. Böylelikle, turist rehberliğinin ve acente etkisinin önemi vurgulanacaktır,
- Yerel yönetimler ile seyahat acenteleri arasında iletişimler kurulmalı, rehberlerin işlerini kolaylaştıracak girişimler yapılmalıdır. Bu şekilde, destinasyonlarda herhangi bir sorun çıkması durumunda, rehberlerin sorunları çözme hızı daha iyi seviyelere gelecektir,
- Turist rehberlerinin, seyahat acentelerini ve ülkenin sürdürülebilir turizm talebini etkileyen en önemli insanlardan olduğunun bu insanlara eğitimler ile verilmesi ve de kendilerini geliştirmeleri için imkanların sağlanması uygun olacaktır.

Seyahat acentelerinin işleyişinde, tur programları düzenlemesi temel durumlardan biri olarak kabul edilmektedir. Bu durumun etkin olarak sürdürülebilir bir şekilde sağlanması için büyük seyahat acentelerinin turist rehberlerini kadrolu olarak çalıştırması, rehberlerin iş konusundaki endişelerinin

azalmasını sağlayacaktır. Bununla birlikte, küçük ve orta ölçekli seyahat acentelerinin tur rehberlerini, düzenlenen tur programlarına ve destinasyonlarına göre kiraladıkları bilinmektedir. Bu durum, turizm sektöründe doğal bir durum olarak karşılanmakta, ancak kiralanacak turist rehberlerinin niteliklerinin seyahat acentesini temsil edecek nitelikte olmasına dikkat edilmesi hususu önem arz etmektedir. Çalışmanın, seyahat acentelerinde rehberlik mesleğinin öneminin vurgulanması açısından hem seyahat acenteleri yöneticilerine bilgi vermesi hem de gelecekte bu konuda çalışma yapacak olan akademisyenlere yol gösterici olması beklenmektedir.

Kaynakça

Abrate, G., Bruno, C., Erbetta, F. & Fraquelli, G. (2020). Which future for traditional travel agencies? dynamic capabilities approach. *Journal of Travel Research*, 59(5), 777-791.

Aguiar-Quintana, T., Moreno-Gil, S. & Picazo-Peral, P. (2016). How could traditional travel agencies improve their competitiveness and survive? A qualitative study in Spain. *Tourism Management Perspectives*, 20, 98-108.

Akyurt, H. & Ültay, E. (2021). Üniversite Düzeyinde Turizm Eğitiminin Mevcut Durumu ve Turizm Sektörü Beklentileri. Ed: Ayşe Çatalcalı Ceylan, Ferhat Özbay, Zafer Özomay, Mustafa Batuhan Kurt, *Sosyal ve Beşerî Bilimlerde Araştırma ve Değerlendirmeler Cilt-2*, İçinde. (ss. 160-187), Ankara: Gece Kitaplığı.

Akyurt, H. & Yolasıgımazoğlu, N. (2022a). Üniversitelerdeki Gastronomi Eğitiminde Gıda Mühendisliğinin Önemi ve Gastronomi Mühendisliği, *International Social Sciences Studies Journal*, 8(102), 3222-3236.

Akyurt, H. & Yolasıgımazoğlu, N. (2022b). Covid-19 süreci sonrasında otellerde gıda güvenliği ve uygulama önerileri, *Dünya Multidisipliner Araştırmalar Dergisi*, 5(2), 107-121.

Akyurt, H. & Yolasıgımazoğlu, N. (2023). Water Pollution Effects of Touristic Facilities Water Quality Example of Batlama Stream Giresun Türkiye, *Arctic Journal*, 76(3). 1-14.

Budeanu, A. (2005), Impacts and responsibilities for sustainable tourism: a tour operator's perspective, *Journal of Cleaner Production*, 13, 89-97.

Cheng, J. C., Chen, C. Y., Teng, H. Y. & Yen, C. H. (2016). Tour Leaders' job crafting and job outcomes: The moderating role of perceived organizational support. *Tourism Management Perspectives*, 20, 19-29.

Choen, E. (1985). The Tourist Guide: The Origin, Structure and Dynamics of a Role, *Annals of Tourism Research*, 12(1), 5-29.

Huang, L., Yung, C. Y. & Yang, E. (2011). How do travel agencies obtain a competitive advantage? Through a travel blog marketing channel. *Journal of Vacation Marketing*, 17(2), 139-149.

Hwang, J. & Lee, J. (2019). Relationships among senior tourists' perceptions of tour guides' professional competencies, rapport, satisfaction with the guide service, tour satisfaction, and word of mouth. *Journal of Travel Research*, 58(8), 1331-1346.

Lawton, J. L. & Weaver, D. B. (2009). Travel Agency Threats and Opportunities: The Perspective of Successful Owners. *International Journal of Hospitality & Tourism Administration*, 10, 68-92.

Li, Y., Song, Y., Wang, M. & Huan, T. C. (2021). The influence of tour guides' service quality on tourists' tour guide stigma judgment: An asian perspective. *Journal of Hospitality and Tourism Management*, 48, 551-560.

Li, Y., Liu, B., Zhang, R. & Huan, T. C. (2020). News information and tour guide occupational stigma: Insights from the stereotype content model. *Tourism Management Perspectives*, 35, 100711.

Mackenzie, S. H. & Raymond, E. (2020). A conceptual model of adventure tour guide well-being. *Annals of Tourism Research*, 84, 102977.

Mak, A., Wong, K. & Chang, R. (2011). Critical issues affecting the service quality and professionalism of the tour guides in Hong Kong and Macau. *Tourism Management*, 32(6), 1442-1452.

Ong, C. E., Ryan, C. & McIntosh, A. (2014). Power-knowledge and tour-guide training: Capitalistic domination, utopian visions and the creation and negotiation of UNESCO's Homo Turismos in Macao. *Annals of Tourism Research*, 48, 221-234.

Reisinger, Y. & Steiner, C. (2006). Reconceptualising interpretation: The role of tour guides in authentic tourism. *Current Issues in Tourism*, 9(6), 481-498.

Turpcu, E. ve Kılıç, F. (2022). A grubu seyahat acentalarının personel seçim kriterlerinin Ahp yöntemi ile derecelendirilmesi: Niğde ili örneği, *Social science development journal*, 7(33), 321-335.

Ültay, E., Akyurt, H. & Ültay, N. (2021). Sosyal bilimlerde betimsel içerik analizi. *IBAD Sosyal Bilimler Dergisi*, 10, 188-201.

Weiler, B. & Walker, K. (2014). Enhancing the visitor experience: Reconceptualising the tour guide's communicative role. *Journal of Hospitality and Tourism Management*, 21(21), 90-99.

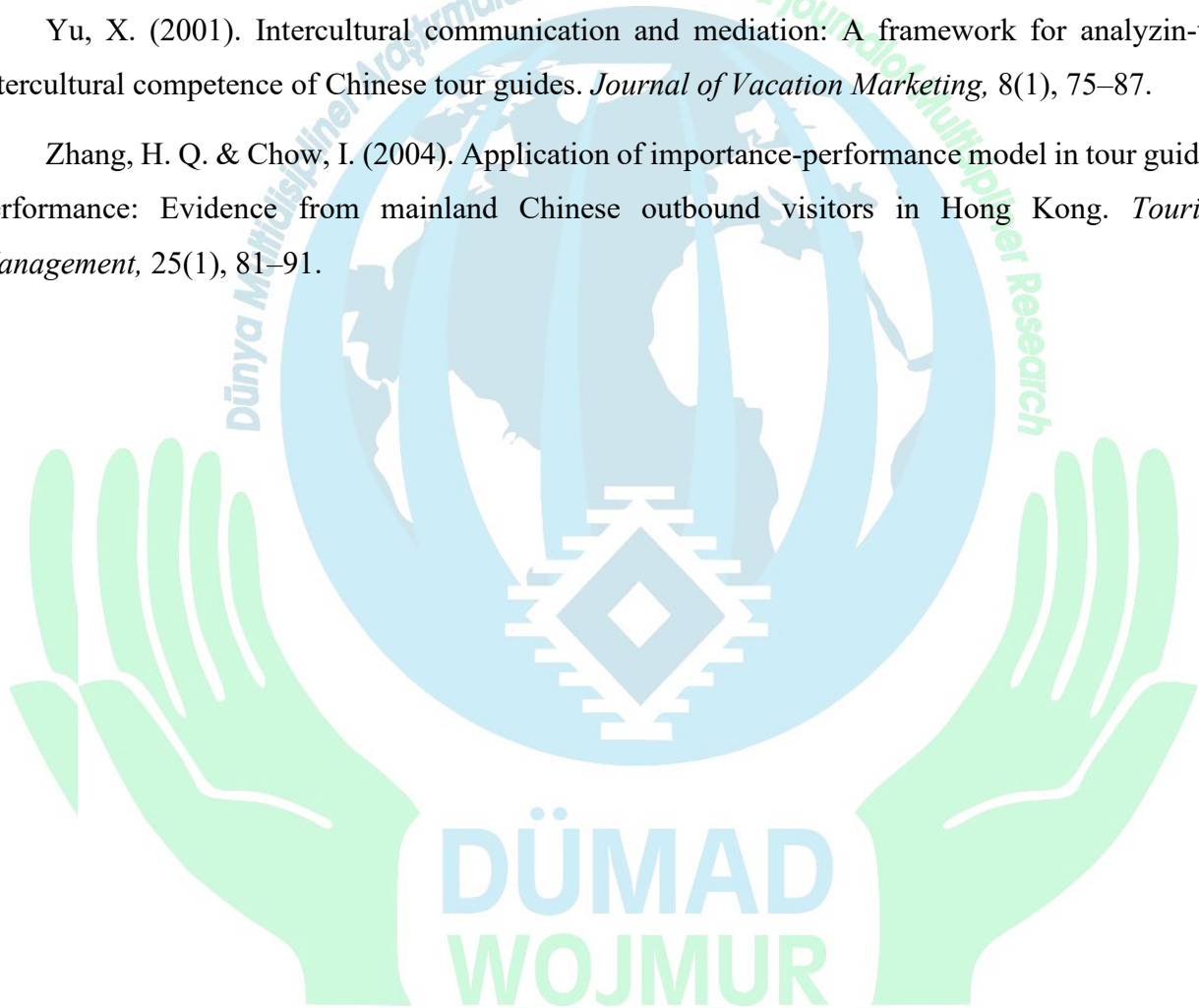
Yolasıgımazoğlu, N. (2022a). Mikroplastikler ve İnsan Yaşamına Etkileri. Editörler: Hikmet Y. Çođun, Hasan Üzmuş, İshak Parlar, *Doğa ve Mühendislik Bilimlerinde Güncel Tartışmalar-7*, ss. 58-66, İzmir: Bilgin Kültür Sanat Yayın.

Yolasıgımazoğlu, N. (2022b). Denizel Karotenoidler: Kaynakları ve Sağlığa Faydaları, Editör: Doç. Dr. Atilla ATİK, *Ziraat, Orman ve Su Ürünleri Alanında Güncel Tartışmalar*, Basım sayısı: 1, ss. 141 -159, Ankara: Duvar Yayınları.

Yolasıgımazoğlu, N. (2022c). Konserve Balık Üretiminde Oluşan Kalite Değişimleri. *Euroasia Journal of Mathematics, Engineering, Natural & Medical Sciences*, 9(24), 19–27.

Yu, X. (2001). Intercultural communication and mediation: A framework for analyzing the intercultural competence of Chinese tour guides. *Journal of Vacation Marketing*, 8(1), 75–87.

Zhang, H. Q. & Chow, I. (2004). Application of importance-performance model in tour guides' performance: Evidence from mainland Chinese outbound visitors in Hong Kong. *Tourism Management*, 25(1), 81–91.

SU ÜRÜNLERİ TESİSLERİNİN EKOTURİZM ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ*

Neslihan YOLASIĞMAZOĞLU**

Makale Bilgisi/Article Info

Geliş/Received: 30/01/2023; Düzeltme/Revised: 27/03/2023

Kabul/Accepted: 29/03/2023

Araştırma Makalesi / Research Article

Atf/Cite as: Yolasiğmazoğlu, N. (2023). Su Ürünleri Tesislerinin Ekoturizm Üzerindeki Etkileri. *DÜMAD (Dünya Multidisipliner Araştırmalar Dergisi)*, 6(1), 112-132. <https://doi.org/10.58853/dumad.1244615>

Özet

Dünya üzerinde gıda ürünlerinin insan nüfusunun artması ile birlikte önemli hale geldiği bilinmektedir. Bu kapsamda, su ürünleri alanında üretilen ürünler, besin değeri ve insanların gıda eksikliklerini tamamlaması açısından önem arz etmektedir. Bununla birlikte, doğanın korunması, sürdürülebilir su ürünleri üretimi ile çevresel unsurların bir arada yürütülmesi gereken bir konudur. Turizm, insanların hem fiziksel hem de ruhsal açıdan rahatlamasını amaçlayan aktiviteler olup, doğanın sürdürülebilir bir şekilde korunması ile gelir sağlayan bir alandır. Çalışmanın temel amacı, ekoturizm destinasyonlarında kurulmuş olan su ürünleri tesislerinin hem çevreye hem de ekoturizme etkilerinin neler olduğunu ortaya koymaktır. Gıda üretimi kapsamında su ürünleri tesislerinin varlığı gibi ekoturizm destinasyonlarının da sürdürülebilir bir şekilde bir arada sağlanması gerekmektedir. Bu nedenle, çalışmada nitel araştırma yöntemleri kullanılmış, farklı ülkelerdeki ekoturizm ve su ürünleri tesisleri arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Ekoturizmden elde edilen gelirlerin yöre halkına ve ülke turizm gelirlerine katkısının sürekli hale getirilmesi, bu alanlardaki su ürünleri tesislerinin doğadaki olumlu ve olumsuz etkileri ortaya konması ile mümkün olacaktır. Bu kapsamda, su ürünleri tesislerinin atıkları, doğaya verdiği zararlar ve bu konuların çözüme kavuşturulmasına yönelik olarak öneriler sunulmuştur. Su ürünleri tesislerinin ekoturizm destinasyonlarında göller, nehirler ve baraj göllerinde yapıldığı tespit edilmiştir. Bu tesislerin çevreye, diğer canlı türlerine, su kaynaklarına ve insan sağlığına zarar vermeden kurulması gerekmektedir. Ekoturizm ile su ürünleri tesislerinin bir arada çevreye zarar vermeden yapılması her iki alanında gelir elde etmesine ve sürdürülebilir gelişimlerin sağlanmasına imkan tanıyacağı, benzer destinasyon özellikleri ortaya konmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Su ürünleri, Ekoturizm, balıkçılık, turizm, su ürünleri tesisleri

* Bu araştırma sürecinde; TR Dizin 2020 kuralları kapsamında “Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesinde” yer alan tüm kurallara uyulmuş ve yönergenin ikinci bölümünde yer alan “Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiğine Aykırı Eylemlerden” hiçbiri gerçekleştirilmemiştir. Ayrıca bu araştırma “Etik Kurul İzni” gerektirmeyen bir çalışmadır.

** Öğr. Gör., Giresun Üniversitesi Espiye Meslek Yüksek Okulu, (e-mail: neslihan.yolasiğmazoglu@giresun.edu.tr, ORCID ID: 0000-0002-3827-6892).

THE EFFECTS OF FISHERY FACILITIES ON ECOTOURISM

Abstract

It is known that food products have become important with the increase of human population in the world. In this context, the products produced in the field of aquaculture are important in terms of nutritional value and filling people's food deficiencies. However, the protection of nature is an issue that should be carried out together with sustainable aquaculture production and environmental factors. Tourism is activities that aim to relax people both physically and spiritually, and it is an area that generates income with the sustainable protection of nature. The main purpose of the study is to reveal the effects of aquaculture facilities established in ecotourism destinations on both the environment and ecotourism. Within the scope of food production, such as the existence of aquaculture facilities, ecotourism destinations should be provided together in a sustainable way. For this reason, qualitative research methods were used in the study, and the relationships between ecotourism and aquaculture facilities in different countries were examined. Making the contribution of the incomes obtained from ecotourism to the local people and the country's tourism incomes permanent will be possible by revealing the positive and negative effects of the aquaculture facilities in these areas. In this context, suggestions have been presented regarding the wastes of aquaculture facilities, the damage they cause to nature and the solution of these issues. It has been determined that aquaculture facilities are built in lakes, rivers and dam lakes in ecotourism destinations. These facilities should be established without harming the environment, other living species, water resources and human health. It is revealed that the combination of ecotourism and aquaculture facilities without harming the environment will enable them to generate income and ensure sustainable developments in both areas, and similar destination characteristics.

Keywords: Aquaculture, Ecotourism, fisheries, tourism, aquaculture facilities

Giriş

İnsanların beslenmelerinin sürekli olarak sağlanması, dünyadaki en önemli konuların başında gelmektedir. İnsan sayısının artması, daha fazla gıda üretiminin yapılmasını zorunlu hale getirmektedir. Bununla birlikte, gezmek, rahatlamak ve farklı yerler görmek isteğinde olan insanların, turizme olan ilgisinin artması, farklı turizm türlerinin ön plana çıkmasına neden olmaktadır. Son yıllarda özellikle doğaya ve çevreye ilişkin bilincin artması, ulaşım ve iletişim imkanlarının gelişmesi, ekoturizme olan ilginin çok daha artmasına yol açmıştır. Ekoturizm destinasyonlarında kurulmuş olan su ürünleri tesisleri hem doğa için hem de ekoturizmin sürdürülebilir olması bakımından önemli bir konu haline gelmiştir. Ekoturizm destinasyonlarında tatil yapmak isteyen insanların, çevrenin ve doğanın korunması ile geliştirilmesi konularında hassas olmaları, su ürünleri tesislerinin çevreye vermiş olduğu etkilerin incelenmesine neden olmuştur.

Su ürünleri tesislerinin ekoturizm destinasyonlarında olduğu gibi denizlerde ve diğer turizm alanlarında yol açtığı etkilerin olumsuz olmaması amacı ile çalışmalar yapılmaktadır. Her iki alanın hem insanların gelir elde etmesi hem de beslenme ihtiyacının karşılanması bakımından ortak amaçları olması, bu iki alanın birlikte çalışması ve çözüm yolları araması gerekliliğini ortaya çıkarmaktadır. Ekoturizm alanlarında su ürünleri tesisleri, genel olarak balık üretimi ve yetiştiriciliği üzerine kurulmuş olup, son yıllarda bu destinasyonlarda ekoturizm aktivitelerinin artması, turistlere yönelik

olarak hem su ürünleri hem de turistik tesislerin bir arada yapılaşmasına yol açmaktadır. Hem turizmden hem de su ürünleri yetiştiriciliği ile işlemeciliğinden gelir elde etmek amacı ile ortak olarak kurulan tesislerin varlığından bahsetmek mümkündür.

Ekoturizmin sürdürülebilir bir şekilde devam ettirilebilmesi için bu alanlardaki tesislerin, yapılaşmanın veya ulaşımın doğaya zarar vermeden kurulmuş olması gerekmektedir. Aksi takdirde, bozulan çevre koşulları nedeni ile turistlerin bu destinasyonları ziyaretleri söz konusu olmayacaktır. Su ürünleri tesislerinin uygun olarak kurulmaması, çevreyi kirletmesi ve atıklarını belirtilen kurallar çerçevesinde yok etmemesi gibi sorunların doğaya zarar verdiği hem ekoturizmi hem de suların kalitesinin bozulması gibi unsurları içeren araştırmalar olduğu bilinmektedir (Leow ve Tan, 2020).

Çalışmanın, su ürünleri tesislerine ilişkin bulguların ortaya konulması ile ekoturizme etkisinin incelenmesi bakımından önemli bir kaynak olması hedeflenmektedir. Ekoturizmin sürdürülebilir doğa şartlarının sağlanması ile mümkün olması, yöre halkının gelirlerini arttırması ve su ürünleri alanı ile iç içe çalışması gereklilikleri nedeni ile bu tesisler ile ekoturizm faaliyetlerinin nasıl birlikte çalışabileceği ortaya konmaya çalışılmıştır.

1. Ekoturizm

Turizmin farklı çeşitlerinin ortaya konulma isteği, insanların eski turizm çeşitlerinden sıkılmaları sonucu yeni arayışlar içine girmeleri ile ortaya çıkmaktadır. Ülke ekonomilerine ve istihdama etkisinin artması ile turizm yöneticileri tarafından destinasyonların özelliklerine göre yeni turizm çeşitleri ortaya konmaktadır. İnsanların bilinçli hale gelmesi, dünyanın geleceği açısından duyarlı düşüncelerin artması, ekoturizm kavramının önemini son yıllarda oldukça arttırmıştır. Turizm sektörünün, sadece kendi içinde değil diğer birçok sektöre de gelir etkisi yaratması nedeni ile ekoturizm kavramının gelişimi her alanda ilerlemiştir.

Doğa ile ilgili olan ve çevresel unsurları gözeterek yapılan turizm çeşidi ekoturizm olarak kabul edilmektedir. Ekoturizm ile ilgili tanımlar genel olarak benzer içeriklere sahiptir ve doğada yapılan turizm aktivitelerini kapsamaktadır. Bununla birlikte, insanların doğayla ilgili bilincinin artması neticesinde farklı hayvan türlerini, güzel doğal alanlarını ve ender rastlanan bitki çeşitlerini deneyimlemek amacı ile tatillerini bu alanlarda geçirmek istedikleri görülmektedir. Bunun sonucunda, doğayla ilişkili ortaya çıkan ekoturizm, insanların şehir kalabalıklarından kaçmayı, dinlenmeyi ve bu alanlara uygun turizm aktivitelerini yapmak istedikleri bir turizm çeşidi olarak görülmektedir (Akyurt, 2019).

Ekoturizmin tanımı birçok araştırmacı tarafından yapılmış olup, Meksikalı bir çevreci olan Hector Ceballo Lascrain tarafından 1983 yılında, “bozulmamış destinasyonlar ile doğaya yönelik

olarak seyahatler” olarak tanımlanmıştır (Farrell ve Runyan, 2001; Bunruamkaew ve Murayama, 2011). Ekoturizm en genel tanımı ile “Doğanın korumasını teşvik eden, doğa ve kültürel özellikleri deneyimlemek ve tatillerini geçirmek için çevreye karşı duyarlı seyahatler” şeklinde ifade edilmektedir (Wood, 2002).

Ekoturizm, koruma ve sürdürülebilirlik konularında eğitimin yanı sıra çevre bilinci oluşturmak için bir yol sunmakta, aynı zamanda bir iş geliri kaynağı olabilmektedir. Böyle bir farkındalık ve anlayış, sürdürülebilir yöntemlerin daha yaygın olarak benimsenmesine ve ayrıca daha fazla iyileştirme için araştırmalar içine girilmesine yardımcı olmaktadır. Ekoturizm, çiftçilik sürecinin kontrolü ve yönetimi konusunda eğitim ve anlayış yoluyla halkın algısını etkilemek için bir platform sağlar. Döngüsel ekonominin faydalarını göstermek için farklı su hayvanları, bitki ve diğer türlerinin çiftçiliği gibi konuları ele almaktadır (Leow ve Tan, 2020). Bu kapsamda, ekoturizm destinasyonlarında su ürünleri tesisleri, konaklama tesisleri, altyapı tesisleri ve yiyecek-içecek tesisleri gibi farklı tesislerin kurulmuş olduğu görülmektedir. Tüm b tesisler, doğal alanların korunması ve sürdürülebilir bir şekilde yönetilmesi ile gelir sağlayıcı etkiler sunmaktadır.

Ekoturizmin temel amacı, doğal alanlar ile flora ve faunanın korunmasıdır. Doğanın korunmasını sürdürülebilir bir biçimde sağlamak, olumsuz yıkıcı etkilerinden kurtulmak ve yerel halkın ekoturizm sayesinde para kazanmasına yardımcı olmak, korunması gereken destinasyonlara yönelik tehditleri azaltmak önemli konuların başında gelmektedir (Butarbutar ve Soemarno, 2013). Ekoturizmin genel olarak yedi temel amacı aşağıdaki maddelerde açıklanmaktadır (Wood, 2002).

- Biyolojik çeşitliliğin korunmasına katkı sağlamak,
- Yöre halkının ekonomik refahını sürdürmesine yardımcı olmak,
- Turizmin farklı deneyimlerini ortaya koymak,
- Turizmin doğaya karşı sorumlu olduğu eylemleri gerçekleştirmek,
- Ekoturizm odaklı grupların sürdürülebilir şekilde turizme yönlendirilmesini sağlamak,
- Doğal kaynakların mümkün olan en düşük seviyede tüketimini gerçekleştirmek,
- Yerel halk için mülkiyet faydası sağlayarak, gelir getiren iş fırsatları sunmak.

Ekoturizmin özellikle az gelişmiş ekonomilerde etkisinin daha önemli olduğu vurgulanmaktadır. Küçük ölçekli ekonomilerde turistlerden elde edilen gelirler, yerel halklar için hayatın devam etmesinde etkilidir. Bu nedenle, doğal güzelliklere ve imkanlara sahip destinasyonlarda ekoturizm faaliyetlerinin gerçekleştirilmesi hem yerel halkın ekonomik refahı için önem arz etmekte hem de doğanın korunması ve sürdürülebilir gelişimi açısından önemli hususlar içerisinde kabul edilmektedir (Turan ve Akyurt, 2021).

Eğitim konusu ekoturizmin yayılması ve sürdürülebilir gelişimi açısından önemli bir husus haline gelmiştir. Ekoturizm bilincinin yerleşmesi açısından bu konuda eğitimlerin hem öğrencilere hem de yerel halka verilmesi gerekmektedir. Ekoturizmin, gelir elde etmeyi sağlayan özelliği, doğanın ve içinde yaşayan canlıların bu turizm çeşidi için önemi, eğitimler ile anlatılmak zorundadır. Ekoturizm ile ilgili Türkiye’de yapılmış olan lisansüstü tezler incelendiğinde, birçok farklı disiplinde çalışmalar olduğu görülmektedir. Özellikle su ürünleri, coğrafya, orman mühendisliği ve gıda mühendisliği gibi alanlarda çalışmalar yapıldığı belirtilmektedir (Akyurt ve Ültay, 2022). Bu durum, ekoturizmin sadece turizm sektörü ve bilimi içinde incelenmediğini, birçok farklı bilim alanı ile ilişkili olduğunu göstermektedir.

Ekoturizm, genel olarak turizm eğitimleri altında verilen bir turizm çeşidi olmakla birlikte, lisansüstü seviyede diploma derecesi sunulmaktadır. Bu durum, ekoturizmin lisans derslerinde yeterli olmadığını, lisans ve doktora seviyelerinde de ekoturizm ile ilgili bilim alanlarının açılması gerektiğini göstermektedir (Akyurt ve Ültay, 2021). Bu durumun belirtilmesinin sebebi, ekoturizmin diğer fen bilimleri alanlarında da incelenen bir konu olması neticesinde, öğrencilere öncelikli olarak bu bilincin eğitimler ile yerleştirilmesi gerekliliğidir. Bu turizm çeşidinden sürdürülebilir bir şekilde gelir elde edilmesinin en önemli yollarından biri, yöre halkının da ekoturizm bilincine kavuşturulması amacı ile eğitimler verilmesidir. Ekoturizmin, bir destinasyonda varlığı, doğanın nasıl korunması gerektiği, bu sürecin nasıl yönetileceği ve yerel halkın hangi konularda destek vereceği gibi unsurların öğretilmesi ile mümkün olacaktır.

Ekoturizm destinasyonlarında su ürünleri ile ilgili tesisler, günümüzde oldukça fazla sayıdadır. Bu tesislerin, ekoturizme hizmet etmesi ve doğaya zarar vermeyecek şekilde işletilmesi önemli bir husustur. Destinasyonlardaki su kaynaklarında balık ve diğer su ürünleri canlılarının yetiştirilmesi, beslenmesi ve işlenmesi söz konusudur. Bu faaliyetleri geliştirirken doğayı kirliletmeyen, çevreye ve diğer canlılara zarar vermeyen yapılaşmaların kurulması önem arz etmektedir. Bu durum gerçekleştirilmediği takdirde, doğanın tahribatı söz konusu olacak ve turizm açısından olumsuz sonuçlar ortaya çıkacaktır. Doğal, kültürel ve çevresel varlıklara, yerel geleneklere ve ürünlere odaklanan deneyime dayalı ekoturizm, daha varlıklı ve seçici turistleri kendine çekecektir. Bu nedenle, su ürünleri tesislerinin özelliklerinin turizme göre şekillendirilmesi ve doğaya uygun koşullarda yapılması gerekmektedir (Firdaus, 2018; Melikh, Voit ve Archybisova, 2019).

Çevresel unsurlar hakkında halkın eğitilmesi, ekoturizmin ve ilişkili diğer alanların sürdürülebilir bir şekilde gelişimini sağlayacaktır. Bu alanların başında da su ürünleri ile ilgili alanlar gelmektedir. Ekoturizmin, doğal unsurları içeren yapısı, bu tür destinasyonlardaki su kaynakları ve buna ilişkin su ürünleri yetiştiriciliğini kapsamaktadır. Günümüz turizm ve su ürünleri anlayışında, bir ekoturizm destinasyonundaki su kaynakları hem doğal ortamın bozulmaması hem de balıkçılık

alanındaki yetiştiriciliğin bir arada kullanılmasını gerektirmektedir. Her iki alanın birlikte uyum içinde kullanılması, doğanın tahribatını azaltacak, yöre halkının ekoturizmden gelir elde etmesini sağlayacak ve su ürünleri tesislerinin kurallara göre kurulmasına yardımcı olacaktır. Bu durum ekoturizm destinasyonlarında olduğu gibi deniz kıyılarında da mevcut sorunlar arasında gelmektedir. Denizlerde kurulan su ürünleri tesisleri ile ilgili sorunlar, birçok ülkede turizm sektörü ile çatışmalara yol açmaktadır. Dünyanın hem turizme hem de su ürünleri gıdalarına ihtiyacı olduğu düşünüldüğünde, bu sorunların araştırmalara konu olduğu görülmektedir. Turizm ve su ürünler alanları birbiri ile ortak çalışmalar yapmak zorunda olan ve her iki alanında birbirine ihtiyacı olan alanlar olmaya devam edecektir.

2. Su Ürünleri Tesisleşmesi ve Yetiştiriciliği

Su ürünleri yetiştiriciliği, aşırı avlanma nedeniyle dünya çapında balık stokunun hızla tükenmesi karşısında sofralık balık yetiştirmek için önemli bir sektör haline gelmiştir. Bununla birlikte, geleneksel su ürünleri yetiştiriciliği büyük ölçüde çevreye bağımlıdır. Su ürünlerinde atık yönetimi sorunları uzun vadede sürdürülebilir olunması için zorunlu olmakla birlikte, birçok ülkede tedbirler alınmadığı bilinmektedir. Su kalitesinin bozulmasından veya kirlilikten kaynaklanan yaygın hastalıklar ve hatta toplu balık ölümleri hakkında artan raporlar bulunmaktadır. Bu kirlilik, çiftçilik faaliyetinin kendisinden, doğal veya insan yapımı olaylar yoluyla dış kaynaklardan olabilmektedir. İşletmeler, hastalıkları tedavi etmek için aşı veya antibiyotik kullandığından, bu durum gıda güvenliği konusunda endişeler yaratmaktadır. Çiftlik balıklarından kaçan hastalıkların vahşi doğaya yayılması konusunda da endişeler içerek çalışmalar olduğu görülmektedir. Su ürünleri yetiştiriciliğinin kritik bir gıda kaynağı olarak devam etmesini sağlamak için bu konuların ele alınması gerekmektedir (Olsen, 2020).

Su ürünleri yetiştiriciliğinin su kalitesine etkisi kafesteki ya da havuzlardaki balıkları beslemek, ötrofikasyona yol açabilecek kıyı bölgelerine besin kaynağı olarak yansımaktadır. Bu durum, zehirli alg türleri de dahil olmak üzere artan alg büyümesine yol açarak suyu belirli eğlence etkinlikleri için daha az uygun hale getirebilmektedir. Bunun sonucu olarak turizm tesislerinin ve aktivitelerinin kısıtlanması söz konusu olabilmektedir. Kentsel gelişim, uygunsuz yapılaşmalar ve arıtılmamış kanalizasyonun atılması, kabuklu deniz ürünleri yataklarını ve derelerin doğal özelliklerini bozabilmekte, dolayısıyla su ürünleri yetiştiriciliğini olumsuz olarak etkileyebilmektedir. Su ürünleri yetiştiriciliği ile turizm çatışmaları genellikle kıyılarda ve nehirler üzerindeki kirlilik konularında yapılmaktadır. Gelecekte su ürünleri yetiştiriciliği operasyonları büyüdüğünde ve açık denizde daha derin sulara taşınması hedeflenirken, nehirler üzerinde yapılan tesislerin, atık kontrolü ve yapmış olduğu olumsuz etkilere ilişkin çalışmaların hızla devam ettiği bilinmektedir (Leow ve Tan, 2020; Uddin vd., 2021).

Su ürünleri yetiştiriciliği günümüzde büyümeye devam eden, nehirler üstünde ve denizlerde kurulan tesisler ile yapılmaya çalışan bir alandır. 2013'te Avrupa Komisyonu, AB düzeyinde ortak öncelikler ve genel hedefler sunan Stratejik İlkeler yayınlamış, daha yerel bir düzeyde, su ürünleri yetiştiriciliği kıyı topluluklarında, özellikle daha uzak kıyı bölgelerinde önemli bir işveren olabileceğini belirtmiştir. Bununla birlikte, tatlı su kaynakları üzerinde yapılan yetiştiricilik faaliyetlerinin de dünya genelinde yayıldığını ifade etmiştir. Su ürünlerinin ekonomik katkısı nedeni ile pek çok bölge ve topluluğun, aktif olarak su ürünleri yetiştiriciliği endüstrisinde yatırım yaptığı belirtilmektedir (EMSPP, 2023).

2.1. Su Ürünleri Sistemleri Sorunları

Su ürünleri yetiştiriciliğinde balık, kabuklular, algler ve diğer su hayvanları veya bitkilerinin yetiştirilmesi uzun süredir uygulanmaktadır. Küçük toprak havuzlardan veya plastik tanklardan başlayarak, artan iş ihtiyaçlarına hizmet etmek için çoklu havuzlara doğru gelişimler söz konusudur. Su ürünleri yetiştiriciliği ayrıca, balıkların yetiştirildiği nehirlerle ve kıyıya yakın su kütlelerine doğru gelişirken, balık çiftçiliklerinin artması sonucunda denizlerde kafeslerde su ürünleri yetiştiriciliği yapılmaktadır. Ayrıca, nehirler ve tatlı su kaynakları üzerinde kurulan tesisler ile bu ortamlarda gelişen balıklara yönelik yatırımlar da çoğalmaya başlanmıştır (Cojocarü vd., 2022).

Su ürünleri sistemlerinin kurulması neticesinde, su ürünlerinin yetiştirilmesi, beslenmesi ve işlenmesi sırasında zorluklar ve sorunlar ortaya çıkmaktadır. Özellikle doğanın korunması ve gelişimi açısından ortaya çıkan bu sorunlar, birçok araştırmanın konusu olmakla birlikte, ülke yönetimleri tarafından çözümler üretilmeye çalışılmaktadır. Bu sorunlar, su ürünleri ile birlikte turizm gibi birçok farklı sektörü de doğrudan etkilemektedir. Sorunların farklı bilimler tarafından ele alındığı ve çözümleri için dünya genelinde çabalar harcandığı bilinmektedir.

Su ürünleri sistemlerinin kurulması sonucunda ortaya çıkan sorunlar aşağıda verilmektedir (Ernst, Bolte & Nath, 2000; González & Piñeiro Antelo, 2020; Leow ve Tan, 2020):

- *Aşırı Yem ve Balık Atıklarından Kaynaklanan Kirlenme;*

Muhafazadaki yetiştirme alanının kirlenmesini önlemek için fazla yem ve balık atığının uzaklaştırılması gerekmektedir. Hızlı akan nehirlerde veya yeterli akışa sahip deniz boşluğunda, fazla yem ve balık atığı, ağ kafeslerinde yetiştirme ortamından uzaklaştırılabilmektedir. Ancak, balıkların popülasyon yoğunluğunun yüksek olması nedeniyle önemli miktarda fazla yem ve atıklar muhafaza içinde kalmakta ve su kalitesinin bozulması nedeniyle sağlık sorunlarına neden olmaktadır. Fazla yem ve balık atıklarının çevreye boşaltılması da endişeleri artıran diğer bir konudur. Bu durumun çevre

üzerindeki gerçek etkisi hâlâ araştırılırken, kirlilik bazı ülkelerde mevzuatın çiftliğin yerini değiştirmesini ve birkaç yılda bir deniz tabanının temizlenmesini gerektirmesine yol açmaktadır.

- *Yüksek Yoğunluklu Tarım Nedeniyle Hastalıkların Yayılması;*

Balık sağlığı, çiftliğin başarısı için kritik bir faktördür. Yüksek yoğunluklu bir ortam, uygun şekilde kontrol edilmezse, balık popülasyonu arasında hastalıkların kolayca yayılmasına her zaman eğilimli olacaktır. Su ürünleri yetiştiriciliğinde balık çiftliği, deniz bitlerinden kaynaklanan parazit istilasının kontrolünde de ortak bir zorlukla karşı karşıyadır. Bu deniz bitleri balığın derisine yapışarak çirkin lezyonlara neden olmakta ve balığın ticari değerini düşürmektedir. Aşırı durumlarda, uygun şekilde tedavi edilmediğinde, kümes popülasyonunda kitlesel ölümlere yol açabilmektedir. Vahşi doğada, yaşam döngüsünün bu bölümünde hayatta kalma oranı düşüktür, ancak ağ bölmelerinin yüksek yoğunluklu ortamında gelişmekte ve bu da hastalığın balık popülasyonu arasında kolay ve hızlı yayılmasına neden olmaktadır.

- *Balık Kaçışları;*

Açık ağ bölmeleri, yetersiz bakım veya kazalar nedeniyle balıkların kaçmasına karşı hassastır. Kaçan balıklar hastalık yayma potansiyeline sahiptir ve bazı durumlarda çiftlik balıkları çiftlik alanlarına özgü olmadığından ekosistemleri de olumsuz etkileyebilmektedir.

- *Çevrenin Etkisi;*

Açık doğaları nedeniyle, havuzlar ya da kafesler çevrenin etkisine göre şekillenmektedir. Hava olayları, seller, toprak kaymaları, deniz kazaları, kirlilik gibi unsurlar çiftlikte olumsuz etkilere neden olabilmektedir. Tarımsal çiftliklerden kaynaklanan endüstriyel kirlilik ve akıntılar hem çiftlik balıklarını hem de suları olumsuz etkilemektedir. Bu kirlilikler, kendi başına toksik olmasa bile, enjeksiyon nedeniyle hızlı yaygın alg büyümesini tetikleyebilmektedir. Bununla birlikte, balık çiftliklerindeki yemleme ve ilaçlama gibi uygulamalarda çevreye zarar verebilmektedir.

Gerek denizlerde gerekse de nehirler üzerinde kurulan balık tesisleri, uygun koşullarda yapılmadığı takdirde karşılıklı olarak olumsuz sonuçlara yol açabilmektedir. Bu nedenle, balık yetiştiriciliğinin belirli kanunlar çerçevesinde çevresel şartlar göz önüne alınarak kurulması gerekmektedir. Çevrenin kirlenmesi, uzun süreli bir temizleme işlemi gerektireceği için doğrudan insan hayatına olumsuz etkiler yapabilmektedir. Balık çiftliklerinde uygulanan sistemlerin, insan ve çevre şartlarına göre kurulması, sürdürülebilir çevre anlayışı gözetilerek dizayn edilmesi önem arz etmektedir. Günümüz gıda koşullarında insanların beslenmelerinde önemli bir yer edinen ve insanların sağlıkları açısından da gerekli olan balık tüketiminin, çevresel koşullar düşünülmeden

kurulması, gelecekte hem çevre unsurlarına ve diğere yaşamlara hem de insanların beslenmelerinde olumsuz etkilerde bulunabilmektedir. Bu nedenle, çevre kirliliğı yaratmadan, diğere canlıların ekosistemlerini bozmadan, insanların hem turizm gibi etkinliklere katılması hem de besin değeri açısından önemli olan balık ürünlerini tüketmesi için su ürünleri tesislerinin uygun koşullarda kurulması gerekmektedir. Aksi takdirde, insanların beslenmeleri konusunda sağlıklı olmayan ürünlerin üretilmesi söz konusu olabileceğı gibi, çevrenin tahribatına ve kirliliğe yol açacaktır. Bu durumun önlenmesi, yasal koşulların düzenlenmesi ve etkin şekilde kontrolü ile mümkün olacaktır.

2.2. Su Ürünleri Tesislerinde Teknoloji Kullanımı

Her sektörde olduğu gibi su ürünleri sektöründe de güncel teknolojilerinin kullanımı yapılmaktadır. Teknoloji, tüm sistem tasarımında önemli bir husustur. Temel sorunları ele almak için kullanılmakta ve üretim sistemlerinin etkili şekilde uygulanması için tasarlanmaktadır. Tesislerin işleyişinde ve balık yetiştiriciliğinde teknolojinin varlığı gerekli bir durum olup, bu işlevlerin çevresel durumlara ve insan sağlığına olumsuz etkiler yaratmadan kurulması gerekmektedir.

Su ürünleri tesislerinde kullanılan ve sistem içerisinde olması gereken teknoloji kullanımına ilişkin bazı ana başlıklar aşağıda verilmektedir (Firdaus vd., 2019; Kassem vd., 2021; Roy vd., 2021).

- *Enerji verimliliğı ve sistem tasarımı;*

Kapalı muhafaza sistemindeki fiziksel bariyer, tankı çevreden ve çevreyi tanktan yalıtılmaktadır. İki ortam arasında malzeme ve hastalık transferini veya iletimini bu durum önlemektedir. Tesislerde kurulacak olan sistemlerin çevresel faktörlere uyumlu şekilde olması, enerji konusunda verimliliğinin artırılmasına yönelik olarak tasarlanmaktadır.

- *Su kaynaklarının yönetimi;*

Balık yetiştirme tesislerinde su kaynaklarının etkin yönetimi gerekmektedir. Bu ortamlardaki yetiştirme tanklarındaki ortamın etkin kontrolü için su kalitesi, O₂, pH, sıcaklık, ORP (Oksidasyon-indirgeme Potansiyeli), nitratlar, nitrürler, amonyak ile patojenler için bir dizi sensör ve düzenli test yoluyla sürekli olarak izlenmelidir. Bilinen standart optimum seviyeler korunsa da veri analitiğı aracılığıyla iyileştirmeler yapılabilmektedir. Balık çiftliklerinin yönetimi sistemin kritik bir parçası olduğundan, erken tespit ve müdahale için sistemler tasarlanmaktadır.

- *Balık yetiştirme yönetimi;*

Balık beslenmesi, büyütmesi, yetiştirilmesi ile balık israfı en aza indirirken, teknolojinin kullanılması ile optimal kaynak kullanımı sağlanmaktadır. IoT sensörleri gibi sistemler, balığın büyüme hızına göre yem miktarının ve sıklığının otomatik olarak ayarlanmasını izlemektedir.

- *Otomasyon sistemleri;*

Otomasyon sistemleri daha yüksek verimlilik ve üretkenlik için sürecin tüm aşamalarında kullanılmaktadır. Balık üretim tesislerinde bu otomasyon sistemleri balık transfer sistemi, otomatik besleme sistemi, su kalite kontrolü, hasat teçhizatı ve balık işleme gibi konularda kullanılabilir. Otomasyon sistemleri daha yüksek verimlilik ve üretkenlik için sürecin tüm aşamalarında kullanılmaktadır. Balık üretim tesislerinde bu otomasyon sistemleri balık transfer sistemi, otomatik besleme sistemi, su kalite kontrolü, hasat teçhizatı ve balık işleme gibi konularda kullanılabilir.

- *İzleme teknolojisi;*

Hasat edilen balıkların ürün izlenebilirliği, gıda güvenliği konusunda önemli düzeyde tüketici güvencesi sağlamaktadır. Balıkların, parti bazında kaynağına, yem türüne, büyüme ortamına, hasat tarihine ve işleme tarihine göre izlenebilir olması, önemli avantajlar sağlamaktadır.

- *Verilerin analizi sistemi;*

Balık ve diğer su ürünlerinin veya türlerinin farklı ortamlara göre farklı oranlarda gelişip büyüyeceği kabul edilmektedir. Su yönetimi ve balık yönetimi sistemlerinden elde edilen veriler, her bir türün yetiştirilmesi için en uygun koşulların daha iyi anlaşılması için veri analitiği sistemleri yoluyla araştırılabilir ve incelenebilir. Bu veriler, gelecekte üretilecek olan su ürünlerinin yetiştirilmesinde, beslenmesinde ve işlenmesinde su ürünlerine tesislerine önemli faydalar sağlamaktadır.

- *Gıda güvenliği sistemleri;*

Su ürünleri tesislerinde balıkların saklanması, paketlenmesi ve korunmasına ilişkin sistemlerin mevcudiyeti gerekmektedir. Bu sistemlerin teknolojik olarak gelişmelerle birlikte güncellenmesi, tüketicilerin güveninin sağlanması ve ürünlerin pazarlanması açısından önem arz etmektedir. Teknolojik imkanlar kullanılarak balıkların ya da diğer su ürünleri canlılarının üretimi ve işlenmesi, raporlanarak sunulması, tüketim açısından önemli avantajlar sağlayabilmektedir.

Su ürünleri tesislerinin kurulmasından balıkların en son işlemler sonucunda paketlenmesine ya da satılmasına kadar her aşamada teknoloji kullanımının gerekli olduğu bilinmektedir. Bu teknolojik sistemlerin doğaya, diğer canlılara, çevreye ve insanların yaşamları ile sağlıklarına uygun şekilde kullanımı gerekmektedir. Teknolojinin kullanılması ile birlikte, balıkların veya diğer su ürünleri canlılarının üretiminde doğal yöntemlerin kullanımında etkin olarak yapıldığı görülmektedir. Özellikle besin değeri açısından değerli birer besin kaynağı olan su ürünleri, teknoloji ve doğal yöntemlerin bir arada kullanımını gerektirmektedir. Su ürünlerinin gerçekleştirildiği suların kirlilik durumu, balıklar için uygunluğu gibi konularda teknolojiden faydalanmak zorunlu hale gelmiştir. Bu durumun en önemli sebebi, insanların besin değerleri ve gıdaların üretimi gibi konularda günümüzde

çok daha hassas ve bilinçli olması, iletişim imkanlarının artması ile bu bilgileri kolaylıkla elde edebilmeleridir. Teknolojinin hayatın her alanında olduğu gibi su ürünleri yetiştiriciliğinde de kullanılması normal bir durum olup, önemli olan bu sistemlerin etkin bir şekilde yönetilmesidir.

Su ürünleri yetiştiriciliğini geleneksel toprak havuzlarda yapılması ile birlikte yüksek teknoloji tank sistemlerinde yapıldığı bilinmektedir. Özellikle geleneksel su ürünleri yetiştiriciliğinin karşılaştığı zorluklar göz önüne alındığında, yenilikçi ve uygun maliyetli bir çözüme ihtiyaç duyulmaktadır. Bu çözümün gıda güvenliğini sağlaması, sürdürülebilir olması ve aynı zamanda çevre dostu olması gerekmektedir. Farklı kültür balıkçılığı sistemlerinin karşılaştırma tablosu, su üzerindeki belirgin etkiyi, çevresel ayak izini ve çiftlikte yetiştirilen balıklara karşı vahşi avlanan balıkların algılanması üzerindeki potansiyel olumsuz etkiyi göstermektedir. Büyüme tanklarında çevreden fiziksel olarak izole eden hem tanklara su girişini hem de tahliyeden önce tanklardan gelen atık suları kontrol eden teknolojik akış sistemleri kurulmaktadır. Bu sistemler, balıkların israfını ve yetiştiricilikte kolaylıkları sağlamaktadır. Teknolojik sistemler, balıkların hassas bir şekilde yetiştirilmesi için elverişli bir ortam ile daha hızlı balık büyümesini, hayatta kalma ve daha yüksek üretkenlik durumunu sağlamaktadır. Uzun vadeli sürdürülebilirlik için doğanın daha yakından taklit edilmesi ile teknolojinin bir arada kullanılması gerekmektedir. Fazla yem ve balık atıkları, doğal ortamda olduğu gibi su bitkileri, kabuklular, yumuşakçalar vb. yetiştiriciliği için kullanılabilir (Giorgio vd., 2018). Bu durumların etkin şekilde yönetilmesi, teknolojinin kullanımının doğal sistemler ile birlikte ele alınması ile mümkün olabilmektedir.

3. Ekoturizmde Su Ürünleri Yetiştiriciliği

Su ürünleri üretimi ve tesisleri, denizlerde, göllerde ve de nehirlerde yapılmakta, insanların su ürünlerinden elde edilen besinleri tüketmeleri amacı ile ticari faaliyetler olarak yürütülmektedir. Bu kapsamda, denizlerde olduğu gibi ekoturizm destinasyonlarında olan su ürünleri tesislerinin olumlu ve olumsuz etkileri bulunmaktadır. Denizlerde, plajlar, su eğlenceleri ve otellerin kıyılardaki tesislerine ilişkin sorunlar yaşandığı, akademik çalışmalar ile de belirtilmektedir. Aynı durumun ekoturizm destinasyonları içinde bazı olumsuz sonuçlara yol açabileceği bilinmektedir. Su ürünleri tesislerinin ve dolayısıyla yetiştiriciliğinin ekoturizm amaçlı olarak ziyaretler gerçekleştiren turistlere etkisinin araştırılması, sürdürülebilir turizm ve su ürünleri tesislerinin etkinliği açısından önem arz etmektedir.

Denizlerde yapılmış olan su ürünleri ile ilgili yetiştiricilik tesisleri, plajların kirlenmesi, farklı deniz canlılarının deniz kıyılarına gelmelerini ve dolayısıyla da turistlerin tatillerini geçirdikleri sırada olumsuz etkilere yol açabilmektedir. Tesislerde kullanılan yemlerden dolayı kirlenmeler,

teknelerin yakıtlarından kaynaklı sorunlar ve doğaya verilen zararlar gibi konular, sus ürünleri yetiştiriciliği ile turizm sektörü arasındaki temel sıkıntılar arasında gösterilmektedir (EMSPP, 2023).

Bununla birlikte, denizlere kıyısı olan turizm tesislerinin de su ürünleri tesislerine etkisinin olumsuz olarak yansıdığı durumların söz konusu olduğu bilinmektedir. Eğlence amaçlı yapılan su sporları, seyahat tekneleri ve kruvaziyer gemilerinin su ürünleri tesislerine olumsuz etkilere sebep olduğu görülmektedir. Su sporları yapan insanların kafeslere çarpması, gezi teknelerinden atılan atıkların balıkların ya da diğer deniz canlılarının zehirlenmelerine neden olması ve otellerin atık sistemlerinin yasal kurallara uygun olmaması gibi durumlar, su ürünleri tesislerinin olumsuz şekilde etkilenmesine neden olmaktadır. Karşılıklı olarak hem su ürünleri hem de turizm sektörü açısından ortaya çıkan bu olumsuz durumların ortadan kaldırılması, her iki sektörün bir arada çalışabilecek şekilde dizayn edilmesi ve yasal mevzuatlarla belirlenmesi ile mümkün olabilecektir (Shishanova vd., 2020).

Ekoturizm destinasyonları genel olarak yayla ve orman gibi alanları kapsayan turizm alanları olarak ifade edilmektedir. Doğa ile baş başa olmak isteyen turistlerin tercih ettiği bu turizm çeşidinde, doğanın, çevrenin ve insanlar dışındaki diğer canlı türlerinin doğal ortamlarında görülmesi ile deneyimlenmesi arzu edilmektedir. Bu nedenle, ekoturizm hem doğanın korunmasını ve geliştirilmesini hedeflerken hem de şehir kalabalığından uzak bir ortamda dinlenme aktivitelerinin yapıldığı farklı turizm türlerini de içinde barındırmaktadır. Turizmin sadece deniz ile ilgili faaliyetlerden oluşmadığını bilen turistlerin, özellikle doğa ile ilgili turizm aktivitelerini tecrübe etmek amacı ile bu destinasyonlara gelmesi, ekoturizmden elde edilen gelirlerin artması ve çevre ile diğer canlılara duyarlı insanların artması, ekoturizmin günümüz önemli turizm çeşitlerinden biri olması durumunu ortaya çıkarmaktadır. Deniz kıyılarında kurulmuş olan su ürünleri tesislerinin karşılaştığı sorunlarının aynı şekilde ekoturizm destinasyonlarında olması mümkün değildir. Ancak, deniz ile nehir üzerinde kurulan su ürünleri yetiştiriciliğinin benzer nitelikleri gereği, doğa ve çevresel unsurlarla ilgili turizm sorunları benzer olabilmektedir (Akyurt, 2019; Pham, 2020).

Turizm için su ürünleri üretimi ile ilişkili politika geliştirme genellikle bölgesel ve yerel düzeyde yapılmakta ve nadiren ulusal düzeyde gerçekleştirilmektedir. Her ülke yönetiminin kendine göre kurallar ve yasalar ile bu dengenin sağlanması için önlemler almaya çalıştığı, ancak bu tedbirlere rağmen sorunların varlığının devam ettiği görülmektedir. Önemli bir çatışma itici gücü, sektörün çeşitliliği ve farklı turizm türleri ile ilgili ihtiyaçların çeşitliliğidir. Günümüzde, turistik çeşitlendirmeye yönelik bir eğilim vardır ve daha sürdürülebilir turizm biçimleri ortaya çıkmaktadır. Bunun neticesinde, su ürünleri tesisleşmesi ile turizm destinasyonlarının bir arada çalışabileceği araştırmalar ve planlamalar yapılmaya çalışılmaktadır (Castellani vd., 2018). Aynı durumun,

ekoturizm destinasyonları ile su ürünleri tesislerinin bir arada bulunduğu destinasyonlar içinde uygulanması gerekmektedir.

Ekoturizm destinasyonları üzerinde genel olarak yapılan üretim tesisleri alabalık ve tatlı su balıklarına yönelik olarak yapılmaktadır. Bu tesislerde balık üretiminin yapılması için bazı koşulların sağlanması gerekmektedir. Su ürünleri yetiştiriciliği açısından değerlendirildiğinde yetiştirilen, üretilen, beslenen ya da işlenen her balık tesisinin balıkların ve suyun özelliklerine göre farklı özellikleri olduğu bilinmektedir. Özellikle tatlı sularda yetiştirilen alabalık gibi balıkların yetiştirilmesinde su kalitesinin yüksek olması arzu edilen bir durumdur. Bu kapsamda, ekoturizm destinasyonlarındaki turizm tesislerinin ve turistlerin su kalitesi ve miktarı üzerinde etkilerinin olabileceği muhtemeldir.

3.1. Su Ürünleri Tesislerinin Özellikleri

Balıkların beslenmesi sürecinde ise su sıcaklığının durumu, sudaki oksijen içeriği, suyun pH durumu ve stok yoğunluğunun durumu gibi unsurlar gözetilmektedir. Su ürünleri yetiştiriciliğinin sürdürülebilir biçimlerinin uygulandığı alanlarda, bunlar turistlere kaliteli su ürünleri sağlayarak, ekoturizm bölgelerinin cazibesini artırabilmektedir. Ancak, kültür balıkçılığının geleneksel bir sektör olmadığı ya da yıllardır yoğunlaştığı yerlerde, turizm ile çatışmaların daha belirgin hale gelmesi muhtemeldir. Su ürünleri tesisleri özellikle nehir ve dereler üzerinde kurulduğu takdirde suyun özellikleri ile birlikte doğanın genel yapısı da dikkate alınmaktadır. Arazinin eğilimi, suyun diğer sularla beslenme durumu, yağmur ve sel gibi unsurlar ele alınarak tesisleşmeler yapılmalıdır (Butarbutar ve Soemarno, 2013). Su ürünlerinin yetiştirilmesinde ekoturizm alanları için vazgeçilmez turistik çekiciliklerden biri olan su kaynaklarının durumu, her iki sektöründe doğaya zarar vermeyecek şekilde ortak kullanımı ile mümkün olabilecektir.

Ekoturizm destinasyonlarında özellikle tatlı su balıkçılığı ile ilgili su ürünlerin yetiştirildiği, bu kapsamda da su kalitesinin ve miktarının önem arz ettiği bilinmektedir. Suyun kalitesi ve miktarı ile ilgili olarak teknik parametrelerin varlığı gerekmektedir. Bu parametreler aşağıda genel olarak sunulmaktadır (Karaman ve Yeşilayer, 2012).

- Parametre Sınır Değeri Sıcaklık 20 C'a kadar olmalıdır,
- Sudaki oksijen 7 mg/lt'nin üzerinde olmalıdır,
- Suyun pH değeri 5,5-8,5 arasında olmalıdır,
- Asit Bağlama Kapasitesi (SBV) 1,5 Vol/m³'ün üstünde olması gerekir,
- Ammonium miktarı 1,0 mg/lt'e kadar uygun olacaktır,
- Demir oranı, toplam 0,5 mg/lt'e kadar uygundur,

- Nitrit 0,2 mg/l't'e kadar, Nitrat ise 10 mg/l't'e kadar olmalıdır,
- Potasyumpermanganat (KmnO4) tüketimi 40 mg/l't'e kadar uygun olacaktır,
- Kimyasal oksijen gereksinimi 40 mg/l't'e kadar uygundur,
- Biyokimyasal oksijen gereksinimi 15 mg/l't'e kadar olmalıdır,
- Serbest CO2 (Larvalar için) 15 ppm/l't'nin altında olmalıdır,
- Serbest CO2 (Sofralık balıklar için) 30 ppm/l't'nin altında olmalıdır.

Suyun kalitesi, miktarı ve teknik parametreleri su ürünleri yetiştiriciliği açısından önem arz etmektedir. Su ürünleri tesislerine yakın destinasyonlarda su kaynakları üzerindeki ekoturizm tesislerinin bu su kaynaklarına etkileri doğal olarak suyun kalitesini ve miktarını etkileyebileceği gibi balıkların yetiştirilmesi için gerekli parametrelerin de değişimlerine yol açabilmektedir. Bu nedenle, su ürünleri tesislerinin kullanmış olduğu su kaynaklarının turistlerden ve turizm tesislerinden etkilenmemesi gerekmektedir. Yasal önlemler ve gerekli tedbirler alındığı takdirde her iki sektörün birbirine destek olacak şekilde çalışması mümkün olacaktır. Özellikle tatlı su kaynakları üzerinde dere ve nehirler üzerinde yapılaşan su ürünleri tesisleri ile birlikte, doğal göllerde ve baraj göllerinde de su ürünleri yetiştiriciliği yapılmaktadır. Son yıllarda baraj göllerinde kafeslerin görülmesi normal olarak karşılanan bir durum olmakla birlikte, bu su alanlarının da balık yetiştiriciliği açısından önemli kaynaklar haline geldiği görülmektedir.

Türkiye'de Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığının verilerine göre baraj gölleri, doğal göller ve akarsularda 1950 balık tesisi olduğu ve de yılda 243 bin ton balık üretildiği ifade edilmektedir. Bununla birlikte iç sularda kuluçkahanelerin 51 adet olduğu bildirilmektedir. İç sularda yapılan balık üretimlerinde türlerin alabalık, tatlı su levreği, somon, yılan balığı, sazan, yayın, karabalık, tilapya, mersin balığı gibi balıklar üzerine yapıldığı, tıbbi sülük, kurbağa, salyangoz ve su yosunu üretimlerinin de yapıldığı ifade edilmektedir. Yetiştiricilik şekillerinin ise ağ kafes, gölet, kuluçkahane, beton havuz ve toprak havuz şeklinde olduğu belirtilmektedir (Tarımorman.gov.tr, 2023).

3.2. Ekoturizm ile Su Ürünleri Tesisleri İlişkili Sorunlar

Ekoturizm destinasyonlarının son yıllarda doğal alanlara olan talebi arttırması, doğal olarak bu destinasyonların daha fazla insan tarafından ziyaret edilmesini, altyapı imkanlarının arttırılması için çalışmaların ve yatırımların yapılmasını, bu destinasyonlardaki yapılaşmanın artmasını ortaya çıkarmıştır. Turistik açıdan yoğunlaşan ekoturizm destinasyonları, doğal alanlara, diğer canlı türlerine ve yerel halkın yaşam koşullarına destek vermek amacını hedeflemektedir ancak, her ne kadar bu amaç ile yola çıkılmış olsa da, bu destinasyonlarda insan yoğunluğunun ve yapılaşmanın artmasına engel olamamaktadır. Bu nedenle, ekoturizm faaliyetleri ile bu destinasyonlarda kurulmuş

olan su ürünleri tesisleri arasında sorunların oluşmasına yol açmaktadır. Su ürünleri tesisleri, insanların beslenmelerinde önemli görev üstlenmekte, besin değeri açısından önemli olan su ürünlerinin insanlara sunulmasında aktif rol oynamaktadır. Bununla birlikte, su ürünleri tesisleri ülke ve bölge ekonomisine önemli katkılar sağlamaktadır. Aynı zamanda, ekoturizm tesisleri de ülke ve bölge halkının ekonomik açıdan refahı için önemli tesisler konumundadır. Bu iki sektörün bir arada çalışması ve ekonomik gelir sağlaması ancak mevcut sorunların en aza indirilmesi ile mümkün olacaktır.

Su ürünleri tesisleri ile ekoturizm arasında ortaya çıkan bazı sorunlar aşağıda maddeler halinde özetlenmektedir (Farrell ve Runyan, 2001; Firdaus, 2018; González ve Piñeiro Antelo, 2020; Leow ve Tan, 2020).

- İnsan nüfusunun artması ve su ürünlerine olan talebin artması, daha fazla su ürünleri tesislerinin kurulmasına, dolayısıyla doğadaki su kaynaklarının kullanımının artmasına yol açmaktadır. Bu durumun sonucu olarak, bu su kaynaklarından faydalanan turizm tesislerinin su kullanımlarında sorunlar ortaya çıkmaktadır.
- Su kaynakları üzerindeki ekoturizm destinasyonları, turistler ve turizm tesislerinin su kullanımı nedeni ile miktar ve özellik olarak bozulmalara neden olmaktadır.
- Turizm tesislerinin yapılaşmalarında atık yönetimlerinin etkin yapılmaması, su kaynaklarının kirlenmesine yol açmaktadır.
- Su ürünleri tesislerinin yemleme ve ilaçlama gibi faaliyetleri su kaynaklarını kirletebilmektedir.
- Su kaynaklarının kullanımının artması, doğaya ve bu su kaynaklarından yararlanan diğer canlı türlerine zarar verebilmektedir.
- Ekoturizm destinasyonlarının önemli özelliklerinden biri doğal ortamın görünümüdür. Su ürünleri tesislerinin yanlış olarak yapılaşması halinde, doğal güzelliklerin bozulması ve görüntü açısından uygun olmayan durumların ortaya çıkması mümkün olabilmektedir.
- Denizlerde su kafesleri açılara alınabilirken, tatlı su kaynakları üzerinde kurulan su ürünleri tesislerinin farklı yerlerde konumlanma ihtimali yoktur. Bu durum sonucunda insanların kullandığı su kaynaklarının etkilenmesi sonucu ortaya çıkabilmekte, su kaynakları diğer canlı türleri için yetersiz kalabilmektedir.
- Su ürünleri tesislerinin kullandığı su kaynakları üzerindeki turistik olta balıkçılığı ve su sporları gibi turizm faaliyetleri su kaynaklarının kirlenmesine yol açabilmektedir.
- Su kaynakları üzerinde özellikle ağaç yoğunluğunun turistik tesis yapımı nedeni ile yok edilmesi, su taşkınlarına ve erozyonlara yol açabilmekte, bu durumun sonucu olarak su

ürünleri tesislerinin zarar görmesi ve balıkların ölmesi gibi durumlar ortaya çıkabilmektedir.

- Özensiz inşa edilen su ürünleri tesisleri, doğal yapının bozulmasına yol açabilmekte, bunun sonucu olarak diğer canlı türlerinin yaşam alanları ile yöre halkının su kaynaklarının olumsuz olarak etkilenmesine yol açabilmektedir.
- Su ürünleri tesislerinde kullanılan kimyasallar turizm tesislerinin su kaynaklarını olumsuz etkileyebilmekte, aynı zamanda turizm tesislerinin kullandığı kimyasallarda su kaynaklarını, dolayısıyla su ürünleri tesislerinin olumsuz olarak etkilenmesine sebep olabilmektedir.
- Doğa ve diğer canlı türleri hem su ürünleri hem de ekoturizm tesisleri nedeni ile olumsuz olarak etkilenebilmektedir. Çevreye verilen zararlar nedeni ile doğada bozulmalar ve canlı türlerinde azalmalar görülebilmektedir.
- Eğlence amaçlı olarak turizm kapsamında nehirler ya da göller üzerinde yapılan aktiviteler, su ürünleri yetiştiriciliğinde balıklara zarar verebilmektedir.
- Ekoturistlerin çevre bilincine sahip olan insanlar olması, doğaya karşı hassas olmalarını sağlarken, su ürünleri tesislerini doğayı bozan işletmeler olarak görmesi nedeni ile ekoturistler ile su ürünleri tesisleri arasında çatışmalar ortaya çıkabilmektedir.
- Her iki sektör arasındaki diyalog eksikliği ile yasal kuralların birbiri ile çatışması gibi hem yasal hem de iletişimsel sorunlar ortaya çıkabilmektedir.

Ekoturizmin ve su ürünleri alanının karşılıklı olarak birbiri ile sorunları olduğu ve de bu sorunlara yönelik olarak çatışmalar yaşandığı bilinmektedir. Yasal mevzuatların her iki sektöründe doğal alanları, çevreyi ve diğer canlı türlerini kapsayacak şekilde düzenlenmesi, sektörlerin birbirinin gelişimi ve sürdürülebilir yapıya kavuşmaları için bir arada çalışması gerekmektedir. Her iki sektöründe ekonomik katkısı nedeni ile yerel halklar için gerekli olduğu düşünüldüğünde, bu sektörler arasındaki sorunların giderilmesi ve doğanın korunması için çalışmalar yapılması gerekmektedir.

Sonuç ve Öneriler

Su ürünleri yetiştiriciliği, çevresel etkilerinden dolayı genellikle olumsuz bir imaja sahip olabilmektedir. Bununla birlikte, gerçek etkileri büyük ölçüde aldığı biçime, operasyonların boyutuna ve seçilen teknolojik modalitelere bağlıdır. Hedeflenen bilgiler, turistler ve yerel halk tarafından daha sürdürülebilir su ürünleri yetiştiriciliği biçimlerinin kabulünü gerektirmektedir. Bu durum hem turizme hem de su ürünlerine fayda sağlayarak, güvenli ve çevre dostu bir sistemi ortaya çıkarabilecektir.

Çalışma, su ürünleri tesislerinin ekoturizm destinasyonlarında olması durumunda sorunlara ve çözüm önerilerine odaklı olarak hazırlanmıştır. Su ürünleri tesislerinin ekoturizm destinasyonlarındaki olumlu ve olumsuz etkileri ele alınarak, turizm aktivitelerinin gerçekleştirilmesi ile su ürünleri tesislerine etkileri ortaya konulmaya çalışılmıştır. Su ürünleri tesisleri ekoturizm destinasyonlarında baraj göllerinde, nehirlerde ve göller üzerinde konumlanmış durumdadır. Çevrenin ve diğer canlı türlerinin olumsuz olarak etkilenmemesi için su ürünleri tesislerinin yapısal koşullarının, besleme, işleme ve yemleme aşamalarının doğa koşullarına uygun yapılması ve de atık yönetim sisteminin oluşturulması gerekmektedir. Ekoturizm ile ilgili tesislerin ve aktivitelerinin ise su ürünleri tesislerinin temel unsuru olan su kaynaklarına zarar vermeyecek şekilde yapılması uygun olacaktır. Su kaynaklarının kirlenmesi, diğer canlı türlerinin ve doğanın yapısının bozulması hem su ürünleri tesislerini hem de ekoturizmi olumsuz olarak etkileyecektir.

Su ürünleri yetiştiriciliğinden elde edilen gıda üretiminin, artan nüfusu beslemek için gerekli olduğu yaygın olarak kabul edilmektedir. Mevcut su ürünleri yetiştiriciliği yöntemlerinden elde edilen yoğun çiftçilik, çevre üzerindeki gerçek etkisi ve ekosistem üzerindeki sürdürülebilirliği konusunda önemli endişelerin azaltılması gerekmektedir. Ülke yönetimlerinin bu risklerin bazılarını azaltmak için mevzuatlar çıkardığı, ancak bu önlemlerle bile çevre üzerindeki olumsuz etkileri gideremediği görülmektedir. Çevreye yönelik risklerle ilgili endişeler olsa da, diğer önemli husus ise gıda güvenliğinin sağlanması endişesidir. Balıkların yetiştirilmesinde oluşacak hastalıklar ve olumsuz durumlar gıda güvenliği konusunda endişeleri arttırmaktadır.

Su ürünleri tesisleri ile ekoturizm arasındaki bu zorunlu ilişkinin çevreye, doğaya, balık yetiştiriciliğine, yerel halkın yaşamına ve ekoturizme olumlu şekilde yansması için çalışmada elde edilen sorunlara ilişkin aşağıdaki öneriler sunulmaktadır.

- Su ürünleri tesislerinin su kaynaklarını kirletmeyecek şekilde dizayn edilmesi, doğaya ve diğer canlı türlerine zarar verecek kimyasalları kullanmayarak yapılması uygun olacaktır,
- Ekoturistlerin ve ekoturizm tesislerinin su kaynaklarını kirletmeyecek ve olumsuz şekilde etkilemeyecek şekilde yapılandırılması gerekmektedir,
- Su ürünleri tesislerinin yapılaşması sırasında su kaynaklarının yönünü değiştirmeden yapılması uygun olacaktır,
- Balıkların beslenmesinde ve işlenmesinde atıkların yasalar çerçevesinde çevreye zarar vermeden yapılması gerekmektedir,
- Turistlerin kullanabileceği alanlar oluşturularak, balık ürünlerinin turistlerin hizmetine sunulması ve tesislerin yeme-içme şeklinde dizayn edilmesi hem su ürünleri açısından hem de turistik talep açısından olumlu etkiler sağlayacaktır,

- Balık ürünlerinin turistlere taze ve anında sunumunu sağlayacak gastronomi çeşitlerinin yapılması uygun olacaktır,
- Doğanın kirlenmemesi, diğer canlı türlerinin korunması ve yöre halkının hem su ürünlerinden hem de ekoturizmden gelir elde etmesini sağlayacak yasal süreçlerin işletilmesi gerekmektedir,
- Turizm ve su ürünlerinin birlikte ele alınması ve de pazarlanması yapılmalı, destinasyonların her iki sektörü geliştirecek şekilde dizayn edilmesi uygun olacaktır.

Su ürünleri tesislerinin nehirler, göller ve dere yatakları üzerindeki varlığının zorunlu olması nedeni ile ekoturizm ile iç içe şekilde ele alınması gerekmektedir. Her iki sektöründe hem ekonomik hem de sosyal olarak insanlara katkısının varlığı nedeni ile bu konuda ortak çalışmalar yapılmalıdır.

Konu akademik olarak ele alındığında özellikle içerik analizi ile çalışmaların niteliklerinin ortaya konması uygun olacaktır. İçerik analizi, sosyal, eğitim ve fen bilimlerinde kullanılabilen, çalışmaların yöntem, amaç, genel hedefler ve teknik özellikler gibi birçok konunun incelendiği bir yöntem çeşididir (Ültay, Akyurt ve Ültay, 2021). İçerik analizi ile su ürünleri ve ekoturizm arasındaki ilişkilerin neler olduğu ortaya konmalı, bu konuda gelecekte çalışma yapacak olan akademisyenlere hangi konuların çalışıldığı gösterilmelidir. Böylelikle, konu ile ilgili gelecekte yapılacak çalışmalar daha nitelikli ve konu odaklı olacaktır. Çalışmanın su ürünleri ile ekoturizm arasındaki ilişkiler hakkında çalışma yapan akademisyenlere yol göstermesi, bu sektörlerde çalışan ve yatırım yapan işletmecilere bilgi sağlaması temel amaç olarak belirlenmiştir. Su ürünleri ile ekoturizm, aynı destinasyonda faaliyet gösteren iki farklı alan olsa da birlikte çalışması gereken sektörler olarak sürdürülebilir kalkınmaya destek olacaktır.

Kaynakça

Akyurt, H. (2019). Ekoturizm: Türkiye'deki Gelişimi ve Mevcut Durumu. Gece Akademi, Editör: Sait Erdal Dinçer, Sinan Sönmez, Mustafa Bostancı, Ertan Özçoban, *Sosyal, Beşerî ve İdari Bilimler Alanında Araştırma ve Değerlendirmeler, Cilt-2*, ss. 353 -367, Ankara: Gece Akademi.

Akyurt, H. & Ültay, E. (2022). Ekoturizm ve Ekoturizm Rehberliği Eğitimi Lisansüstü Tezlerinin Bibliyometrik Analizi, *Dünya Multidisipliner Araştırmalar Dergisi*, 5(2), 56–70.

Akyurt, H. & Ültay, E. (2021). Üniversite Düzeyinde Turizm Eğitiminin Mevcut Durumu ve Turizm Sektörü Beklentileri. Editör: Doç. Dr. Çatalcalı Ceylan Ayşe, Dr. Özbay Ferhat, Dr. Özomay Zafer, Dr. Öğretim üyesi Kurt Mustafa Batuhan, *Sosyal ve Beşerî Bilimlerde Araştırma ve Değerlendirmeler, Cilt-2*, ss. 159 -187, Ankara: Gece Kitaplığı.

Bunruamkaew, K. & Murayama, Y. (2011). Site suitability evaluation for ecotourism using GIS & AHS: A case study of Surat Thani province. Thailand, *Social and Behavioral Sciences*, 21, 269-278.

Butarbutar, R. & Soemarno, M. (2013). Environmental effects of ecotourism in Indonesia. *Journal of Indonesian Tourism and Development Studies*, 31(3), 97-107.

Cojocar, A. L., Liu, Y., Smith, M. D., Akpalu, W., Chávez, C., Dey, M. M., Dresdner, J., Kahui, V., Pincinato, R. B. M. & Tran, N. (2022). The “Seafood” System: Aquatic Foods, Food Security, and the Global South, *Review of Environmental Economics and Policy*, 16(22), 306–326.

Castellani, C., Carrer, S., Bocci, M., Ramieri, E., Depellegrin, D., Venier, C. Sarretta, A. & Barbanti, A. (2018). *MUSES Project, Case study 6: Coastal and Maritime Tourism and Oil and Gas Decommissioning as Drivers for Potential Multi-Use in the Northern Adriatic Sea*. Online at <https://sites.dundee.ac.uk/muses/wp-content/uploads/sites/70/2018/02/ANNEX-9-CASESTUDY-6.pdf>.

Ernst, D. H., Bolte, J. P. & Nath, S. S. (2000). AquaFarm: simulation and decision support for aquaculture facility design and management planning. *Aquacultural Engineering*, 23, 121-179.

European Maritime Spatial Planning Platform (EMSPP). (2023). *Aquaculture and Tourism*. (Erişim Tarihi: (25.01.2023). <https://maritime-spatial-planning.ec.europa.eu/sector-information/aquaculture-and-tourism>.

Farrell, B.H. & Runyan, D. (2001). Ecology and tourism. *Annals of Tourism Research*. 18, 26- 40.

Firdaus, F. (2018). Potency of Integrated Cultural Tourism Development at Maninjau Lake Area, West Sumatera. *Mimbar. Jurnal Sosial Dan Pembangunan*, 34(1), 72–82.

Firdaus, F., Shalihin, S., Anggreta, D.K., Yasin, F. & Tutri, R. (2019). Improving The benefits of karamba into tourism activities: an effort to reduce the Ecological impact of aquaculture in maninjau lake, Indonesia. *GeoJournal of Tourism and Geosites*, 26(3), 726–736

Giorgio, A., Jose, B.A.H., Hernando, S.M., Andres, V.D.D., & Lucia, L.D.O. (2018). Coastal Tourism Importance and Beach Users’ Preferences: The “Big Fives” Criteria and Related Management Aspects. *Journal of Tourism Hospitality*, 7(2), 347-348.

González, R. C. L. & Piñeiro Antelo, M. de los Á. (2020). Fishing Tourism as an Opportunity for Sustainable Rural Development—The Case of Galicia, Spain. *Land*, 9(11), 437-453.

Karaman, S. & Yeşilayer, N. (2012). Alabalık Tesisleri ve Havuzlarının Planlama İlkeleri. *Türk Bilimsel Derlemeler Dergisi*, 5(2), 138-146.

Kassem, T., Shahrour, I., El Khattabi, J. & Raslan, A. (2021). *Smart and Sustainable Aquaculture Farms. Sustainability*, 13, 10685. <https://doi.org/10.3390/su131910685>

Leow, B.T. & Tan, H.K. (2020). Technology-Driven Sustainable Aquaculture for Eco-tourism. In: Wang, C., Lim, S., Tay, Z. (eds), *WCFS2019. Lecture Notes in Civil Engineering*, Singapore: Springer, https://doi.org/10.1007/978-981-13-8743-2_11

Melikh, T., Voit, D. & Archybisova, D. (2019). Aquacultural Integration in Recreational Tourism: Features of Development and Management of Coastal Territories. *Baltic Journal of Economic Studies*, 5(5), 84-89.

Olsen, T. O. (2020). Fish Farming in Floating Structures. In: Wang, C., Lim, S., Tay, Z. (eds), *WCFS2019. Lecture Notes in Civil Engineering*, Singapore: Springer, https://doi.org/10.1007/978-981-13-8743-2_11

Pham, T. T. T. (2020). Tourism in marine protected areas: Can it be considered as an alternative livelihood for local communities? *Marine Policy*, 115, 1-7.

Roy, S.M., Jayraj, P., Machavaram, R., Pareek, C. M. & Mal, B. C. (2021). Diversified aeration facilities for effective aquaculture systems—a comprehensive review. *Aquacult Internatioanl*, 29, 1181-1217.

Shishanova, E.I., Bagdasarian, A. S., Semak, A. E., Frolov, A. L. & Sharonin, P. N. (2020). Integrated Use of Multitrophic Aquaculture Resources in the Recreational Business. *Journal of Environmental Management and Tourism*, 3(43), 714-720. DOI:10.14505/jemt. v11.3(43).25

T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı. (2023). Yetiştiricilik Daire Başkanlığı İç Su Balıkları Yetiştiriciliği. (Erişim Tarihi: 30.01.2023). https://www.tarimorman.gov.tr/BSGM/Lists/Haber/Attachments/79/Yet_Icsu_NKAVUZ.pdf

Turan, M. & Akyurt, H. (2021). Turizm Yöneticilerinin Ekoturizm Algısının AHP Yöntemi ile Belirlenmesi Giresun İli Örneği, *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(24), 660–678.

Uddin, M.M., Schneider, P., Asif, M.R.I., Rahman, M.S. & Arifuzzaman, M.M.H. (2021). Fishery-Based Ecotourism in Developing Countries Can Enhance the Social-Ecological Resilience of Coastal Fishers—A Case Study of Bangladesh. *Water*, 13, 292. <https://doi.org/10.3390/w13030292>

Ültay, E., Akyurt, H. & Ültay, N. (2021). Sosyal Bilimlerde Betimsel İçerik Analizi, *Ibad Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(10), 188–201.

Wood, M.E. (2002). *Ecotourism: principles, practises & policies for sustainability*, United Nations Environment Programme. France: United Nations Publication.

ARRANGEMENT OF ROAD PASS PERMISSION WITH LOGARİTHMİK METHOD IN GAS STATION PROCESSED RECONSTRUCTION ISLANDS*

Selim TAŞKAYA**

Makale Bilgisi/Article Info

Geliş/Received: 28/12/2022; Düzeltme/Revised: 22/01/2023

Kabul/Accepted: 01/02/2023

Araştırma Makalesi / Research Article

Atıf/Cite as: Taşkaya, S. (2023). Arrangement of Road Pass Permission With Logarithmic Method In Gas Station Processed Reconstruction Islands. *DÜMAD (Dünya Multidisipliner Araştırmalar Dergisi)*, 6(1), 133-141. <https://doi.org/10.58853/dumad.1225872>

Abstract

In terms of showing the details of the zoning islands within themselves, the zoning plans show different places under the application roof as additions, locations and revisions in a scale of 1/1000. In the zoning plan of 1000, some zoning islands are processed as gas station areas according to the condition of the road networks. The most critical problem in the processed gas station areas is to determine which way to enter and exit the gas station. In other words, it is the job of editing the road pass permission status. Especially in our country, this situation can be realized with the opinion of two different institutions. In this way, it is determined how many meters of road pass permission will be taken from the side of the municipality or highways, from the route under its own road dominance, from the wide part of the road and taking into account various parameters such as this. As a method, when the legal regulation with a certain upper and lower limit is considered as an exponential logarithmic function, this process can be done by determining the floor and ceiling in the logarithmic interval from bottom to top.

Key Words: Gas stations, Logarithm, Road Transition Status, Zoning plan, Lots.

BENZİNLİK İŞLENMİŞ İMAR ADALARINDA LOGARİTMİK METOT İLE YOL GEÇİŞ İZİN DURUMU DÜZENLENMESİ

Özet

İmar planları kendi içerisinde imar adalarının detaylarının gösterimi açısından uygulama çatısı altında ilave, mevzi ve revize olarak 1/1000'lik ölçekli şekilde farklı yerleri gösterir. 1000'lik imar planında da bazı imar adaları yol ağlarının durumuna göre benzinlik alanları olarak işlenirler. İşlenen benzinlik alanlarında en kritik problem benzinlik alanına hangi yoldan giriş çıkış yapılacağını belirlemektir. Yani yol geçiş izin durumunu düzenleme işidir. Özellikle ülkemizde bu durum iki farklı noktadaki kurumdan görüş alınması ile gerçekleşebilmektedir. Belediye ya da

* Bu araştırma sürecinde; TR Dizin 2020 kuralları kapsamında “Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesinde” yer alan tüm kurallara uyulmuş ve yönergenin ikinci bölümünde yer alan “Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiğine Aykırı Eylemlerden” hiçbiri gerçekleştirilmemiştir. Ayrıca bu araştırma “Etik Kurul İzni” gerektirmeyen bir çalışmadır.

** Öğr. Gör., Department of Architecture and Planning, Artvin Çoruh University, (e-posta: selim_taskaya@artvin.edu.tr, ORCID ID:0000-0002-4290-3684).

karayollarından kendi yol hakimiyetindeki güzergahtan yolun geniş kısmından ve bunun gibi çeşitli parametreler göz önünde bulundurularak kaç metre yol geçiş izni alınacağı taraftan çekileceği bu şekilde belirlenmiş olur. Metot olarak ise alt sınırı ve üst sınırı belli olan yasal yönetmelik üstel logaritmik bir fonksiyon gibi düşünüldüğünde logaritmik alttan üstte giden aralıkta taban ve tavan belirlenmesi ile bu işlem yapılabilir.

Anahtar Kelimeler: Benzinlik alanları, Logaritma, Yol geçiş durumu, İmar planı, Ada.

Introduction

With the effect of population growth and socio-economic reasons, the quality of life in small settlements has decreased, and it has been insufficient to meet the needs of the people living in these regions. This situation has brought about migration to big cities. Of course, it should not be forgotten that the situation is not different in big cities. People had to leave their settlements to live a better life. This issue has led to agglomeration in cities (Namlı, 2017). Today, zoning plans, in other words, planning related to zoning, make their weight felt even more as a result of urbanization and increasing migration from rural to urban areas. The increasing population and the desire for quality life disrupt the absorbable dynamics of cities by forcing them, and as a result of this process, the authorities who are in charge of planning are pushing to find new methods and take the lead (Namlı, 2017). The extent of urbanization, which is a dynamic process, has led to the differentiation of the roles of cities and the problems they face (Gökyurt et al., 2015; Namlı, 2017). In addition to population growth and migration, industrialization, concentration of economic activity area in big city centers, education quality, etc. reasons lead to agglomeration in cities. Infrastructure and superstructure facilities, transportation investments, activities in the fields of health, education, culture and tourism always constitute the main subject of planning. In addition, the protection of the environment, image and natural resources, which are increasingly important today, and the prevention of interference with the naturalness of the vegetation is another aspect of the planning phenomenon. So much so that in order to create housing and other social facilities, which are the most basic needs of civilized people, there is a need for a regular urbanization with livable spaces and new lands to be produced in a planned manner (Koçak et al., 2015; Namlı, 2017). Although the main purpose of planning is livable cities and therefore public benefit, the regulations to be made create some obligations and obligations not only for the institutions authorized to make this regulation, but also for individuals (Onar, 1966; Günday, 2011; Akyılmaz et al., 2014; Namlı, 2017). Planning, as a concept, is a way of thinking that is thought ahead from a certain moment; It is the sum of studies aimed at examining possibilities, possibilities, comparison activities, and establishing regular relations between individuals and their communities and their environment (Kalabalık, 2014; Namlı, 2017). The zoning plan is; It is prepared in order to provide a healthy structure for the physical environment, which closely affects personal and family happiness and social life in human, society, environmental relations, to direct the location choices and development trends of investments, and to determine the balance of protection and use

of the soil in the most rational way (Tamer, 2010). Implementation zoning plans are one-to-one, continuous and mixed plans and contain detailed zoning provisions. For this reason, it is open to discussion and has difficulties in practice. Implementation zoning plans also contain general provisions. Although these legal texts are single or general in nature, they keep themselves alive as the most important function of urbanization (Namlı, 2017).

Theoretical Framework and Scope

Although the concept of planning can be evaluated with different approaches, its general meaning is; It refers to a goal to be reached at the last stage and the process to be followed for this purpose (Yavuz, 2017). Preparations made before taking action in order to reach a conceptually determined goal are the process of decision-making and selection, and it creates the thought system that will lead the action/action, thus bringing the theoretical hypothetical structure leading the action and determining the way of thinking (Atalık, 1984). Reflecting many professional disciplines in the physical space in line with the development purpose; It is the highest level of space produced by the human mind to meet the housing (housing), economic (trade/industry) and social (cultural/artistic) needs of the people of the city (Erses et al., 1998). In general, planning is a method of doing something or systematically organizing what needs to be done to achieve a goal (Hall, 2002). In planning, a road map is determined by considering the current situation and possible developments in the process. The determined roadmap leads us to the goal at the end of the process, and the initially thought outputs are achieved. If an evaluation is made for cities, the intended outputs will be plans at different scales (Yavuz, 2017). Zoning legislation, which forms the basis of urban planning principles; Consisting of laws, decrees, statutes, regulations, circulars and communiqués related to zoning, especially the Constitution; They are general regulatory and administrative procedures in plans of all types and sizes (Tanrivermis et al., 2016; Yavuz, 2017).

Material and Method

As is known, each abelian group G can be viewed as a vector space on Z . If an R ring is substituted for the F object in the vector space definition, the algebraic structure obtained is called a vector space on the R ring, or a modulus expression on the R ring is used instead of this expression. As can be understood from here, the concept of module is a generalization of the concept of vector space. Many of the concepts related to vector space also apply to modules. For this reason, modules are one of the important algebraic structures used in many branches of algebra and mathematics (Turp, 2019).

G is a group, $x, y \in G$, Let y be an element of the subgroup produced by y, x .

$$x^m = y \quad (1)$$

so as to be $m \geq 1$ The problem of finding the integer is called the discrete logarithm problem (ALP) for group G . $x^m = y$ The smallest integer m that fulfills y is called the logarithm (index) of the element y with respect to the element x , and $m = \log_x(y)$ or $m = \text{ind}_x(y)$ shown with (Turp, 2019).

Each for, $a, b \in F_p^*$

$$\log_g(ab) = \log_g(a) + \log_g(b) \quad (2)$$

$$\log_g(ab) \equiv \log_g(a) + \log_g(b) \pmod{p-1} \quad (3)$$

is In that case \log_g As in the classical logarithm function, multiplication turns into addition (Turp, 2019).

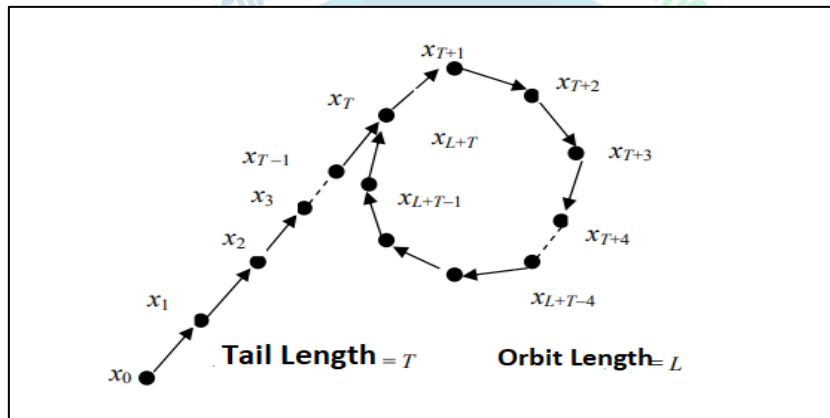

Figure 1. The trajectory of x_0 in Pollard's ρ algorithm (Silverman 2009; Turp, 2019).

Let S be a finite set with N elements and a function $f : S \rightarrow S$. Starting term $x_0 \in S$ including x_0, x_1, \dots a series of points $x_i = f(x_{i-1}) = f \circ f \circ \dots \circ f(x_0)$ be defined as $i \geq 0$ including (x_i) in the series x_{T-1} the largest integer T , to appear only once, and $x_{T+L} = x_T$ the smallest integer will be L (Turp, 2019).

That is, a closed field closure occurs when the basis length is taken logarithmically as a trajectory from an alignment. Moving inwards from the parcel boundary in the closed area, this can be done within the framework of logic.

Findings and Discussion

Gas station areas are processed as zoning islands at critical points in the zoned areas where the width of the road networks is excessive and the general lines are distance points. In addition, its precedents and heights can be processed as a property on the island or parcel in a way to meet social needs such as fuel or commercial wedding halls. In our study, we tried to explain with examples how to enter and exit the gas station in these parcels or islands with logarithmic logic. The road pass permit is one of the documents issued in a way specific to gas station areas. While making this arrangement, the most important event is the process of determining the institution to which the road takes its facade

and, accordingly, the session area to be drawn inward from the part where the entrance and exit point will be made.

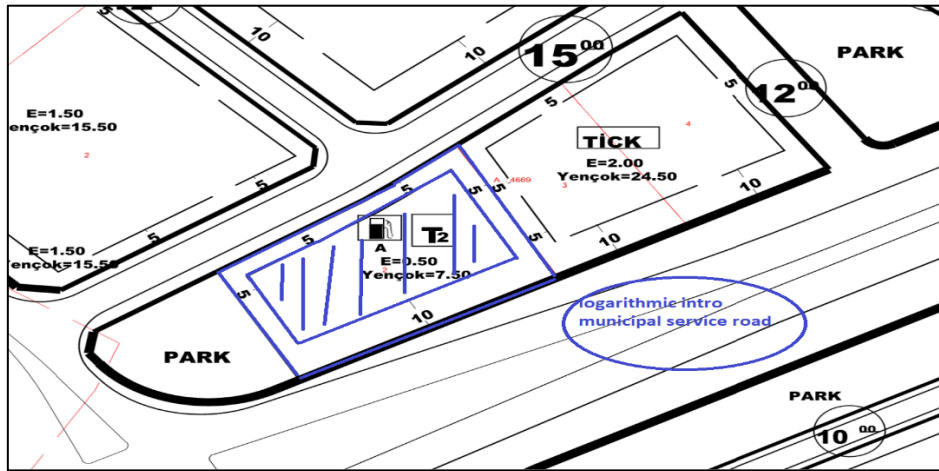

Figure 2. The view of the gas station parcel

Looking specifically at the figure $\log_g(ab) \equiv \log_g(a) + \log_g(b) \pmod{p-1}$ with the logic of being able to enter and exit the gas station from the road in the range of 10 to 100 meters, where the front is wide, the distance to the interior is given from the widest road from that front. This is called a road pass permit, if this road in the range of 10-100 meters belongs to the municipality, if it is a road belonging to the highways, it is drawn according to the vehicle regulation. The road pass permit status is determined by drawing a minimum of 10 meters on the roads belonging to the municipality and at least 25 meters in depth from the front on the roads belonging to the highways. It is drawn from the parts called side or backyard distance according to the planned type zoning regulation.

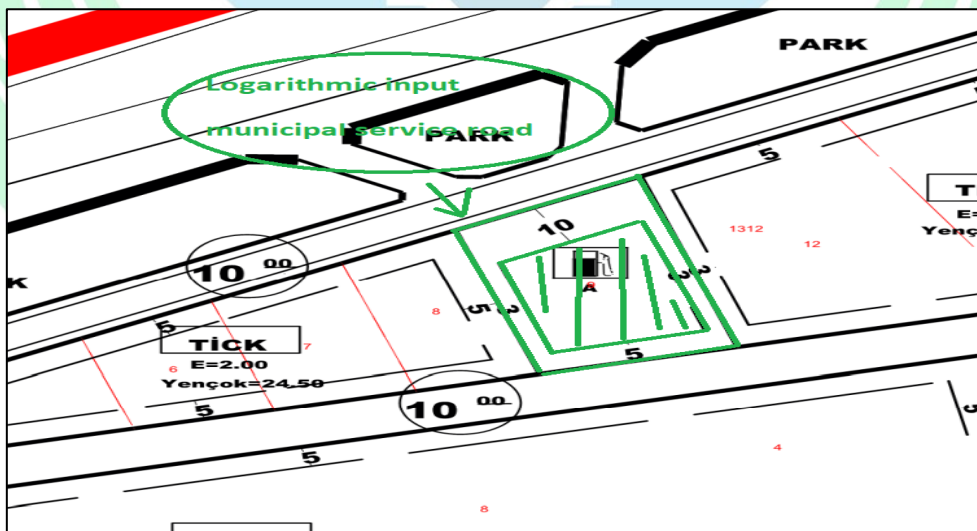

Figure 3. Gas station based plot

In the example, in the parcel extending from the 10-meter road in the form of north and south, since the road in the north is the main road after the service road, it is evaluated as the widest road front.

$\log_g(ab) \equiv \log_g(a) + \log_g(b) \pmod{p-1}$ from the outside to the inside, it should be considered as a 10-meter road crossing distance from the municipality's service road, and ground settlement should be made in a way that minimizes the draft in the south and the formation of the side garden. When there is no property on the parcel, the least shrinkage should be applied.

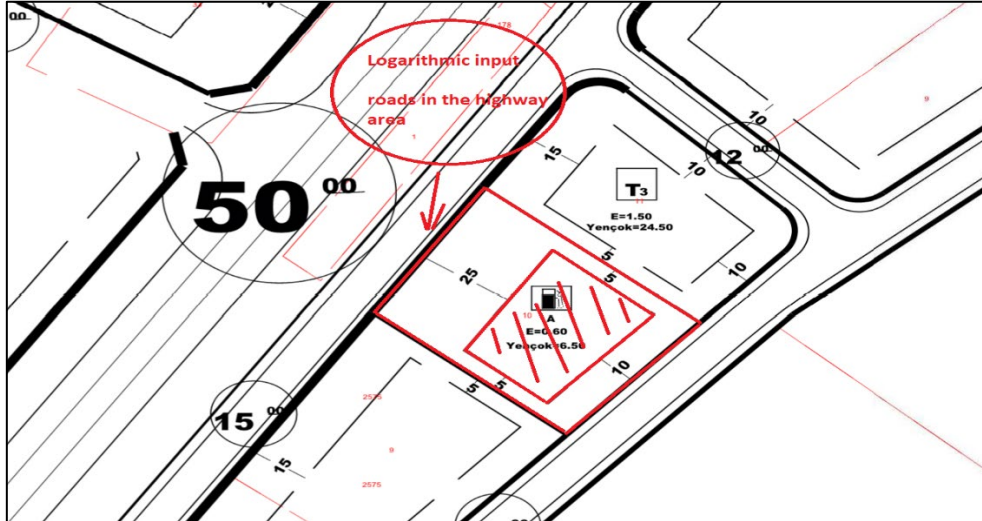

Figure 4. Front view of petrol station highways

In the west-east direction, the most important point to look at is the road access permit status at the point processed within a zoning island on a parcel basis only, and the question of where the vehicle will enter and exit the parcel, although there is a service road at the point where it is 50 to 15 meters away from the front, 25 meters from the front since it is connected to the highways. Road pass permit pull has been created. At the point where the vehicle in the south will not be able to enter and exit, it has been pulled 10 meters since it is the municipality service road.

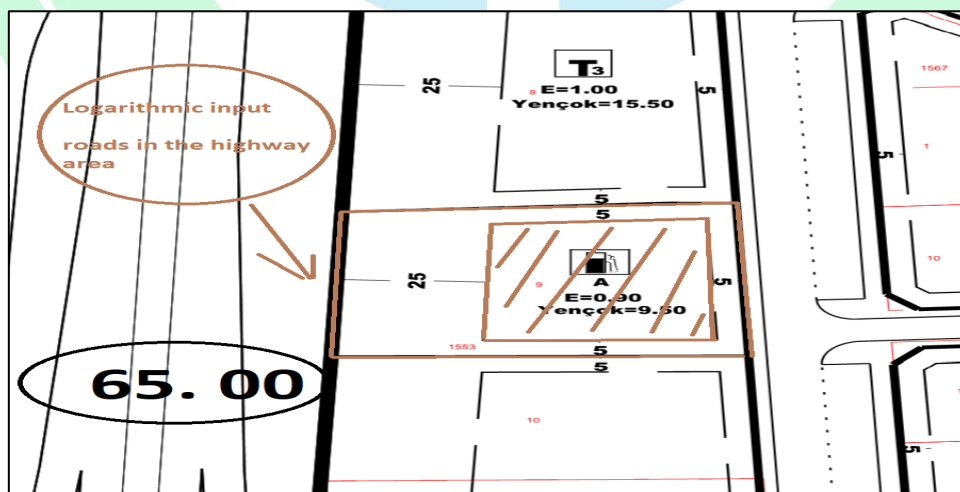

Figure 5. Image of the gas station

$\log_g(ab) = \log_g(a) + \log_g(b)$ If we take g as the lowest limit a or b as the highest, the rates of how the road pass permit status will be drawn on the basis of institutions become clear. With this logic, the

ground seating area is determined by taking the direction from the 65-meter wide road and by pulling the front towing distance at least 25 meters on a road route belonging to the highways.

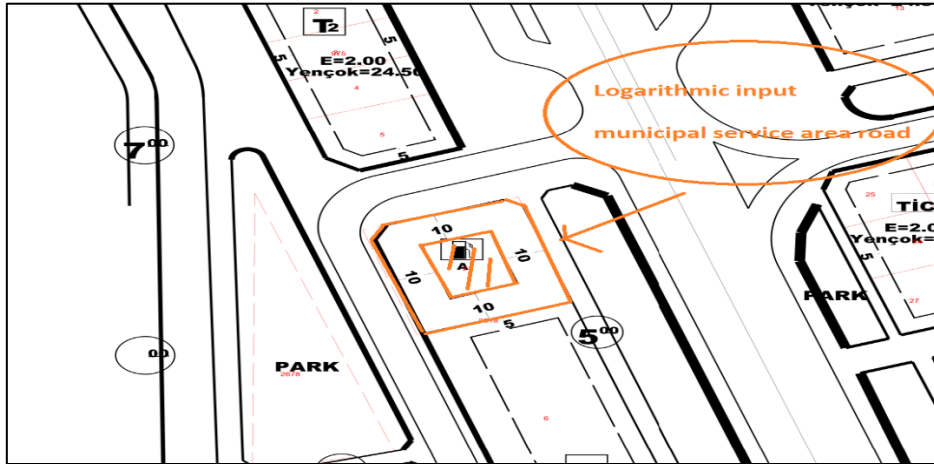

Figure 6. The view of the gas station area inside the municipality service road

Generally, the gas station area is tried to be given to areas far from the city centers. In the example, only the towing distances are shown, and if there is a different parcel identity such as residential or commercial in the south of a petrol station with no specific features, the side or rear towing distance is given by taking that into account. Although the parcel is a three-sided parcel in the image, since the road is wider on the east route, the road pass permit status of the parcel is determined from this point and the road pass permit is issued as 10 meters at the pre-drawing point of the gas station parcel, since it is a municipal service road. On the front at other points, as it faces the service roads from the $x^m = y$ feature, the front towing distances are applied at the same rate so that the vehicle entrance and exit are closed.

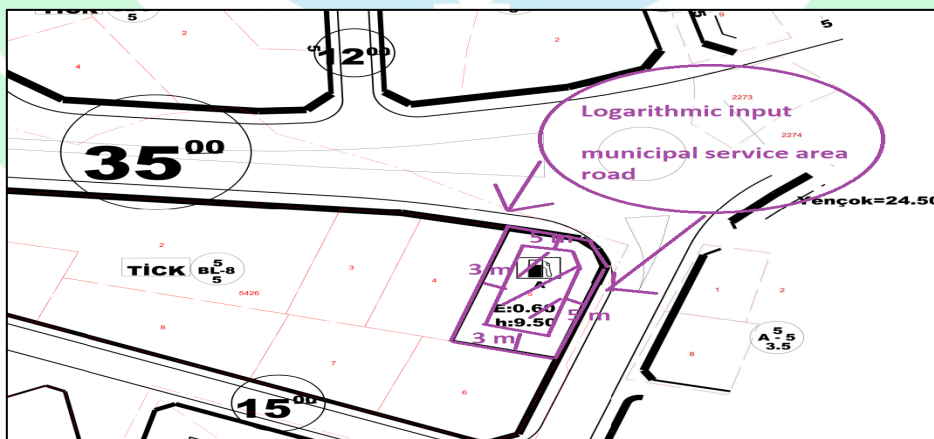

Figure 7. The view of the gas station area inside the municipality service road

One of the different examples is a single parcel-based parcel in a zoning island, and the gas station with a low frontage and depth should be taken from the widest road when the road access permit is to be given, and it should be given from the 35-meter municipal service road, although it is double-

sided. The minimum withdrawal requirement of 10 meters from the municipal service area road can be applied as an exceptionally 5 meters in narrow parcels that will not be sufficient in depth.

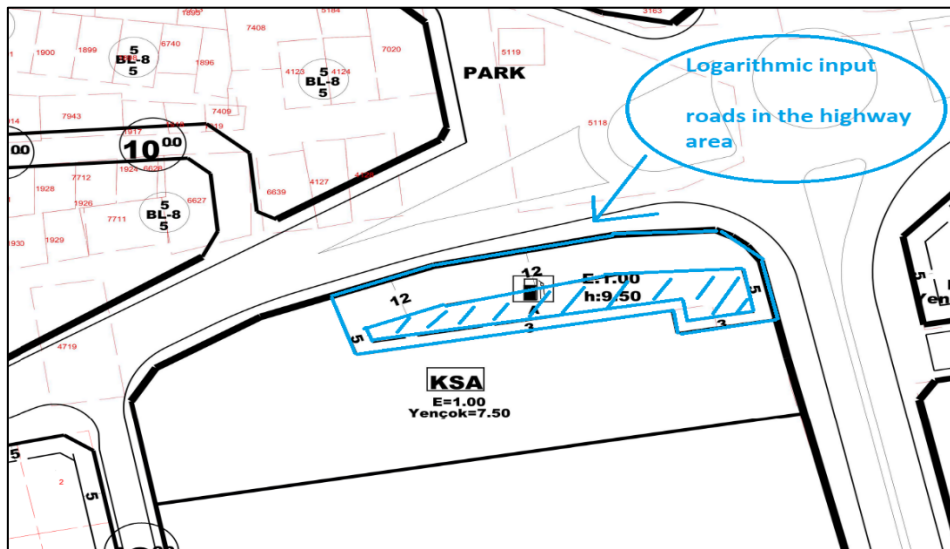

Figure 8. The view of the gas station area inside the municipality service road

In the image, a petrol station, which can also occur exceptionally, is at the road crossing distance $\log_g(ab) = \log_g(a) + \log_g(b)$ at the road level, when the parcel border is moved to the narrow and wide caliper position, the front towing distance will be enough due to the municipality service road, and the average distance will be 12. meters were created.

Table 1. Shooting distances (m)

Parcel Status	Road crossing front (m)	Other parties (m)
Municipal service road	10-25	3-10
Highway	25-50	5-15

The table shows how much the passage permit part should be drawn, and how much the other, side and rear parcels will take, depending on which road the front of the parcel is taken as a basis when it is desired to obtain a road pass permit to the gas station parcels.

Conclusion and Recommendation

The population density of the gas station areas, the topographic condition of the land, and the key points of the wide road networks should be processed within the zoning boundaries. While determining these areas, the most important part is the determination of the facade where the vehicle entrance and exit will be made. While the determination of vehicle entry and exit is called as road pass document, this type of operation can be done by evaluating it as a logarithmic method or a different geometric method from the outer edge of the parcel to the inner part of the parcel. In the examples in the study, there was a search for an answer to the question of how to issue a road pass

permit in exceptional and ordinary petrol stations. On the other hand, we suggest that the gas station areas should be created in accordance with the minimum road clearance distances, outside the population living areas as much as possible.

References

Akyılmaz, B; Sezgin, M; Kaya, C., 2014. Turkish Administrative Law. Seçkin Publications, p.321.

Atalık, G., 1984. Urban Planning Techniques, ITU SBP, Istanbul.

Erses, S. M; Happy, A; Genol, P; Sertel, S; Kamiller, T. T., 1998. Participation and Control in Planning and Practice, İzmir Local Agenda 21, İzmir's Urbanization-Environment-Migration Problems and Solution Proposals, Urbanization Report, Volume I, June, İzmir.

Gokyurt, F; Kindap, A; Yellow, V.İ, 2015. "Is a New City Definition Necessary for Turkey?". Journal of Contemporary Local Governments. C.24, S.1.

Günday, M. 2011. Administrative Law. Ankara: Image Publishing House, p.492,493

Hall, P., 2002. Cities of Tomorrow, (3rd) Oxford, Blackwell.

Kalabalık, H., 2014. Zoning Law Lessons. Ankara: Seçkin Publishing, p.43.

Koçak, H; Beyaz, M., 2015. Zoning Practices Pursuant to Article 18 of Law No. 3194. Ankara.

Namlı, B.S., 2017. Preparation and Implementation of Zoning Plans, Başkent University Institute of Social Sciences, Department of Law, Master Thesis, Ankara.

Onar, S, S., 1966. General Principles of Administrative Law, C.II. Istanbul, p.1346.

Silverman, J. H., 2009. The arithmetic of elliptic curves. Springer, New York, USA, 513 pp.

Tamer, M., 2010. Reconstruction in Local Governments. İzmir: MTSAV Publications, p.45.

Tanrıvermiş, H., Akipek Öcal, Ş., Demir, E., 2016. Real Estate Legislation, Ankara.

Turp, S., 2019. Discrete Logarithm Problem, Bursa Uludağ University Institute of Science and Technology, Department of Mathematics, Master Thesis, Bursa.

Yavuz, U., 2017. An Analysis on the Effects of Development Plan Changes on Building Tendencies: The Case of Kağıthane, Istanbul Technical University, Institute of Science and Technology, Department of Real Estate Development, Master Thesis, Istanbul.

EKOTURİZMİN GELİŞİMİNDE LİSANSÜSTÜ EĞİTİMİN ETKİSİ: EKOTURİZM BİLİM DALI ÜZERİNE BİR İNCELEME *

Serap ARI**

Makale Bilgisi/Article Info

Geliş/Received: 19/01/2022; Düzeltme/Revised: 29/03/2023

Kabul/Accepted: 01/04/2023

Araştırma Makalesi / Research Article

Atıf/Cite as: Arı, S. (2023). Ekoturizmin Gelişiminde Lisansüstü Eğitimin Etkisi: Ekoturizm Bilim Dalı Üzerine Bir İnceleme. *DÜMAD (Dünya Multidisipliner Araştırmalar Dergisi)*, 6(1), 142-160. <https://doi.org/10.58853/dumad.1239197>

Özet

Turizm sektörünün geçmişteki istihdam durumu nedeni ile turizm eğitimi almış çalışan sayısının az olduğu bilinmektedir. Ancak, son yirmi yıl içerisinde turizm eğitimlerinin dünya genelinde yaygınlaşması, turizm sektöründe alanında uzman insanların çalıştırılması durumunu ortaya çıkarmıştır. Turizm sektörünün birçok farklı çeşidi bulunmakta ve bunlardan biri de ekoturizm olarak belirtilmektedir. İnsanların son yıllarda şehirleşme ile kalabalıklardan kaç arzusu ve doğaya olan ilgisi nedeni ile ekoturizm önemli bir turizm çeşidi olarak ifade edilmektedir. Ekoturizmin artan önemli nedeni ile ekoturizm alanında özellikle lisansüstü eğitimler yaygınlaşmaya başlamıştır. Çalışmanın temel amacı, Türkiye’de ekoturizm alanında verilen lisansüstü eğitimlerin içeriklerinin ortaya konarak, turizm sektörüne etkilerinin ortaya çıkarılmasıdır. Bu kapsamda, Ekoturizm Rehberliği alanında eğitim veren Necmettin Erbakan Üniversitesi, Giresun Üniversitesi, Şırnak Üniversitesi, Iğdır Üniversitesi ve İzmir Katip Çelebi Üniversitesi Ekoturizm ile Ekoturizm Rehberliği Anabilim Dalı dersleri incelenmiştir. Çalışma sonucunda, Ekoturizm Rehberliği Anabilim Dalında verilen derslerin, ekoturizmi inceleme konusunda eksiklikleri olduğu, ekoturizmin nasıl turistik talep çekebileceğine yönelik uygulamalı eğitimlerin yapılması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. Bununla birlikte, Türkiye’de ekoturizm kapsamında lisansüstü eğitim veren diğer üniversitelerin birimleri de incelenerek, karşılaştırılmalı çıkarımlarda bulunulmuştur. Ekoturizm rehberliği alanında verilen lisansüstü eğitimlerin dersleri karşılaştırılarak, turizm sektörü açısından etkileri değerlendirilmiştir. Çalışmada, ekoturizm ile ilgili literatür bilgisi verilmiş, ekoturizm alanında yapılmış olan lisansüstü tezlerin içerikleri ve inceleme alanları hakkında bilgiler sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Ekoturizm, Turizm, Lisansüstü Eğitim, Ekoturizm Rehberliği

* Bu araştırma sürecinde; TR Dizin 2020 kuralları kapsamında “Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesinde” yer alan tüm kurallara uyulmuş ve yönergenin ikinci bölümünde yer alan “Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiğine Aykırı Eylemlerden” hiçbirini gerçekleştirilmemiştir. Ayrıca bu araştırma “Etik Kurul İzni” gerektirmeyen bir çalışmadır.

** Yüksek Lisans Öğrencisi, Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (e-posta: ariserap.84@gmail.com, ORCID ID:0000-0002-3836-7524).

THE EFFECT OF GRADUATE EDUCATION ON THE DEVELOPMENT OF ECOTOURISM: A REVIEW ON ECOTOURISM SCIENCE

Abstract

It is known that the number of employees who have received tourism training is low due to the employment status of the tourism sector in the past. However, the spread of tourism education throughout the world in the last twenty years has revealed the situation of employing experts in the tourism sector. There are many different types of tourism sector and one of them is stated as ecotourism. In recent years, ecotourism is expressed as an important type of tourism due to the desire of people to escape from the crowds with urbanization and their interest in nature. With the increasing importance of ecotourism, especially postgraduate education in the field of ecotourism has become widespread. The main purpose of the study is to reveal the content of postgraduate education in the field of ecotourism in Turkey and to reveal its effects on the tourism sector. In this context, Necmettin Erbakan University, Giresun University, Şırnak University, Iğdır University and İzmir Katip Çelebi University Ecotourism and Ecotourism Guidance Department courses that provide education in the field of Ecotourism Guidance were examined. As a result of the study, it has been concluded that the courses given in the Department of Ecotourism Guidance have deficiencies in examining ecotourism and that practical training should be provided on how ecotourism can attract touristic demand. In addition, the units of other universities providing graduate education within the scope of ecotourism in Turkey were also examined and comparative inferences were made. By comparing the courses of postgraduate education in the field of ecotourism guidance, their effects on the tourism sector were evaluated. In the study, literature information about ecotourism is given, information about the content and study areas of graduate theses in the field of ecotourism are presented.

Keywords: Ecotourism, Tourism, Postgraduate Education, Ecotourism Guidance

Giriş

Günümüz ekonomik koşulları turizm sektörünün önemli sektörler arasında olmasını gerektirmektedir. İstihdama katkısı, diğer sektörlerden elde edilen ürünler ve döviz getirici etkisi nedeni ile turizm sektörü ülke yönetimleri açısından vazgeçilmez sektörler arasındadır. Bu kapsamda, turizmin destinasyonlara göre çeşitlendirilmesi, turistik talep çekmek ve sürdürülebilir turizm anlayışı açısından zorunlu hale gelmiştir. Turizmin birçok farklı alanda eğitime konu olması, fen, sağlık ve sosyal bilimler ile iç içe olacak şekilde eğitimler verilmesini gerektirmiştir (Akyurt ve Yolaşmazoğlu, 2022a).

Ekoturizm, insanların doğa ile iç içe tatillerini yaşamalarına fırsat tanıyan bir turizm çeşidi olmakla birlikte, özellikle dünya genelindeki covid-19 salgını sonrası değeri daha da iyi anlaşılan ve talep göre turizm çeşidi haline gelmiştir. Ekoturizmin öneminin artması ve daha fazla turist çekmesi nedeni ile bu alanda verilen eğitimlerinde nitelikli hale getirilmesi zorunlu hale gelmiştir. Bu kapsamda, turizm eğitimi veren lisans birimleri, ekoturizm konusunda öğrencilerini yetiştirmeye başlamıştır. Ancak, ekoturizmin özelliklerinin farklı olması ve nitelikli personel ihtiyacının çok fazla olması nedeni ile ekoturizm konusunda lisansüstü eğitimler verilmeye başlanmıştır. Lisansüstü

eğitimler genel olarak hem ekoturizm hem de rehberlik alanı ile birlikte sunulmakta, Türkiye’de bu eğitimleri veren üniversitelerin sosyal bilimler ve fen bilimleri enstitüleri kapsamında değerlendirildikleri görülmektedir.

Çalışmada, ekoturizm kapsamında genel literatür bilgisine değinilmiş, ekoturizm eğitimi ve lisansüstü turizm eğitimleri ile ilgili bilgiler verilmiştir. Bununla birlikte, Türkiye’de ekoturizm konusunda eğitim veren Necmettin Erbakan Üniversitesi, Giresun Üniversitesi, Batman Üniversitesi, Şırnak Üniversitesi, Iğdır Üniversitesi ve İzmir Katip Çelebi Üniversitesi Ekoturizm ile Ekoturizm Rehberliği Anabilim Dalı dersleri ve de içerikleri araştırılmıştır. Bu derslerin, ekoturizm alanında çalışmakta olan işletmelere katkısı ve geleceğe yönelik planlamalardaki etkisi ele alınmaya çalışılmıştır.

Çalışma, ekoturizm alanında lisansüstü eğitim veren üniversite birimlerinin incelenmesi suretiyle, derslerinin karşılaştırılmasını ve turizm sektörü ile ilişkisinin incelenmesine dayanmaktadır. Çalışmada nitel araştırma yöntemi kullanılmış ve ekoturizm lisansüstü eğitimlerinin karşılaştırmalı olarak turizm sektörü açısından değerlendirilmesini hedeflemiştir. Bu kapsamda, konunun daha iyi anlaşılması amacı ile ekoturizm ve turizm eğitimi konularında literatür bilgileri sunulmuştur. Bununla birlikte, lisansüstü eğitim veren üniversite birimlerinin akademik kadroları da incelenerek, eğitimlerdeki uzmanlık derecelerine bakılmaya çalışılmıştır. Çalışmanın ekoturizm alanında lisansüstü düzeyde bilgi sahibi olmak isteyen araştırmacılara yol göstermesi ve turizm sektöründe lisansüstü ekoturizm eğitiminin yerinin belirlenmesi hedeflenmektedir.

1. Kavram Olarak Ekoturizm

Ekoturizm kavramı, turizmin alt dallarından biri olmakla birlikte, insanların doğaya önem vermesi ve daha duyarlı hale gelmesi ile birlikte gelişen bir turizm kavramıdır. Ekoturizmin her geçen gün öneminin artmasında doğanın korunması ve vahşi yaban hayatındaki canlılara özen gösterilmeye başlanması gibi konu başlıkları bulunmaktadır. Bu kapsamda, her geçen gün gelişen ekoturizm, insanların tatil amaçları arasında da önemli bir yer edinmiştir. Ekoturizmin öneminin ve özellikle turistik talebinin bu kadar artması neticesinde, nitelikli ve uzman personel ihtiyacı artmış, turistlerin beklenti ve isteklerine cevap verebilecek özelliklere sahip personel istihdamının zorunluluğu ortaya çıkmıştır. Bu kapsamda, dünya genelinde ve Türkiye’de ekoturizm konusu turizm lisans eğitimlerinde ders olarak yerini almıştır. Ekoturizmin önemi ve gelişimi ile üniversitelerde lisansüstü eğitimlerinde her geçen gün arttığı ve bu konuda eğitimlerin verildiği görülmektedir.

Ekoturizm, “çevreyi koruyan, yerel halkın refahını sürdüren ve yorumlama ve eğitimi içeren doğal alanlara sorumlu seyahat” olarak tanımlanmaktadır (Russell, 1994). Ekoturizm bir başka tanımda da “doğal alanlara sorumlu seyahati, çevreyi korumayı ve yerel halkın refahını iyileştirmeyi

içeren bir turizm biçimi” olarak ifade edilmektedir. Ekoturizmin amacı turistleri eğitmek, ekolojik koruma için fon sağlamak, yerel toplulukların ekonomik kalkınmasına ve siyasi güçlenmesine doğrudan fayda sağlamak veya farklı kültürlerle ve insan haklarına saygıyı geliştirmektir. Ekoturizm çevreciler tarafından kritik bir çaba olarak görülmekte, böylece gelecek nesiller nispeten insan müdahalesi tarafından dokunulmamış yerler deneyimleyebilecektir. Bazı araştırmacılar, doğal kaynakların korunmasını finansal olarak mümkün kılan ekonomik fırsatlar üretme çabasını ekoturizm tanımına dahil etmektedir (Jacobson ve Robles, 1998).

Ekoturizm genel olarak, doğal ortamların biyotik bileşenleri ile etkileşim ile ilgilenmektedir. Sosyal açıdan sorumlu seyahat, kişisel gelişim ve çevresel sürdürülebilirliğe odaklanmaktadır. Ekoturizm tipik olarak flora, fauna ve kültürel mirasın birincil çekicilikler olduğu yerlere seyahat etmeyi kapsamaktadır. Turistlere insanların çevre üzerindeki etkisine dair bir içgörü sunmayı ve doğal yaşam alanlarımızın daha fazla takdir edilmesini teşvik etmeyi amaçlamaktadır. Ekoturizm, ziyaret edilen alanlarda çevresel etkiyi en aza indirmeyi amaçlamakta, doğal çevreye saygıyı geliştirmenin yanı sıra, ziyaret edilen bölgedeki topluluklar için sosyo-ekonomik faydalar yaratmaya da yardımcı olmaktadır (Honey, 2008).

Sorumlu ekoturizm programları, konvansiyonel turizmin çevre üzerindeki olumsuz yönlerini en aza indiren ve yerel halkın kültürel bütünlüğünü artıran programları içermektedir. Bu nedenle, çevresel ve kültürel faktörlerin değerlendirilmesine ek olarak, ekoturizmin ayrılmaz bir parçası geri dönüşümün teşvik edilmesi, enerji verimliliği, su tasarrufu ve yerel topluluklar için ekonomik fırsatlar yaratılması olarak belirtilmektedir. Bu nedenlerden dolayı, ekoturizm genellikle çevresel ve sosyal sorumluluk savunucuları tarafından desteklenen bir turizm çeşididir. Doğal ortamların korunması, geliştirilmesi ve insanların zarar vermeden kullanabilmesi için ekoturizmin sürdürülebilir bir şekilde geliştirilmesi gerekmektedir. Ekoturizm, sadece turistik talebin yaratılmasını ve geliştirilmesini değil, doğal bir destinasyondaki tüm canlıların korunmasını ve de gelecek nesillere aktarılmasına araç olan bir turizm çeşididir (Zanotti ve Chernela, 2008).

Genel olarak ekoturizm, korumayı, toplulukları ve sürdürülebilir seyahati birleştirmekle ilgilidir. Bu durum, ekoturizm faaliyetlerini uygulayan, bunlara katılan ve pazarlayanların aşağıdaki ekoturizm ilkelerini benimsemesi gerektiği anlamına gelmektedir. Özetle ekoturizmin prensiplerini aşağıdaki maddelerdeki gibi ifade etmek mümkündür (Chung-Shing, Yat-hang ve Agnes, 2020):

- Fiziksel, sosyal, davranışsal ve psikolojik etkileri en aza indirmek,
- Çevresel ve kültürel farkındalık ve saygı oluşturmak,
- Hem ziyaretçiler hem de ev sahipleri için olumlu deneyimler sağlamak,
- Koruma için doğrudan finansal faydalar sağlamak,

- Hem yerel halk hem de özel sektör için finansal faydalar yaratmak,
- Turistlere ev sahibi ülkelerin siyasi, çevresel ve sosyal iklimlerine karşı duyarlılığı artırmaya yardımcı olan unutulmaz yorumlayıcı deneyimler sunmak,
- Düşük etkili tesisler tasarlayın, inşa etmek ve işletmek,
- Yerli halkların haklarını ve manevi inançlarını tanıtmak ve güçlendirmek için ortaklaşa çalışmak.

Ekoturizm, sürdürülebilir turizm alanının bir alt bileşeni olmakla birlikte, ekoturizm mekanlarına yakın yaşayan toplulukların ekonomik, sosyal ve kültürel refahına katkıda bulunurken, ekolojik faydaları en üst düzeye çıkarmaya hizmet etmektedir. Ekoturizmin ekonomik, sosyo-kültürel ve ekolojik faydaları şeklinde ifade etmek mümkündür. Ekoturizmin bu faydaları aşağıda maddeler halinde ve ayrı başlıklarla verilmektedir (Jacobson ve Robles, 1998; Akyurt, 2019; Thapa, 2019):

- Ekonomik Faydaları:
 - Döviz geliri sağlamakta ve sektörle doğrudan ilgili istihdam yaratmaktadır,
 - Çevre bölgeler için ekonomik fırsatlar sağlamaktadır,
 - Yüksek çarpan etkisi ve dolaylı gelir ile diğer sektörlerde de istihdamın artmasına yardımcı olmaktadır,
 - Yerel halka sürdürülebilir bir kazanç sağlamakta, hane gelirlerinin ülke genelinde adil dağılımına yardımcı olmaktadır.
- Ekolojik Faydaları:
 - Doğal ortamları korumaya yönelik teşvikler yapmaktadır,
 - Değiştirilmiş ortamları ve arazileri iyileştirmeye yardımcı olmaktadır,
 - Korunan alanları yönetmek ve genişletmek için fon sağlamaktadır,
 - Ekoturistler, kendi eylemleriyle habitatın korunmasına ve geliştirilmesine yardımcı olmaktadır,
 - Çevrenin tehdit altında olduğunun algılandığı durumlarda kişisel olarak müdahale eden ekoturistler bulunmaktadır,
 - Ekoturizme maruz kalmak, daha geniş bir çevrecilik anlayışını teşvik etmektedir,
 - Topluluklar, çevresel tutum ve davranışlarda değişiklikler sağlanmasına yardımcı olmaktadır,
 - Ekoturizm için korunan alanlar çevresel fayda sağlamaktadır.
- Sosyo-Kültürel Faydaları:
 - Ekonomik faydalar ile yerel katılım yoluyla toplum istikrarını ve refahını teşvik etmektedir,

- Yerli halk ve turistler için estetik ve manevi faydalar ve keyifler sunmaktadır,
- Nüfusun geniş bir yelpazesine erişilebilmesi sağlanmaktadır,
- Kültürler arası etkileşimleri artırarak, kültürlerin birbirini tanmasına ve çevreye duyarlı kitlelerin oluşmasına öncülük etmektedir.

Ekoturizm, insanların tatillerini geçirdikleri destinasyonlarda çevresel unsurlara özen göstermesini sağlayan bir turizm çeşididir. Ekoturizmin günümüz turizm çeşitlerinde önemli hale gelmesi sadece doğaya ve yabani hayata olan duyarlılığın artması neticesinde oluşmamış, doğal güzelliklerin görülmesi ve deneyimlemesi ile dünya genelinde oluşan salgın sonucunda kalabalık ortamlarda tatil yapmama isteği de etkili olmuştur. Farklı bitki ve hayvan türlerinin görülmesi, doğada yapılacak olan diğer turizm aktivitelerinin olması ve doğal güzelliklerin deneyimlemesi gibi etkenler, ekoturizmin günümüz turizm çeşitleri arasında ön plana çıkmasını sağlamıştır.

Turizmin ekonomik katkılarının artması sonucunda ekoturizmin ülke yönetimleri açısından değerinin artması, ancak mevcut kaynakların varlığı sonucu ortaya çıkabilmektedir. Ekoturizm destinasyonlarının turist beklenti ve isteklerine uygun olarak dizayn edilmemesi durumunda, ekoturizmin gelişimi yavaşlamaktadır. Bu nedenle, ekoturizm destinasyonlarında öncelikle ulaşım ve konaklama imkanları sağlanmalı, ardından nitelikli ve eğitimli personel istihdamı sağlanmalıdır.

2. Turizm Eğitimi

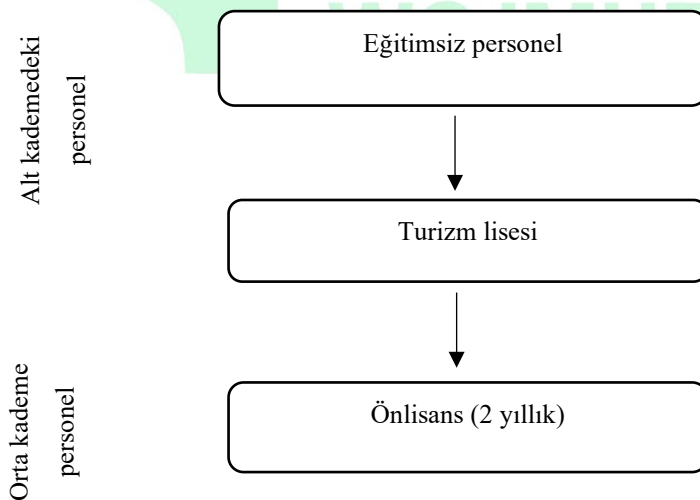
Turizm eğitimi, öğrencilerin endüstride kariyer yapmalarını sağlayan, bilgi aktaran veya becerileri ve karakter özelliklerini geliştiren resmileştirilmiş öğretilerin bir sürecidir. Turizm eğitimlerinde uygulama ağırlıklı olarak eğitimlerin sunulması, öğrencilerin sektörde daha iyi istihdam edilmeleri için gerekli bir durumdur. Bu nedenle, turizm eğitimlerinin bir kısmı ya staj şeklinde ya da uygulamalı iş başı eğitimler şeklinde verilmektedir. Turizm eğitimleri, günümüz lisans ve lisansüstü eğitimlerinde farklı alt bilim dalları ile ele alınmaya başlanmıştır. Bu eğitimler, rekreasyon, turizm işletmeciliği, gastronomi ve mutfak sanatları, rehberlik, din turizmi, sağlık turizmi ve ekoturizm gibi alanlarda verilmektedir.

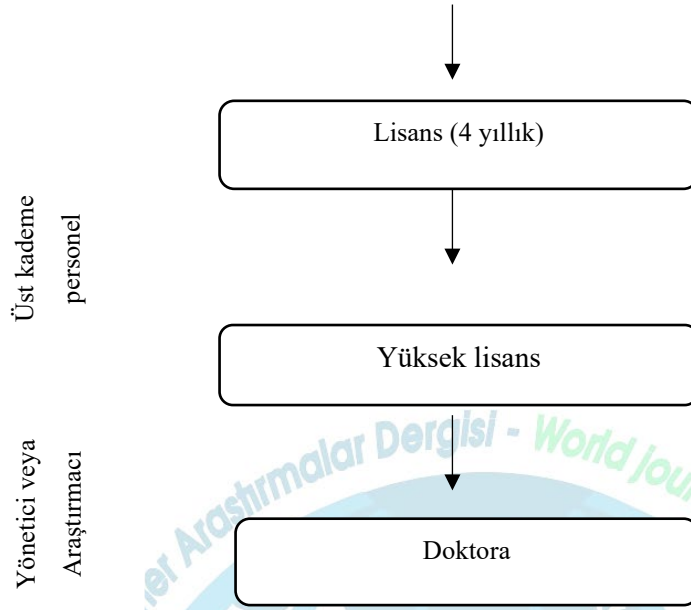
Turizm sektörünün beklentilerine uygun olarak hazırlanması gereken eğitim programları ile materyalleri turizm eğitimi için önemlidir. Turizm eğitimini en genel tanımı ile, “Eğitimlerin turizm sektörü çalışma kurallarına ve şartlarına uygun olarak, turizm ile ilgili derslerin verildiği ve uygulamalı eğitimlerin sunulduğu, nitelikli öğrenciler yetiştirmek amacı ile gerçekleştirilen eğitim sistemi” olarak ifade edilmektedir (Mısırlı, 2002). Turizm eğitimleri sürekli olarak sektörün yapısına ve turistik ihtiyaçlara göre güncellenmesi gereken eğitimlerden oluşmalıdır. Bu eğitimler ile sadece turizm sektörüne nitelikli personel kazandırmak gibi bir anlayış, eğitimlerin hem kişisel hem de sektörel anlamda yetersiz olmasına neden olacaktır. Turizm eğitimleri sadece sektöre nitelikli iş gücü

kazandırmamakta, turistlerle etkileşime geçen insanlar yetiştirdiği için bir toplumun aynası olabilecek karakteristik özelliklere sahip insanların yetiştirileceği düşünülerek verilmelidir. Turizm alanında çalışan bir personel hem çalıştığı işletmenin hem de bir ülkenin imajına olumlu ya da olumsuz etkiler yapabilmektedir. Bu nedenle, turizm eğitimlerinin sektörün beklediği alan dersleri ile birlikte, kişilik ve davranışlar ile ilgili eğitimleri kapsamı gerekmektedir (Akyurt ve Ültay, 2021).

Turizm alanındaki eğitimlerin gereklilikleri aşağıdaki maddelerle özetlenmektedir (Ünlüönen ve Boylu, 2005):

- Turizm işletmelerinde personeller işletmenin genel imajına ve sunulan hizmetlerin kalitesinin algılanmasında etkilidir. Nitelikli personel ihtiyacı önemli olmakla birlikte, sektör içerisinde rekabet avantajı sağlamada önemli bir husus olarak görülmektedir. Turistik talebin artırılması ve sürdürülebilir olması amacı ile iyi eğitim almış öğrencilere ihtiyaç duyulmakta, davranış ve bilgi açısından donanımlı personelin çalıştırılması arzu edilmektedir.
- Turistik ürünlerin sunumu ve bu ürünlerin turistlere ulaştırılma biçimi önemlidir. Turistlerle doğrudan etkileşim içinde olacak olan personelin, çalıştığı yerdeki iş uyumu ve işe karşı tutumu, turistik talebi doğrudan etkilemektedir. Turizm eğitimleri, turistlere gösterilen hizmet kalitesinin artması ile ancak rekabet avantajı sağlamaktadır. Eğitimleri yetersiz olan personeller, sorunlara yol açabilmekte ve maddi kayıplara yol açabilmektedir.
- Turizm işletmeleri içerisinde takım çalışmasına yatkın, işletmenin ve sektörün gerektirdiği şekilde çalışacak nitelikli personel ihtiyaç bulunmaktadır. Eğitimi iyi olan bir personel, işletme hedeflerinin gerçekleştirilmesine odaklanmaktadır. İşletmeye bağlılık açısından ve iş yerinde yükselmek için çalışmalarını bakımından eğitilmiş olan personelin, iş uyumunun yüksek olduğu görülmektedir.

Şekil 1. Turizm Eğitimi Aşamaları

Kaynak: Gürdal, (2002: 393).

Yukarıdaki Şekil-1’de belirtilen eğitim sistemi, turizm sektöründe her zaman geçerli bir sistem olarak kabul görmemektedir. Turizmin son otuz yıl içerisinde eğitimlerinin yoğunlaşması, alt kademedeki bu işe atılan ve çalışan insanların kendilerini yetiştirerek, üst yönetici konumuna gelmeleri sonucunu ortaya çıkarmıştır. Ancak, günümüz eğitim sisteminin yaygınlaşması ve çeşitlendirilmesi ile birlikte, günümüz yöneticileri ve işletme sahipleri, turizmde çalışacak personelin diploma derecesine önem vermeye başlamıştır. Bu durum, kendini yetiştirmiş olan ve turizm sektöründe tecrübe sahibi olan farklı eğitim almış insanları kapsamamaktadır. Turizm sektörünün çok yönlü yapısı gereği, bu sektörde sadece turizm eğitilmiş insanlar çalışmamakta, farklı eğitim almış birçok insan sektörde istihdam edilmektedir. Bu nedenle, yukarıda belirtilen eğitim sistemi genel geçer bir sistem olup, turizm sektöründe tam olarak geçerli olmamaktadır.

Turizm eğitimlerinin farklı alt bilim dallarında farklılaştığı ve bu konularda üniversitelerde önlisans, lisans ve lisansüstü eğitimler verildiği bilinmektedir. Turizm sektörü ile iş birliği içerisinde beklentileri karşılayacak şekilde öğrenci yetiştirilmesine çalışılmaktadır. Ancak, sektörün emek yoğun olması ve çalışma koşulları gereği, turizm eğitimi alan bazı öğrencilerin turizm sektörü dışındaki sektörlerde çalıştığı görülmektedir. Son yıllarda turizm eğitimlerinde gıda mühendisliği alanı ile yakın ilişki içerisinde olan gastronomi ve mutfak sanatları alanı ile turist rehberliği alanlarının ön plana çıktığı tespit edilmiştir. Özellikle yemek programları, festivaller ve yarışmalar ile önemli bir atılım içerisinde olan gastronomi alanı, turizm eğitimlerinde doluluk oranları en yüksek alan olarak karşımıza çıkmaktadır.

Gıda bilimi ile ilişkili olarak yürütülen gastronomi ve mutfak sanatları eğitimleri, teknik açıdan mühendislik alanı ile desteklenen (Akyurt ve Yolasığmazoğlu, 2022b) ve de öğrencilerin yoğun talep ettiği turizm eğitimleridir. Diğer disiplinler ile ortak çalışması gereken turizm eğitimleri, günümüz şartlarında zorunluluk haline gelmiş durumdadır. Turizm sektörünün birçok alan ile ortak çalışması gerekliliği nedeni ile diğer disiplinlerden yardım alması ve bu konularda öğrencileri bilgilendirmesi gerekmektedir. Turizm eğitimlerinin lise yılları ile başlayıp doktora seviyesine kadar geçen sürede diğer bilim alanları ile yakın ilişkisi, öğrencilerin farklı bilim dallarında da kapsamlı bilgiler edinmesini sağlamaktadır. Bu nedenle, turizm eğitimleri karmaşık bir yapıya sahiptir ve bu sürecin yönetilmesi gerekmektedir.

Turizm eğitimlerinin içeriğinin ve özelliklerinin değişmesi, sektörün beklentileri ve farklı turizm çeşitleri ile eğitimlerin açılması, turizm eğitimlerinin karmaşık yapısının göstergesi olarak kabul edilmektedir. Bu kapsamda çalışmada, ekoturizm eğitimlerinin lisansüstü durumu incelenmiş ve turizm sektörü ile ilgili durumu ortaya konulmaya çalışılmıştır. Önlisans ve lisans düzeyinde ekoturizm bölümü olmamakla birlikte, yüksek lisans seviyesinde ekoturizm eğitimleri verilmektedir.

3. Ekoturizm Lisansüstü Eğitimleri

Ekoturizm alanında verilen lisansüstü eğitimler multidisipliner olmakla birlikte, farklı bilim alanlarını içermektedir (Gulomjon ve Caminjon, 2022). Ekoturizm alanı son yıllarda artan ilgi ve turizm talebi ile ülke turizm yönetimlerinin ilgi odağı olan turizm çeşitleri arasına girmiştir. Ülkelerin sadece belirli turizm çeşitleri ve belirli destinasyonlar üzerinden turizm geliri elde etme amacının dışına çıkılması isteği sonucunda, turizm gelirlerini ülke geneline yaymak, insanların çevre bilincini arttırmak ve sürdürülebilir doğa temelli turizm oluşturmak amacı ile ekoturizme yöneldikleri görülmektedir. Bu kapsamda da ekoturizm alanında yatırımlar ve çalışmalar yoğunlaşmıştır. Bu durum neticesinde, ekoturizme nitelikli personel kazandırma ve uzman insanlar yetiştirmek amacı ile Türkiye’de lisansüstü alanda ekoturizm eğitimleri vermeye başlanmıştır.

Türkiye’de ekoturizm ve ekoturizm rehberliği alanında yüksek lisans eğitimleri verilmekte, ekoturizm konusunda lisans ve önlisans düzeyinde seçmeli dersler işlenmektedir. Ekoturizm alanında diploma açısından konu ele alındığında yüksek lisans seviyesi dışında diploma verilmemektedir. Ekoturizmin artan önemi nedeni ile lisans eğitimi turizm veya diğer bilim alanı olan insanlara tezli ve tezsiz olmak üzere yüksek lisans eğitimi sunulmaktadır. Bu kapsamda, İzmir katip Çelebi Üniversitesinde Ekoturizm Yüksek Lisans Programı fen bilimleri enstitüsü içinde sunulmakta, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Giresun Üniversitesi, Şırnak Üniversitesi ve Iğdır Üniversitesinde ise Ekoturizm Rehberliği şeklinde yüksek lisans programları bulunmaktadır.

Ekoturizm alanında, özellikle çevrenin gelişimi, temizliği, mikroplastiklerden arınması, yiyeceklerin üretiminde atıkların durumu ve çevrenin korunması gibi unsurların öğretilmesi gerekmektedir (Yolasıǧmazoǧlu, 2022). Özellikle ekoturizm destinasyonlarına turlar ile katılan insanların daha anlaşılır ve net şekilde ekoturizmi algılamaları amacı ile ekoturizm ile rehberlik alanları birleştirilmiştir. Tur rehberleri, farkındalığı turistlere aktarmak için en önemli rolü üstlenmektedir. Ekoturistlerin güveni ve çevre hakkında bilgi sahibi olan tur rehberleri, ekoturizm konusunda detaylı bilgi sahibi olmalıdır. Ekoturistleri, gezideki eylemlerinin çevrelerini ve yerel halkı nasıl olumsuz etkileyebileceği konusunda bilgilendirmek, çevre koruma stratejisi, çevre üzerindeki eylemlerinin neden-sonuç ilişkisi gibi konularda tur rehberlerin etkisi önemlidir. Farkındalıklarını artırmak, çevre sorunlarına karşı duyarlı hale getirmek ve ziyaret ettikleri yerleri önemsemek gibi bilgilerin aktarılmasında rehberlerin önemli olması, lisansüstü eğitimlerde ekoturizm rehberliği alanının ortaya çıkmasına neden olmuştur. Üniversitelerde ekoturizm alanında yüksek lisans eğitimleri sadece turizm alanından mezun olan lisans mezunları için geçerli olmayıp, fen ve sosyal bilimler alanından lisans mezunu olan öğrencileri de kapsamaktadır. Lisansüstü eğitimler, ekoturizmin daha detaylı ve kapsamlı olarak incelenmesi ve ekoturizm alanında bilimsel çalışmalar yapılması için önemlidir. Bu konuda çalışma yapan akademisyenler ve lisansüstü öğrenciler, ekoturizm konusundaki sorunlara ya da fırsatlara ilişkin çalışmalar yaparak, ekoturizmin turizm sektöründeki önemine değinmektedir.

Ekoturizm alanında yüksek lisans eğitimleri veren programların tezli ve tezsiz olarak iki şekilde açıldığı, mezuniyet koşulları için 120 AKTS zorunluluğu olduğu görülmektedir. Bununla birlikte, tezsiz yüksek lisans programlarının son döneminde dönem projesi ile mezun olabilecekleri belirtilirken, tezli yüksek lisans programlarında tez yazılması gerekliliği bulunmaktadır. Bu durum, Yüksek Öğretim Kurumu kriterlerine göre belirlenmektedir ve tüm üniversitelerde aynı koşullar geçerlidir. Ekoturizm eğitimlerinin Türkiye'deki lisansüstü eğitimlerde hangi derslerle verildiği konusu önem arz etmektedir. Çalışma ile sadece birkaç üniversitede bulunan bu eğitimlerin içerik ve kapsam açısından hangi durumda olduğu belirlenmeye çalışılmıştır. Bu kapsamda fen bilimleri enstitüsü içerisinde İzmir Katip Çelebi Üniversitesinde değerlendirilen Ekoturizm Anabilim dalı, diğer üniversitelerden farklılık arz etmektedir. Disiplinlerarası bir anabilim dalı olarak ortaya konulan Ekoturizm Tezli Yüksek Lisans Programı, Orman mühendisliği, su ürünleri mühendisliği, İktisadi ve İdari Bilimler fakültesi ve Turizm fakültesi ile ortaklaşa yürütülmektedir. Mühendislik disiplinine ait birimlerin fazlalığı nedeni ile Fen Bilimleri Enstitüsü kapsamında açıldığı düşünülmektedir. İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi Ekoturizm Anabilim Dalına ait dersler Tablo-1'de verilmektedir.

Tablo-1. İzmir Katip Çelebi Üniversitesi Ekoturizm ABD Dersler

Dersin Adı

<p>Ekotur rehberliğinde teori ve pratik Ekoturizm esasları Flora turizmi Ekoloji ve ekosistemler Tarımsal ekoturizm Fauna turizm Ekoturizm faaliyetlerini gerçekleştirme Ekoturizm planlama ve gerçekleştirme Turizm ve rekreasyon coğrafyası Ekoturizmde güncel meseleler Mesleki İngilizceye giriş Biyolojik çeşitlilik ve koruma Halkla ilişkiler ve iletişim Tarımsal ormancılık Kıyı ekoturizmi Açık alan rekreasyon tasarımı Ekoturizmin sosyal ve kültürel etkileri Türkiye anıt ağaçları Küçük işletme muhasebesi ve finans yönetimi Ekotur rehberliği ve fiziksel aktivitelerde iletişim</p>	<p>Alternatif turizm uygulamaları Organik tarım Küçük işletmelerde iş sağlığı ve güvenliği Etnobotanik Çevre ve saygı Türk mutfak kültürü Yöneticiler için istatistik Genel ekoloji Teknolojik inovasyon ve girişimcilik Yeni nesil güneş hücreleri Organik-anorganik yarı iletkenlerin dögüsel voltammetrileri İstatistiksel veri analizi Dijital fotoğrafçılık Küresel ısınmanın çevre üzerine etkileri Ekoturizmde yorumsal rehberlik Orta düzey mesleki İngilizce İklim değişikliği Pesca turizm Türkiye'nin ekoturizm rotaları</p>
---	---

İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi Ekoturizm Anabilim Dalına ait dersler incelendiğinde, derslerin tümünün 6 Akts olduğu, “pesca turizm” adı dersin 2 saat ve uygulama olduğu tespit edilmiştir. Bunun dışındaki tüm dersler 3 saat ve teorik olarak belirtilmiştir.

Giresun Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü bünyesinde kurulan Ekoturizm Rehberliği Anabilim Dalı, ekoturizm ve rehberlik alanlarının bir arada lisansüstü eğitimler ile verilmesini amaçlamaktadır. Bu kapsamda, Ekoturizm Rehberliği Anabilim Dalında tezli ve tezsiz olarak verilen dersler aşağıdaki Tablo-2’de verilmektedir.

Tablo-2. Giresun Üniversitesi Ekoturizm Rehberliği ABD Dersler

Dersin Adı
<p>Ekoturizm rehberliğinde teori ve pratik Türk mutfak kültürü Ekoturizm planlama ve geliştirme Seyahat acentacılığı ve tur operatörlüğü Ekoturizm rehberliğinde iletişim becerileri Kültürel miras yönetimi Turizmde güncel konular ve yaklaşımlar Arkeoloji ve müzecilik Mesleki İngilizce-I-II Anadolu medeniyetleri Turizm coğrafyası Ekoturizmde Tanıtım ve Sosyal Medya Ekoturizmde pazarlama Ekoturizm rehberliğinde liderlik Ekoturizmde halkla ilişkiler Bilimsel araştırma yöntemleri ve yayın etiği</p>

Akademik yazım teknikleri
Rehberlik yetkinlikleri ve mevzuatı
Sosyal bilimlerde içerik analizi
Sosyal bilimlerde karar verme yöntemleri

Giresun Üniversitesi Ekoturizm rehberliği ABD tezli ve tezsiz yüksek lisans dersleri incelendiğinde tüm derslerin teorik olduğu, 6 Akts ve 3 ders saati olduğu tespit edilmiştir. Derslerde rehberlik ile ilgili derslerinde müfredata dahil edildiği görülmektedir. Bu derslerle birlikte uzmanlık alanı ve seminer derslerinin verilmiş olması da mezuniyet koşulları arasında yer almaktadır. Tezsiz yüksek lisans programı ilk kez 2022/2023 Eğitim-Öğretim yılı bahar dönemi ile öğrenci alımına başlamıştır. Ekoturizm rehberliği bölümünde turizm doktoralı öğretim üyeleri ağırlıklı olarak derse girmekte, bununla birlikte Gıda mühendisliği ve Coğrafya bilimlerinden uzman öğretim üyelerinin de dersler verdiği görülmektedir. Bununla birlikte, eğitim bilimleri ve İstatistik bölümü öğretim üyeleri tarafından da derslere destek verildiği belirlenmiştir. Anabilim Dalının multidisipliner bir yapıda olması nedeni ile farklı bilim alanındaki öğretim üyeleri bu anabilim dalında dersler verebilmektedir.

Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü içerisinde yer alan Ekoturizm Rehberliği Anabilim Dalı, tezli ve tezsiz yüksek lisans olarak eğitim vermektedir. Dersler Tablo-3'te gösterilmektedir.

Tablo-3. Necmettin Erbakan Üniversitesi Ekoturizm Rehberliği ABD Dersler

Dersin Adı
Bilimsel araştırma yöntemleri ve yayın etiği
Dünya'da ve Türkiye'de Ekoturizm
Ekoturizmde Sanat Tarihi ve Kültürel Değerler
Ekoturizm Bağlamında Arkeoturizmde Planlama ve Çevre Yönetimi
Ekoturizm ve Çevre
Ekoturizmde İşletme Yönetimi ve Girişimcilik
Kırsal Yerleşmeler ve Turizm
Kültür ve Miras Coğrafyası
Sürdürülebilir Ekoturizm ve Kırsal Kalkınma
Turizmde Yeni Trend; Ekoturizm
Uluslararası Turizm ve Turizm Organizasyonları

Üniversitenin Ekoturizm rehberliği Anabilim Dalı bilgi kataloğu incelendiğinde, tezsiz yüksek lisans için proje dersi, tezli yüksek lisans için ise seminer ve uzmanlık alan dersleri olduğu

görülmektedir. Dersler arasında rehberlik alanı ile ilgili ders bulunmadığı tespit edilmiştir. Derslerin işletme ve turizm bilim alanlarında uzman öğretim üyeleri tarafından verildiği belirlenmiştir.

Iğdır Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü içerisinde 2022 itibari ile Ekoturizm Rehberliği Anabilim dalı kurulmuş, ancak henüz öğrenci alımına başlamamıştır. Enstitü sayfasında Anabilim Dalı ile ilgili herhangi bir bilgiye rastlanmamış, sadece isim olarak belirtilmiştir. Bu nedenle, çalışmanın bir kısmı olarak, bu Anabilim Dalı ile ilgili ders bilgilerine ulaşılamamıştır.

Şırnak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü içerisinde yer alan Ekoturizm Rehberliği Anabilim Dalı, tezli yüksek lisans olarak eğitim vermektedir. Dersler Tablo-4'te gösterilmektedir.

Tablo-4. Şırnak Üniversitesi Ekoturizm Rehberliği ABD Dersler

Dersin Adı	
Bilimsel Araştırma Yöntemleri ve Etik Turizm Rehberliği Ekoturizm Liderliğinde Teori ve Pratik Türkiye Doğa Tarihi, Flora ve Faunası Türkiye Tarihi ve Turizm Coğrafyası Tarımsal Ekoturizm Ormanda Doğa Koruma Ekoturizmde Güncel Meseleler Kültür ve Miras Coğrafyası Türk Halk Bilimi ve Geleneksel Türk El Sanatları Rekreasyon Yönetimi Mesleki Etik ve Rehberlik Mesleki İngilizce I Ekoturizm Planlama ve Geliştirme Küçük İşletme Muhasebesi ve Finans Yönetimi Müzecilik Biyolojik Çeşitlilik ve Koruma Türkiye Anıt Ağaç ve Ormanları Ekoturizmde Tarımsal Ormancılık uygulamaları	Ekoturizmin Sosyal ve Kültürel Etkileri Botanik Turizmi Mesleki İngilizce II Küçük İşletmelerde Pazarlama Ekoloji ve Türkiye'deki Ekosistemler Mitoloji Anadolu Medeniyetleri Tarihi Sanat Tarihi ve İkonografi Türkiye'de Eko- Gastronomi Arapça II Dijital Fotoğrafçılık Kıyı Ekoturizmi Mutfak Kültürü Dinler tarihi Arkeoloji İlk Yardım ve Doğada Hayatta Kalma Teknikleri Arapça I Genel Turizm Turizm Araştırmalarında İstatistiksel Veri analizi Ekoturizm Liderliğinde İletişim Becerileri Milli Parklar ve Korunan Alanlar

Şırnak Üniversitesine bağlı Ekoturizm Rehberliği anabilim dalındaki dersler incelendiğinde, rehberlik ve ekoturizm ile ilgili derslerin öğrencilere sunulduğu görülmektedir. Tezli olan yüksek lisans programında seminer, uzmanlık alanı ve tez yazımı mezuniyet için zorunlu alanlar olarak belirtilmektedir. Anabilim dalında ziraat ve turizm alanında uzmanlaşmış öğretim üyelerinin dersler verdiği ifade edilmektedir. Tüm derslerin teorik olarak belirtildiği ve uygulamalı derslerin olmadığı, Anabilim Dalı bilgi paketinde verilmiştir.

Lisansüstü ekoturizm eğitimlerini veren üniversite birimleri incelendiğinde, bu birimlerin genel olarak aynı dersleri verdikleri, genel olarak uygulamalı dersler konusunda eksiklikleri olduğu

ve uygulama açıklarını tezli yüksek lisansta seminer, uzmanlık alanı ve tez yazımında kullandıkları araştırma yöntemleri ile kapatmaya çalıştıkları belirlenmiştir.

4. Lisansüstü Eğitimlerin Karşılaştırılması ve Sektör İlişkisi

Türkiye’de üniversitelerde faaliyet gösteren ekoturizm ile ilişkili lisansüstü eğitimler incelendiğinde, bu eğitimlerin yüksek lisans seviyesinde olduğu görülmektedir. Lisans ve doktora seviyelerinde ekoturizm ile ilgili anabilim dalları ya da bölümler bulunmamakta, bu eğitim seviyelerinde ekoturizm sadece bir ders olarak ele alınmaktadır. Bu durum, ekoturizmin eğitim faaliyetleri açısından eksiklikleri olarak ifade edilebilmektedir. Ekoturizmin, bir destinasyondaki yerel halka ve özellikle de dezavantajlı gruplara ekonomik katkı sağlayacağı gerçeği düşünüldüğünde, ekoturizm eğitimlerinin lisans düzeyinde olması ve yerel halka ulaştırılması önemli bir husus olarak görülebilir. Bu kapsamda, ekoturizmin lisansüstü eğitimlerindeki içerikleri daha fazla önem arz etmektedir. Bunun en önemli sebebi, ekoturizm eğitimlerinin diploma derecesi olarak sadece yüksek lisans seviyesinde olmasıdır.

Yüksek lisans eğitimleri ve devamında doktora eğitimleri, bir konu hakkında insanların uzmanlaşmasına ve de o bilim alanı ile ilgili olarak akademik gelişimlerine yardımcı olmayı sağlamaktadır (Pasek ve Ratkowski, 2021). Lisansüstü eğitimler, turizm sektörü açısından geçmiş yıllarda önemli olarak kabul edilse bile istihdama doğrudan etki etmemekte iken, günümüzde lisansüstü eğitimler, istihdamın önemli koşullarından biri olarak kabul edilmektedir (Ramirez & Santana, 2019). Ülkemizde yüksek lisans programlarında eğitim alan insanların birçoğu kendini geliştirmek ve özel sektörde işe bulabilmek amacı ile eğitimler alırken, doktora programlarında eğitim alan insanların birincil amacı akademik kariyer yapmak ve o alanda çalışmak olarak ifade edilmektedir. Bu durum, Türkiye’de çok sayıda turizm alanından lisans eğitimi veren kurumun olması nedeni ile insanların bir üst diploma derecesine sahip olmak amacı ile ortaya çıkmıştır. Üniversite sayısının fazla olması ve aynı alanda birçok şehirde lisans programı olması, öğrencilerin kendilerini yetiştirmek için lisansüstü programlara başvurmaları durumunu ortaya çıkarmıştır.

Ekoturizm konusunda lisansüstü çalışmaların genel olarak yüksek lisans seviyesinde olması nedeni ile araştırmaların kısıtlı kaldığını ifade etmek mümkündür. Çalışmaların doktora derecesi seviyesinde verilmesi, daha nitelikli ve uzun araştırmaların elde edilebileceğini göstermektedir. Konu hakkında doktora seviyesinde uzmanlaşmak, gelecekte bu alanda lisans ve doktora programlarının açılmasına imkan tanıyacaktır.

Ekoturizmin lisansüstü çalışmalarda nasıl kullanıldığı ve araştırma bilgilerine ilişkin Akyurt ve Eser (2022) tarafından bibliyometrik analiz çalışması yapılmış ve bu çalışma sonucunda ekoturizm

ile ilgili aşağıda belirtilen veriler elde edilmiştir. Bu verilerin özeti aşağıdaki Tablo-5'te verilmektedir.

Tablo-5. Ekoturizm Konusundaki Lisansüstü Çalışmaların Özeti

Tez Şekli	Sayısı
Doktora	9
Yüksek Lisans	46
Tezlerin Araştırma Yöntemleri	Sayısı
Nicel	28
Nitel	14
Karma	7
Belirsiz	6
Tezlerin Konu Alanına Göre Dağılımları	Sayısı
Ekoturizm (planlama/etkileri/ yönetimleri/arz/talep)	8
Ekoturizm potansiyeli	12
Üniversite	1
Halkın algısı	5
Kuş gözlemciliği	1
Ekoturizm çiftlikleri	2
Hizmet kalitesi	2
Ormancılık/Orman köyleri	1
Turist rehberliği	1
Doğa okulları	1
Glamping	1
Turizm güzergâh/doğa yürüyüşü	1
Çevre /çevre bilinci	1
Sürdürülebilir gelişim/turizm	5
Otel İşletmeleri/yöneticileri/acenta	3
Marka/İmaj	1
Tarımsal ekoturizm	1
Girişimcilik	1
İstihdam/kadın işgücü	1
Kırsal Kalkınma	3
Davranışsal niyet	1
Doğa koruma	1
Ekoturizm girişimciliği	1

Tablo-5'te görüleceği üzere ekoturizm ile ilgili yüksek lisans ve doktora alanında yapılan tezlerin ağırlıklı olarak yüksek lisans alanında yapıldığı belirtilmektedir. Doktora tezleri turizm işletmeciliği ve işletme alanında yapılmış olup, genel olarak fen ve sosyal bilimleri alanlarında tezler yapılmıştır. Bu durum, ekoturizm alanında yapılan çalışmaların her geçen gün arttığını ve bu durumda ekoturizm alanında lisansüstü eğitim veren birimlerde hazırlanan tezlerin etkili olduğunu göstermektedir. Yapılan tezlerin verileri incelendiğinde özellikle son on yıl içerisinde tezlerin 45 adedinin (%80) hazırlandığı belirtilmekte, genel olarak lisansüstü eğitim birimlerinin açılması ile paralellik gösteren bir eğilimin olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır (Akyurt ve Ültay, 2022). Ekoturizm alanında lisansüstü eğitim alan öğrencilerin sayısının artması hem literatüre bilimsel anlamda katkı

sunması açısından hem de turizm sektöründe ekoturizmin öneminin artmasına destek olması bakımından önem arz etmektedir.

Sonuç

Ekoturizm alanında verilen eğitimlerin dünya genelinde turizm ana temeli olmak üzere diğer disiplinler ile birlikte ele alındığı bilinmektedir. Turizmin çok yönlü yapısı gereği hem lisans hem de lisansüstü seviyelerde birçok farklı bilim ile iş birliğinin yapılması, ekoturizm eğitimlerinin kalitesinin artırılmasında önemli bir husus olarak görülmektedir (Gonzalez-Herrera ve Giralt-Escobar, 2022). Ekoturizmin bulunduğu destinasyonlar gereği çevresel etmenler, doğa, diğer canlıların yaşamları ve coğrafi özellikler gibi birçok konuda bilgi sahibi olunması gerekmektedir. Bu durumun sonucu olarak, ekoturizm eğitimlerinin diğer disiplinlerle birlikte ele alınması gerekliliği bulunmakta, uzmanlık alanı bakımından fen ve sosyal bilimlerin birlikte öğretilmesi gerekmektedir.

Çalışmada, ekoturizm alanında lisansüstü eğitimler verilen birimler ve ders içerikleri incelenmiş, akademik kadroları gözden geçirilmiş ve turizm sektörü ile ilişkileri ortaya konulmaya çalışılmıştır. Konunun spesifik bir konu olması nedeni ile daha önce bu konuda benzer bir çalışma olmadığı tespit edilmiştir. Ekoturizmin lisansüstü alanda son yıllarda gelişim göstermesi nedeni ile eğitim kurumları tarafından açılması son on yıl içerisinde gerçekleşmiş, üniversitelerde önlisans, lisans ve doktora alanlarında ekoturizm eğitimleri olmadığı belirlenmiştir. Türkiye’de ekoturizm ve ekoturizm rehberliği adı altında beş üniversite de lisansüstü eğitimler verildiği görülmektedir. Ekoturizm eğitimi veren lisansüstü eğitim birimlerinin dersleri incelendiğinde, derslerin genel olarak ortak özellikler taşıdığı ve teorik içerikli derslerden oluştuğu belirlenmiştir. Bazı ekoturizm rehberliği eğitimlerinde rehberlik ile ilgili derslerin olmadığı, uygulama dersleri ile bilgiler bulunmadığı ortaya çıkmıştır. Doktora programının olmaması nedeni ile yüksek lisanstan mezun olan ekoturizm uzmanlarının farklı turizm alanlarına yönelmesi zorunlu olmakta, ekoturizmin bilimsel ve sektörel açıdan gelişiminin sağlanması açısından doktora programının açılmasının bir gereklilik olduğu düşünülmektedir.

Çalışma sonucunda, ekoturizm ile ilgili müfredatlarda uygulama derslerinin olmaması, teorik ağırlıklı derslerden oluşması, turizm sektörünün beklenti ve ihtiyaçlarına cevap verecek nitelikte öğrenci yetiştirilmesinde bir eksiklik olarak ortaya çıkmaktadır. Eğitimlerde, alan çalışması ve uygulamalı eğitimler olması, sektörde yaşanacak sorunlara çözümler üretilmesi bakımından önemli bir husus olarak görülmektedir. Turizm sektörünün ekoturizm ile ilgili beklentilerinin araştırıldığı lisansüstü tezlerin olması, uygulama derslerinde oluşan eksikliklerin tezlerde yapılan alan araştırmaları ile giderilmeye çalışıldığı sonucunu vermektedir. Her ne kadar tezlerin araştırma kısmında turizm sektörüne ilişkin örnek uygulamalar ve araştırmalar yapıyor olsa da ekoturizmin

detaylı olarak öğretilmesinde uygulama derslerinin olması gerektiği düşünülmektedir. Turizmin personel, çevre ve turist ekseninde ekoturizm anlayışına sahip bir yapıya kavuşturulması, sürdürülebilir bir turizmin sağlanması ve ekoturizmden elde edilen gelirlerin ülke genelinde adil şekilde dağıtılması için ekoturizm alanındaki eğitimlerin artırılması uygun olacaktır.

Bununla birlikte, ekoturizm ve eğitimi ile ilişkili betimsel içerik analizi yöntemi uygulanarak, lisansüstü çalışmaların niteliği hakkında bilgi sağlanması uygun olacaktır. Betimsel içerik analizi yöntemi, belirli bir konuda ya da alanda birbirinden bağımsız olarak yapılan nitel ve nicel çalışmaların derinlemesine incelenip düzenlenmesi anlamına gelmektedir (Ültay, Akyurt ve Ültay, 2021). BU sayede, lisansüstü çalışmaların ekoturizm ile ilgili hangi alanlarda çalışıldığı tespit edilerek, gelecekte yapılacak olan çalışmaların konuları ve yöntemleri belirlenebilecektir.

Ekoturizm alanında hem lisans hem de doktora alanında yeni programlar açılması, ekoturizmin öneminin ve geleceğinin sağlanması bakımından önem arz etmektedir. Yapılmış olan bu çalışma ile ekoturizm alanında Türkiye'deki lisansüstü eğitim durum ortaya konmuş, eğitimdeki eksiklikler ve turizm sektörü ile ilişkisine ilişkin çıkarımlar yapılmıştır. Bu çalışmanın, gelecekte lisansüstü ekoturizm eğitimi alacak olan öğrencilere eğitim konusunda bilgi sağlaması ve bu konuda çalışma yapacak akademisyenlere yardımcı olması beklenmektedir. Ekoturizm eğitimlerinin nitelikli olarak verilmesi, ülkelerdeki turizm anlayışının gelişmesine, yerel halkaların turizmden gelir elde etmesine ve çevresel unsurların gelecek nesillere aktarılmasına fayda sağlayacaktır. Bu nedenle, ülke genelinde ekoturizm eğitimlerinin kapsamlı şekilde geliştirilmesi, uygulamalı derslerin verilmesi ve öğrenciler dışındaki yerel halka da ekoturizm eğitimi verilmesi, sürdürülebilir bir ekoturizm anlayışının yerleştirilmesi bakımından önem arz etmektedir.

Kaynakça

Akyurt, H. (2019). Ekoturizm: Türkiye'deki Gelişimi ve Mevcut Durumu. Gece Akademi, Editör: Sait Erdal Dinçer, Sinan Sönmez, Mustafa Bostancı, Ertan Özçoban, *Sosyal, Beşerî ve İdari Bilimler Alanında Araştırma ve Değerlendirmeler*, Cilt-2, ss. 353 -367, Ankara: Gece Akademi.

Akyurt, H. & Ültay, E. (2021). Üniversite Düzeyinde Turizm Eğitiminin Mevcut Durumu ve Turizm Sektörü Beklentileri. Editör: Doç. Dr. Çatalcalı Ceylan Ayşe, Dr. Özbay Ferhat, Dr. Özomay Zafer, Dr. Öğretim üyesi Kurt Mustafa Batuhan, *Sosyal ve Beşerî Bilimlerde Araştırma ve Değerlendirmeler*, Cilt-2, ss. 159 -187, Ankara: Gece Kitaplığı.

Akyurt, H. & Ültay, E. (2022). Ekoturizm ve Ekoturizm Rehberliği Eğitimi Lisansüstü Tezlerinin Bibliyometrik Analizi, *Dünya Multidisipliner Araştırmalar Dergisi*, 5(2), 56-70.

Akyurt, H. & Yolasığmazoğlu, N. (2022a). Üniversitelerdeki Gastronomi Eğitiminde Gıda Mühendisliğinin Önemi ve Gastronomi Mühendisliği, *International Social Sciences Studies Journal*, 8(102), 3222–3236.

Akyurt, H. & Yolasığmazoğlu, N. (2022b). Gıda Mühendisliği ile Turizm İlişkili Lisansüstü Tezlerinin Bibliyometrik Analizi, *International Journal of Social and Humanities Sciences Research*, 9(89), 2149–2158.

Chung-Shing, C., Yat-hang, C. & Agnes, F. T. H. (2020). The effectiveness of online scenario game for ecotourism education from knowledge-attitude-usability dimensions. *Journal of Hospitality, Leisure, Sport & Tourism Education*, 27, 1-12.

Gonzalez-Herrera, M. H. & Giralt-Escobar, S. (2022). Ecotourism and theories of learning/education. Edited By: David A. Fennell, *Routledge Handbook of Ecotourism*, Chapter:22, pp.291-306, New York: Routledge.

Gulomjon, M. M. & Caminjon, O.U. (2022). The importance of environmental education in the development of ecotourism. *Asian Journal of Research in Social Sciences and Humanities*, 12(4), 508-509. DOI: 10.5958/2249-7315.2022.00227.1.

Honey, M. (2008). *Ecotourism and Sustainable Development: Who Owns Paradise?* (Second ed.). Washington, DC: Island Press.

Jacobson, S. K. & Robles, R. (1998). Ecotourism, sustainable development, and conservation education: development of a tour guide training program in Tortuguero, Costa Rica. *Environmental Management*. 16 (6), 701–713.

Mısırlı, İ. (2002). Turizm sektöründe meslek standartları ve mesleki belgelendirme sistemi. *Anatolia Turizm Araştırma Dergisi*, 13(1), 39-55.

Pasek, M. & Ratkowski, W. (2021). Participation In Ecotourism Education, Gender And Place of Residence as Determinants of Attitudes Towards Sustainable Tourism. *GeoJournal of Tourism and Geosites*, 35(2), 406–410. <https://doi.org/10.30892/gtg.35219-665>

Ramirez, F. & Santana, J. (2019). *Education and Ecotourism. In: Environmental Education and Ecotourism*. Cham: Springer Briefs in Environmental Science. Springer, https://doi.org/10.1007/978-3-030-01968-6_4

Russell, C. L. (1994). Ecotourism as Experiential Environmental Education? *Journal of Experiential Education*, 17(1), 16–22. <https://doi.org/10.1177/105382599401700105>

Thapa, B. (2019). Ecotourism Education and Development in Kazakhstan, *Journal of Hospitality & Tourism Education*, 31(2), 119-124. DOI: 10.1080/10963758.2018.1485499

Ültay, E., Akyurt, H. & Ültay, N. (2021). Sosyal Bilimlerde Betimsel İçerik Analizi, *Ibad Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(10), 188–201.

Ünlüönen, K. & Boylu, Y. (2005). Türkiye’de yükseköğretim düzeyinde turizm eğitimindeki gelişmelerin değerlendirilmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(12), 11-32.

Yolasıǧmazoǧlu, N. (2022). Mikroplastikler ve İnsan Yaşamına Etkileri. Editörler: Hikmet Y. Çoǧun, Hasan Üzmuş, İshak Parlar, *Doğa ve Mühendislik Bilimlerinde Güncel Tartışmalar-7*, ss. 58 -66, İzmir: Bilgin Kültür Sanat Yayın.

Zanotti, L. & Chernela, J. (2008). Conflicting Cultures of Nature: Ecotourism, Education and the Kayapó of the Brazilian Amazon, *Tourism Geographies*, 10(4), 495-521. DOI: 10.1080/14616680802434

SOME VIEWS ON RENEWABLE ENERGY MARKETING DUE TO CLIMATE CHANGE IMPACTS*

Mustafa Seçkin ŞALVARLI**

Makale Bilgisi/Article Info

Geliş/Received: 13/01/2022; Düzeltme/Revised: 07/02/2023

Kabul/Accepted: 17/02/2023

Araştırma Makalesi / Research Article

Attf/Cite as: Şalvarlı, M. S. (2023). Some Views On Renewable Energy Marketing Due To Climate Change Impacts. *DÜMAD (Dünya Multidisipliner Araştırmalar Dergisi)*, 6(1), 161-180. <https://doi.org/10.58853/dumad.1233721>

Abstract

Currently, two-thirds of greenhouse gas emissions come from the energy sector, and many energy plans still lag behind the required emission reductions. The increasing impact of global warming makes it important to take urgent measures. Renewable are predicted to account for at least two-thirds of the total final energy supply by 2050. Key strategies concern energy savings for those who demand, efficiency improvements in power generation, and the substitution of a variety of new and renewable energy sources for fossil fuels. Climate change, which is a global problem, requires a global solution. The most important effects of climate change are heavy downpours, strong storms, heat waves, melting ice-field, droughts, reduced food security, pests and diseases. Climate changes can significantly affect the availability, reliability and affordability of energy supply systems. An effective strategy will require the commitment and action of all developing and developed countries. It is known that some climate-related policies need additional revisions in order to achieve the desired levels in the energy sector. The fundamentals of marketing can be applied to renewable energy marketing, as has been extensively stated in the literature. Climate protection aspects partially convert renewable energy into the public good.

Keywords: Renewable energy, climate change, environment, sustainable development, marketing

İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ ETKİLERİ NEDENİYLE YENİLENEBİLİR ENERJİ PAZARLAMASINA İLİŞKİN BAZI GÖRÜŞLER

Özet

Şu anda, sera gazı emisyonlarının üçte ikisi enerji sektöründen gelmekte ve birçok enerji planı hala gerekli emisyon azaltımlarının gerisinde kalmaktadır. Küresel ısınmanın artan etkisi acil önlemler almayı önemli kılmaktadır.

* Bu araştırma sürecinde; TR Dizin 2020 kuralları kapsamında “Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesinde” yer alan tüm kurallara uyulmuş ve yönergenin ikinci bölümünde yer alan “Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiğine Aykırı Eylemlerden” hiçbiri gerçekleştirilmemiştir. Ayrıca bu araştırma “Etik Kurul İzni” gerektirmeyen bir çalışmadır.

** Öğr. Gör. Dr., Dokuz Eylül Üniversitesi İzmir Meslek Yüksek Okulu, (e-posta: mustafa.salvarli@deu.edu.tr, ORCID ID: 0000-0002-5306-5655).

Yenilenebilir kaynakların 2050 yılına kadar toplam nihai enerji arzının en az üçte ikisini oluşturacağı tahmin edilmektedir. Kilit stratejiler, talep edenler için enerji tasarrufu, elektrik üretiminde verimlilik iyileştirmeleri ve fosil yakıtlar yerine çeşitli yeni ve yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanılması ile ilgilidir. İklim değişikliği küresel bir sorundur ve küresel bir çözüm gerektirir. İklim değişikliğinin en önemli etkileri şiddetli sağanaklar, kuvvetli fırtınalar, sıcak hava dalgaları, eriyen buz kütleleri, kuraklıklar, gıda güvenliğinin azalması, zararlılar ve hastalıklardır. İklim değişiklikleri, enerji tedarik sistemlerinin mevcudiyetini, güvenilirliğini ve satın alınabilirliğini önemli ölçüde etkileyebilir. Etkili bir strateji, tüm gelişmekte olan ve gelişmiş ülkelerin taahhütlerini ve eylemlerini gerektirecektir. Enerji sektöründe istenilen seviyelere ulaşılabilmesi için iklimle ilgili bazı politikaların ek revizyonlara ihtiyaç duyduğu bilinmektedir. Pazarlamanın temelleri, literatürde kapsamlı bir şekilde belirtildiği gibi yenilenebilir enerji pazarlamasına uygulanabilir. İklim koruma unsurları, yenilenebilir enerjiyi kısmen kamu yararına dönüştürür.

Anahtar Kelimeler: Yenilenebilir enerji, iklim değişikliği, çevre, sürdürülebilir kalkınma, pazarlama

Introduction

Procuring energy at affordable prices and meeting national energy needs are key challenges in strategy plans for many countries. Government policies should provide energy subsidies while reducing consumer expenses and regulating production costs. Therefore, the burden of the state will increase (Tampubolon and Setyoko, 2019).

Green energy innovation and societal marketing needs must be addressed and countered by strong government guidance and funding (Ruan et al., 2020). As will be known, green energy innovations promote the use of renewable and sustainable energy sources, such as solar, wind, hydro, and geothermal power. They refer to the development and implementation of new technologies and practices. Thus, the dependence on fossil fuels is reduced and the impacts of climate change are mitigated. On the other hand, In the context of green energy innovation, societal marketing can help to promote the adoption of renewable energy sources to create incentives for the transition to a more sustainable energy system. While raising awareness of their benefits, highlighting the consequences of relying on fossil sources, and working with governments and communities, both of green energy innovation and societal marketing need to work together to drive the shift towards a more sustainable energy future.

The demand for responsible consumption, production and prevention of waste generation is becoming more and more important due to issues such as the consumption of global resources, environmental effects, social and economic concepts (Lakatos et al., 2018).

Traditional fossil resources largely meet the current energy supply and use. Technologies that improve human, economic, social and environmental conditions will need to be developed to meet current and future demands. Global politics and economic situation, technology and energy policy

and market development can be counted among the very important factors that shape the future of energy (Salvarli and Salvarli, 2020; UN, 2015).

Cost, market share and policy issues are the main obstacles to the development of renewable energy. Many countries have developed energy policies to support the sustainable development of parameters such as economic, social and industrial. Rapid industrialization and human labor are the main reasons for the increase in environmental pollution. Energy-related factors such as use, security, pricing, policy, practice and technology will cover the foundations of sustainable development.

Countries implementing the low carbon policy planned to stimulate new markets for technological innovation. Standardized equipment and materials should also be used to support power generation, transmission, distribution and trading (Salvarli and Salvarli, 2020; Levidow and Raman, 2020).

Renewable energy is called clean energy and is generally obtained from continuously renewed natural resources. One of the important environmental and social impacts identified regarding renewable power plants may be climate change (Bilagi et al., 2021).

Thanks to energy innovations that increase regional energy values such as stability, reliability, democracy and independence, national modernization and security imaginations are being developed. Other studies on energy values focus on energy transitions, low-carbon futures and smart grids (Levendaa et al., 2018)

As defined in (Stephenson et al., 2021), energy culture of a country relates to its national decision-making structure and can be chosen as the interaction between regular, stable, traditional and policy-relevant characteristics. It is argued that increasing national low-carbon achievements is strongly associated with cultural actions such as elections, policies and investments. The current and future roles of energy in each country provide varied prospects and implications for low carbon levels.

On the other hand, it is argued that many of the production units are inefficient, uneconomical and not satisfied with ecological standards, so they should be removed from use in the near future. The great significant pillars of a country's energy policy are energy security, competitiveness, improving the energy efficiency of the economy and impact factors on the environment (Gawlik and Mokrzycki, 2019).

Renewable will have the fastest growth in the world electricity sector, producing 28% of total generation in 2020 and providing 88% of total generation to achieve net zero CO₂ emissions and to limit the global temperature rise to 1.5 °C by 2050. As also pointed out in the literature, solar PV and

wind energies continue to grow in the electricity sector, and are expected to meet about 55% of global electricity production by 2050.

Renewable energy sources such as solar energy, wind energy, hydropower, biogas energy and geothermal energy are continuously renewable resources that are used to meet the energy needs of people. According to the data given in the literature, usage rates of these renewable energy resources are shown as Table 1-4 (IEA-c, 2019; IEA-b, 2018).

Resources	Share (%)
Oil	31.8
Coal	27.1
Natural gas	22.2
Biofuels and waste	9.2
Nuclear	4.9
Hydro	2.5
Solar, wind, geothermal and tidal	1.8
Other	0.3

Table 1. Fuel Shares in World Total Primary Energy Supply, 2017 (IEA-c, 2019)

Sector	Share (%)
Residential, commercial and public	41.7
Electricity plants	35.1
Industry	10.5
Transport	4.4
Combined heat and power plants	3.0
Heat plants	0.5
Other	4.8

Table 2. World Sectoral Consumption of Renewables, 2017 (IEA-c, 2019)

Resources	Share (%)
Coal	38.5
Natural gas	23.0
Hydro	16.0
Nuclear	10.3
Solar, wind, geothermal and tidal	6.5
Oil	3.3
Biofuels and waste	2.0
Other	0.4

Table 3. Fuel Shares in World Electricity

Production, 2017 (IEA-c, 2019)

	Year	
	2017	2023
	Share (%)	
Renewable electricity	23.9	29.4
Renewable heat	10.3	11.8
Biofuels in road transport	3.4	3.8

Table 4. Shares of Renewables, 2017 and 2023 (IEA-b, 2018)

As will be seen in Tables 1 to 4:

- The share of the fossil fuels include around 81 % of total primary energy supply. It is aimed that the renewable energy will be used to displace fossil fuels as both environmentally safe and economically sustainable (Tables 1),
- The majority of renewable are consumed in the residential, commercial and public services sectors (Tables 2),
- The second largest contributor to global electricity production is the renewables which account for 24.5% of total electricity production (Tables 3),
- Trends for the future show that renewable will have the fastest growth in the electricity sector (Tables 4).

2. Sustainable Development and Environment

All countries plan to activate optimal energy systems for sustainable development goals and, more importantly, to improve human, economic, social and environmental conditions. Currently, challenges related to demographic, social, economic and technological trends are of paramount importance for the long-term sustainability of global energy systems. For any country to achieve its sustainable development goals, it needs to provide renewable energy sources because the problems associated with depletion of fossil fuel levels, rising fossil fuel prices worldwide and reducing environmental impacts will largely disappear. Since the objectives of the countries are to protect the climate system, improve their policies and implement the relevant measures, it should be ensured that the standards on local air pollution are strengthened and implemented effectively and efficiently (Salvarli and Salvarli, 2020).

Although the tendency to depend on fossil fuels is still high and dominant, measures should be taken, especially regarding global warming, in order to develop renewable energy sectors on a global scale. This is why switching from conventional fuels to environmentally friendly options is of paramount importance around the world (Pujari and Shrestha, 2020; Jing Wu et al., 2018).

It is clear that the electricity produced by fossil fuels has negative effects on the ecosystem. However, it can be concluded that the expectation that greenhouse gas emissions will decrease when more advanced technologies are used in the consumption of fossil fuels (Tampubolon and Setyoko, 2019; Özgül et al., 2020).

Ecosystems are under threat due to some factors such as population growth, energy demand, intensive use of fossil fuels in energy production and other human activities (Anup, 2015).

Renewable energy sources offer opportunities for sustainable and green clean energy production. Therefore, clean, affordable energy will be a viable option to achieve sustainable development goals. However, it has shown that renewable energy systems have the potential to change the local and regional climate, which can affect both humans and wildlife in the long run (Mabvuto, 2019).

As detailed in resources (WEC, 2016; Renewables Energies Innovation for the Future., 2019), market-based climate change interventions, efficient use of resources, low energy consumption, low risks, social equity, regional integration of energy systems, sustainable energy supply and public acceptance should be provided.

Large financial resources are important in energy investments where environmental protection is planned. On the other hand, the success of a new technology will be determined by the cost-effectiveness parameter that improves the environment.

As noted in the references (Hoppe and de Vrie, 2019; Zaharia et al., 2019), the transition to low-carbon energy systems cannot rely solely on technological innovation. It also requires social innovation. The most important features that encourage green investments are in relation with the length of the firm-bank relationship and size, age, profitability and innovativeness of business. Many of these seem to encourage businesses to invest in environmentally friendly equipment.

For sustainable development, the benefits and development costs of applicable technologies should be considered in the planning of electricity generation systems. During the planning and construction of all industrial facilities; by taking into account the possible effects on the environment, it is ensured that the economy is improved, ecology is supported and energy is saved (Arbuckle et al., 2021).

Sustainable development also requires biodiversity for the sustainability of the natural environment for the survival of humans and the world. Taxes, allowances, emissions subsidies and technology obligations, as well as research and development subsidies, which are considered various environmental policy instruments, meet the main evaluation criteria. On the other hand,

environmental policy tools are also related to areas such as agriculture, forestry, fisheries, transportation, substance abuse and health (Mabvuto, 2019; Goulder and Parry, 2008).

The relationships between the environment and economic and political systems should be examined with a strong analytical framework provided by the economy. Many countries may face higher costs and loss of market share if strict environmental regulations are enforced (Pimonenko et al., 2021; Tietenberg and Lewis, 2018).

3. Strategies of Renewable Energy Developments

In order for each country to maintain its sustainable development and use, it is necessary to ensure the transition to renewable energy sources as soon as possible. Since domestic sources form the basis of renewable energy sources, they can be converted into electricity or liquid fuels. It is estimated that renewable energy will make up about 30% of the world's energy mix by 2050 (IEA, 2018). As also detailed in the reference (Renewables Energies Innovation for the Future., 2019), various requirements such as environmentally safe and economically sustainable are important in sustainable energy supply.

Renewable energy is obtained from constantly renewed natural resources. The main characteristics of the most common types of renewable energy are as follows (Bilagi et al., 2021; Salvarli and Salvarli, 2020):

- The use of hydraulic energy can provide many benefits for water supply and irrigation in agriculture, but it has impacts on aquatic ecosystems.
- The environmental impact of wind energy is relatively small compared to the environmental impact of fossil fuels. The location and operation of wind turbines can have adverse health effects on humans and other creatures living near wind turbines, depending on certain conditions. One of the important environmental and social impacts of wind farms is climate change. Wind turbines are located on land or offshore.
- While the use of solar energy systems such as solar, photovoltaic and concentrated solar energy is increasing rapidly all over the world, many system arrangements are also being developed.
- Geothermal power plants are also sustainable and low-emission compared to traditional fossil fuel plants. However, if some pollutants are released from the power plant, it can harm the environment. For this reason, cooled geothermal fluids are injected back into the soil in order to reduce the risk to the environment. Geothermal energy is also used for heating and cooling purposes other than electricity generation.

- Biomass is a clean energy source and bioenergy is produced according to the type of biomass used and the technology of process changing.

As the market is expected to grow by 2050, the European Union predicts that offshore wind power will play an important role in making the European Union the first continent in terms of climate neutrality (Fernandez et al., 2021).

Many government strategies are often based on volatile renewable energy, energy business models and government roles in the energy sector (Bryant et al., 2019). The characters such as renewable energy development, energy security, direct tax and financial incentives are provided. Therefore, it is necessary to attract investors while helping to remove economic and political barriers to renewable energy generation (Luo et al., 2020).

In order to realize available, economic, reliable and sustainable electricity systems in the future, policy-makers should take all the needed measures to increase the contribution of renewable energy to the energy mix (Ntanos et al., 2018; Kuo, 2015).

Through the transition to a low-carbon economy, renewable energy generation will create new jobs in the public transport and building sectors, in the development and production of energy-efficient technologies. Undoubtedly, many of these newly created jobs in developing countries will be both more reliable and better paid than before (Markkanen and Anger-Kraavi, 2019).

Flexible capacity transmission networks, energy storage innovations and new standards are the requirements of renewable energy. Thus, any subsidy policy suitable for a renewable energy development program is evaluated by supporting the integration of large-scale and connected networks (Tampubolon and Setyoko, 2019).

4. Impacts of Climate Change

Reducing carbon dioxide levels in the atmosphere can help slow climate change and ensure a better world for future generations. However, the effectiveness of carbon taxes in reducing carbon emissions is not as expected. Appropriate future policies for clean power generation also relate to energy emission targets, carbon taxes, and transmission and distribution loss improvements (Jung et al., 2021; McLaughlin et al., 2019; Awopone and Zobaa, 2017).

As stated (Markkanen and Anger-Kraavi, 2019), climate change mitigation policies should be well designed and carefully implemented. In this way, social and economic common benefits will be created to reduce poverty. Opportunities to review issues such as gender, health and economic inequalities will be provided.

Behavioral challenges caused by climate change are fundamentally social impact issues. However, representations of social norms can advance climate change (Gregg et al., 2020).

It is known that an increasing number of studies are carried out on the effects of climate change on renewable energy in order to ensure the security of the sector, data availability and sustainable development of methods (Martínez, 2019; Solaun and Cerda, 2019).

Not surprisingly, the commitment of all countries to rapidly reduce their dependence on fossil fuels could meet the expectations of global climate change negotiations (Stephenson et al., 2021).

A few strategies (Peker and Ataöv, 2020) identified to improve quality of life and climate change are as follows:

- Dissemination of solar and wind power plant applications,
- Expanding public transportation systems in urban transportation,
- Development of rail system alternatives,
- Promoting non-motorized modes of transportation,
- Creation of pedestrian zones,
- Creation of the bicycle path master plan,
- Reproduction of national gardens and green spaces.
- Dissemination of buildings that produce their own energy.

As outlined in the 2015 Paris Climate Talks, the carbon tax can address the challenges of climate change in a comprehensive manner and reduce greenhouse gas emissions. Therefore, governments should provide economic incentives to both producers and consumers so that they can maintain electricity generation in a way that reduces greenhouse gas emissions (Luo et al., 2020).

Decision makers of developed countries generally aim to improve and evaluate social welfare. Therefore, they plan to implement more energy efficient green technologies that mitigate the effects of climate change and save energy in the long run. Developing countries, on the other hand, intend to improve the total value of goods produced and services provided by approving social and environmentally friendly applications (Zharia et al., 2019; de Vries, 2019).

Ultimately, climate-smart power systems will need to be based on supporting environmentally and financially sustainable energy development (Almeida et al., 2021).

As stated in the literature, climate change can cause changes such as:

- Average precipitation value,
- Geographic distribution of rain,
- Seasonal precipitation patterns,
- Increase in average temperatures,
- Increased frequency of forest fires,
- Shrinking ice sheets,
- Sea-level rise,
- Increase in ocean acidification,
- Timing and distribution of plant and animal species,
- Shifting patterns of disease transmission,
- Carbon sequestration.

On a global scale, international protocols, agreements and similar issues that have been implemented in the past create wide participation and awareness in taking measures against climate change. Priorities in climate action may change according to the geography, population and socio-economic structure of cities. The greatest potential for emissions reductions in cities relates to actions in buildings, transport, energy supply and landfills. As it is known, if wastes are stored or incinerated in the wild way, they will pollute the air, soil and groundwater (Peker and Ataöv, 2020).

Climate change and carbon emission policies seem to provide selective opportunities to forge new alliances among local government, business, green urban development and civil society to attract green jobs (Jonas et al., 2017).

Climate change and energy policies raise complex issues of intergenerational justice. As it is known, an internationally coordinated response plan will be needed to tackle climate change. In addition, climate change is expected to intensify the frequency and duration of droughts, increasing water demand and reducing water supply. With the right reforms, governments can take adequate action against severe water-related shocks and adverse precipitation trends to help people and ecosystems (Tietenberg and Lewis, 2018; Wolfson et al., 2020).

5. Renewable Energy Marketing

Market failures are associated with environmental problems. The main environmental problems can be summarized as follows:

Local health costs,

- Damages to ecosystems and the services they provide,

- Costs for land and sea creatures,
- Damages caused by climate change.

However, market failures during the promotion of clean technology developments, even when linked to environmental problems, can provide a rationale for efficiency.

As a result, no tool can effectively correct market failures resulting from both emissions and information availability problems (Goulder and Parry, 2008).

Current policies are planned to reduce air pollution and ensure universal energy access. Thus, efforts are made to achieve the long-term climate targets under the Paris Agreement. As expected, renewable energy technologies are the first choice in energy markets due to falling costs and the possibilities provided by supportive government policies. By 2040, the global power mix is expected to share more than 40% of renewable energy. Despite everything, coal and gas will continue to take its place as the largest energy sources (Salvarli and Salvarli, 2020).

Considering the variability in energy sources and power systems, it is obvious that future electricity markets will have adaptability and flexibility. In the sharing of renewable resources; some factors such as market reforms, network investments and efficient technologies need to be active (IEA-a, 2018).

As stated in the document (SUSCHEM, 2018), advanced materials, advanced production systems and industrial biotechnology are needed to overcome the societal challenges and to accelerate the development of the economy and the energy transition, which are at the forefront of important fundamental issues.

According to the comments, while taking into account issues such as energy mix, efficiency, market and environmental standards, various rehabilitations for unlicensed electricity generation and renewable energy sources in meeting energy policy targets are as follows (Arbuckle et al., 2021):

- Providing free market prices better than the tariff guarantee,
- To give additional incentive sales tariffs for the domestically produced or produced parts of renewable energy power plants,
- Prioritizing renewable energy when connecting to the grid.

While the share of renewable energy sources is gradually increasing, it is seen that much more flexibility is needed for energy markets. Major customers who directly purchase renewable energy are large electricity end users such as retailers, manufacturers and technology companies. There is a varying interaction between many users, such as independent energy producers, public and

commercial and industrial institutions. The role of public services appears to vary by transaction as new models are developed. Sustainable business models are becoming increasingly popular across different sectors and offer stakeholders a profitable market model. Thus, these models can be applied in many groups such as energy, innovation, entrepreneurship, marketing, engineering, construction, transportation and so on (ACORE, 2016).

The renewable energy market is supported by the most widely used feed-in tariff. As a result, there is a fixed price guarantee for electricity sold during the contract period. For renewable energy, the feed-in tariff will provide rapid cost reductions, but long-term government subsidies will pose a risk. On the other hand, there has been a shift from government-managed tariff guarantees to auction systems in the last few years. In order to achieve the goals of achieving significant cost reductions in renewable energy, it is decided to set prices in renewable energy contracts.

It is known that one of the most important factors in the dissemination, research and development of renewable energy technologies is financing. Among the major financial resources, public finance institutions, private investors and institutional investors can be mentioned. When it comes to industrial marketing, business-to-business marketing comes to mind, and products are based on price and quality considerations, which are functional consumption values. As is known, business-to-business companies are companies that sell, lease and supply goods to other companies. In global market conditions, local customers do not only buy their products from local suppliers. Therefore, under conditions of increasing global competition, business-to-business companies must find the best ways to stay relevant in the market. Selling products or services directly to consumers is the goal of business-to-consumer marketing. On the other hand, business-to-business companies involved in sustainable solutions will have market advantages.

As it can be understood, the marketing of renewable energy has a complex structure. Therefore, purchasing a renewable energy product can be considered an investment. Clients help finance the investment by relying on support programs that are often not fixed and can vary in different countries. Meanwhile, companies investing in renewable energy expect to use their environmental identities for marketing purposes by promoting the use of renewable energy. It is expected that companies investing in renewable energy will be able to use their environmental identities for marketing purposes by supporting their use of renewable energy. On the other hand, since it is important to secure different support programs such as tax credits and subsidies, it is natural for governments interested in renewable energy and its benefits to meet these considerations. Of course, in this process, subsidies to fossil fuels are reduced, making renewable energy even more attractive. Some energy markets require power systems with a higher share of variable renewable energy and thus respond to issues such as digitalisation, centralization and electrification.

It is possible to gradually improve energy market pricing by incorporating factors such as the real value of electricity over time, new transportation rules, flexibility, economical energy sources, self-consumption and market connectivity into a package. The energy transition can be accelerated by adapting electricity market designs to changing power system models. Currently, electricity users have many suppliers that offer them services and innovative opportunities. These users can easily change their tariffs and suppliers when necessary. Despite everything, not all users in the retail market achieve the results they desire (Leutgöb et al., 2019; Herbes and Friege(editors), 2017; Nosratabadi et al., 2019; ACORE, 2016; Facchinetti et al., 2016); Nielsen(thesis), 2018; IRENA, 2019).

The renewable energy market is classified by type, end use and region. By type, the market includes hydropower, wind power, bio-energy, solar power and geothermal energy. It is pointed out that more than three-sevenths of the total share in the global market is hydroelectric. The market relates to residential, commercial, industrial and others in terms of end use. More than three-eighths of the total share in the global market is dominated by the residential segment. As expected, the global renewable energy market exhibits high growth potential due to its use in residential, commercial, industrial and other fields. The main energy systems in which renewable energy technologies are applied in buildings are as follows:

- Solar or photovoltaic systems,
- Solar hot water and air preheated ventilation,
- Geothermal heat pump,
- Wind turbines systems,
- Biomass systems.

The increasing use of geothermal heat pump in residential heating application is important for the growth of the market. As a result, the increase in electricity demand will lead to a significant increase in the need for geothermal energy. Such a situation will inevitably lead to the growth of the market (Bilagi et al., 2021).

As expected, the performance of national energy policy may be constrained by some factors such as market instruments, efficiency of smart grid and perception of innovations in energy sectors, institutional development. Development strategies, energy regulation standards, measuring energy efficiency and energy savings should be well coordinated with the construction of a sustainable energy system (Kolosok et al., 2020).

As detailed in (Liu et al., 2021), policies related to climate change are significantly less efficient and can distort energy markets. Thus, prices and the financial sustainability of investing in or maintaining production capacity are affected. However, thanks to market-based policies, climate

change can be addressed more efficiently and decarbonisation targets can be achieved in the most efficient way. These policies also foresee the least problematic price formation in wholesale electricity markets. For this reason, policy choices harm the financial sustainability of capacity investments. Price formation and market design issues may arise due to high penetration of renewable energy. Prices provide incentives, but market incentives are not always consistent with promoting sustainable results. Prices provide incentives, but while aiming for sustainable results, market incentives are not always consistent. According to the scientists, the relationship between methane emissions and climate change is a positive feedback loop. Increases in emissions of the greenhouse gas methane contribute to climate change (Tietenberg and Lewis, 2018).

A sustainable electricity generation and electricity market is absolutely necessary to maintain the minimum standard of living and economic growth for every country in the world. The effects of climate change define electricity generation capacity, electricity demand and electricity market.

In order to reach a balance with the optimal capacity mix, a result can only be achieved with a perfect energy market mechanism. Naturally, when there are distorted price signals in the electricity market, the optimum feature is deviated. Currently, renewable electricity generation depends on subsidies and is not internalized in electricity markets. This is seen as a serious problem. Adjusting the required fossil resource capacity according to the increasing share of renewable energy will be regulated through the market-based mechanism.

As price distinctions in capacity payments develop internally, this causes money to be redistributed from emissions-intensive ones to cleaner power plants. As suggested, renewable energy sources may be a suitable mechanism for subsidized liberalized electricity markets for the transition to electricity generation based on renewable energy sources. It has also been discussed that the internally driven capacity market has advantages over general capacity bidding (Pimonenko et al., 2021).

In many countries, investment subsidies are already used as follows (Luo et al., 2020):

- Promoting general renewable energy development,
- Supporting institutional research and development,
- Promoting renewable energy grid connection infrastructure,
- Encouraging public support for the renewable energy market.
- Conducting marketing and public welfare activities.

Considering the share of renewable energy in total final energy net consumption and total greenhouse gas emissions, the growth of the economy, excluding other factors, can generate a net

gain. In addition, the net determinants of the share of renewable energy include both the credit market and the stock market (Zharia et al., 2019).

As expected, the global renewable energy market will grow as prices fall and legal and financial initiatives increase. As the fall in prices increases demand, the global renewable energy market will gradually accelerate its growth (Bilagi et al., 2021).

There are thousands of job opportunities under the investments in environmental factors, energy efficiency and renewable energy all over the world. In order to evaluate this situation in the most effective way, it is necessary to develop renewable energy alternatives, to support energy efficiency and thus to reduce the impact of energy consumption on climate change. Increasing supply security with these contributes significantly to the economy, while its positive effects on employment have recently started to take place in the literature (Erdal, 2012).

The more advantageous the countries with fossil fuels are, the more disadvantaged the countries that import these fuels are due to alternative costs. For this reason, it is very important to create an alternative to fossil fuels. One of these alternatives is renewable energy sources. It is economically very important to produce the tools and equipment to be used in the electricity production to be obtained with renewable energy sources in the country with domestic opportunities. A significant amount of employment is provided during the production of turbines in wind and hydroelectric energy or panels in the solar energy sector. Employment is high, especially during the production of materials and the installation of power plants. 90% of the total employment is employed during the manufacturing phase and installation process, and 10% during the operation and maintenance and repair phases. Increasing rates will be achieved by supporting investments in renewable energy resources and having a large market share (Karaca and Eşgünoğlu, 2016).

Conclusions

The largest part of energy consumption all over the world is met by fossil fuels, which are still increasing and continue to increase. For this reason, environmental pollution becomes inevitable and the direct contribution of renewable energy plants cannot be provided. When the plan that the main energy sources will be new and renewable energies is implemented, renewable will have an impact in many areas such as continuous cost reduction, job creation, developing future industries, and achieving energy and environmental targets.

Thanks to the use of less and cleaner energy, many technologies that provide energy efficiency can be foreseen in power plants, buildings, industrial facilities, transportation systems. These technologies can bring solutions to issues such as reducing costs by up to eighty percent, saving up

to thirty percent of energy, and gradually slowing down global warming. Thus, it becomes easier for countries to achieve sustainable progress. In another definition, the act of understanding consumers and their needs is addressed in the marketing of renewable energy (Salvarli and Salvarli, 2020).

While there is a direct positive relationship between energy consumption and factors such as greenhouse gas emissions, gross domestic product, population and labor force growth, there is, however, a negative relationship between reducing energy consumption and factors such as health expenditures or energy taxes. Recent research reveals that climate change management will be an important factor in restructuring political authority through carbon control. Policies and measures applied to countries are varied but tend to focus on mitigation and eco-modern responses. Further research will enable a better understanding of the various climate policy initiatives and their geopolitical economies (Bulkeley, 2010).

Overarching national concepts of modernization and security are addressed and reflected by local and regional socio-technical concepts as energy innovations are managed. It is known that the impact of countries' energy cultures on climate change and energy plays an important role in shaping future decarbonisation pathways.

The participation and support of policy makers has a very important place in successful practices that reduce mitigation of the climate change impacts and can help to minimize the energy expenditure and improve the energy behavior. Policies and regulations enable local authorities and stakeholders to follow energy transition strategies. In the long run, both environmental taxation and eco-innovation are expected to increase the budget revenues of countries.

The share of renewable in meeting the global total energy supply is expected to reach approximately 46% by 2050. To make sustainable progress and stay cost-effective in the relevant sector, the countries in concert with international partners should provide appropriate policy for public health and the environment, private sector inventiveness and investment.

Many energy efficient enabling technologies and processes related to green chemistry are applied. Thus, in the longer term, the aims of green chemistry will be met by slashing costs, ensuring energy savings, making significant contributions to energy needs, reducing pollution at its source and helping to slow global warming.

References

- Acore. (2016) Beyond Renewable Integration: The Energy Storage Value Proposition. American Council On Renewable Energy. p. 1-35.
- Almeida, R. M., Fleischmann, A. S., Brêda, J. P., Cardoso, D. S., Angarita, H., Collischonn,

W., & Flecker, A. S. (2021). Climate change may impair electricity generation and economic viability of future Amazon hydropower. *Global Environmental Change*, 71, 102383.

Arbuckle, E. J., Binsted, M., Davies, E. G., Chiappori, D. V., Bergero, C., Siddiqui, M. S., & Macaluso, N. (2021). Insights for Canadian electricity generation planning from an integrated assessment model: Should we be more cautious about hydropower cost overruns?. *Energy Policy*, 150, 112138.

Awopone, A. K., & Zobaa, A. F. (2017). Analyses of optimum generation scenarios for Sustainable power generation in Ghana.

Chazovachii, P. T., Rieland, J. M., Sheffey, V. V., Jugovic, T. M., Zimmerman, P. M., Eniola-Adefeso, O., ... & McNeil, A. J. (2021). Using adhesives to capture microplastics from water. *ACS ES&T Engineering*, 1(12), 1698-1704.

Bryant, S. T., Straker, K., & Wrigley, C. (2019). The discourses of power–governmental Approaches to business models in the renewable energy transition. *Energy policy*, 130, 41-59.

Bulkeley, H. (2010). Cities and the governing of climate change. *Annual review of Environment and resources*, 35, 229-253.

De Vries, G. (2020). Public communication as a tool to implement environmental policies. *Social Issues and Policy Review*, 14(1), 244-272.

Facchinetti, E., Eid, C., Bollinger, A., & Sulzer, S. (2016). Business model innovation for Local energy management: A perspective from Swiss utilities. *Frontiers in Energy Research*, 4, 31.

Erdal, L. (2012) Türkiye’de yenilenebilir enerji yatırımları ve istihdam yaratma Potansiyeli, *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 4(1).

Roldan-Fernandez, J. M., Serrano-Gonzalez, J., Gonzalez-Longatt, F., & Burgos-Payan, M. (2021). Impact of Spanish offshore wind generation in the iberian electricity market: Potential savings and policy implications. *Energies*, 14(15), 4481.

Gawlik, L., & Mokrzycki, E. (2019). Changes in the structure of electricity generation in Poland in view of the EU climate package. *Energies*, 12(17), 3323.

Goulder, L. H., & Parry, I. (2008). Instruments choice in environmental policy. *Resource for The future*. Discussion Paper 08-07, Washington, DC.

Sparkman, G., Howe, L., & Walton, G. (2021). How social norms are often a barrier to Addressing climate change but can be part of the solution. *Behavioural public policy*, 5(4), 528-555.

Herbes, C., & Friege, C. (2017). *Marketing Renewable Energy*. Cham: Springer International Publishing.

Hoppe, T., & De Vries, G. (2018). Social innovation and the energy transition. *Sustainability*, 11(1), 141.

IEA-a. World Energy Outlook 2018. [Internet]. Available from: <https://www.iea.org> ›

Weo 2018[Accessed: 2019-09-19]

IEA-b. Renewables. 2018. Analysis and Forecasts to 2023 Executive Summary. 10p. [Internet]. Available from: <https://webstore.iea.org/download/summary> [Accessed: 2019-09-19]

IEA-c Renewables Information: Overview (2019 Edition). 12p. [Internet]. Available from: <https://webstore.iea.org/renewables-information-2019-overview> [Accessed: 2019-09-19]

Irena, C. (2019). Innovation landscape for a renewable-powered future: solutions to integrate Variable renewables. International Renewable Energy Agency.

Wu, J., Zuidema, C., & Gugerell, K. (2018). Experimenting with decentralized energy Governance in China: The case of New Energy Demonstration City program. *Journal of Cleaner Production*, 189, 830-838.

Jonas, A. E., Wurzel, R. K., Monaghan, E., & Osthorst, W. (2017). Climate change, the green Economy and reimagining the city: the case of structurally disadvantaged European maritime port cities. *Die Erde*, 148(4).

Jung, J., Jung, S., Lee, J., Lee, M., & Kim, H. S. (2021). Analysis of Small Hydropower Generation Potential:(2) Future Prospect of the Potential under Climate Change. *Energies*, 14(11), 3001.

Kolosok, S. I., Pimonenko, T. V., Yevdokymova, A. V., Hajiyev, N. O., Palienko, M., & Prasol, L. (2020). Energy efficiency policy: impact of green innovations.

Kuo, P. Y. (2015). The impacts of energy trends and policies on Taiwan's power generation Systems. Asian Growth Research Institute.

Lakatos, E. S., Cioca, L. I., Dan, V., Ciomos, A. O., Crisan, O. A., & Barsan, G. (2018). Studies and investigation about the attitude towards sustainable production, consumption and waste generation in line with circular economy in Romania. *Sustainability*, 10(3), 865.

Leutgöb, K., Amann, C., Tzovaras, D., & Ioannidis, D. (2019). New business models enabling Higher flexibility on energy markets. In *Proceedings of the ECEEE*.

Levidow, L., & Raman, S. (2020). Sociotechnical imaginaries of low-carbon waste-energy Futures: UK techno-market fixes displacing public accountability. *Social studies of science*, 50(4), 609-641.

Levenda, A. M., Richter, J., Miller, T., & Fisher, E. (2019). Regional sociotechnical Imaginaries and the governance of energy innovations. *Futures*, 109, 181-191.

Liu, Y., Hunter-Rinderle, R., Luo, C., & Sioshansi, R. (2021). How climate-related policy Affects the economics of electricity generation. *Current Sustainable/Renewable Energy Reports*, 8, 17-30.

Luo, N., Li, M., & Yu, X. (2020, June). Natural Gas Power Generation Trends from a

Technological Paradigm Perspective. In Journal of Physics: Conference Series (Vol. 1549, No. 4, p. 042144). IOP Publishing.

Mwanza, M. (2019). Güneş ve rüzgâr enerjisi santralleri için sürdürülebilir sahaların coğrafi Bilgi sistemi tabanlı çok ölçütlü karar analizi yöntemiyle belirlenmesi.

Markkanen, S., & Anger-Kraavi, A. (2019). Social impacts of climate change mitigation Policies and their implications for inequality. *Climate Policy*, 19(7), 827-844.

Solaun Martínez, K. (2019). Climate change impacts on renewable energy generation and Electricity demand. Universidad Complutense de Madrid.

McLaughlin, C., Elamer, A. A., Glen, T., AlHares, A., & Gaber, H. R. (2019). Accounting Society's acceptability of carbon taxes: Expectations and reality. *Energy Policy*, 131, 302-311.

Nielsen, L. B. (2018). Marketing renewable energy. Culture, Communication & Globalization [thesis]. Aalborg University.

Nosratabadi, S., Mosavi, A., Shamshirband, S., Zavadskas, E. K., Rakotonirainy, A., & Chau, K. W. (2019). Sustainable business models: A review. *Sustainability*, 11(6), 1663.

Ntanos, S., Skordoulis, M., Kyriakopoulos, G., Arabatzis, G., Chalikias, M., Galatsidas, S., & Katsarou, A. (2018). Renewable energy and economic growth: Evidence from European countries. *Sustainability*, 10(8), 2626.

Özgül, S., Koçar, G., & Eryaşar, A. (2020). The progress, challenges, and opportunities of Renewable energy cooperatives in Turkey. *Energy for Sustainable Development*, 59, 107-119.

Peker E, Ataöv A. (2020) Service Guidelines Series for Municipalities Climate Change Guidelines. Presidency Local Government Policies Board, Ministry of Environment and Urbanization, Urban Studies Institute, IdealKent Publications, ADAMOR.

Pimonenko, T. V., Liulov, O. V., Us, Y. O., Kwilinsky, A. S., Nazarenko, A. P., & Myroshnychenko, Y. O. (2021). Renewable Energy Generation in the Energy Balance: the Forecast until 2035.

Pujari, V. S., & Shrestha, B. (2020). Transition to renewable energy generation to mitigate Climate change: implication on Japanese energy policies.

Renewables Energies Innovation for the Future. 129p. [Internet]. Available from: https://www.dlr.de/system/publications/broschuere_ee_innov_zukunft_en[Accessed: 2019-09-19]

Ruan, X., Sheng, R., & Lin, T. (2020). Environmental policy integration in the energy sector Of China: The roles of the institutional context. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 17(24), 9388.

Salvarli, M. S., & Salvarli, H. (2020). For sustainable development: future trends in Renewable energy and enabling technologies. In *Renewable Energy-Resources, Challenges and Applications*. IntechOpen.

Schäfer, S., & Altvater, L. (2021). A Capacity Market for the Transition towards Renewable-Based Electricity Generation with Enhanced Political Feasibility. *Energies*, 14(18), 5889.

Solaun, K., & Cerdá, E. (2019). Climate change impacts on renewable energy generation. A Review of quantitative projections. *Renewable and Sustainable Energy Reviews*, 116, 109415.

Stephenson, J. R., Sovacool, B. K., & Inderberg, T. H. J. (2021). Energy cultures and national Decarbonisation pathways. *Renewable and Sustainable Energy Reviews*, 137, 110592.

Shah, A. (2011). Global issues: social, political, economic and environmental Issues that Affect us all. *The Rise of Corporations*, 5.

Suschem. (2018) Key Enabling Technologies in Horizon Europe Paper. 2018 22 p. Available from: www.suschem.org

Tampubolon, B. D., & Setyoko, A. T. (2019). Controlling policies on fossil fuels subsidies to Overcome climate change. *Energy Economics Letters*, 6(1), 1-16.

Tietenberg, T., & Lewis, L. (2018). *Environmental and natural resource economics*. Routledge.

UN. 2015 Pathways to Sustainable Energy Exploring Alternative Outcomes. United Nations Publication. eISBN 978-92-1-057736-6 ISSN 1014-7225 Copyright © United Nations.

World Energy Council. (2016). *World energy resources*. World Energy Council.

Wolfson, A., Ayalon, O., & Tal, A. (2020). A Strategic analysis of national electricity Generation alternatives: a perspective from the future. *Journal of Environmental Science and Public Health*, 4(3), 282-295.

Zaharia, A., Diaconeasa, M. C., Brad, L., Lădaru, G. R., & Ioanăș, C. (2019). Factors Influencing energy consumption in the context of sustainable development. *Sustainability*, 11(15), 4147.